

DŮVODOVÁ ZPRÁVA

I. Obecná část

Zhodnocení platného právního stavu, včetně zhodnocení současného vztahu k rovnosti mužů a žen

Vývoj právního řádu v České republice je významně poznamenán společensko-politickými změnami, kterými stát procházel. Po vzniku Československa v r. 1918 jako samostatného státního útvaru byla v následujícím období zavedena do trestního zákonodárství řada na svou dobu moderních institutů, např. při zacházení s mladistvými delikventy. V právní teorii i praxi se prosazovalo pojmání trestu jako prostředku nejen k ochraně společnosti, ale i k nápravě a k sociální integraci pachatele. Úspěšný rozvoj právního demokratického státu byl násilně přerušen událostmi směřujícími k vytvoření Slovenského státu a okupaci Čech a Moravy v průběhu II. světové války a následně pak od roku 1948 do konce roku 1989 podřízením komunistické ideologii a sovětskému vlivu. Tyto peripetie politického vývoje samozřejmě poznamenaly vývoj i charakter právního řádu.

Hluboké ekonomické, politické a sociální změny, ke kterým došlo po pádu totalitního režimu koncem roku 1989, postupně významně ovlivnily všechny oblasti života společnosti. Nová kodifikace trestního práva hmotného bude vycházet samozřejmě ze současné trestněprávní materie. Současný trestní kodex je výsledkem četných novelizací, mnohdy reagujících především na aktuální potřeby vyvolané dynamikou kriminality, hlubší zásahy do koncepčního pojetí našeho trestního práva byly provedeny jen okrajově. Výsledkem je trestní zákon, který jen obtížně reaguje na měnící se společenskou realitu, nedostatečně zajišťuje ochranu svobod a práv jednotlivce a jen v omezené míře přispívá ke stabilitě společnosti.

Nová kodifikace trestního zákoníku bude založena na přesvědčení, že ochranu demokratického státního a společenského zřízení, práv a svobod jednotlivců a ochranu jejich života, zdraví a majetku je třeba dosahovat především mimotrestními prostředky. Na protiprávní jednání je třeba reagovat prostředky trestního práva až v krajních případech v souladu s pomocnou (subsidiární) úlohou trestního práva v právním řádu a ve společnosti. Kriminální politika, sledující kontrolu a potlačování kriminality, musí proto spočívat ve vhodném vyvažování prevence a represe.

Prevenci je třeba chápat jako soubor nejrozumnějších aktivit - především nesankčního charakteru, které vyvíjejí státní, veřejné i soukromé instituce i jednotliví občané. Tyto aktivity jsou orientované na odstraňování, blokaci, oslabování a neutralizaci kriminogenních faktorů. Působení prevence zasahuje do těch oblastí společenského života, v nichž je nutno hledat kořeny kriminality, kam však mnohdy kompetence orgánů činných v trestním řízení nedosahují a jež jsou doménou jiných orgánů státní správy a územní samosprávy, veřejnoprávních institucí i struktur občanské společnosti. Velká úloha v prevenci je proto připisována územním společenstvím občanů (komunitám), zájmovým sdružením občanů, církvím a dalším, i neformálním občanským strukturám. Akcent je kladen na prevenci na místní úrovni, která nejvíce garantuje její konkrétnost a efektivnost.

Prvky preventivního charakteru pronikají stále více i do trestní politiky, zejména např. formou různých odklonů, alternativních trestů a alternativních opatření, které mimo jiné kladou důraz na integraci pachatelů v jejich přirozeném sociálním prostředí, kdy je vyloučen kriminogenní vliv vězeňského prostředí a zejména vězeňské subkultury.

Trestní právo v České republice nepovažuje trest za pouhou odplatu za spáchaný čin. Výkonem trestu nesmí být ponížena lidská důstojnost. Vedle základní ochranné funkce, trestní právo usiluje též o sociální reintegraci pachatelů a o zajištění přiměřené satisfakce obětem trestných činů.

Česká republika na prahu 21. století směřuje k plné integraci do evropských hospodářských, politických, kulturních i bezpečnostních struktur. Trestní právo jako součást právního řádu reflektuje tyto integrační procesy. Rekodifikace trestního práva hmotného bude navazovat i na kodifikační snahy v evropském trestním právu.

Trestní právo je odvětvím veřejného práva chránícím práva a oprávněné zájmy fyzických a právnických osob, zájmy společnosti a ústavní zřízení České republiky před trestnými činy vypočtenými taxativně v trestněprávních normách. Trestněprávní ochrana tak záleží v tom, že trestní právo určuje, které ze společensky škodlivých činů jsou trestné, a stanoví i tresty za jejich spáchání. Ochrana před trestnými činy slouží i stanovení podmínek ukládání tzv. ochranných opatření (ochranné léčení, zabezpečovací detence, ochranná výchova a zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty). Trestní právo hmotné, které je předmětem úpravy trestního zákoníku, se uplatňuje prostřednictvím trestního práva procesního, jehož normy upravují postup orgánů činných v trestním řízení o konkrétních spáchaných trestných činech tak, aby trestné činy byly náležitě zjištěny a jejich pachatelé podle zákona spravedlivě potrestáni. V tomto smyslu tvoří trestní právo a trestní právo procesní jednotný celek, kde je však třeba vždy rozlišovat část trestněprávní upravenou v trestním zákoně a část trestněprocesní upravenou v trestním řádu.

V kontinentálním právu je úprava trestního práva zpravidla svěřována komplexním kodifikacím, nazývaným trestní zákon či trestní zákoník, což nevylučuje, že zejména určité zvláštní trestné činy, které jsou navázány na specializovanou obchodněprávní, správněprávní a pod. úpravu, jsou obsaženy i v jiných zákonech. Komplexní promítnutí dané problematiky do jednoho trestního zákoníku je účelné, neboť zajišťuje ucelené řešení založené na jednotném systému vybudovanému na základních zásadách trestního práva a jednotném pojmosloví, což usnadňuje jeho výklad i praktické užívání. Takové přehledné řešení je srozumitelné i jednotlivým občanům, jež jsou jeho konkrétními adresáty. To však na druhé straně nevylučuje, aby trestní zákoník jako základní kodex připustil úpravu některých speciálních trestných činů v jiných zákonech tak, aby mohly být upraveny i návaznosti vyplývající ze zvláštní právní úpravy obsažené v samostatném zákoně. Z hlediska rozlišení základního trestního kodexu od dalších zákonů upravujících trestné činy, používá navrhovaný trestní zákoník pojmy „tento zákon“ pro vlastní trestní zákoník a „trestní zákon“ pro trestní zákoník i všechny další speciální zákony upravující trestné činy, včetně zvláštních zákonů o trestní odpovědnosti právnických osob a trestních sankcích jim ukládaných a o trestním soudnictví ve věcech mládeže.

Platný trestní zákon č. 140/1961 Sb. je přes značný počet novelizací ve své koncepci stále poznamenán politickoprávní doktrínou totalitního státu ovládaného komunistickou ideologií založenou na třídním pojetí, jejímž smyslem bylo potlačovat tzv. nepřátelské třídy a tržní pojetí ekonomiky. To bylo vyjádřeno v původním znění § 1 trestního zákona, podle něhož „účelem trestního zákona“ bylo „chránit společenské a státní zřízení Československé socialistické republiky, socialistické vlastnictví, práva a oprávněné zájmy občanů a vychovávat k řádnému plnění občanských povinností a k zachovávaní pravidel socialistického soužití“. Konkrétní projevy tohoto pojetí trestního práva jako prostředku potlačování demokratických složek společnosti byly sice četnými novelizacemi trestního zákona v průběhu devadesátých let potlačeny, když v jednotlivostech (např. ve zmíněném ustanovení § 1 trestního zákona) došlo i k podstatným změnám, k obnovení klasických institutů (viz tzv.

rauschdelikt v § 201a trestního zákona) nebo také k zavedení nových moderních trestů (např. trestu obecně prospěšných prací), ale jeho celková koncepce je i nadále represivní a nevyhovuje moderním uplatňovaným trendům tzv. restorativní (znovuobnovující) justice (srov. i nový zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě).

Východiska, kterými bylo poznamenáno formování dosud platného trestního zákona v době jeho vzniku, se promítají zejména v pěti zásadních momentech:

- v systematice obecné a zejména zvláštní části trestního zákona, která stále vyjadřuje hodnotový systém a kriminálně politickou koncepci komunistického totalitního státu založené na socialistické ideologii kolektivismu a potlačování subjektivních práv občanů,
- v materiálním pojetí trestného činu jako základu trestní odpovědnosti, kdy na prvním místě je zdůrazňována společenská nebezpečnost trestného činu vymezená formálními kritérii (§ 3 odst. 4 platného trestního zákona), která v dostatečné míře neumožňují poznat smysl pojmu, přičemž stupeň nebezpečnosti činu pro společnost byl zároveň vždy chápán jako „politický a ideologický pojem“, který v liberálním trestním právu a v právním státě nemá místo; k vytřídění činů, které mají znaky trestného činu jen zdánlivě, je třeba použít podstatně konkrétnějších a jednoznačnějších kritérií,
- v systému sankcí, kde trest odnětí svobody je stále základním trestem, který je možno uložit za všechny trestné činy, a kdy není dostatečně zajištěno ukládání alternativních trestů a alternativních opatření, zejména u prvotrestaných pachatelů a mladistvých, jakož i osob, které se sice dopustily trestných činů opakovaně, ale šlo o drobné, méně závažné trestné činy vyvolané situací, do níž se dostaly,
- v nedostatečné určitosti, jasnosti a přesnosti zákonných definic trestných činů ve zvláštní části trestního zákona, kde u některých skutkových podstat jsou užity vágní pojmy (např. „pravidla hospodářského styku“ v § 127 platného trestního zákona),
- v nezachování proporcionality mezi sankcemi stanovenými za jednotlivé trestné činy, jak z hlediska druhu sankcí, tak i z hlediska jejich trestních sazeb (což bylo také ovlivněno četnými, často nekoncepčními novelizacemi trestního zákona).

Mimo to ve stávajícím trestním zákoně přetrvávají, ať již pod původním či pod nově zvoleným označením, právní instituty koncepčně poznamenané pojetím, jež stálo u zrodu původní podoby trestního zákona (např. pojem „organizace“ v § 128 odst. 2 platného trestního zákona s výkladovým ustanovením § 89 odst. 16 platného trestního zákona, „urážka nebo pomluva státního orgánu“ v § 154 odst. 2 platného trestního zákona apod.).

Trestní zákon č. 140/1961 Sb. byl v průběhu své platnosti mnohokrát změněn (zákony č. 120/1962 Sb., č. 53/1963 Sb., č. 56/1965 Sb., č. 81/1966 Sb., č. 148/1969 Sb., č. 45/1973 Sb., č. 43/1980 Sb., č. 159/1989 Sb., č. 47/1990 Sb., č. 84/1990 Sb., č. 175/1990 Sb., č. 457/1990 Sb., č. 545/1990 Sb., č. 490/1991 Sb., č. 557/1991 Sb., nálezem Ústavního soudu ČSFR v č. 93/1992 Sb., zákony č. 290/1993 Sb., č. 38/1994 Sb., nálezem Ústavního soudu ČR č. 91/1994 Sb., zákony č. 152/1995 Sb., č. 19/1997 Sb., nálezem Ústavního soudu ČR č. 103/1997 Sb., zákony č. 253/1997 Sb., č. 92/1998 Sb., č. 112/1998 Sb., č. 148/1998 Sb., č. 167/1998 Sb., č. 96/1999 Sb., č. 191/1999 Sb., č. 210/1999 Sb., č. 223/1999 Sb., č. 238/1999 Sb., č. 305/1999 Sb., č. 327/1999 Sb., č. 360/1999 Sb., č. 29/2000 Sb., č. 101/2000 Sb., č. 105/2000 Sb., č. 121/2000 Sb., č. 405/2000 Sb., č. 120/2001 Sb., č. 139/2001 Sb., č. 144/2001 Sb., č. 256/2001 Sb., č. 265/2001 Sb., č. 3/2002 Sb., č. 134/2002 Sb., č. 285/2002 Sb., č. 482/2002 Sb., č. 218/2003 Sb., č. 276/2003 Sb., č. 362/2003 Sb., č. 52/2004 Sb., č. 91/2004 Sb., č. 537/2004 Sb., č. 587/2004 Sb., č. 692/2004 Sb., č. 411/2005 Sb., č. 413/2005 Sb., č. 70/2006 Sb., č. 115/2006 Sb., č. 135/2006 Sb., č. 161/2006 Sb., č. 227/2006 Sb., č. 253/2006 Sb., č. 314/2006 Sb., č. 320/2006 Sb. a č. 343/2006 Sb.). Při této četnosti novel bylo navíc obsahové zaměření novelizací provedených po roce 1989 vedeno často i s jasným záměrem

měnit jeho koncepci - což však nemohlo vést k úspěchu, popř. měnit konkrétní dílčí projevy a důsledky těchto novelizací.

V důsledku toho byla narušena celková jednotu pojetí trestního zákona jako základní normy trestního práva hmotného, byly narušeny a do značné míry i změněny jednotné či jednotící principy, z nichž by platná právní úprava měla vycházet a které by i důsledně respektovala. V našem stávajícím trestním zákoně se tak prolínají různá pojetí poznamenaná dobou vzniku určitých normativních konstrukcí.

8. Vedle trestního zákona jsou trestní ustanovení hmotněprávní povahy v těchto zákonech:

- zákon č. 165/1950 Sb., na ochranu míru, ve znění zák. č. 140/1961 Sb., který se navrhuje zrušit a do nového trestního zákona zařadit nový trestný čin podněcování války, doplněný trestným činem neoprávněného zastupování státu a mezinárodní organizace;
- zákon č. 184/1964 Sb., kterým se vylučuje promlčení trestního stíhání nejzávažnějších trestných činů proti míru, válečných trestných činů a trestných činů proti lidskosti, spáchaných ve prospěch nebo ve službách okupantů, jenž bude ponechán beze změny;
- zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, ve znění zák. č. 359/1999 Sb., který bude novelizován v nezbytném rozsahu v návaznosti na úpravu trestu odnětí svobody v novém trestním zákoně;
- zákon č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci, ve znění zák. č. 47/1991 Sb., zák. č. 633/1992 Sb. a zák. č. 198/1993 Sb., který bude ponechán beze změny;
- zákon č. 198/1993 Sb., o protiprávnosti komunistického režimu a odporu proti němu, který bude ponechán také beze změny;
- zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě, který bude v nezbytném rozsahu též novelizován.

Hmotněprávní trestní ustanovení jsou obsažena v zákoně č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže). Po nabytí účinnosti nového trestního zákoníku bude i nadále upravovat trestní odpovědnost mladistvých včetně souvisejících hmotněprávních i procesních otázek.

Dále si rekodifikace trestního zákona vyžádá v nezbytném rozsahu novelizaci navazujících ustanovení zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, jakož i dalších souvisejících předpisů.

9. Rekodifikace trestního práva procesního (trestního řádu) proběhne až v návaznosti na rekodifikaci trestního práva hmotného (trestního zákona) a po vyhodnocení účinnosti tzv. velké novely trestního řádu, provedené zákonem č. 265/2001 Sb.

Trestní zákon i přes poslední změny časově (dobou svého vzniku) a v mnohém ohledu i věcně navazuje na dřívější právní řád, když na jedné straně obsahuje skutkové podstaty trestných činů, z kterých je zcela zřejmé, jak se zákonodárce obával potřebné přesnosti a určitosti při formulaci skutkových podstat trestných činů, neboť takové formulace by mohly být při zákazu analogie na překážku účinné ochrany společnosti (srov. i trestný čin porušování pravidel hospodářského styku podle § 127 platného trestního zákona nebo časté používání „jiného zvlášť závažného následku“ jako okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby např. v § 92, § 95, § 97 platného trestního zákona atd.), a na druhé straně obsahuje skutkové podstaty trestných činů, které až detailně reglementují určité chování jako trestný čin (např. nedovolená výroba lihu podle § 194a platného trestního zákona či porušování povinnosti dozorčí služby podle § 286 platného trestního zákona).

Hluboké ekonomické, politické a sociální změny, ke kterým došlo po pádu totalitního režimu koncem roku 1989, postupně významně ovlivnily všechny oblasti života společnosti. Bylo proto jasné, že původní podoba trestního zákona nemůže v nových podmínkách demokratického právního státu a tržního hospodářství obstát a že nastaly podmínky pro odstranění deformací a nedostatků v trestněprávní úpravě. Zároveň bylo zřejmé, že při momentální naléhavé potřebě mnohé zákony nezbytně novelizovat a zároveň vypracovat nové zákony ohledně některých důležitých právních institutů ve všech právních odvětvích není, se zřetelem na kapacitní možnosti a personální obsazení příslušných legislativních pracovišť, možné vydat se cestou rekodifikací základních právních předpisů, včetně trestního zákona. Proto se pod tlakem okamžitých požadavků praxe anebo pod vlivem subjektivních představ o takových potřebách přistupovalo k větším či menším novelám trestního zákona, zpravidla bez konkrétního koncepčního zadání, hlubšího teoretického základu a také bez dostatečné koordinace zákonodárných iniciativ, které vznikaly na různých místech a často byly i co do svých konkrétních legislativních výsledků protichůdné. Proto lze tyto legislativní počiny z let 1989 až 2006 charakterizovat jako snahu rychle reagovat na nastalé změny ve společnosti a „dohánět“ to, co bylo zanedbáno zpravidla při právní úpravě jiných právních odvětví, na něž trestněprávní úprava nezbytně navazuje. Snaha zajistit trestněprávní ochranu novým institutům zakotveným ve zvláštních zákonech vedla někdy i k tomu, že trestní zákon byl opakovaně doplňován o kasuistické skutkové podstaty s velmi úzce vymezenými znaky. Od roku 1998 doplňuje tyto tendence stále výrazněji i potřeba zajistit kompatibilitu našeho trestního práva s mezinárodními úmluvami, kterými je Česká republika vázána, včetně práva uplatňovaného v Evropské unii.

Celkově je tedy možno uzavřít, že platná právní úprava obsažená v trestním zákoně je nejednotná a postrádá celkovou právní soudržnost založenou na základních zásadách trestního práva hmotného, které se uplatňují v demokratickém právním státě.

Stávající právní úprava uznávání a výkonu cizozemských rozhodnutí nemá bezprostřední ani sekundární dopady na rovnost mužů a žen a nevede k diskriminaci jednoho z pohlaví, neboť nijak nerozlišuje, ani nezvýhodňuje jedno z pohlaví a nestanoví pro něj odlišné podmínky. Stávající právní úpravy má zcela stejné dopady na muže i na ženy.

Odůvodnění hlavních principů navrhované právní úpravy, včetně dopadů navrhovaného řešení ve vztahu k rovnosti mužů a žen a vysvětlení její nezbytnosti jako celku

Návrh nové kodifikace trestního práva hmotného České republiky (trestního zákoníku) vychází ze zhodnocení účinnosti dosavadních základních předpisů v trestněprávní oblasti, přihlíží k vývoji právní teorie a praxe zejména v evropských zemích s rozvinutým demokratickým systémem, reflektuje změny v ostatních právních oblastech, a je zaměřena na vytvoření co nejvhodnějšího systému ochrany společnosti a jednotlivců před kriminalitou a jejími novými formami.

Cílem nové kodifikace trestního zákoníku České republiky je zejména:

- plně zajistit ochranu občanských práv a svobod a dalších hodnot garantovaných Ústavou a Listinou základních práv a svobod, jakož i vynutitelnost důležitých příkazů a zákazů prostředky trestního práva, byť jde o nejzazší řešení („ultima ratio“), nicméně však řešení v některých směrech nepominutelné;

- zajišťovat realizaci trestní politiky demokratické společnosti založené na principu humanismu, směřující k sociální reintegraci pachatelů a zajišťující přiměřenou satisfakci obětem trestných činů;
- prohloubení diferenciací a individualizace trestní odpovědnosti fyzických osob a právních následků této odpovědnosti;
- dosažení komplexní právní úpravy ochrany mládeže tím, že trestní právo mládeže bude provázáno s právní úpravou z dalších relevantních oblastí našeho právního řádu na základě vědeckých poznatků nejen z oblasti trestního práva a kriminologie, ale i pedagogiky, sociologie, pedopsychologie a pedopsychiatrie;
- změna celkové filosofie ukládání sankcí, kdy je třeba především změnit hierarchii sankcí, v rámci níž by byl trest odnětí svobody chápán jako „ultima ratio“ a byl by kladen důraz na individuální přístup k řešení trestních věcí předpokládající širokou možnost využití alternativních sankcí k zajištění pozitivní motivace pachatele;
- důsledné oproštění od všech relikvů nedemokratického pojetí funkcí a účelu trestního zákona a přihlášení se k ideové diskontinuitě s právním řádem z totalitního období;
- dosažení srovnatelné úrovně s trestním právem moderního evropského standardu, při respektování mezinárodních závazků České republiky a požadavků vyplývajících z evropských integračních procesů.

13. Nově navržená systematika obecné části trestního zákoníku reflektuje požadavek věcně logického uspořádání základů trestní odpovědnosti a jejich právních následků. Upouští se od deklaratorního formulování účelu (poslání) trestního zákoníku. Účel trestního zákoníku, kterým je na základě Ústavy ČR a mezinárodních smluv o lidských právech a základních svobodách chránit trestněprávními prostředky práva a oprávněné zájmy fyzických a právnických osob, zájmy společnosti a ústavní zřízení republiky, bude vyjádřen vymezením předmětu úpravy a základními zásadami, ze kterých se při formulaci jednotlivých ustanovení vychází.

Společná ustanovení (vysvětlení některých pojmů), která dosud byla součástí obecné části trestního zákona, jsou v návrhu kodifikace zařazena za zvláštní část trestního zákoníku.

Nově kodifikované trestněprávní předpisy budou také reflektovat očekávanou realitu společenského vývoje na počátku příštího století, být funkčními po dostatečně dlouhou dobu a vyjadřovat tak stabilitu právního řádu České republiky.

Návrh nového trestního zákoníku nepředstavuje koncepci, která by prosazovala širokou kriminalizaci jednání, jež podle stávajícího právního stavu nejsou trestnými činy. I když ojediněle samozřejmě nový trestní zákoník formuluje některé nové skutkové podstaty, zejména v návaznosti na mezinárodní závazky, není to charakteristický jev, který by v rámci aplikace navrhovaného zákoníku vyvolával podstatný nárůst trestní agendy. Naopak v některých směrech nový trestní zákoník přinese i dekriminalizaci.

Zhodnocení souladu navrhované úpravy s ústavním pořádkem České republiky, s mezinárodními smlouvami, jimiž je Česká republika vázána, a s akty práva Evropské unie.

Návrh kodifikace trestního zákoníku vychází z přirozeného požadavku garantování základních lidských práv a svobod a respektování mezi zásahů do těchto práv stanovených Listinou základních práv a svobod, a zajištění plného souladu s Ústavou České republiky a ústavní úlohou jednotlivých orgánů činných v trestním řízení. Na rozdíl od trestního práva

procesního, které zpravidla reguluje přípustnou míru zásahů státu do práv a svobod zejména obviněného a případně i dalších osob zúčastněných na trestním řízení, je trestní právo hmotné orientováno pozitivně v tom směru, že především stanoví sankce za neoprávněný zásah do práv a svobod jedince nebo i většího okruhu osob, tedy (s výjimkou ustanovení o trestech) se nesnaží o vymezení hranice přípustnosti omezování práv a svobod, ale naopak se zaměřuje na jejich ochranu.

Návrh kodifikace trestního zákoníku je založen na těchto základních zásadách:

- subsidiární úloha trestního práva (princip „ultima ratio“) jako krajní prostředek ochrany jednotlivců a společnosti;
- pachatele lze uznat vinným trestným činem a uložit mu za něj trestněprávní sankci jedině na základě zákona („nullum crimen nulla poena sine lege“);
- zákaz retroaktivity přísnějšího zákona v souladu s Listinou základních práv a svobod;
- nepřípustnost analogie k rozšiřování podmínek trestní odpovědnosti a při stanovení trestů a ochranných opatření, včetně podmínek jejich uložení (zákaz analogie in malam partem);
- individuální trestní odpovědnost fyzických osob, vyjadřující odpovědnost jen za vlastní jednání, čímž je vyloučena kolektivní odpovědnost;
- trestní odpovědnost je založena na zavinění;
- ukládání a výkon sankcí vyjadřuje přiměřenost trestání ve vztahu k závažnosti trestného činu a osobě pachatele.

Uvedené zásady, které jsou v teorii i praxi obecně uznávány, nejsou přímo definovány v nově kodifikovaném trestním zákoníku, ale pouze vyjádřeny v celkové koncepci trestního zákoníku a ve vymezení šíře trestněprávní ochrany, kterou trestní zákoník ve svých jednotlivých ustanoveních bude poskytovat. Je třeba je promítnout do jednotlivých ustanovení trestního zákoníku z hlediska jejich věcného obsahu a konkrétní úpravy jednotlivých institutů v obecné části i konstrukce skutkových podstat ve zvláštní části trestního zákoníku.

Úprava základních zásad spočívající v jejich definici přímo v trestním zákoníku není provedena zpravidla ani v zahraničních právních úpravách a nemohla by na rozdíl od zásad trestního řízení splnit svůj účel, neboť by byla příliš komplikovaná a obtížně v praxi aplikovatelná, přičemž četné základní zásady by musely být vyjádřeny i v dalších ustanoveních obecné části trestního zákoníku, kdy by musel být řešen i vzájemný poměr takových ustanovení.

K zásadě subsidiarity trestního práva je třeba uvést, že jde o zásadu trestní politiky, která má ovládat „především tvorbu trestního práva“, ale do značné míry i aplikace trestního práva hmotného; zároveň se však týká i nepodmíněných trestů („ultima ratio“ princip) a vztahuje se též na trestní právo jako celek. Proto se uvádí v obecných zásadách trestního práva.

Zásady vyjádřené v návrhu kodifikace nového trestního zákoníku respektují i návaznost na historický vývoj, tradice a zkušenosti československé a středoevropské právní kultury a odstraňují z trestního práva České republiky všechny prvky, které byly poplatné ideologickým a politickým postulátům z totalitního období vývoje našeho státu. Vyjadřují tedy ideovou a obsahovou diskontinuitu s deformacemi právního řádu odporujícími principům demokratického společenského a státního uspořádání.

Návrh trestního zákoníku současně zajišťuje i plnění všech závazků v trestněprávní oblasti, které vyplývají pro Českou republiku z mezinárodních smluv a dalších dokumentů, vyjadřuje soulad vnitrostátní právní úpravy s normami práva Evropské unie/Evropských společenství a přihlíží k relevantním doporučením a stanoviskům Rady Evropy. Z mezinárodních dokumentů jsou v této souvislosti významné zejména:

Úmluvy (a protokoly) Evropské unie:

- Úmluva EU o ochraně finančních zájmů Evropských společenství ze dne 26. 7. 1995 (41995A1127(03)),
- Protokol uzavřený na základě čl. K.3 Smlouvy k Úmluvě o Evropské unii o ochraně finančních zájmů Evropských společenství ze dne 27. 9. 1996 (41996A1023)
- Druhý protokol k Úmluvě EU o ochraně finančních zájmů Evropských společenství ze dne 19. 6. 1997 (41997A0719(02)),
- Úmluva uzavřená na základě čl. K.3 Smlouvy o Evropské unii o boji proti korupci úředníků Evropských společenství nebo úředníků členských států Evropské unie ze dne 26.5.1997 (41997A0625).

Společné akce Evropské unie:

- Společná akce ze dne 15. července 1996 přijatá Radou na základě článku K.3 Smlouvy o Evropské unii o boji proti rasismu a xenofobii (96/443/SVV) (31996F0443),
- Společná akce ze dne 21. prosince 1998 přijatá Radou na základě článku K.3 Smlouvy o Evropské unii o kriminalizaci účasti v zločineckých organizacích v členských státech Evropské unie (98/733/SVV) (31998E0733).

Rozhodnutí a rámcová rozhodnutí Rady Evropské unie:

- Rozhodnutí Rady č. 375/2000 ze dne 29. května 2000 o potírání dětské pornografie na internetu (32000D0375),
- Rámcové rozhodnutí Rady ze dne 29. května 2000 o zvýšené ochraně trestními a jinými sankcemi proti padělání ve spojitosti se zaváděním eura (2000/383/SVV) (32000F0383),
- Rámcové rozhodnutí Rady ze dne 6. prosince 2001, kterým se mění Rámcové rozhodnutí Rady 2000/383/SVV o zvýšené ochraně trestními a jinými sankcemi proti padělání ve spojitosti se zaváděním eura (32001F0888),
- Rámcové rozhodnutí Rady 2001/220/SVV ze dne 15. března 2001 o postavení obětí v trestním řízení (32001F0220),
- Rámcové rozhodnutí Rady ze dne 26. června 2001 o praní špinavých peněz, identifikaci, vysledování, zmrazení, zadržení a zabavení prostředků a výnosů z trestné činnosti (2001/500/SVV) (32001F0500),
- Rámcové rozhodnutí Rady ze dne 28. května 2001 o potírání podvodů a padělání bezhotovostních platebních prostředků (2001/413/JVV) (32001F0413),
- Rámcové rozhodnutí Rady ze dne 13. června 2002 o boji proti terorismu (2002/475/JVV) (32002F0475),
- Rámcové rozhodnutí Rady ze dne 13. června 2002 o evropském zatýkáacím rozkazu a postupech předávání mezi členskými státy (2002/584/JVV) (32002F0584),
- Rámcové rozhodnutí Rady ze dne 19. července 2002 o potírání obchodování s lidmi (2002/629/SVV) (32002F0629),
- Rámcové rozhodnutí Rady 2002/946/JVV ze dne 28. listopadu 2002 o posílení trestního rámce prevence umožnění nezákonného vstupu, průvozu a pobytu (32002F0946),
- Rámcové rozhodnutí Rady 2003/568/SVV ze dne 22. července 2003 o boji s korupcí v soukromém sektoru (32003F0568),
- Rámcové rozhodnutí Rady 2004/68/SVV ze dne 22. prosince 2003 o boji proti pohlavnímu vykořisťování dětí a dětské pornografii (32004F0068),
- Rámcové rozhodnutí Rady 2004/757/SVV ze dne 25. října 2004, kterým se stanoví minimální ustanovení týkající se znaků skutkových podstat trestných činů a sankcí v oblasti nedovoleného obchodu s drogami (32004F0757),
- Rámcové rozhodnutí Rady 2005/222/SVV ze dne 24. února 2005 o útocích proti informačním systémům (32005F0222),
- Rámcové rozhodnutí Rady 2005/212/SVV ze dne 24. února 2005 o konfiskaci výnosů a majetku z trestné činnosti a nástrojů trestné činnosti (32005F0212),

- Rámcové rozhodnutí Rady 2005/667/SVV ze dne 12. července 2005 k posílení rámce trestního práva pro boj proti znečištění z lodí (32005F0667).

Směrnice Evropských společenství:

- Směrnice 2000/31/ES o některých právních aspektech služeb informační společnosti, zejména elektronického obchodu na vnitřním trhu (směrnice o elektronickém obchodu); (330L0031),

- Směrnice o harmonizaci některých aspektů autorského práva a příbuzných práv v informační společnosti (393L0098),

- Směrnice 2000/46/ES o přístupu, výkonu a bankovním dozoru nad činností elektronických peněžních ústavů (300L0046),

- Směrnice Rady 2000/43/ES ze dne 29. června 2000, kterou se provádí zásada rovného zacházení s osobami bez ohledu na jejich rasu nebo etnický původ (32000L0043),

- Směrnice Rady 2002/90/ES z 28. listopadu 2002, kterou se definuje umožnění nezákonného vstupu, tranzitu a pobytu (32002L0090).

- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/38/ES ze dne 29. dubna 2004 o právu občanů Unie a jejich rodinných příslušníků svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států, o změně nařízení (EHS) č. 1612/68 a o zrušení směrnic 64/221/EHS, 68/360/EHS, 72/194/EHS, 73/148/EHS, 75/34/EHS, 75/35/EHS, 90/364/EHS, 90/365/EHS a 93/96/EHS (Text s významem pro EHP) (32004L0038),

- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/35/ES ze dne 7. září 2005 o znečištění z lodí a o zavedení sankcí za protiprávní jednání (32005L0035),

Další mezinárodní dokumenty:

- Úmluva o praní, vyhledávání, zadržování a konfiskaci výnosů ze zločinu (Štrasburk, 8. listopadu 1990),

- Úmluva o boji proti podplácení zahraničních veřejných činitelů v mezinárodních podnikatelských transakcích ze 17. prosince 1997,

- Úmluva o trestněprávní ochraně životního prostředí (Štrasburk, 4. listopadu 1998, ETS no. 172),

- Trestněprávní úmluva o korupci (Štrasburk, 27. ledna 1999, ETS no. 173),

- Úmluva o potlačování a financování terorismu (přijata rezolucí Valného shromáždění OSN č. 54/109 dne 9. prosince 1999),

- Doporučení Rady Evropy (77)28 o úloze trestního práva při ochraně životního prostředí,

- Doporučení Rady Evropy (81)12 o hospodářské kriminalitě,

- Doporučení Rady Evropy (82)15 o úloze práva při ochraně spotřebitelů,

- Doporučení Výboru ministrů Rady Evropy (88)17 o odpovědnosti podniků a jiných právnických osob za delikty spáchané při výkonu jejich aktivit,

- Celosvětový akční plán proti organizovanému transnacionálnímu zločinu (A/49/748),

- Úmluva Organizace spojených národů proti nadnárodnímu organizovanému zločinu,

- Protokol o prevenci, potlačování a trestání obchodování s osobami, zejména ženami a dětmi z r. 2000 doplňující Úmluvu OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu (ČR podepsala 10.12.2002, nyní probíhá ratifikační proces),

- Minimální standardní pravidla soudnictví nad mládeží (rezoluce OSN 40/33 ze dne 29. 11. 1985),

- Směrnice OSN pro prevenci kriminality mládeže (rezoluce OSN 45/112 ze dne 14. 12. 1990),

- Doporučení Rady Evropy č. R (87) 20 ke společenské reakci na kriminalitu mládeže,

- Pravidla OSN k ochraně mladistvých zbavených osobní svobody (Rezoluce OSN 45/113 ze dne 14. 12. 1990),

- Úmluva o právech dítěte podepsaná dne 30. 9. 1990 v New Yorku (vyhlášená pod č. 104/1991 Sb.),
- Doporučení RE č. R(92) 16 z roku 1992 - Evropská pravidla týkající se sankcí a opatření států Rady Evropy,
- Doporučení RE č. R(87) 3 z roku 1987 - Evropská vězeňská pravidla,
- Minimální pravidla pro zacházení s osobami v detenci a Minimální pravidla týkající se opatření nespojených s odnětím svobody (Tokijská pravidla),
- Deklarace OSN o odstraňování násilí páchaného na ženách (1993),
- Doporučení Rady Evropy z roku 1985 o násilí v rodině,
- Doporučení Rady Evropy z roku 1985 o postavení oběti v trestním právu a řízení,
- Úmluva OSN o odstranění všech forem diskriminace žen,
- Nařízení o vyšetřování prováděném Evropským úřadem pro boj proti podvodům (1999/1073/ES, 399R1073),

Předpokládaný hospodářský a finanční dopad navrhované právní úpravy, dopad na státní rozpočet, ostatní veřejné rozpočty a hospodářské subjekty, sociální dopady a dopad na životní prostředí.

Personální posílení a odpovídající materiálové vybavení bude do budoucna vyžadovat rozvíjející spolupráce orgánů trestního řízení při potlačování organizovaného zločinu (včetně mezinárodní spolupráce). V tomto směru se ovšem nejedná o přímý důsledek změny zákona, tj. rekodifikace, neboť tyto výdaje je třeba již v současné době průběžně navyšovat v rámci rozpočtových kapitol jednotlivých resortů.

Určitý nárůst pracnosti a s tím spojenou potřebu finančních prostředků ze státního rozpočtu naopak vyvolá zavedení nového trestu domácího vězení, který je alternativou trestu odnětí svobody. Nejde jen o nutnost provést „technická opatření“ k tomu, aby výkon tohoto trestu mohl být prováděn, ale též o posílení personálního stavu těch institucí, které se na výkonu takového trestu budou přímo podílet - na prvním místě zaměstnanců Probační a mediační služby (dále jen „PMS“).

Personální posílení PMS se týká především nových ustanovení ve věci upuštění od potrestání (§ 46 a násl. návrhu), resp. § 48 podmíněné upuštění od potrestání s dohledem, dále v souvislosti s nově zaváděným druhem trestu domácího vězení, ale i dalších, nových povinností ukládaných této službě (např. dohled nad propuštěnými z ochranného léčení a jiných). V souvislosti se zavedením těchto nových a rozšířených institutů bude potřeba posílit početní stav PMS nejméně o 100 zaměstnanců, což bude představovat tyto roční náklady (osobní i věcné).

Náklady	Kč	
prostředky na platy	26 452 800	
pojistné sociální a zdravotní	9 258 480	
FKSP	529 056	
vybavení pracoviště	13 200 000	
nájemné*	1 600 000	

Služby	600 000	
Telefony	950 000	
Energie	800 000	
Cestovné	500 000	
	53 890 336	
CELKEM	54 000 000	

** v případě komerčního nájmu*

*132 tis. Kč na vybavení pracoviště včetně VT pro jednoho zaměstnance
služby, telefony, energie, cestovné - výpočet: cca 1/3 z rozpočtových položek na rok 2007*

Zavedení systému elektronického dohledu (tzv. „náramků“) pro cca 700 osob si vyžádá na základě zahraničních poznatků (Probation Statistics, England and Wales) v prvním roce pořízení částku cca 559 mil. Kč. Při počtu cca 700 sledovaných osob by roční náklady činily přibližně 50 mil. Kč. Podle výroční zprávy GRVS za rok 2006 činí denní průměrné náklady na jednoho odsouzeného ve výkonu trestu odnětí svobody 872 Kč, což představuje roční náklady ve výši 318 280 Kč. Náklady na kontrolu jednoho odsouzeného k trestu domácího vězení v systému elektronického dohledu představují přibližně 71429 Kč. Tato částka představuje více než 3/4 úsporu oproti ročnímu nákladu na odsouzeného ve výkonu trestu odnětí svobody.

Zvýšené finanční náklady si vyžádá i zavedení institutu zabezpečovací detence pro cca 600 chovanců. Ústav pro prvních cca 50 chovanců byl vybudován nákladem cca 27 mil. Kč ve vazební věznici v Brně. Areál pro zbývajících cca 550 chovanců se navrhuje vybudovat ve dvou etapách, s tím, že pro nejbližší období je nezbytné vybudovat jeden objekt s kapacitou 250 míst a v roce 2009 zprovoznit další objekt pro zbývajících 300 chovanců.

Celkový přehled nákladů související se zavedením institutu zabezpečovací detence činí 430 mil. Kč na vybudování ústavu, 95,1 mil. Kč jako roční náklady na platy 210 pracovníků a 30 mil. Kč jako roční náklady na provoz objektu.

Časový přehled nákladů:

v mil. Kč	r. 2008	r. 2009	r. 2010	r. 2011
1. Zřízení detenčního ústavu	230	200		
2. Platy nových 210 pracovníků		95,1	95,1	95,1
3. Provozní náklady objektu		30	30	30

Resort spravedlnosti nemá v rámci kapitoly na zajištění zákonem navrhovaných činností prostředky. Pokud je celospolečenský zájem tyto výše uvedené instituty realizovat, musí být k tomu poskytnuty prostředky ze státního rozpočtu.

Navrhovaná úprava nemá dopad na ostatní veřejné rozpočty, ani na hospodářské subjekty, zejména malé a střední podnikatele.

Navrhovaná úprava není spojena se sociálními dopady a nedopadá na životní prostředí.

II. Zvláštní část

ČÁST PRVNÍ – OBECNÁ ČÁST

Důvodová zpráva k hlavě I – Působnost trestních zákonů – § 1 až 11:

Působnost trestního zákoníku, dalších trestních zákonů i zákonů, na které některý z trestních zákonů odkazuje - časová, místní a věcná - je v návrhu kodifikace trestního zákoníku řešena obdobně jako v platném trestním zákoně na podkladě principů ji ovládajících, zejména zákazu retroaktivity, dále principu teritoriality, personality, ochrany (princip reálný) a univerzality. V zásadě totiž není důvod podstatně měnit nebo doplňovat současné znění ustanovení § 16 až 21 platného trestního zákona, které upravují působnost trestního zákona.

Výjimky z působnosti osobní (tzv. hmotněprávní exempce) budou i nadále upraveny ve zvláštních právních předpisech (srov. čl. 27 a 65 Ústavy České republiky).

Úprava zvláštního případu započítání vazby a trestu vykonaných v cizině, obsažená v § 22 platného trestního zákona, je zařazena do hlavy upravující ukládání trestu do ustanovení obsahujícího obecnou úpravu započítání vazby a trestu (§ 94 návrhu trestního zákona), neboť tam systematicky patří.

Důvodová zpráva k § 1:

Do nové kodifikace bylo doplněno ustanovení § 1, podle kterého je čin (skutek) trestný, jen pokud jeho trestnost byla zákonem stanovena dříve, než byl spáchán. V této souvislosti je třeba si uvědomit, že „zákonem“ se rozumí nejen vlastní trestní zákoník, ale i všechny další speciální zákony upravující trestné činy a odpovědnost za ně (srov. § 392). V ustanoveních o působnosti trestních zákonů se však zpravidla používá jen pojmu zákon (nikoli trestní zákon), neboť v těchto případech jde nejen o trestní zákony ve smyslu uvedeného ustanovení § 395, ale i o další zákony, na které některý z trestních zákonů odkazuje.

Jde o vyjádření zásady „nullum crimen sine lege“ (žádný trestný čin bez zákona) v návaznosti na čl. 39 Listiny základních práv a svobod a zároveň také o nejobecnější vyjádření zákazu retroaktivity, který je pak dále rozveden v § 2 o posuzování trestnosti činu ve vztahu k době jeho spáchání.

Důvodová zpráva k § 2:

Osnova v § 2 upravuje časovou působnost trestních zákonů. Nový trestní zákon má zpětnou působnost pouze tehdy, jestliže jeho použití je pro pachatele příznivější (§ 2 odst. 1). Nový pro pachatele příznivější zákon tedy působí nazpět, avšak přísnější trestní zákon nemá zpětnou působnost (zákaz retroaktivity přísnějšího zákona). Použije-li se však některého zákona předchozího, nelze pachateli uložit takový druh trestu, který nezná zákon účinný v době rozhodování o trestném činu (§ 3 odst. 1), což je logické z hlediska výkonu uloženého trestu, který se sice ukládá podle starého zákona, ale výběr jeho druhu je omezen jen na ty druhy, které upravuje zákon v době ukládání trestu. Také o ochranném opatření se rozhodne vždy podle zákona účinného v době, kdy se o ochranném opatření rozhoduje, neboť v zájmu prevence je třeba užívat nejnovějších forem ochranných opatření.

Návrh nového trestního zákoníku nově upravuje užití zákona, jestliže se zákon změní během páchaní činu. V takovém případě se užije zákona, který platil při dokončení jeho páchaní, kterým se rozumí v návaznosti na odstavce 3 a 5 § 2 dokončení jednání (konání) nebo při opomenutí ukončení povinnosti jednat.

Vzhledem k tomu, že v praxi je někdy sporné posuzování doby spáchání trestného činu, navrhuje se tuto otázku upravit tak, že jde o dobu, kdy pachatel nebo účastník konal, nebo v případě omisivních trestných činů jednal ve formě opomenutí (obdoba úpravy v německém trestním zákoně). Doby činu je třeba posuzovat podle doby jednání, neboť hrozbou trestem se má ovlivnit právě toto jednání. Navíc mezi dobou jednání a následkem, resp. účinkem může zejména u nedbalostních jednání uplynout poměrně dlouhá doba (např. zanedbání bezpečnostních předpisů může vést k následkům předpokládaným trestním zákonem až po mnoha letech). Touto úpravou bude dosaženo z hlediska časové působnosti zákona stejného posuzování dokončených trestných činů a přípravy či pokusu trestných činů, u kterých se již dnes za dobu činu považuje doba jednání pachatele. Okamžik dokonání činu při tomto pojetí tedy nebude rozhodující (bude naopak rozhodující pro běh promlčecích lhůt), čímž se odstraní výkladové problémy zejména u poruchových deliktů.

Zcela nově je také vloženo ustanovení o tom, že zákona nebo jeho ustanovení, které je účinné jen po určitou dobu, se užije na činy, které byly spáchány během jeho platnosti, i tehdy, jestliže po jejich spáchání pozbylo účinnosti (obdobnou úpravu najdeme např. v německé úpravě – srov. § 2 odst. 4 německého trestního zákona); to neplatí, pokud takový zákon stanoví něco jiného. Toto ustanovení míří také na případy trestněprávních norem s blanketní dispozicí (např. dosavadní § 146 o porušení zákazů v době nouzového stavu v devizovém hospodářství), kdy jednoznačně stanoví, že takové normy se použije i poté, co po spáchání činu pozbyla účinnosti.

Důvodová zpráva k § 3:

Do tohoto ustanovení byla beze změny přejata úprava § 16 odst. 2, 3 platného trestního zákona, neboť tato úprava se v praxi osvědčila, a proto ji není třeba měnit. Trest se tedy při splnění podmínek § 2 návrhu trestního zákoníku např. ukládá podle starého zákona, ale výběr je omezen na to, co z toho skýtá nová, byť méně příznivá úprava. Toto ustanovení je výjimkou z ustanovení § 2 odst. 1 návrhu trestního zákoníku a ze zásady, že dřívějšího nebo nového zákona je třeba užít jako celku. Tato úprava má za účel přizpůsobit trest ukládaný sice za účinnosti nového trestního zákona, ale podle předpisů dříve účinných, novému systému trestů. Z tohoto ustanovení vyplývá, že jestliže nová právní úprava nebude příznivější a bude nutno použít zákona účinného v době, kdy byl čin spáchán, nelze uložit druh trestu, který by bylo nutno uložit podle tohoto dřívějšího zákona, pokud je takový druh trestu novému trestnímu zákonu či zákonům neznámý. Pachateli však v takovém případě není možno uložit

ani druh trestu neznámý novému trestnímu zákonu či zákonům, ale obsahově se takovému trestu blížící a známý pozdějšímu právu

Důvodová zpráva k § 4:

Ochrana společenských zájmů vyžaduje, aby se i nadále stíhaly všechny trestné činy spáchané na území České republiky bez ohledu na to, zda je spáchal náš občan nebo cizinec (§ 4). V té souvislosti je nově upraveno spáchání účastenství na území republiky (§ 4 odst. 3), a to bez ohledu na to, zda čin pachatele je v cizině trestný (§ 4 odst. 4). V ustanovení § 4 odst. 4 je upravena určitá modifikace zásady akcesority účastenství (srov. § 24), která navazuje na dovětek uvedený v § 24 odst. 2 „jestliže trestní zákon nestanoví něco jiného“. Za podmínky, že účastník jednal na území České republiky, není tedy rozhodné, zda čin pachatele je v cizině vůbec trestný a jak. Na účastníka se použije našeho trestního zákona; musí se však samozřejmě hlavní pachatel v cizině [srov. odst. 3 písm. b)] dopustit alespoň pokusu činu, který je v České republice trestný (viz návěta § 24 odst. 1).

Důvodová zpráva k § 5:

Do tohoto ustanovení byla v zásadě vtělena úprava § 17 odst. 3 platného trestního zákona s drobnými úpravami, které rozšířily tuto úpravu mimo lodí i na „jiná plavidla“ a mimo letadel i na „jiné vzdušné dopravní prostředky“, které jsou registrovány v České republice. Zásada registrace (nazývaná také „zásadou vlajky“), která však má jinak v podstatě stejný režim jako zásada teritoriality, znamená, že podle našeho zákona se posuzuje trestnost činu, který byl spáchán mimo území České republiky na palubě lodi nebo jiného plavidla. anebo letadla nebo jiného vzdušného dopravního prostředku, které jsou registrovány v České republice, a to bez ohledu na to, zda se např. loď v té době nacházela v mezinárodních vodách či ve vodách pobřežních (teritoriálních). Trestní jurisdikce České republiky je zde odvozena od registrace lodi nebo letadla, které pak nesou její vlajku. U civilních a obchodních lodí nebo letadel se dříve zastávala teorie tzv. plovoucího nebo létajícího území, kdy paluba se považovala za české území, jestliže loď byla na širém moři nebo letadlo nad širým mořem. Zásada vlajky (registrace) je např. uplatněna v mezinárodních úmluvách o stíhání leteckého pirátství (Úmluva o potlačení protiprávního zmocnění se letadel, přijatá dne 16. prosince 1970 v Haagu – vyhl. č. 96/1974 Sb. a Úmluva o potlačování protiprávních činů ohrožujících bezpečnost civilního letectví, přijatá dne 23. září 1971 v Montrealu – vyhl. č. 16/1974 Sb.).

Důvodová zpráva k § 6:

Osnova také obdobně jako platný trestní zákon umožňuje postih občana České republiky za trestné činy spáchané v cizině (§ 6).

Důvodová zpráva k § 7:

Spáchá-li trestný čin cizinec v cizině, potrestá ho zpravidla stát, na jehož území byl skutek spáchán. České orgány činné v trestním řízení ho budou stíhat pouze v případech, pokud byl čin namířen proti takovým zájmům, které je nutno podle trestního zákoníku stíhat bez ohledu na místo spáchání činu (§ 7), anebo za podmínek vymezených na základě subsidiární zásady univerzality v navrhovaném ustanovení § 8, které souvisí s tzv. extradicí.

V souvislosti se zněním § 7 je též pamatováno na ochranu našich občanů nebo osob bez státní příslušnosti, které mají na území České republiky trvalý pobyt, před trestnými činy spáchanými proti nim v cizině (pasivní princip personality). Taxativní výčet trestných činů v tomto ustanovení je doplněn v tom směru, aby bylo např. výslovně pamatováno na ochranu našich pasů, občanských průkazů a jiných veřejných listin před paděláním.

Důvodová zpráva k § 8:

V ustanovení § 8 upravujícím subsidiární zásadu univerzality a podobně i v § 10 upravujícím předání občanů České republiky se pamatuje i na možnost předání pachatele členskému státu Evropské unie na základě evropského zatýkacího rozkazu.

Důvodová zpráva k § 9:

Všechny tyto zásady teritoriality, registrace, personality, ochrany a univerzality jsou modifikovány v návaznosti na ústavní principy, stanoví-li tak vyhlášená mezinárodní smlouva, k jejíž ratifikaci dal souhlas Parlament a kterou je Česká republika vázána (§ 9).

Důvodová zpráva k § 10:

V § 10 upravujícím vydání a předání občanů České republiky se pamatuje i na možnost předání pachatele členskému státu Evropské unie na základě evropského zatýkacího rozkazu.

Důvodová zpráva k § 11:

Do tohoto ustanovení byla beze změny přejata úprava § 16 odst. 2, 3 platného trestního zákona, neboť tato úprava se v praxi osvědčila, a proto ji není třeba měnit.

Důvodová zpráva k § 12:

Základním obecným ustanovením (§ 12) vztahujícím se k trestní odpovědnosti je zdůraznění vůdčí základní zásady „nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege“

Návrh trestního zákoníku (§ 12) nepočítá vedle klasické trestní odpovědnosti osob fyzických se zavedením trestní odpovědnost právnických osob.

Důvodová zpráva k § 13:

K dosažení maximální legality podmínek trestní odpovědnosti je návrh nové kodifikace založen na formálním pojetí trestného činu, což mj. povede ke zvýšení jednotnosti při výkladu a aplikaci zákona a k posílení rovnosti všech před zákonem. Toto řešení znamená opuštění dosavadního materiálního či formálně materiálního pojetí a je výraznou změnou určující charakter nové kodifikace trestního práva. Formálně právní pojetí trestného činu bude důsledně promítnuto do definic jednotlivých skutkových podstat trestných činů.

Formální pojetí trestného činu odpovídá více logice trestního práva spočívající v tom, že se řízení např. pro méně závažné výtržnictví zastaví, než aby se taková méně závažné výtržnictví již předem nepovažovalo za trestný čin, což by mohlo mít především u mladistvých pachatelů za následek destrukci právního vědomí sociálně etického významu krádeže. Proto je v posledních letech v demokratických státech stále více preferováno procesní řešení depenalizace, a to hlavně proto, že intervenční oprávnění státního zástupce při uplatnění principu oportunité poskytují různé varianty odklonů (alternativních řízení) ještě v předsoudním stadiu trestního řízení, což vede k možnému narovnání mezi pachatelem (obviněným) a obětí (poškozeným) kontrolovanému státním zástupcem (srov. např. § 153 a § 153a německého trestního řádu, § 90a až § 90m rakouského trestního řádu a čl. 41-1 čís. 4, resp. 5c a čl. 42-2 francouzského trestního řádu; v České republice srov. § 307 až § 314 platného trestního řádu). V souladu s tím se v České republice v posledních letech při zachování zásady legality v rámci legislativního vývoje stále více uplatňují prvky oportunité, a to i pokud jde o možnost zastavení trestního stíhání [srov. § 172 odst. 2 písm. c) platného trestního řádu a nové znění tohoto ustanovení navržené v připojené novelizaci trestního řádu].

Formální pojetí trestného činu vede k přesnějšímu vymezení jednotlivých skutkových podstat trestných činů (aniž by tyto skutkové podstaty byly kasuistické), neboť neumožňuje ponechat řešení vágních nebo širokých zákonných pojmů na judikatuře soudů. Navíc důsledně naplňuje zásadu žádný trestný čin bez zákona (srov. čl. 39 Listiny základních práv a svobod a

§ 1 návrhu trestního zákoníku). Formální pojetí trestného činu také lépe reflektuje oddělení moci zákonodárné od soudní a výkonné, neboť vymezení trestných činů důsledně ponechává na Parlamentu České republiky a soudům ponechává jen posuzování, zda jsou jednáním konkrétního pachatele naplněny znaky trestného činu, aniž by soud byl oprávněn dospět k závěru, že při naplnění zákonných znaků nejde o trestný čin s ohledem na nesplnění jeho materiální podmínky. V této souvislosti je pak nutno připomenout, že takový závěr za platnosti a účinnosti trestního zákona založeného na materiálním pojetí mohl učinit nejen soud, ale i státní zástupce a dokonce i policejní orgán.

Formální pojetí trestného činu obsažené v osnově trestního zákoníku přitom neznámá, že by povaha a závažnost činu (která nahradila vágní pojem společenské nebezpečnosti, který nebyl ani definován a jako kritéria používal čistě formální typové okolnosti – srov. § 3 odst. 4 platného trestního zákona) neměla po jeho přijetí již žádný význam, když opak je pravdou, neboť tato materiální kritéria se v typové podobě uplatňují v legislativním procesu, a to při stanovení, jaká typová jednání – skutkové podstaty (základní, privilegované i kvalifikované) – jsou trestnými činy a s jakou trestní sazbou, a dále samozřejmě i při ukládání trestů za formálně vymezené trestné činy (přečiny a zločiny), kde se kritéria povahy a závažnosti činu vymezená v § 39 odst. 2 osnovy trestního zákoníku uplatní jako základní kritéria pro stanovení druhu trestu a jeho výměry. Kodifikace trestního práva hmotného vychází z formálního pojetí trestného činu, které však neznámá, že trestný čin lze chápat jako pouhý popis znaků charakterizujících trestný čin, neboť z hlediska jeho legislativního vymezení i jeho interpretace je třeba ho posuzovat jako čin společensky škodlivý (resp. tzv. materiálně protiprávní), což však nemá při jeho aplikaci samostatný význam jak tomu bylo u materiálního pojetí. Zásadní rozdíl je však v přístupu k trestnému činu, kde formální pojetí neumožňuje orgánům činným v trestním řízení jít nad rámec vymezený zákonodárcem, který jako jediný subjekt je oprávněn určit, co je a co není trestným činem, včetně kvalifikovaných i privilegovaných skutkových podstat trestných činů, čímž jednoznačně stanoví hranice trestní odpovědnosti.

Po proběhlé odborné diskusi nad návrhem trestního zákoníku, v rámci níž nebylo shledáváno jako dostatečné procesní řešení vyplývající z návrhu související novelizace ustanovení § 159 odst. 3 a § 172 odst. 2 písm. c) trestního řádu, bylo zpracováno výkladové ustanovení k pojmu trestného činu (srov. § 393 odst. 2), které má za cíl zabránit tomu, aby tzv. bagatelní trestné činy byly považovány za trestný čin, neboť byla opakovaně vyslovována obava, že by formální pojetí mohlo vést k „přetížení orgánů činných v trestním řízení bagatelními věcmi, které jsou dnes odloženy ještě před zahájením trestního řízení, což by se přirozeně dříve či později nepříznivě projevilo i v nákladech státu. Toto ustanovení neznámá návrat k materiálnímu pojetí trestného činu, neboť nebylo zařazeno do ustanovení § 13, ale mezi výkladová ustanovení jako interpretační pravidlo, které by napomáhalo k odlišení od těch činů, které by neměly být považovány za trestné činy, přestože zdánlivě znaky některé skutkové podstaty naplňují, a zejména k výkladu těch znaků trestných činů, které nemají jasnou spodní hranici (např. znaků „hrubé neslušnosti“ a „výtržnosti“ u trestného činu výtržnictví podle § 331 a jejich odlišení od jednání vymezených zejména jako přestupky proti veřejnému pořádku podle § 47 a § 48 přestupkového zákona). Uvedené ustanovení neznámá negaci formálního pojetí ani z toho důvodu, že i když v převážné většině trestních zákoníků v klasických demokraciích je trestný čin shodně s návrhem trestního zákoníku vymezen jako jednání protiprávní a trestné na podkladě formálních znaků trestného činu, je zároveň vždy chápán jako souhrn takových znaků, které ho ve svém souhrnu charakterizují jako čin společensky škodlivý, před kterým je třeba společnost i jednotlivé občany chránit, neboť porušuje základní právní statky, na nichž je vybudována demokratická společnost. Při tomto přístupu má hledisko společenské škodlivosti povahu významného interpretačního pravidla, které napomáhá zákonnou skutkovou podstatu konkrétního trestného činu i jeho

formální znaky vyložit podle jejich smyslu (tzv. teleologický výklad). To nakonec vyplývá i z toho, že obligatorním znakem každé skutkové podstaty trestného činu je individuální objekt (předmět ochrany), jenž vyjadřuje jednotlivý zájem (právní statek), k jehož ochraně je příslušné ustanovení zvláštní části trestního zákoníku určeno. Jinak řečeno i při formálním pojetí trestného činu se vždy uplatňuje aspekt materiální (tzv. materiální protiprávnost) jako jeho korektiv, přičemž jeho uplatnění je i v souladu s požadavky zákonnosti, poněvadž se uplatňuje v rámci formální zákonné úpravy trestněprávních institutů, kterou však nenahrazuje, ale pomáhá ji správně vyložit. Proto se takové výkladové pravidlo může uplatnit i v návrhu trestního zákoníku, neboť takové korektivy lze nalézt i v trestním zákonodárství vyspělých západních států, vybudovaných na formálním pojetí trestného činu, přičemž mohou být v trestních zákonících upraveny buď výslovně (srov. také § 42 rakouského trestního zákoníku nebo článek 2.12 amerického modelového trestního zákoníku) nebo se v teorii i praxi uznávají omezení plynoucí z tzv. sociální adekvátnosti a z principu minima non curat praetor, z kterého vycházel původní vládní návrh trestního zákoníku. Požadavek ochrany určitých právních statků, jejichž porušení je pro společnost škodlivé, je možno považovat za materiální důvod trestnosti, tedy na jedné straně jako vodítko pro zákonodárce při výběru jednání, která je třeba prohlásit za trestná, a na druhé straně i jako interpretační pravidlo pro orgány činné v trestním řízení, napomáhající jim při výkladu a aplikaci znaků trestného činu a v konečném důsledku i celé skutkové podstaty.

V souvislosti s vymezením pojmu trestného činu je třeba posoudit problém zvláštní trestní odpovědnosti mladistvých pachatelů, který je řešen v rámci zvláštní úpravy trestání mladistvých (viz níže), a zvláštní trestní odpovědnosti za vybrané vojenské trestné činy (dnešní ustanovení § 294 platného trestního zákona), kde se navrhuje vzhledem k úpravě pojmu trestného činu tuto zvláštní úpravu vypustit s tím, že v případech, kdy postačí jiný postih, bude možno využít rozhodnutí státního zástupce o zastavení trestního stíhání [srov. § 172 odst. 2 písm. b) platného trestního řádu].

Důvodová zpráva k § 14:

Kategorizace soudně trestných jednání bude založena na bipartici - zločin a přečin. Bude tedy opuštěno dosavadní pojetí jednotného deliktu. Pojem trestného činu bude zachován jako nadřazený termín. Bipartice bude vycházet z odstupňované typové závažnosti soudně trestných jednání (trestných činů) vyjádřené trestní sazbou. Přečinem bude čin, na který zákon stanoví trest odnětí svobody do 3 let. Kulpózní trestné činy budou přečinem vždy. Ostatní činy uvedené ve zvláštní části trestního zákona budou označeny za zločiny (jako zvlášť závažné zločiny budou posuzovány trestné činy s horní hranicí sazby trestu odnětí svobody nejméně 8 let a trestné činy uvedené v nyní platném § 62 trestního zákona).

Tato kategorizace trestných činů rozšíří prostor pro uplatnění alternativ a odklonů a pro diferenciaci trestních sankcí.

Navržená kategorizace se odrazí i v trestním procesu a bude základem pro vytvoření různých typů řízení, příslušnosti soudů, vymezení řízení před samosoudcem, používání odklonů a dalších institutů trestního řízení. V podstatě standardní trestní řízení bude konáno o zločinech, u přečinů budou převažovat zjednodušené formy řízení, odklony a alternativní řešení, včetně širokého uplatnění prostředků probace a mediace.

Kategorizace soudně trestných jednání úzce souvisí s problematikou správního trestání. Koncepci správního trestání zpracovává ministerstvo vnitra. Dosud zpracovaný návrh obsahuje varianty, z nichž první předpokládá, že postih přestupků, jako kategorie méně závažných deliktů navazující na činy soudně trestné, bude řešen samostatně mimo působnost trestního zákona. Druhá varianta předpokládá, že stávající přestupky a jiné správní delikty mající návaznost na trestní zákon budou při formálním pojetí trestného činu zahrnuty do trestního zákona. Pokud by byla zvolena druhá varianta, připadá v úvahu tripartice, tedy

rozšíření kategorizace soudně trestných jednání o „provinění“ zahrnující soudně trestné přestupky. V současné době se však jeví jako vhodnější první varianta řešení postihu přestupků v rámci správního trestání, mimo působnost trestního zákona, což by vedlo k předpokládané bipartici v trestním zákoně - zločiny a přečiny.

Důvodová zpráva k dílu 2 – Zavínění – § 15 až 17:

Dosavadní pojetí zavínění jako předpokladu pro vyvození subjektivní odpovědnosti za spáchaný trestný čin bude zachováno. V rámci dosavadních forem zavínění byly na základě zahraničních úprav (srov. rakouskou a německou úpravu) zváženy jejich definiční modifikace, zejména úmysl předem uvážený („dolus praemeditatus“), který na rozdíl od úmyslu neuváženého v prudkém hnutí mysli („dolus repentinus“, „affectus“, „impetus“), ač není obecnou formou úmyslu, je zejména u zvláště závažných zločinů a u všech úmyslných trestných činů proti životu a zdraví stanoven jako zvláště přitěžující kvalifikační okolnost. Současně byl doplněn do výčtu obecných přitěžujících okolností [srov. § 43 písm. a) návrhu trestního zákoníku]. Dále se bylo třeba zabývat i možností úpravy *obmyslu* („Absicht“), což je vůle přivodit výsledek, který je pachatelem žádán, jehož si pachatel přeje, po němž touží, a který je tedy konečným cílem (účelem jeho činnosti), kdy platný trestní zákon hovoří buď o specifickém úmyslu nebo také o účelu nebo cíli. S ohledem na teoreticky propracovanou a praxí všeobecně přijímanou definici úmyslu ve dvou formách – úmyslu přímého a eventuálního, však nebylo shledáno vhodným zakotvení obmyslu jako zvláštní formy zavínění (úmyslu). Podstatou obmyslu je skutečnost, kdy pachateli záleží na tom, aby přivodil určitý výsledek, který je jím žádán nebo si ho přeje, pro nějž zákon předpokládá obmyslné jednání, a proto zpravidla spadá pod úmysl přímý („dolus directus“), který je u nás tradičně dobře formulován. Úmysl je totiž pojem širší než obmysl, který je pojmem užším. Zjednodušeně řečeno úmysl je vůle přivodit určitý následek, zatímco obmysl je vůle přivodit určitý následek, který je pro pachatele účelem či konečným cílem jeho činnosti.

Zavínění proto bude mít i nadále dvě formy - úmysl (§ 15) a nedbalost (§ 16).

Důvodová zpráva k § 15:

Podle vztahu pachatelovi vůle k porušení nebo hrožení zájmu chráněného trestním zákonem rozeznává osnova úmysl přímý [§ 15 odst. 1 písm. a)] a úmysl eventuální [§ 15 odst. 1 písm. b)]. V obou případech je si pachatel vědom toho, že svým činem může způsobit protiprávní následek.

Pojem úmyslu eventuálního je v návrhu trestního zákoníku doplněn o definici srozumění (§ 15 odst. 2). Definici srozumění u eventuálního úmyslu [nyní § 15 odst. 1 písm. b)] si vynutily potřeby praxe, kdy pojem srozumění v současném pojetí selhává při posuzování lhotejnosti. Proto se navrhuje nově upravit v § 15 odst. 2 výkladovou definici srozumění na podkladě tzv. teorie smíření s naplněním znaků skutkové podstaty (srov. např. § 5 odst. 1 věta za středníkem rakouského trestního zákona). Tato definice dobře vyjadřuje rozdíl od přímého úmyslu, kdy pachatel způsobil poruchu či ohrožení zájmů chráněného trestním zákonem přímo vlastním účelem svého jednání nebo nutným důsledkem takového jednání směřujícího k jinému cíli (např. řidič neposkytne pomoc podle dosavadního § 207 odst. 1 platného trestního zákona, aby si nepotřísnil krví potahy sedadel v autě). Při eventuálním úmyslu pachatel mířil zásadně na jiný účel či sledoval jiný cíl, ale bylo mu jasné, že ho nedosáhne jinak než tím, že zřejmě – in eventum (nikoli nutně, pak by šlo o úmysl přímý, poněvadž, pokud pachatel považuje následek za nutný, nutně ho také chce) dojde k porušení určitého právního statku, zákonem chráněného, zásadně tedy nepočítal s žádnou konkrétní okolností, jež by následku, který si představoval jako možný, mohla zabránit. Způsobení takového

následku však není přímým cílem pachatele ani z hlediska psychického nazírání pachatele nutným výsledkem jeho jednání, neboť sleduje svým záměrem účel nebo cíl jiný, který může být z hlediska trestního práva jak účelem nebo cílem relevantním, tak i účelem či cílem nezavadným, přitom je však pachatel vždy smířen s tím, že realizace tohoto účelu nebo cíle zřejmě - in eventum předpokládá způsobení následku významného pro trestní právo, avšak tento následek je nechtěným, zpravidla pouze vedlejším následkem jednání pachatele, který je s ním srozuměn. Okolnost, zda si pachatel byl jist, že trestněprávně relevantního následku dosáhne, či zda jen doufal či byl smířen (srozuměn) s tím, že se mu to podaří, je pro podstatu úmyslu vedlejší, neboť zákonodárce se nemůže omezit jen na úmysl přímý, poněvadž do budoucna lze těžko odhadovat průběh děje a nikdo si nemůže být jist, zda události se budou vyvíjet úplně podle jeho přání. Pachatel musí v podstatě vždy počítat a také zpravidla tak činí, jen s určitou pravděpodobností. Proto pro úmysl musí postačit již pouhá představa možnosti výsledku, za podmínky, že taková představa se bezprostředně projevila v jednání pachatele.

V tomto pojetí je srozuměním vždy pokryta tzv. nepravá lhostejnost, kdy lhostejnost pachatele k tomu, zda následek nastane nebo nenastane, vyjadřuje jeho kladné stanovisko k oběma možnostem, tedy sice méně intenzivní, ale aktivní volní vztah k relevantnímu trestněprávnímu následku (např. při loupeži pachatel zneškodní poškozeného tím, že ho sváže a do úst mu dá roubík, aby nemohl přivolat pomoc, v důsledku čehož poškozený chroptí a je zřejmé, že je velmi omezena jeho možnost dýchání a zřejmě hrozí jeho udušení, přičemž pachatel neudělá nic, aby mu dýchání usnadnil a zanechá ho po dokončení loupeže uzamčeného v bytě - nepřímý úmysl, na rozdíl od případu, kdy pachatel ze stejného důvodu a za jinak stejných okolností mu okolo krku zatáhne škrtidlo, přičemž vidí, že poškozený nedýchá a modrá v obličeji, a přesto škrtidlo neuvolní - přímý úmysl, neboť trestněprávně relevantní následek je nutný, a konečně též na rozdíl od případu kdy mu při odchodu z bytu ještě včas roubík uvolní tak, že může dýchat, přičemž předpokládá, že do bytu přijde manželka, která ho osvobodí z pout, tu však nezávisle na jednání obviněného porazí auto a usmrtí ji, a proto poškozený zemře hladem a žízní - vědomá nedbalost k následku smrti).

Složitější je to u tzv. pravé lhostejnosti, kdy podle dosud zaujímaných názorů zde není ani nejslabší volní vztach pachatele k takovému následku, tedy pachatel není s následkem srozuměn, ale naopak spoléhá, byť bez přiměřených důvodů, že k porušení nebo ohrožení zájmu chráněného trestním zákonem nedojde, a proto tzv. pravá lhostejnost je zařazována do vědomé nedbalosti podle § 16 písm. a), i když ne zcela odpovídá zápornému znaménku vůle pachatele, tj. nechtění při této formě nedbalosti. Podle tohoto převažujícího pojetí v nauce však také v podstatě o lhostejný vztach nejde, neboť se pachatel spolehl, že k trestněprávně relevantnímu následku nedojde. Tento přístup je sice velmi pragmatický, ale je pochopitelný, a v justiční praxi se osvědčuje. Pojetí srozumění ve smyslu smíření tak na jedné straně dovoluje zachovat toto dosavadní pojetí, ale na druhé straně dokonce umožňuje postoupit ještě dál, neboť tzv. pravá lhostejnost v důsledku nulitní vůle nemá ani znaménko pozitivní, a proto, pokud by byl tento typ vůle ve vztahu k možnému následku chápán a vykládán jako smíření se s ním mlčky (ani srozumění výslovně či ve formě lhostejnosti nepravé, ani nechtění ve smyslu nedbalosti), byla by dokonce přiměřená jeho subsumpce pod úmysl eventuální (dolus eventualis). To by však ve srovnání s dosavadní praxí znamenalo zpřísnění trestní represe. Doposud akceptovaná právní kvalifikace nulitní vůle však není adekvátní (pachatele spíše zvýhodňuje), proto je logické ji změnit v právní kvalifikaci přiměřenou, a sice právě cestou "smíření se" s možným následkem.

Důvodová zpráva k § 16:

Na rozdíl od zavinění ve formě úmyslu pachatel při zavinění z nedbalosti nechce způsobit následek nebezpečný pro společnost ani s jeho způsobením nesouhlasí (není s ním smířen).

Předpokladem zavinění z nedbalosti však je buď vědomost pachatele o možnosti, že trestněprávně relevantní následek způsobí [§ 16 odst. 1 písm. a)], nebo u něho sice taková vědomost není, ale při zachování potřebné míry opatrnosti pachatel takovou vědomost mít měl a mohl [§ 16 odst. 1 písm. b)].

Nedbalost se proto bude členit na nedbalost vědomou a nedbalost nevědomou, a navrhovaný trestní zákoník bude i nadále postihovat tzv. nevědomou nedbalost [§ 16 odst. 1 písm. b)], což je aktuální zejména u trestných činů v dopravě. Některé trestné činy (např. hospodářské či proti životnímu prostředí) budou nadále stíhatelné jen v případě tzv. hrubé nedbalosti (§ 16 odst. 2), kterou náš zákon dosud nezná a která není podle navrhované úpravy zvláštním druhem nedbalosti vedle vědomé a nevědomé nedbalosti, ale jen vyjádřením míry nedbalosti požadované trestním zákonem, a to ať už jde o nedbalost vědomou či nevědomou. Hrubá nedbalost není buď vůbec v zahraničních právních řádech definována, což by v našich podmínkách působilo zřejmě potíže, anebo je vymezena tak, že si při ní je pachatel vědom možnosti, že tu jsou skutečnosti zakládající trestnost jeho činu nebo že způsobí výsledek v zákoně uvedený. Podrobíme-li tuto definici bližšímu rozboru, je zřejmé, že s určitou výhradou odpovídá naší definici vědomé nedbalosti [§ 16 odst. 1 písm. a)]. V důsledku toho návrh trestního zákoníku vymezuje definici hrubé nedbalosti, již se rozumí vyšší stupeň intenzity nedbalosti, ať již vědomé či nevědomé, a to na základě přístupu (postoje) pachatele k požadavku náležité opatrnosti, který svědčí o zřejmé bezohlednosti pachatele k zájmům chráněným trestním zákonem.

Důvodová zpráva k § 17:

Z platné právní úpravy je přebírána v podstatě beze změny úprava zavinění ve vztahu k zvlášť přitěžující okolnosti (§ 17), zatímco úprava zavinění ve vztahu k okolnosti přitěžující je zařazena v souladu s logikou členění obecné části nového trestního zákoníku do ustanovení o výměře trestu (§ 39).

Důvodová zpráva k § 18:

Zákon nově upravuje v souladu s požadavky praxe skutkový omyl (§ 18), který se dosud vyvozoval z ustanovení upravujících subjektivní stránku trestného činu. Nová úprava obsahuje vymezení jak pozitivního, tak i negativního skutkového omylu. Skutkový omyl negativní bude podle navrhované úpravy vylučovat trestnost za dolůžní čin, což nevylučuje odpovědnost pachatele za trestný čin z nedbalosti. Z hlediska podmínek vylučujících trestní odpovědnost je navrhována úprava pozitivního skutkového omylu. Jinými slovy řečeno, byla tu využita úprava dnes známá jako putativní nutná obrana či putativní krajní nouze.

Návrh trestního zákoníku naproti tomu neupravuje negativní skutkový omyl o okolnostech vylučujících protiprávnost (trestnost), ani nevymezuje tradiční zvláštní případy skutkového omylu, když takové úpravy nejsou obvyklé ani v zahraničních úpravách. Tyto případy nečiní v praxi potíže, neboť jsou užívána řešení vypracovaná trestněprávní naukou.

Důvodová zpráva k § 19:

Navrhuje se, aby byl v novém trestním zákoníku upraven i právní omyl (v závislosti, zda se ho mohl nebo nemohl pachatel vyvarovat) jako okolnost snižující nebo vylučující trestnost (§ 19). Právní omyl má význam zejména ve vztahu k blanketním skutkovým podstatám, kdy požadavek konkrétní znalosti zákonné úpravy (např. u deliktů hospodářských, celních atd.) může být např. pro cizince neúměrně přísný, a ne vždy je možné vycházet z míry zavinění

činu. V zásadě by neměl být trestný ten, kdo jednal v omluvitelném právním omylu, přičemž podstatou by mělo být zkoumání, zda se pachatel mohl právního omylu vyvarovat.

Navrhovaná konstrukce těchto ustanovení požaduje jako podmínku trestní odpovědnosti pachatele jeho právní omyl negativní, a to omyl neomluvitelný (tj. omyl, jehož se pachatel mohl vyvarovat). Naopak omyl omluvitelný (tj. omyl, jehož se nemohl pachatel vyvarovat) vylučuje pachatelovo zavinění, tudíž i jeho trestní odpovědnost. Na rozdíl od negativního omylu skutkového, který nevylučuje nevědomou nedbalost, má negativní právní omyl omluvitelný v tomto směru dopady absolutní, tzn. že vylučuje obě formy zavinění (srov. slova „... nejedná zaviněně ...“). Naopak půjde-li o omyl neomluvitelný, bude pachatel trestně odpovědný za příslušný úmyslný trestný čin nebo trestný čin spáchaný z nedbalosti, nikoli jen za nedbalost, jako je tomu u omylu skutkového negativního. Tento rozdílný právní dopad plyne z různé povahy obou omylů jako skutkového a jako právního. Pro takové případy bude třeba uvažovat o možnosti zmírnit trestnost cestou polehčující okolnosti uvedené v § 41 písm. h) návrhu trestního zákoníku, a to podle konkrétní povahy důvodů, jež vylučovaly možnost považovat takový právní omyl za omluvitelný (např. v případě, kdy pachatel spáchal trestný čin krátce poté, co nastoupil nové zaměstnání a nestačil se ještě důkladně seznámit s příslušnými právními předpisy, jak bylo jeho povinností). Navrhovaná úprava omylu se dotýká trestněprávních norem obsažených v trestním zákoně, jakož i norem, jichž se tento zákon dovolává coby norem mimotrestních. Ohledně mimotrestních právních předpisů a právních norem v nich obsažených, jejichž aplikace by se trestní zákon nedovolával, bude třeba zvažovat jejich relevantnost se zřetelem ke spáchanému činu. Zde návrh trestního zákoníku i nadále zachovává dosavadní koncepci, tj. posuzování těchto případů jako skutkových negativních omylů.

Navrhovaná úprava nepředpokládá legislativní řešení právního omylu pozitivního, neboť zde bez potíží vystačíme s nesporným pojmem „putativního deliktu“. Zmíněný druh právního omylu není zpravidla upravován ani v zahraničních úpravách.

Důvodová zpráva k dílu 3 – Příprava a pokus trestného činu – § 20 až 21:

Ochrana společnosti před pácháním trestných činů vyžaduje, aby trestem byl postižen nejen ten, kdo již dokoná trestný čin, který si předsevzal, ale v určitých nebezpečnějších případech i ten, kdo podnikne jednání, které zatím jen směřuje, byť i vzdáleně, k spáchání trestného činu (příprava trestného činu podle § 20), anebo kdo již bezprostředně směřuje k dokonání trestného činu, a tedy se pokusí spáchat trestný čin, který si předsevzal (§ 21). Dosavadní úprava přípravy i pokusu trestného činu se v zásadě osvědčila, neboť umožňuje přesně rozlišovat přípravu k trestnému činu od jeho pokusu, kdy za pokus je v praxi považováno jen takové jednání, které již na rozdíl od přípravy bezprostředně směřuje k jeho dokonání, a proto se s úpravou vyplývající ze zavedení formálního pojetí trestného činu přebírá do návrhu nového trestního zákoníku. Vzhledem k tomu, že příprava k trestnému činu i jeho pokus bývají i menší závažnosti než dokonání trestného činu, osnova umožňuje v § 58 odst. 5 použití v širší míře než v jiných případech mimořádného snížení trestu odnětí svobody.

Důvodová zpráva k § 20:

Obecná trestnost přípravy u zvlášť závažných trestných činů, jak je tomu podle platné úpravy, bude nahrazena úpravou, která připouští trestnost tohoto stadia trestné činnosti pouze v případech uvedených ve zvláštní části trestního zákoníku nebo v jiných zákonech vymezujících trestné činy, avšak jen pokud jde o zvlášť závažný zločin (§ 14 odst. 3). Vychází se ze zásady, čím společensky závažnější je trestný čin, tím širší škála vývojových

stadií by měla podléhat trestnosti. Toto zúžení trestnosti přípravy, týkající se posuzování viny i ukládání navazujících sankcí, odpovídá úpravám v jiných zemích.

Při úpravě přípravy k trestnému činu je i nadále zachována trestnost nezpůsobilé přípravy, aniž by byla rozlišována absolutně a relativně nezpůsobilá příprava, neboť pro toto rozlišení by se v zákoně zřejmě nenašla uspokojivá forma. Případy, u nichž nezpůsobilost přípravy sám pachatel nerozpozná, by měly zůstat nepotrestány, jak to vyplývá z navrhovaného ustanovení § 46 odst. 2 o upuštění od potrestání, nebo by měly být potrestány výrazně mírněji podle navrhovaného § 58 odst. 5 o mimořádném snížení trestu odnětí svobody. Tím je u nezpůsobilé přípravy uplatněn stejný způsob řešení jako u nezpůsobilého pokusu.

K upřesnění došlo i při formulaci dobrovolného upuštění od přípravy (obdobně je tomu i u pokusu v § 21 odst. 3), přičemž nová dikce zdůrazňuje dobrovolné upuštění od dalšího jednání směřujícího k spáchání zvláště závažného zločinu, které se vztahuje jak k odstranění nebezpečí, které vzniklo zájmu chráněnému trestním zákonem z podniknuté přípravy, tak k učinění oznámení o přípravě k zvláště závažnému zločinu v době, kdy nebezpečí, které vzniklo zájmu chráněnému trestním zákonem z podniknuté přípravy, mohlo být ještě odstraněno. Tím je odstraněna možnost, kterou připouští platný trestní zákon, že pachatel sice dobrovolně učiní o přípravě oznámení ve smyslu písm. b), ale zároveň neupustí od dalšího jednání směřujícího k spáchání zvláště závažného zločinu, a přesto se na něho bude vztahovat ustanovení o dobrovolném upuštění od přípravy.

V případě zániku trestnosti přípravce, jde-li o přípravné jednání více osob je třeba vykládat pojem „odstranil nebezpečí“ nejen ve vztahu k nebezpečí, jež vzniklo z jeho vlastního jednání, ale i ve vztahu k nebezpečí, které vzniklo z jednání ostatních, a to bez ohledu na to, zda se o toto další nebezpečí přičinil (srov. přiměřeně i § 24 odst. 2 větu první německého trestního zákoníku). Pokud se však na činu podílí více osob nebrání zániku trestnosti přípravy pachatele, který takto jednal, je-li čin dokonán nezávisle na jeho dřívějším přispění k činu nebo přes jeho včasné oznámení.

Důvodová zpráva k § 21:

Podle návrhu nového trestního zákoníku bude trestnost pokusu (§ 21) zachována u všech kategorií trestných činů (tím nebude dotčena trestnost činů předčasně dokonaných ve formě pokusu). Alternativně bylo uvažováno u přečinů s tím, že pokus by byl trestný jen v případech uvedených ve zvláštní části trestního zákona, ale tato možnost byla v průběhu prací na koncepci rekodifikace trestního zákona odmítnuta.

Při úpravě pokusu trestného činu je i nadále zachována trestnost nezpůsobilého pokusu, aniž by byl rozlišován absolutně a relativně nezpůsobilý pokus, neboť pro toto rozlišení by se v zákoně zřejmě nenašla uspokojivá forma. Případy, u nichž nezpůsobilost pokusu sám pachatel pro značně nerozumný přístup a pošetilost nerozpozná, by měly zůstat nepotrestány (viz obdobně § 23 odst. 3 německého trestního zákoníku - StGB), jak to vyplývá z navrhovaného ustanovení § 46 odst. 2 o upuštění od potrestání, nebo by měly být potrestány výrazně mírněji podle navrhovaného § 58 odst. 5 o mimořádném snížení trestu odnětí svobody.

K upřesnění došlo při formulaci dobrovolného upuštění od pokusu (obdobně je tomu i u přípravy v § 20 odst. 3), přičemž nová dikce zdůrazňuje dobrovolné upuštění od dalšího jednání směřujícího k dokonání trestného činu, které se vztahuje jak k odstranění nebezpečí, které vzniklo zájmu chráněnému trestním zákonem z podniknutého pokusu, tak k učinění oznámení o pokusu trestného činu v době, kdy nebezpečí, které vzniklo zájmu chráněnému trestním zákonem z podniknutého pokusu, mohlo být ještě odstraněno. Tím je odstraněna možnost, kterou připouští platný trestní zákon, že pachatel sice dobrovolně učiní o pokusu oznámení ve smyslu písm. b), ale zároveň neupustí od dalšího jednání směřujícího k dokonání

trestného činu, a přesto se na něho bude vztahovat ustanovení o dobrovolném upuštění od pokusu.

V případě zániku trestnosti pro dobrovolné upuštění od pokusu, jde-li o pokus více osob je třeba vykládat pojem „odstranil nebezpečí“ nejen ve vztahu k nebezpečí, jež vzniklo z jeho vlastního jednání, ale i ve vztahu k nebezpečí, které vzniklo z jednání ostatních, a to bez ohledu na to, zda se o toto další nebezpečí přičinil (srov. i § 24 odst. 2 věta první německého trestního zákoníku). Pokud se však na činu podílí více osob nebrání zániku trestnosti pokusu pachatele, který takto jednal, je-li čin dokonán nezávisle na jeho dřívějším přispění k činu nebo přes jeho včasné oznámení.

Důvodová zpráva k dílu 4 – Účastenství v širším smyslu – § 22 až 27:

Nově navrhovaná úprava účastenství v širším smyslu vychází z rozlišování pachatelství, včetně nepřímého pachatelství (navrhovaný § 22 odst. 2), spolupachatelství (§ 23) a jednotlivých forem účastenství v užším slova smyslu (§ 24) a také z principu akcesority v dosavadním pojetí (v případě zúžení trestnosti přípravy jen na případy uvedené ve zvláštní části trestního zákona fakticky dochází i k zúžení akcesority na skutečně „čistou“ akcesoritu).

Důvodová zpráva k § 22:

V návrhu nového trestního zákoníku je věnována zvýšená pozornost zákonné definici pachatele, která ve znění dosavadního platného ustanovení § 9 odst. 1 trestního zákona zdůrazňuje, že pachatelem trestného činu je ten, kdo spáchal trestný čin sám, z čehož je pak třeba dovodit, že pachatel musí vykonat sám činnost, která je popsána v příslušném ustanovení zvláštní části (pachatel na dokonaném trestném činu), nebo ji alespoň připravovat nebo se o ni pokusit (pachatel přípravy nebo pokusu). Pokud dosavadní trestní zákon uvádí, že pachatel „trestný čin spáchal sám“, má nepochybně na mysli toho, kdo bezprostředně spáchal trestný čin, poněvadž pachatel může mít účastníky (organizátora, návodce a pomocníka). Z toho vyplývá, že pachatelem je ten, kdo svým jednáním naplnil znaky skutkové podstaty trestného činu nebo jeho pokusu či přípravy za podmínky, že je trestná.

Za pachatele se podle návrhu výslovně považuje i tzv. nepřímý pachatel, který k spáchání trestného činu užije jiné osoby, která je v rukou pachatele tzv. „živým nástrojem“, přičemž taková osoba sama nejedná nebo nejedná zaviněně. Nepřímé pachatelství lze spáchat i úmyslným opomenutím (např. lékař v psychiatrickém ústavu úmyslně opomene zabránit nepřičetné osobě, aby usmrtila poškozeného, kterého nenávidí).

Jednotlivé formy nepřímého pachatelství jsou v návrhu zákona vymezeny v souladu s tím, jak jsou vymezeny v teorii i v praxi (srov. např. č. 32/1955, č. 51/1970, č. 10/1996 Sb. rozh. tr. a č. 5/1979-27-III. Bulletinu Nejvyššího soudu). Všem těmto uvedeným případům je společné, že tzv. živý nástroj není buď vůbec trestně odpovědný (např. pro nepřičetnost, nedostatek věku nebo pro omyl), nebo odpovídá jen omezeně (např. pro kulpózní trestný čin), anebo alespoň není trestně odpovědný za týž trestný čin. Nepřímý pachatel je trestně odpovědný za úmyslný trestný čin, který prostřednictvím „živého nástroje“ spáchal.

Úmysl nepřímého pachatele se musí vztahovat i ke skutečnosti, že využívá k spáchání trestného činu tzv. živého nástroje, neboť jinak by nešlo o nepřímé pachatelství, ale podle okolností by se mohlo u zvlášť závažných trestných činů jednat o pokus návodu trestný za podmínek ustanovení o přípravě k trestnému činu podle § 20 nebo o návod podle § 24 odst. 1 písm. b), šlo-li o osobu trestně odpovědnou a došlo-li alespoň k pokusu trestného činu (pokud pachatel úmyslně nevyužíval „živého nástroje“, pak zřejmě naváděl jiného k spáchání trestného činu).

Nepřímé pachatelství není možné u takových trestných činů, které může pachatel vykonat jen osobně (tzv. vlastnoruční trestné činy – např. § 122, § 123).

Důvodová zpráva k § 23:

Pokud jde o pojem spolupachatelství, byla v rámci prací na přípravě kodifikace trestního práva hmotného věnována náležitá pozornost i pojmu „spáchání činu společným jednáním“, kdy je možno souhlasit s názory nauky, že tento pojem je v praxi vykládán neúměrně široce, kdy je pod něj zahrnováno i dělání tzv. „zdi“ (pachatel dává opodál pozor, aby společníci nebyli při činu vyrušeni) nebo tzv. „volavky“ (osoba po dohodě s ostatními společníky vyláká oběť pod smyšlenou záminkou na opuštěné místo, kde vlastní loupežný útok provedou jiní společníci), např. u trestného činu loupeže podle § 234 platného trestního zákona, který pak praxe posuzuje jako spáchaný ve spolupachatelství (srov. č. 1/1980, str. 18 a č. 23/1994 Sb. rozh. tr.). Za spolupachatelství u trestného činu porušování domovní svobody podle § 238 platného trestního zákona se v praxi považuje i jednání, v rámci něhož se konkrétní osoba osobně neúčastní na vniknutí do domu nebo bytu jiného, ale v rámci rozdělení úkolů směřujících k úspěšnému provedení bytové krádeže hlídá před domem nebo bytem jiného, do něhož vniknou ostatní pachatelé (srov. č. 6/1993 Sb. rozh. tr.). V tomto směru je třeba souhlasit s teorií, že uvedený výklad pojmu „společné jednání“ je problematický, neboť uvedená jednání nelze zahrnout do objektivní stránky trestných činů loupeže podle § 234 platného trestního zákona či porušování domovní svobody podle § 238 platného trestního zákona. Jsou to v obou případech jednání, která činnost pachatele, resp. spolupachatelů pouze usnadňují, a proto správnější by bylo posuzovat taková jednání za pomoc ve vztahu k některému z uvedených trestných činů a nikoli za spolupachatelství.¹⁾ Z těchto hledisek se navrhuje upřesnění pojmu pomoci v § 24 odst. 1 písm. c) tak, že v demonstrativním výčtu je doplněn o popis jednání při tzv. „dělání zdi či volavky“ („... odstraněním překážek, vylákáním poškozeného na místo činu, hlídáním při činu, radou, ...“). Při tomto upřesnění forem pomoci nebude již třeba definovat pojem „spáchání činu společným jednáním“.

Důvodová zpráva k § 24:

Organizátora, návodce nebo pomocníka jako účastníky bude i nadále možno trestně postihovat pouze tehdy, došlo-li alespoň k pokusu trestného činu. Jinak budou odpovídat při splnění zákonných předpokladů jen za přípravu k trestnému činu podle § 20. O trestní odpovědnosti a trestnosti účastníka platí totéž, co podle obecné i zvláštní části platí o trestní odpovědnosti a trestnosti pachatele (§ 24 odst. 2).

V rámci návodu bude třeba stíhat i tzv. najmutí ke spáchání trestného činu či objednávku trestného činu, a to včetně tzv. poptávky nebo nabídky provedení trestného činu na objednávku (u některých trestných činů pak jde o okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby – srov. § 113 odst. 3 písm. j), § 117 odst. 2 písm. h) atd.).

U účastenství nebylo přistoupeno k obligatornímu snížení trestu, jako to např. činí § 27 odst. 2 německého trestního zákoníku, neboť německý zákoník nezná nejzávažnější formu účastenství podle českého práva, a to organizátorství, které je charakteristické tím, že jeho závažnost (společenská škodlivost) může být s přihlédnutím k povaze a způsobu provedení organizování trestné činnosti i vyšší než u pachatelství (podobně tomu může být i u některých

¹⁾ Srov. Novotný, O. - Dolenský, A. - Jelinek, J. - Vanduchová, M.: Trestní právo hmotné. I. Obecná část. 2. vydání, Codex, Praha 1995, s. 161 až 162; Šámal, P. - Púry, F. - Rizman, S.: Trestní zákon. Komentář. 4. vydání. C. H. Beck, Praha 2001, s. 85 až 86.

forem návodu; naproti u pomoci bude zásadně její závažnost nižší než u pachatelství).² Konkrétní přístup soudu je pak vyjádřen v § 39 odst. 6 písm. b); u pomoci k trestnému činu je možné mimo obecného mimořádného snížení trestu odnětí svobody podle § 58 odst. 1, které se vztahuje také na organizátorství nebo návod, i mimořádné snížení tohoto trestu podle § 58 odst. 5 vzhledem k povaze a závažnosti pomoci, a to bez omezení ve smyslu § 58 odst. 3.

Nově osnova upravuje zánik trestnosti účastníka, a to obdobně jako u pokusu trestného činu, neboť dosavadní analogické použití této úpravy činilo v praxi potíže. Přitom, půjde-li o účastenství více osob je třeba vykládat pojem „odstranil nebezpečí“ nejen ve vztahu k nebezpečí, jež vzniklo z jeho vlastního jednání, ale i ve vztahu k nebezpečí, které vzniklo z jednání ostatních účastníků, a to bez ohledu na to, zda se o toto další nebezpečí přičinil (srov. přiměřeně i § 24 odst. 2 věta první německého trestního zákoníku). Naproti tomu, pokud účastník jednal některým ze způsobů vymezených v § 24 odst. 3 písm. a) nebo b) a bude-li čin spáchán nezávisle na jeho dřívějším přispění k činu nebo přes jeho včasné oznámení (srov. i § 31 odst. 2 německého trestního zákoníku).

Důvodová zpráva k § 25:

V souvislosti s pachatelem je také upraven věk (§ 25), kde bylo přistoupeno po proběhlé diskusi, jak v právnické veřejnosti, tak i ve společnosti, k snížení hranice trestní odpovědnosti na čtrnáct let, a to i s přihlédnutím k zvláštní úpravě obsažené v zákoně č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže). Hranice čtrnácti let byla stanovena s přihlédnutím k rozvoji rozumové a mravní vyspělosti dětí v České republice, když stejná hranice trestní odpovědnosti je stanovena v převážné většině států této části Evropy, např. v SRN, v Rakousku a po přijetí nového trestního zákona č. 300/2005 Z. z. i na Slovensku (§ 22). Stejná hranice trestní odpovědnosti byla na území České republiky stanovena až do roku 1950.

Důvodová zpráva k § 26:

U nepřičetnosti (§ 26) bylo zvažováno i vymezení pojmu duševní poruchy, ale vzhledem k tomu, že vymezení duševní poruchy nečiní v praxi potíže a navazuje na zdravotnické vymezení, které se v průběhu doby vyvíjí, bylo příslušné výkladové ustanovení vypuštěno. Duševní porucha se podle moderních medicínských názorů (srov. např. *Raboch, J., Zvolský, P. a kol.* Psychiatrie, I. vyd., Praha 2001) vymezuje jako zřetelná odchylka od stavu duševního zdraví a rovnováhy, kterým se rozumí stav úplné a sociální pohody, jako výslednice vnitřních (genetických) a vnějších (psychosociálních a environmentálních) faktorů. Duševní poruchu nemůžeme ztotožňovat s duševní nemocí, neboť pojem duševní nemoci je užším pojmem. Specifická (smíšená) porucha osobnosti (dříve nazývaná „psychopatie“), u které se povaha lidí nápadně odchyluje od normy, může být duševní poruchou, ale nemusí být duševní nemocí. Duševní porucha může být způsobena rozdílnými příčinami, a to samotnou duševní chorobou nebo jinou nemocí, která má takovou poruchu za následek, anebo může být vyvolána požitím návykových látek, např. alkoholu nebo omamných látek. Duševní porucha, která je příčinou nepřičetnosti, může být přechodná a krátkodobá, a to od několika vteřin (např. porucha vědomí u řidiče auta, jako příčina dopravní nehody, při níž dojde k ublížení na zdraví) či minut (např. epileptický záchvat v rámci něhož dojde k ublížení na zdraví osobě

² Srovnej k tomu Šámal, P., Púry, F., Rizman, S. Trestní zákon. Komentář. 6. doplněné a přepracované vydání. Praha : C. H. Beck, 2004, s. 106; Novotný, O. a kol. Trestní právo hmotné. I. Obecná část. 4. přepracované vydání. Praha : Aspi Publishing, 2003, s. 242 až 243; Kratochvíl, V. a kol. Trestní právo hmotné. Obecná část. 3. přepracované a doplněné vydání. Brno : Masarykova univerzita, 2003, s. 316 až 317.

poskytující pomoc nemocnému), ale může být také dlouhotrvající nebo trvalá (např. schizofrenie či mentální retardace). Z hlediska tohoto chápání je duševní poruchou nejenom duševní choroba, ale i krátkodobá porucha psychických funkcí, hluboká porucha vědomí, slabomyslnost a jakákoli jiná těžká duševní odchylka, která je z hlediska ustanovení § 26 a 27 významná, jestliže měla za následek ztrátu nebo zmenšení rozpoznávacích či ovládacích schopností.

Osnova stíhá jen taková společensky škodlivá jednání, jejichž protiprávnost musí být pachateli zjevná, a proto se zásadně nemůže omlouvat tím, že zákon nezná nebo že si jej nesprávně vykládal (výjimky stanoví jen § 19 o právním omylu). Představu o protiprávnosti činu nemají však zpravidla lidé v době činu stížení, třeba jen dočasně, duševní poruchou, ať již je původ této poruchy jakýkoliv, a již z tohoto důvodu je nelze trestat, pokud nebyli schopni rozpoznat protiprávnost svého činu nebo ovládat své jednání. U dětí ve věku nedosažených patnácti let pak nelze předpokládat takovou způsobilost s ohledem na jejich duševní rozvoj.

Důvodová zpráva k § 27:

Nově je upravena i zmenšená přičetnost (§ 27). Zmenšenou přičetností se podle návrhu trestního zákoníku rozumí chorobný stav, v němž byla v důsledku duševní poruchy výrazněji snížena (návrh používá pojem „podstatně snížena“), schopnost pachatele rozpoznat protiprávnost činu nebo schopnost pachatele ovládat své jednání (anebo byly sníženy zároveň obě uvedené schopnosti); nemusí se jednat o duševní chorobu (srov. č. 61/1971-I. Sb. rozh. tr.). Nesmí však jít o stav úplně vylučující některou z těchto schopností, protože to by znamenalo nepřičetnost ve smyslu § 26, resp. postup podle § 333 (trestný čin opilství).

Otázka zmenšené přičetnosti je otázkou právní, její posouzení náleží orgánům činným v trestním řízení a nutno ji zkoumat vždy konkrétně jen ve vztahu k určitému trestnému činu pachatele. Povaha této otázky vyžaduje, aby její posouzení bylo založeno na odborných znalostech, a proto se posouzení zmenšené přičetnosti neobejde bez psychiatrického znaleckého posudku, v němž by mělo být co nejpřesněji stanoveno, do jaké míry z kvalitativního i z kvantitativního hlediska duševní porucha u pachatele ovlivnila jeho schopnosti rozpoznávací a ovládací, zda se tyto či alespoň jedna z nich již blížila stavu jejího vymizení, resp. v jakém směru a rozsahu zůstaly tyto schopnosti pachatele zachovány (srov. č. 17/1979 a č. 6/2000 Sb. rozh. tr.), což má pak rozhodující význam pro otázku, zda šlo o podstatně sníženou rozpoznávací nebo ovládací schopnost pachatele.

Zmenšená přičetnost zjištěná u pachatele trestného činu nevylučuje jeho trestní odpovědnost, nýbrž ji pouze modifikuje a odůvodňuje zvláštní postup vůči pachateli. Z tohoto důvodu je zmenšená přičetnost především důvodem k upuštění od potrestání ve smyslu § 47 odst. 1, 2, ovšem jen za podmínky, že se projevila u pachatele v době, kdy trestný čin spáchal a kdy mohla tedy mít na jeho spáchání skutečný vliv. Soud totiž nezjišťuje zmenšenou přičetnost jako takovou, ale vždy jen ve vztahu k určitému činu.

Zmenšenou přičetnost obviněného je třeba vzít v úvahu také při hodnocení povahy a závažnosti trestného činu, zejména z hlediska stanovení druhu trestu a jeho výměry. Duševní stav obviněného totiž charakterizuje osobu pachatele a ovlivňuje míru jeho zavinění, což jsou kritéria, která spoluurčují povahu a závažnost trestného činu podle § 39 odst. 4. Zmenšená přičetnost jako okolnost, která spolupůsobila při spáchání trestného činu, vytváří zvláštní situaci, v níž nelze vůči pachateli postupovat vždy způsobem, který by byl účinný v obvyklých případech. Sama o sobě však není polehčující okolností a nemusí vždy znamenat nižší stupeň závažnosti spáchaného trestného činu (srov. obdobně v platné judikatuře č. 41/1976 Sb. rozh. tr., s. 220 a 221).

Důvodová zpráva k hlavě III – Okolnosti vylučující protiprávnost činu – § 28 až 32:

V ustanoveních § 28 až 32 vymezuje osnova případy, kdy se již ze zákona vylučuje protiprávnost skutku. Kromě případů nutné obrany, krajní nouze a oprávněného použití zbraně uvádí též případy svolení poškozeného a přípustného rizika ve výrobě a výzkumu.

Dosavadní praxe orgánů činných v trestním řízení ukázala, že je v rámci rekodifikace trestního práva hmotného třeba věnovat zvýšenou pozornost i okolnostem vylučujícím protiprávnost. Nové formulace podmínek pro nutnou obranu a krajní nouzi mají umožnit, aby nebyly stíhány osoby, které vystupují na ochranu zájmů chráněných kterýmkoli trestním zákonem.

V návrhu trestního zákoníku nebylo třeba naproti tomu upravovat jako novou okolnost vylučující protiprávnost výkon práva nebo plnění povinnosti (povinnost může vyplývat přímo ze zákona, jindy však musí být konkretizována, přičemž takovým případem je i rozkaz), a to i s ohledem na to, že v definici trestného činu je nyní výslovně uvedeno, že se musí jednat o protiprávní čin (skutek). Výkonu práva se blíží i případ vykonávání dovolené činnosti, s níž je zpravidla spojeno určité nebezpečí (obyčejně pro život nebo zdraví nebo pro majetek). Tím, že právní řád takovou činnost připouští, projevuje souhlas s nutnou mírou nebezpečí, která je spojena s takovou činností. Podobně je tomu i při provozování sportu, s nímž je někdy spojeno nebezpečí pro zdraví lidí (dovolené riziko). V této souvislosti je třeba zdůraznit, že výčet okolností vylučujících protiprávnost (trestnost) není uzavřený a ani uzavřený být nemůže, a proto v novém trestním zákoníku budou upraveny jen nejdůležitější a nejfrekventovanější typy těchto okolností včetně souhlasu poškozeného a dovoleného rizika.

Beztrestnost agenta není v návrhu nového trestního zákoníku řešena obecným ustanovením v rámci okolností vylučujících protiprávnost, ale navrhuje se ji omezit na jednotlivé specifické případy, kde přichází v úvahu (např. obchodování s lidmi, kuplířství, penězokazectví, nedovolenou výrobu a obchod s narkotiky, úplatkářství atd.); srov. § 340. Toto řešení lépe odpovídá principu zákonnosti a hovoří pro něj též srovnávací právo. V této souvislosti by měla být řešena i otázka provokace (srov. rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Teixeira de Castro c. Portugalsko ze dne 9. 6. 1998).

Důvodová zpráva k § 28:

Okolnosti vylučující protiprávnost jsou v návrhu nového trestního zákoníku zpřesněny především doplněnou definicí krajní nouze (§ 28), u níž je třeba vyloučit její použití i u osob, které jsou povinny nebezpečí snášet (např. z titulu svého zaměstnání - ošetřovatel v nemocnici, nebo postavení - voják ve válce). Tuto povinnost snášet nebezpečí ukládají určitým kategoriím osob zvláštní předpisy, a tyto osoby se jí nemohou vyhýbat poukazem na své vlastní ohrožení. Bez tohoto doplnění by krajní nouze vylučovala protiprávnost činů, které by jinak byly např. zneužitím pravomoci úřední osoby. Navrhované řešení takové jednání z dosahu krajní nouze vylučuje.

Důvodová zpráva k § 29:

Navrhovaná úprava na rozdíl od některých zahraničních úprav (srov. pojmy „rechtswidrig“ v § 32 odst. 2 německého trestního zákoníku nebo v § 3 odst. 1 rakouského trestního zákoníku, popř. „ohne recht“ v čl. 33 odst. 1 ve švýcarském trestním zákoníku či „injustifiée“ v čl. 122 – 5 francouzského trestního zákoníku atd.), výslovně nezdůrazňuje protiprávnost útoku, která podle naší teorie i praxe vyplývá přímo z pojmu a povahy „útoku na zájem chráněný trestním zákonem“, byť nemusí jít vždy o trestný čin, ale může jít o čin, jehož

trestnost např. zanikla, popř. jím může být i jednání, které má znaky přestupku.³ Protože útok musí být vždy protiprávní, nelze nutnou obranu použít proti jednáním dovoleným, a proto nelze nutnou obranu použít proti jednání v nutné obraně nebo krajní nouzi, popř. proti jednáním, kterými někdo vykonával své právo či povinnost (např. zloděj se nemůže dovolávat nutné obrany, jestliže poranil poškozeného, který vůči němu chránil svůj majetek, anebo nelze použít nutnou obranu proti zadržení, byly-li pro něj splněny podmínky stanovené trestním řádem).

Zpřesněna byla také definice nutné obrany (§ 29), kde je třeba více akcentovat situaci obránce (překvapivost či brutalita útoku, strach, zmatek či leknutí obránce) ve vztahu k jednání útočníka, při pozitivním řešení problematiky omylu. Nebylo naproti tomu vyhověno návrhům na přeformulování nutné obrany po vzoru rakouské nebo německé úpravy tak, aby základem byla nutnost či potřebnost obrany k odvrácení útoku vedle pojmu zcela zjevná nepřiměřenost způsobu útoku. Tato změna nebyla shledána potřebnou, když nutnost obrany dostatečně vyplývá z názvu této okolnosti vylučující protiprávnost a také z použití tohoto pojmu v odstavci 2 § 29 osnovy, přičemž s pojmem nutnosti (potřebnosti) obrany k odvrácení útoku, běžně pracuje teorie i praxe (srov. č. 36/1965 Sb. rozh. tr.) a výklad právní úpravy z tohoto hlediska nečiní v praxi potíží. Navíc tento požadavek, pokud by byl vykládán tak, že základním znakem nutné obrany je schopnost odrazit útok, by mohl vést k tomu, že by v podstatě nebyla dovolena málo intenzivní obrana s odůvodněním, že tato by mohla ještě povzbudit útočníka. Taková úprava by kladla na obránce nepřiměřené nároky z hlediska volby jeho způsobu a intenzity obrany, kterou by pak z tohoto hlediska musely posuzovat i orgány činné v trestním řízení.

Důvodová zpráva k § 30:

V návrhu trestního zákona je vymezeno jako okolnost vylučující protiprávnost i svolení poškozeného (§ 30), kde se zatím vycházelo jen z teorie trestního práva. V souvislosti s úpravou tohoto institutu byl upraven i případ beztrestnosti pachatele v případě udělení dodatečného souhlasu poškozeným (trestný čin byl spáchán, ale v důsledku dodatečného udělení souhlasu není trestný), ovšem jen za podmínky, že pachatel mohl předpokládat, že osoba uvedená v odstavci 1, která nebyla při činu přítomna (arg. slovo „jinak“), by tento souhlas udělila vzhledem k okolnostem případu a svým poměrům. V této souvislosti je třeba zdůraznit, že toto ustanovení neřeší problém „euthanasie“, když dosavadní návrhy na úpravu skutkové podstaty usmrcení na žádost ve zvláštní části trestního zákona byly v zásadě odmítnuty.

Důvodová zpráva k § 31:

V navrhovaném trestním zákoníku je také obecně definováno přípustné riziko (§ 31), v jehož zákonném vymezení jsou uvedeny nezbytné podmínky tohoto institutu. Pozornost je třeba věnovat vylučovací podmínce formulované tak, že o přípustné riziko nejde, jestliže taková činnost ohrozí život nebo zdraví člověka, aniž by jím byl dán k ní v souladu se zvláštními právními předpisy souhlas, nebo výsledek, k němuž směřuje, zcela zřejmě neodpovídá míře rizika, anebo provádění této činnosti zřejmě odporuje požadavkům právních předpisů, veřejnému zájmu, zásadám lidskosti nebo se přičí dobrým mravům. Při zvažování

³ Srovnej k tomu Šámal, P., Púry, F., Rizman, S. Trestní zákon. Komentář. 6. doplněné a přepracované vydání. Praha : C. H. Beck, 2004, s. 120; Novotný, O. a kol. Trestní právo hmotné. I. Obecná část. 4. přepracované vydání. Praha : Aspi Publishing, 2003, s. 194; Kratochvíl, V. a kol. Trestní právo hmotné. Obecná část. 3. přepracované a doplněné vydání. Brno : Masarykova univerzita, 2003, s. 372.

míry rizika je třeba v rámci přiměřenosti posuzovat optimální relaci mezi rozhodujícími faktory, mezi něž patří zejména velikost zamýšleného pozitivního výsledku, velikost možného nechtěného negativního následku, i stupně pravděpodobnosti, že tyto nastanou. Nejde tedy jen o maximalizaci možných výhod na jedné straně a minimalizaci možných ztrát na druhé straně, ale také o relaci k veřejnému zájmu, zásadám humanity (lidskosti) i morálním pravidlům, o kterých se osnova v další části ustanovení také zmiňuje. Nelze proto zásadně podniknout rizikové jednání, které by sice na jedné straně mohlo mít významné kladné výsledky, ale také katastrofální následky, i když jejich pravděpodobnost není příliš velká, a proto je třeba velmi opatrně nakládat s atomovou energií, ale také zvláště opatrně přistupovat ke genetickým výzkumům a dalším mimořádně rizikovým aktivitám.

Definice přípustného rizika v zásadě pokrývá všechny případy tohoto rizika, neboť stranou nezůstávají ani rizika např. v souvislosti se sportovními aktivitami (boxeři, hokejisté, automobiloví závodníci apod.) či výkonem povolání (zejména lékařů, ale i horských vůdců, lyžařských instruktorů apod.) atd. Na druhé straně přípustné riziko představuje jednu samostatnou okolnost vylučující protiprávnost (trestnost), která však nepokrývá všechny případy vylučující protiprávnost (např. výkon práva nebo povinnosti). V rámci okolností vylučujících protiprávnost jde zjevně o několik takových okolností, jejichž podmínky se výrazně liší. U těchto okolností bude možno použít analogie jiné zákonem definované okolnosti vylučující protiprávnost (např. přípustné riziko, krajní nouze či svolení poškozeného apod.) ve prospěch jednatelů, neboť tyto okolnosti trestní odpovědnost zužují, nikoli rozšiřují.

Důvodová zpráva k § 32:

Beze změny zůstává ustanovení o oprávněném použití zbraně (§ 32), které odkazuje na použití zbraně v mezích příslušných zákonů, čímž jsou náležitě upraveny meze použití zbraně vojáky (srov. § 396 odst. 4) i dalšími oprávněnými osobami.

Důvodová zpráva k hlavě IV – Zánik trestní odpovědnosti – § 33 až 35:

V hlavě nazvané „Zánik trestní odpovědnosti“, což je přesnější pojem než dosud používaný pojem zánik „zánik trestnosti“ jsou upraveny účinná lítost a promlčení trestnosti činu. V souvislosti se zavedením formálního pojetí trestného činu byl logicky z trestního zákoníku vypuštěn „zánik nebezpečnosti činu pro společnost“ (dosavadní § 65 platného trestního zákona). Případy, na které toto ustanovení dopadalo, budou řešeny na základě zásady opportunity v trestním řádu (srov. zejména § 172 odst. 2 trestního řádu).

Důvodová zpráva k § 33:

V podstatě beze změny oproti současné úpravě nová kodifikace upravuje zánik trestní odpovědnosti ve formě účinné lítosti (§ 33), kde byly jen doplněny některé nové trestné činy a trestné činy, které z hlediska jejich povahy by měly být také pokryty ustanovením o účinné lítosti. Ochrana některých nejdůležitějších zájmů chráněných trestním zákonem totiž vyžaduje, aby v tomto ustanovení uvedené některé těžké zločiny, jakož i další trestné činy zpravidla ohrožující zvýšenou měrou chráněné zájmy anebo kde z hlediska jejich povahy je větší zájem na zabránění následkům než na potrestání pachatele, byly včas odhaleny nebo, aby se jejich následkům jinak včas zabránilo, a to i za cenu, že pachatel nebo některý z pachatelů nebude potrestán. Osnova zachovává účinnou lítost podle § 33 také u trestného činu zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby (§ 212), a to i s přihlédnutím k zvláštnímu ustanovení o účinné lítosti (§ 214) u trestného činu neodvedení daně, pojistného

na sociální zabezpečení, příspěvku na státní politiku zaměstnanosti a pojistného na zdravotní pojištění (§ 213). Rozdílná úprava účinné lítosti zde vyplývá z odlišné povahy postihovaného jednání, kdy trestný čin podle § 212 postihuje zkrácení daně nebo podobné povinné platby, které je svou povahou zpravidla podvodným jednáním, zatímco trestný čin podle § 213 postihuje pouhé neodvedení takové povinné platby, a proto je možno v tomto případě dosáhnout účinné lítosti pouhým dodatečným splněním povinnosti.

Důvodová zpráva k § 34:

Návrh také upravuje promlčení trestnosti činu, neboť uplynula-li delší doba od spáchání trestného činu a nebylo-li zahájeno trestní stíhání či v něm nebylo řádně pokračováno, ztrácí se vzhledem k uplynulé době zájem na trestním stíhání a potrestání pachatele. Okolnost, že se pachatel nedopustil stejně závažného nebo závažnějšího trestného činu pak nasvědčuje tomu, že nebezpečí, které od něho hrozí již neexistuje nebo výrazně pokleslo, a proto osnova i nadále stanoví zánik trestní odpovědnosti v důsledku promlčení trestnosti činu (§ 34).

Nově byly u promlčení v souladu s požadavky teorie i praxe prodlouženy promlčecí lhůty a stanoven počátek promlčecí doby, kdy s ohledem na rozdílné stanovení okamžiku spáchání trestného činu u časové působnosti bylo třeba jednoznačně vymezit okamžik, od kterého počíná běžet promlčecí doba. Nauka i praxe zde vycházejí zásadně z toho, že rozhodující je doba ukončení jednání, avšak tam, kde je znakem skutkové podstaty trestného činu účinek, nebo kde těžší účinek charakterizuje kvalifikovanou skutkovou podstatu, začíná promlčecí doba plynout až od účinku nebo těžšího účinku (např. u vraždy počíná promlčecí doba běžet od okamžiku, kdy nastala smrt člověka). Nepřihlížet k účinku by u těchto trestných činů znamenalo, že by promlčení mohlo nastat dříve, než byl trestný čin dokonán nebo ukončen. U účastenství počíná promlčecí doba od jednání hlavního pachatele, neboť teprve od této doby se stává účastenstvím. U pokusu nebo u přípravy běží promlčecí doba od okamžiku ukončení jednání. Při pokračování v trestném činu a u hromadného trestného činu počíná promlčecí doba od ukončení jednání, tedy od ukončení trestné činnosti, kterým je poslední dílčí útok takového trestného činu. Při trvajícím trestném činu počíná promlčecí doba běžet od okamžiku ukončení protiprávního stavu, jehož udržování je znakem tohoto trestného činu.

Dále byla do ustanovení upravující tzv. stavení promlčecí lhůty (§ 34 odst. 3) doplněna další doba, která se do promlčecí doby nezapočítává, a to doba, po níž byla oběť některého trestného činu uvedeného v hlavě druhé zvláštní části tohoto zákona o trestných činech proti svobodě a proti lidské důstojnosti mladší osmnácti let. V důsledku toho začne promlčecí doba fakticky běžet až od okamžiku nabytí zletilosti takové oběti. Takto stanovený běh promlčecí doby požaduje mimo jiné i návrh Úmluvy Rady Evropy o ochraně dětí před sexuálním vykořisťováním a sexuálním zneužíváním /PC-ES (2007) 6 E FIN/, podle jejíhož článku 33 má být promlčecí lhůta dostatečně dlouhá po dosažení věku 18 let dítěte (oběti) tak, aby bylo možné vybrané trestné činy postihující sexuální vykořisťování či zneužívání dítěte (oběti) efektivně stíhat i po dosažení zletilosti dítěte (oběti). Naproti tomu byla u tzv. stavení promlčecí lhůty vypuštěna doba pobytu v cizině.

Z hlediska přerušení promlčecí doby nebyl z hlediska právní jistoty shledán jako vhodný pojem „úkony policejního orgánu, státního zástupce nebo soudu směřující k trestnímu stíhání pachatele“, poněvadž ani v praxi není zcela jasné, které úkony orgánů činných v trestním řízení jsou ty, které směřují k trestnímu stíhání pachatele. Proto byl tento pojem nahrazen podstatně přesnější a jednoznačnější úpravou, podle které se promlčecí doba přerušuje mimo zahájení trestního stíhání i po něm následujícím podáním obžaloby, návrhu na potrestání, vyhlášením odsuzujícího rozsudku pro tento trestný čin nebo doručením trestního příkazu pro takový trestný čin obviněnému. Nové znění písm. a) tak mnohem lépe odpovídá nejen požadavku právní jistoty, ale je též v souladu se zásadou rychlosti řízení, neboť vede orgány

činné v trestním řízení k rychlejšímu projednávání trestních věcí tak, aby nedošlo k jejich promlčení v mezidobí od zahájení trestního stíhání do podání obžaloby (návrhu na potrestání) a od jejího podání do vyhlášení odsuzujícího rozsudku (doručení trestního příkazu) soudem.

Důvodová zpráva k § 35:

Ustanovení o vyloučení promlčení bylo beze změny převzato z platného trestního zákona (srov. ustanovení § 67a trestního zákona, ve znění pozdějších předpisů, zejména zákona č. 327/1999 Sb., který nabyl účinnosti dne 28. 12. 1999)

Důvodová zpráva k hlavě V, dílu 1 – Druhy trestních sankcí a obecné zásady pro jejich ukládání – § 36 až 38:

Nová filozofie ukládání trestních sankcí zakotvená v návrhu trestního zákoníku vychází ze zásady depenalizace, kdy na jedné straně jsou mimo stávajících trestních sankcí (trestů a ochranných opatření), které jsou v potřebné míře upraveny, koncipovány nové efektivnější alternativní sankce, které jsou formulovány i se zřetelem na přiměřenou satisfakci obětí trestných činů (srov. § 38 odst. 3), přičemž v rámci revize trestních sazeb ve zvláštní části trestního zákona dochází i k snižování některých trestních sazeb. Na druhé straně však vzhledem k tomu, že je třeba zajistit v potřebné míře adekvátní trestněprávní reakci na závažné trestné činy (brutální vraždy, ozbrojené loupeže a únosy atd.) a nové specifické druhy kriminality (organizovaný zločin, terorismus apod.), se u těchto nejzávažnějších trestných činů podle návrhu trestního zákoníku uplatní náležitá a povaze těchto trestných činů odpovídající represe. V té souvislosti je třeba zdůraznit relativnost protikladu mezi represí a prevencí, na kterou v minulosti ve světě upozorňoval již Franz von Liszt a u nás Oto Novotný. Franz von Liszt uváděl, že je vlastně totéž, řekneme-li o někom, že „plave, protože spadl do vody“, nebo „aby se neutopil“; podobně říkáme, že lékař dává lék, protože je pacient nemocen, nebo aby se uzdravil. Trestáme, quia peccatum est (protože bylo spácháno zlo) a současně ne peccetur (aby nebylo páčáno zlo). Dominantou tohoto rozporu je účel (ne peccetur). Bylo by však velkým omylem, jak zdůrazňuje Oto Novotný ve svém díle „O trestu a vězeňství“, absolutizovat účel a nechápat jeho závislost na odplatných momentech trestání. Nejen cíl určuje své prostředky, ale i prostředky určují své cíle. Trest bez odplatných momentů nemůže svého cíle dosáhnout a není vlastně ani trestem. Poněkud jinak je tomu u ochranných opatření.

Při nové úpravě se vychází především:

- z doporučení RE č. R(92) 16 z roku 1992 - Evropská pravidla týkající se sankcí a opatření států Rady Evropy,
- z doporučení RE č. R(87) 3 z roku 1987 - Evropská vězeňská pravidla,
- ze Zprávy o trestání mladistvých - R 10 (sv. 30/1991).

Kromě těchto doporučení Rady Evropy bylo přihlédnuto také k materiálům OSN, zejména Minimálním pravidlům pro zacházení s osobami v detenci a Minimálním pravidlům týkajícím se opatření nespojených s odnětím svobody (Tokijských pravidel).

Nově jsou v zákoně stanovena i konkrétní kritéria, s kterými se musí soud při ukládání trestní sankce v rozsudku vypořádat (bude provedeno v novele trestního řádu).

Problém recidivy je vhodné nově řešit specifickým systémem práce a zacházení s recidivisty pomocí specializovaných pracovníků (sociálních kurátorů a probačních úředníků). Posouzen byl i zvláštní způsob zpřísnění sankcí spočívající v tom, že v rámci revize zvláštní části trestního zákona je stanovena recidiva u více skutkových podstat trestných činů jako okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby (tzv. zvlášť přitěžující okolnost).

Důvodová zpráva k § 36:

V návrhu nového trestního zákoníku byl po proběhlých diskusích zejména v rekodifikační komisi u dospělých pachatelů zachován dualismus sankcí ve formě trestů a ochranných opatření (§ 36). Pro zachování dualistického pojetí systému sankcí a odmítnutí monismu se uvádějí většinou tyto argumenty:

1. monismus sankcí nenavazuje na princip viny, hlavním regulativem pro ukládání sankce se stává princip přiměřenosti a ten je svým základním hlediskem v podobě společenské škodlivosti příliš vágní,

2. přijetím integrovaného systému sankcí se stírá rozdíl mezi trestem, který si v něm neudrží pro něj typický charakter sociální výtky pachateli pro jeho zaviněný čin jako čin společensky neakceptovatelný, a ochranným opatřením, které má neutralizovat nebezpečnost pachatele pro společnost a přicházet proto v úvahu ne jako odpověď na čin, nýbrž z podnětu činu jako odpověď na nebezpečnost pachatele,

3. vágnost hlediska pro výměru sankce při monismu sankcí zvětšuje nebezpečí překročení míry státní reakce, která je k ochraně zájmů společnosti nezbytně nutná.

Naproti tomu u mladistvých, kde zákonná úprava trestního soudnictví ve věcech mládeže je ve speciálním zákoně, se uplatní monismus sankcí, neboť taková úprava odpovídá koncepci komplexní ochrany mládeže a je s ní v souladu i systém samostatných soudů pro mládež (srov. též čl. 3 cit. Minimálních pravidel soudnictví nad mládeží, která by se měla uplatňovat i u opatření sociální povahy). Pokud jde o ostatní pachatele, pak je-li vycházeno z dosud zastávaných principů trestního práva, nelze trest a ochranné (zabezpečovací) opatření sjednotit v neutrální trestní sankci zbavenou morálního odsouzení. Problém je spíše v tom, aby se trest a ochranné opatření neukládaly kumulativně, ale alternativně a vůbec hlavní problém není v reformě zákona, ale v reformě infrastruktury (vhodná ústavní zařízení, odpovídající režim, kvalifikovaný personál atd.). Při vytvoření zabezpečovací detence v zařízení, kde bude současně vyřešena bezpečnost, ostraha a kázeň na jedné straně a léčení léčitelných stavů na druhé straně, nebude důležité, zda pobyt v nich bude nazván trestem nebo ochranným opatřením ukládaným na místo trestu. Také v případě ochranných opatření musí platit princip proporcionality (přihlédnutí k závažnosti trestného činu a k závažnosti nebezpečí, které hrozí ze strany osoby, kdyby byla ponechána na svobodě).

Důvodová zpráva k § 37:

Účel trestních sankcí - trestů a ochranných opatření (dosavadní § 23 trestního zákona) není již v novém navrhovaném trestním zákoně vyjádřen (jeho vymezení je ponecháváno trestní nauce) a je nahrazen promítnutím obecných zásad trestání do jednotlivých ustanovení o trestních sankcích. Tyto zásady formulované jak obecně pro všechny trestní sankce (§ 36 až 38), tak i speciálně pro tresty (§ 39 až 45) a ochranná opatření (§ 98 a 99) budou na rozdíl od proklamativního účelu sankcí přímo aplikovatelné na konkrétní případ. Účel trestání pak vyplývá nejen z těchto obecných zásad, ale i z celkového pojetí trestního zákoníku a zejména pak z jednotlivých ustanovení upravujících ukládání trestních sankcí. Obecné zásady trestněprávních sankcí je třeba lišit od předpokladů a podmínek pro ukládání sankcí. Zatímco obecné zásady je třeba chápat jako vůdčí ideje trestání, které vytváří právní prostředí pro ukládání sankcí, předpoklady a podmínky pak vymezují konkrétní kritéria pro jejich ukládání. Ani obecné zásady pro ukládání sankcí nejsou definovány v zákoně, ale jsou přímo promítnuty do formulací jednotlivých ustanovení upravujících obecné přístupy k ukládání trestních sankcí, ale i konkrétní tresty a ochranná opatření a jejich ukládání.

Jde především o tyto základní zásady trestání i ukládání ochranných opatření:

- zásada zákonnosti, neboť sankce (tresty, ale i ochranná opatření) je možno ukládat jen na základě zákona (jde o společné východisko týkající se jak trestů, tak i ochranných opatření),
- zásada přiměřenosti (adekvátnosti, úměrnosti) sankce spáchanému trestnému činu, podle níž je rozhodujícím kritériem spáchaný trestný čin; tato zásada se uplatní zásadně u trestů, zatímco u ochranných opatření je možno její uplatnění jen v podobě negativního vymezení, kdy stanoví podmínky, za kterých nelze ochranné opatření uložit (srov. § 98 odst. 3),
- zásada individualizace použitých sankcí, na základě níž musí být druh a příp. i výměra sankce soudem ukládány s přihlédnutím ke konkrétním okolnostem vztahujícím se jak k závažnosti trestného činu, včetně přitěžujících a polehčujících okolností (téměř výlučně u trestů), tak k možnostem sociální reintegrace pachatele a jeho poměrům (zvláště u ochranných opatření) a v neposlední řadě i s přihlédnutím k přiměřené satisfakci osob poškozených trestným činem,
- zásada personalit sankce, podle níž by sankce (trest i ochranné opatření) zásadně měla postihovat jen pachatele trestného činu a vliv na jeho okolí (zejména rodinné zázemí) by měl být minimalizován,
- zásada neslučitelnosti určitých druhů sankcí u téhož pachatele, která bude vyjádřena zákazem ukládat sankce shodné věcné povahy u jednoho pachatele,
- zásada humanity sankcí, z které vyplývá zákaz kruté a nepřiměřené sankce ve vztahu ke konkrétnímu pachateli a v konečném důsledku i požadavek, aby tam, kde postačí k dosažení společensky prospěšného účelu sankce (trest nebo ochranné opatření) méně intenzivní, nebyla ukládána sankce intenzivnější, která nepostihuje vždy jen pachatele trestného činu, ale často i osoby jiné; tato zásada doplňuje svým negativním vymezením zásady předchozí a navazuje na obecné zásady ekonomie trestní hrozby a podpůrnou úlohu trestní represe.

Nové pojetí účelu sankcí, které zajišťuje jejich přiměřenost, účinnost a odstrašující působení, je pak vyjádřeno v zákonných kritériích jejich ukládání, jež jsou obsaženy v konkrétních navrhovaných ustanoveních trestního zákona upravujících jak obecné předpoklady a principy pro ukládání sankcí, tak týkajících se podmínek ukládání jednotlivých sankcí.

Důvodová zpráva k § 38:

Změnit je třeba celkovou filozofii ukládání sankcí, neboť je nutno zajistit naplnění principu, podle něhož by byl trest odnětí svobody chápán jako „ultima ratio“. S tím souvisí i nové uspořádání hierarchie trestů ve prospěch alternativ, kdy soud by měl u méně závažných trestných činů nejdříve zvažovat možnost uložení jiných sankcí než trestu odnětí svobody (srov. § 54 odst. 2). Proto navrhovaný trestní zákoník stanoví v obecných zásadách pro ukládání trestních sankcí, že tam, kde postačí k dosažení účelu trestní sankce (trest nebo ochranné opatření) méně intenzivní, nesmí být uložena trestní sankce intenzivnější (§ 38 odst. 2), přičemž zároveň zakazuje uložit kruté a nepřiměřené trestní sankce, neboť trestní sankce je třeba ukládat nejen s přihlédnutím ke spáchanému trestnému činu, ale i ve vztahu k osobě pachatele a k jeho osobním, rodinným a majetkovým poměrům (§ 38 odst. 1). V zásadě není důvod pro to, aby byl trest odnětí svobody zvažován u každého trestného činu, byť je stanoven pro každý trestný čin, neboť slouží jako poměrné kritérium pro typovou závažnost jednotlivých trestných činů.

Při tomto pojetí je však třeba trestní sankce ukládat s přihlédnutím ke spáchanému trestnému činu, osobě pachatele a jeho poměrům, přičemž tam, kde postačí trestní sankce méně postihující, nesmí být uložena trestní sankce citelnější (§ 38 odst. 2). Ochranná opatření bude možno i nadále ukládat za splnění zákonných podmínek samostatně i vedle trestu, ale

vedle trestu obdobné povahy může být ochranné opatření uloženo jen, jestliže by jeho samostatné uložení nevedlo ke splnění účelu trestní sankce (srov. § 100), což je určitým projevem monistického pojetí trestních sankcí. Např. zmenšeně přičetnému pachateli by měl být zásadně podle okolností uložen buď jen trest nebo jen ochranné opatření při upuštění od potrestání podle § 46 (srov. § 100 odst. 3), anebo by měl být alespoň trest odnětí svobody snížen pod dolní hranici trestní sazby podle § 40 odst. 2, zvláště když by i ochranná opatření měla být konstruována tak, aby u nich měla svůj význam i určitá adekvátnost spáchanému činu.

Důvodová zpráva k dílu 2, oddílu 1 – Obecné zásady pro ukládání trestů– § 39 až 45:

V oddílu 1 dílu druhého jsou obsaženy obecné zásady pro ukládání trestů.

Důvodová zpráva k § 39:

Okolnosti, k nimž je třeba přihlížet při stanovení druhu trestu a jeho výměry, osnova uvádí v § 39. Na prvním místě jmenuje povahu a závažnost trestného činu, čímž na jedné straně stanovuje základní kritérium pro ukládání trestu a na druhé straně je projevem zásad přiměřenosti trestu a jeho individualizace ve vztahu ke konkrétním okolnostem spáchaného trestného činu. Povaha a závažnost trestného činu je pak určována zejména významem konkrétního chráněného zájmu, který byl činem dotčen, způsobem provedení činu a jeho následky, okolnostmi, za kterých byl čin spáchán, osobou pachatele, mírou jeho zavinění a jeho pohnutkou, záměrem nebo cílem (§ 39 odst. 2). Zásada individualizace použitého trestu, na základě níž musí být druh a příp. i výměra trestu určena, se pak podle osnovy vztahuje i k poměrům pachatele a v neposlední řadě i s přihlédnutím k přiměřené satisfakci osob poškozených trestným činem (srov. § 38 odst. 3). Poměry pachatele osnova upřesňuje oproti platné úpravě tak, že se přihlíží nejen k dosavadnímu způsobu života, osobním, rodinným a majetkovým poměrům, ale i k chování pachatele po činu, zejména k jeho případné snaze nahradit škodu či jiné škodlivé následky činu. Dále je třeba přihlídnout i k účinkům a důsledkům, které lze očekávat od trestu pro budoucí život pachatele. Navrhovaná právní úprava tak vychází ze sociální integrace pachatele a jako zákonné kritérium už nestanoví možnosti nápravy pachatele, neboť jde spíše o kriminologické pojetí stanovení individuální predikce (prognózy) jeho budoucího chování, než o zákonné kritérium pro ukládání trestu. U individuální predikce je pak třeba se vyvarovat jejího rigidního či mechanického uplatňování, které nebere ohled na to, že správnost prognózy (předpovědi) závisí na znalosti úplných a přesných poznatků o zkoumané osobě pachatele, které jsou zpravidla obtížně zjistitelné či přístupné a jejichž úplnost je téměř nedosažitelná.

V návaznosti na poznatky o rozhodování Evropského soudu pro lidská práva zejména pokud jde o průtahy v řízení zaviněné nečinností orgánů činných v trestním řízení osnova v § 39 odst. 3 uložila při stanovení druhu trestu a jeho výměry soudu přihlídnout mimo jiné i k době, která uplynula od spáchaní trestného činu, k případné změně situace a k délce trestního řízení, trvalo-li nepřiměřeně dlouhou dobu. Přiměřenost délky řízení je judikaturou Evropského soudu pro lidská práva (dále jen „Soud“) posuzována s ohledem na konkrétní okolnosti případu s přihlédnutím ke kritériím zakotveným v judikatuře Soudu, jimiž jsou složitost případu, chování stěžovatele a postup státních orgánů, popřípadě též k tomu, co je pro stěžovatele v sázce (viz např. rozsudek Eckle proti Německu, 1982; B. proti Rakousku, 1990; Capuano proti Itálii, 1987; Idrocalce proti Itálii, 1992; Philis proti Řecku, 1997; Portington proti Řecku, 1998; Kudla proti Polsku, 2000; Wloch proti Polsku, 2000, Havala proti Slovensku, 2002). Soud v žádném ze svých rozhodnutí však nekonkretizoval „obecně závaznou“ dobu, kterou by bylo možno za přiměřenou lhůtu považovat. Článek 6 odst. 1 Úmluvy nestanoví žádnou výslovnou sankci, již by stíhal porušení tohoto práva, a to ani

v podobě konkrétního pozitivně stanoveného důvodu pro zastavení trestního stíhání. K nápravě porušení práv stanovených Úmluvou jsou určeny prostředky předpokládané v čl. 13 Úmluvy, přičemž smluvní státy mají určitý prostor pro posouzení, pokud jde o způsob, jaký prostředek nápravy požadovaný čl. 13 Úmluvy poskytnou. Prostředek nápravy musí být nejméně stejně účinný jako výsledek, jehož lze dosáhnout u Soudu, tedy zejména konstatování porušení práva a přiznání spravedlivého zadostiučinění. Dále takovým prostředkem může být i zmírnění trestu, který je v konkrétní věci uložen obviněnému. Z tohoto hlediska je zejména relevantní judikatura Soudu týkající se možnosti nápravy při zjištěné nepřiměřené délce řízení tím, že vnitrostátní soudy samotné přihlédnou k nepřiměřené délce trestního řízení při ukládání trestu. Soud vždy konstatoval, že zmírnění délky trestu z důvodu nepřiměřené délky řízení v zásadě nezabývá jednotlivce postavení poškozeného ve smyslu článku 34 Úmluvy. Z tohoto obecného pravidla však připouští výjimku tehdy, jestliže vnitrostátní orgány dostatečně srozumitelným způsobem přiznaly porušení požadavku přiměřené lhůty a poskytly stěžovateli náhradu ve formě zmírnění trestu. Toto zmírnění musí být měřitelné a výslovné (viz zejména rozsudek ve věci Eckle proti SRN ze dne 15. července 1982, § 66; srov. i rozsudek věci Beck proti Norsku ze dne 26. června 2001, zejména §§ 27-9 a rozhodnutí o přijatelnosti ve věci R. E. P. L. proti Nizozemí ze dne 11. ledna 1995; dále viz např. rozhodnutí o přijatelnosti Van Laak proti Nizozemí ze dne 31. března 1993; rozhodnutí o přijatelnosti ve věci Jansen proti Německu ze dne 12. října 2000 a rozhodnutí o přijatelnosti ve věci Gorges proti Německu ze dne 7. května 2002). Judikatuře Soudu v této otázce odpovídá též rozhodovací praxe Ústavního soudu České republiky (srov. zejména nálezy pod sp. zn. IV. ÚS 215/96, III. ÚS 70/97, II. ÚS 7/03, II. ÚS 32/03, III. ÚS 217/03, IV. ÚS 8/03, III. ÚS 95/04, I. ÚS 554/04 atd.).

Na tuto hmotněprávní úpravu uvedenou v § 39 návrhu trestního zákoníku pak navazuje novelizace § 125 odst. 1 trestního řádu ve vládním návrhu zákona o změně některých souvisejících zákonů, kde se za větu druhou vkládala nová věta „Při odůvodnění uloženého trestu uvede jakými úvahami byl veden při ukládání trestu, jak posoudil povahu a závažnost trestného činu z hlediska významu konkrétního chráněného zájmu, který byl činem dotčen, způsobu provedení činu a jeho následků, okolností, za kterých byl čin spáchán, osoby pachatele, míry jeho zavinění a jeho pohnutky, záměru nebo cíle, jakož i polehčujících a přitěžujících okolností, doby, která uplynula od spáchání trestného činu, případné změny situace a délky trestního řízení, trvalo-li nepřiměřeně dlouhou dobu, při zvážení složitosti věci, postupu orgánů činných v trestním řízení, významu řízení pro pachatele a jeho chování, kterým přispěl k průtahům v řízení; uvede též, jak přihlédl k osobním, rodinným, majetkovým a jiným poměrům pachatele, k jeho dosavadnímu způsobu života, k chování pachatele po činu, zejména k jeho případné snaze nahradit škodu či jiné škodlivé následky činu, a pokud byl označen jako spolupracující obviněný též k tomu, jak významným způsobem přispěl k objasnění zvláště závažného zločinu spáchaného členy organizované skupiny nebo ve prospěch skupiny organizovaného zločinu nebo pomohl zabránit pokusu nebo dokonání takového trestného činu.“.

Dále (v návaznosti na příslušná ustanovení trestního řádu) také zákon zohledňuje případy spolupracujících obviněných, u nichž se přihlíží též k tomu, jak významným způsobem přispěli k objasnění zvláště závažného zločinu spáchaného členy organizované skupiny nebo ve prospěch skupiny organizovaného zločinu nebo pomohli zabránit pokusu nebo dokonání takového trestného činu.

Nově je v tomto ustanovení upraveno zavinění ve vztahu k okolnosti přitěžující v návaznosti na úpravu § 17.

V případě že se pachatel snažil získat nebo získal trestným činem majetkový prospěch, ukládá osnova soudu, aby k tomu přihlédl při stanovení druhu trestu a jeho výměry, a to jestliže to nevylučují jeho majetkové nebo osobní poměry, tím způsobem, aby pachateli uložil

s přihlédnutím k výši takového majetkového prospěchu, některý z trestů, který ho postihne na majetku, a to jako trest samostatný nebo vedle jiného druhu trestu (§ 65 až 72).

Důvodová zpráva k § 40:

V návaznosti na definici zmenšené přičetnosti (§ 27) osnova upravuje i trestání osob, které se dopustily trestného činu ve stavu zmenšené přičetnosti. Neupustí-li soud od jejich potrestání podle § 46, může za současného uložení ochranného léčení snížit trest odnětí svobody pod dolní hranici zákonné trestní sazby, aniž by byl vázán omezeními uvedenými v § 58 odst. 4. V případě, kdy není ukládáno ochranné léčení, je možno použít také mimořádné snížení trestu odnětí svobody podle § 58 odst. 1, ale v takovém případě již platí omezení uvedené v § 58 odst. 4.

Důvodová zpráva k § 41:

Osnova ukládá soudu přihlédnout při stanovení druhu trestu a jeho výměry též i k polehčujícím a přitěžujícím okolnostem (§ 39 odst. 3). Přestože osnova doplnila výčet polehčujících i přitěžujících okolností, setrvává na jejich příkladném výčtu, neboť je třeba vždy reagovat na konkrétní okolnosti případu, které přináší mnohotvárnost života.

Výčet polehčujících okolností (§ 41) byl doplněn o okolnosti spočívající v tom, že pachatel se dopustil trestného činu poprvé a v důsledku sběhu okolností na něm nezávislých, dále že spáchal trestný čin nejen v silném rozrušení, ale také ze soucitu nebo z nedostatku životních zkušeností, pachatel překročil meze přípustného rizika nebo meze jiné okolnosti vylučující protiprávnost, čímž byla doplněna polehčující okolnost obsahující překročení mezí nutné obrany nebo krajní nouze, anebo spáchal trestný čin v právním omylu, kterého se bylo možno vyvarovat (navazuje na ustanovení § 19), popř. trestným činem způsobil nižší škodu nebo jiný menší škodlivý následek, což je protiklad stávající přitěžující okolnosti, obsahující způsobení vyšší škody nebo jiného většího škodlivého následku, či přispěl zejména jako spolupracující obviněný k objasňování trestné činnosti spáchané ve prospěch skupiny organizovaného zločinu nebo organizované skupiny [§ 41 písm. a), b), g), h) a m)].

Důvodová zpráva k § 42:

Výčet přitěžujících okolností (§ 42) byl pak doplněn o tyto okolnosti: spáchání trestného činu s rozmyslem nebo po předchozím uvážení, dále z pohnutky ziskuchtivosti, z pomsty, z národnostní, rasové, etnické, náboženské, třídní či jiné podobné nenávisti nebo z jiné zvlášť zavrženíhodné pohnutky, spáchání trestného činu trýznivým způsobem, dále ke škodě osoby blízké, dítěte, těhotné, nemocné, zdravotně postižené, vysokého věku nebo nemohoucí. Pritěžující okolnost spočívající ve spáchání trestného činu za živelní pohromy nebo jiné události vážně ohrožující život, veřejný pořádek nebo majetek byla doplněna o okolnost spáchání trestného činu na území, na němž je nebo byla provedena evakuace ve smyslu zákonů o krizovém řízení a integrovaném záchranném systému. Dalšími novými přitěžujícími okolnostmi jsou porušení zvláštní povinnosti, spáchání trestného činu při zneužití svého zaměstnání, postavení nebo funkce, anebo způsobení nejen vyšší škody, ale i jiného většího škodlivého následku a získání většího prospěchu [§ 42 písm. a), b), c), f), g), h) a i)]. Dále byla v návaznosti na zákon o soudnictví ve věcech mládeže upravena přitěžující okolnost uvedená v § 42 písm. h) tak, aby přitěžující okolností bylo nejen, že pachatel svedl k provinění mladistvého, ale i svedení k činu jinak trestnému dítě mladší čtrnácti let nebo k trestnému činu osobu ve věku blízkém věku mladistvých. V neposlední řadě byla upřesněna a zobecněna přitěžující okolnost recidivy tak, aby se dovětek § 42 písm. o) netýkal pouze trestného činu nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů, ale všech případů, kdy jde o pachatele trestného činu, který byl spáchán ve stavu vyvolaném

duševní poruchou, anebo o pachatele, který se oddává zneužívání návykové látky, za podmínky, že takový pachatel započal léčení nebo učinil jiná potřebná opatření k jeho zahájení.

Pokud jde o povahu rozmyslu na rozdíl od předchozího uvážení, pak spáchání trestného činu s rozmyslem je odlišením od afektu a podobných stavů, ale může jít i o velmi krátkou úvahu, při níž pachatel jedná uváženě, ale nikoli po předchozím uvážení. U předchozího uvážení jde naopak o situaci, kdy pachatel si předem, tj. před spácháním činu, zváží rozhodující okolnosti provedení činu a čin si z hlediska jeho provedení tzv. naplánuje.

Důvodová zpráva k § 43:

Dopustí-li se pachatel více trestných činů, uloží mu soud úhrnný trest podle ustanovení, které se vztahuje na trestný čin z nich nejprísněji trestný (§ 43). Při řešení systému ukládání trestů za sbíhající se trestné činy se jeví nejvhodnější s ohledem na tradice trestání v České republice vycházet ze zásady absorpční, za současného použití zásady asperační (zostření). Lépe je však třeba zajistit zostření ukládaného trestu za sbíhající se trestné činy, a to pro případ, že pachatel spáchá větší počet trestných činů ve vícečinném souběhu, na které trestní zákon stanoví stejné nebo podobné trestní sazby. Tento souběh vyjadřuje skutečnost, že pachatel se dopustil více skutků (činů), které opakoval zpravidla v obdobné oblasti trestné činnosti, což zpravidla znamená, byť nejde o recidivu, jeho zvýšenou narušenost a také závažnost spáchané trestné činnosti. Naproti tomu u jednočinného souběhu jde jen o jeden skutek (čin), kterým pachatel naplňuje skutkovou podstatu více trestných činů, a proto postačí uložení trestu v rámci trestní sazby nejprísněji trestného činu. Z těchto důvodů osnova rozlišuje z hlediska trestání jednočinný a vícečinný souběh a na rozdíl od platné úpravy zvyšuje u podstatně závažnějšího vícečinného souběhu horní hranici trestní sazby u nejprísněji trestného činu o jednu třetinu s omezením, že horní hranice nesmí ani po tomto zvýšení přesahovat dvacet let odnětí svobody (u mírnější formy výjimečného trestu třicet let). Toto zvýšení umožní náležitě vyjádřit postih takových pachatelů, zejména z řad recidivistů, kteří se dopustí celé série takto se sbíhajících trestných činů, u nichž by uložení trestu v rámci sazby nejprísněji trestného činu nevyjadřovalo náležitě tuto přitěžující okolnost. Na druhé straně toto zvýšení automaticky neznamená, že soud je musí v každém případě využít, neboť úprava na rozdíl od trestání zvláště nebezpečných recidivistů nevyžaduje ukládání trestu v horní polovině takto zvýšené trestní sazby (srov. § 109 odst. 1).

Souhrnný trest (§ 43 odst. 2) se ukládá v případě vícečinného souběhu (proto zde na rozdíl od úhrnného trestu vždy přichází v úvahu shora uvedené zvýšení horní hranice trestní sazby), jestliže byl pachatel za část sbíhající se trestné činnosti již pravomocně odsouzen, a to podle stejných zásad jako trest úhrnný, neboť v podstatě nastupuje na místo úhrnného trestu. Stávající platná úprava zde nedošla žádné další změny, stejně tak jako úprava upuštění od uložení souhrnného trestu (§ 44).

Důvodová zpráva k § 44:

Stávající platná úprava zde byla převzata beze změny. Osnova vypouští ustanovení o dalším trestu (§ 36 platného trestního zákona), čímž odstraňuje nerovnost ve vztahu k pachatelům, kteří často i v důsledku své snahy vyhnout se výkonu trestu nevykonali předchozí pravomocně uložené tresty (v praxi především nepodmíněné tresty odnětí svobody a tresty obecně prospěšných prací), oproti pachatelům, kteří v mezidobí do dalšího odsouzení takové tresty již vykonali nebo vykonali alespoň jejich převážnou část. V návaznosti na to vypouští návrh trestního zákoníku také upuštění od dalšího trestu z ustanovení § 44 osnova.

Důvodová zpráva k § 45:

Vzhledem k tomu, že se v praxi zatím v podstatě osvědčuje novelizované pojetí nepřipustnosti trestního stíhání ve vztahu k pokračování v trestném činu (srov. § 11 odst. 2 trestního řádu) včetně navazujícího ustanovení § 37a platného trestního zákona o ukládání společného trestu za pokračování v trestném činu, přebírá se toto ustanovení upravující postup soudu v případech, kdy se rozhoduje o dílčím útoku takového trestného činu v době, kdy pro jiný dílčí útok byl již obviněný předtím odsouzen. S ohledem na povahu trestů ztráty čestných titulů a vyznamenání, ztráty vojenské hodnosti, propadnutí majetku nebo propadnutí věci se toto ustanovení doplňuje obdobně tak jako je tomu u souhrnného trestu, a proto bude soud povinen v rámci společného trestu za pokračování v trestném činu vyslovit některý z těchto trestů, jestliže takový trest byl vysloven již rozsudkem dřívějším (§ 46 odst. 1 poslední věta).

Oproti ukládání trestu za více trestných činů (§ 43) se u trestání pokračujících trestných činů trest ukládá v rámci nezvýšené trestní sazby, neboť jde z hlediska hmotněprávního o jeden trestný čin, kdy zostření je zde dáno sčítáním škody, prospěchu atd. a v důsledku toho i použitím okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby. Osnova dále na základě požadavků z praxe výslovně stanoví, že ustanovení o společném trestu za pokračování v trestném činu se užije i v tehdy, je-li dřívější odsouzení takové povahy, že se na pachatele hledí, jako by nebyl odsouzen (§ 45 odst. 3).

Důvodová zpráva k § 46:

Jestliže podle dosavadních výsledků trestního řízení není třeba k nápravě pachatele uložení trestu a postačí projednání věci před soudem, pak je uložení trestu zbytečné a lze od něho upustit (§ 46 odst. 1). Dosavadní ustanovení o upuštění od potrestání (§ 24 platného trestního zákona) je doplněno o úpravu navazující na ustanovení o přípravě a pokusu trestného činu (§ 20 a 21), kdy lze upustit od potrestání také v případě tzv. nezpůsobilé přípravy nebo nezpůsobilého pokusu (§ 46 odst. 2). Pokud by pak v případě takové nezpůsobilé přípravy nebo nezpůsobilého pokusu nebyly splněny podmínky pro upuštění od potrestání, lze v těchto případech také použít ustanovení o mimořádném snížení trestu odnětí svobody podle § 58 odst. 5.

Důvodová zpráva k § 47:

Osnova také upravuje možnost upuštění od potrestání v případě, kdy pachatel spáchal trestný čin ve stavu zmenšené přičetnosti za současného uložení ochranného léčení, které může v některých případech zajistit působení na pachatele, aby vedl řádný život, i ochranu společnosti lépe než trest. I nadále je možnost upuštění od potrestání vyloučena v případě zaviněného způsobení zmenšené přičetnosti nebo duševní poruchy požitím návykové látky.

Nově osnova zavádí v souvislosti se zabezpečovací detencí (§ 101) i upuštění od potrestání při současném uložení zabezpečovací detence, která má do značné míry stejný charakter jako trest odnětí svobody (výkon v uzavřeném detenčním ústavu střeženém vězeňskou službou), přičemž délka výkonu zabezpečovací detence není zákonem omezena, neboť potrvá, dokud to vyžaduje ochrana společnosti (§ 101 odst. 5).

Osnova v ustanovení § 47 odst. 2 nevylučuje upuštění od potrestání za současného uložení zabezpečovací detence s ohledem na zaviněné způsobení zmenšené přičetnosti nebo duševní poruchy požitím návykové látky, a to s ohledem na povahu zabezpečovací detence (srov. § 101), která je vykonávána v detenčním ústavu se zvláštní ostrahou vykonávanou Vězeňskou službou a která potrvá, dokud to vyžaduje ochrana společnosti (srov. § 101 odst. 4 a 5).

Důvodová zpráva k § 48:

V podstatě beze změny zůstává dosavadní úprava podmíněného upuštění od potrestání s dohledem (úprava byla jen přehledněji uspořádána), kde se pouze doplňuje demonstrativní výčet přiměřených omezení a povinností ukládaných pachateli v souvislosti s podmíněným upuštěním od potrestání s dohledem, a to o omezení a povinnosti spočívající ve zdržení se neoprávněných zásahů do práv nebo právem chráněných zájmů jiných osob, ve zdržení se požívání alkoholických nápojů nebo jiných návykových látek, dále v povinnosti uhradit dlužné výživné nebo jinou dlužnou částku a veřejně nebo osobně se omluvit poškozenému, anebo poskytnout mu přiměřené zadostiučinění. Dále se doplňuje i možnost využití u pachatelů ve věku blízkém věku mladistvých uložení některých z výchovných opatření uvedených v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže za obdobného užití podmínek stanovených pro mladistvé v § 48 odst. 5).

Důvodová zpráva k § 49 až 51:

Podstatně přesněji než v platné právní úpravě se vymezuje pojem a obsah dohledu. Termín probační program, který v jiném smyslu používá zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže (§ 17), se nahrazuje výstižnějším pojmem „probační plán dohledu“. Pokud jde o vymezení dohledu oddělují se v zájmu přehlednosti povinnosti pachatele, jež se upřesňují o povinnost informovat probačního úředníka také o zdrojích obživy, a povinnosti probačního úředníka, které se doplňují o možnost, aby při méně závažném porušení stanovených podmínek, probačního plánu nebo omezení či povinností probační úředník mohl jen upozornit obviněného na zjištěné nedostatky a dát mu poučení, že v případě opakování nebo závažnějšího porušení stanovených podmínek, probačního plánu nebo omezení či povinností bude o tom informovat předsedu senátu. Stejným způsobem jako ve stávající právní úpravě jsou vymezeny povinnosti pachatele, kde probační úředník je oprávněn v návaznosti na zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě, aktualizovat a upřesňovat i důležité okolnosti spojené s bezprostředním výkonem dohledu, zejména lhůty pro dostavení se k probačnímu úředníkovi, probační plán či některé důležité okolnosti nebo informace pro výkon dohledu (např. plnění vyživovací povinnosti u pachatele trestného činu zanedbání povinné výživy podle § 169).

Důvodová zpráva k § 52:

K náležitému uplatnění obecných zásad pro ukládání trestů osnova upravuje systém trestů tak, aby bylo umožněno na základě zásad přiměřenosti trestu, individualizace a personality ukládaného trestu vyměřit takový trest, který nejlépe dosáhne sledovaných cílů při plném zřeteli k povaze a závažnosti trestného činu, k osobě pachatele i možnostem jeho resocializace.

Trest odnětí svobody osnova pojímá jako jeden druh trestu, který je možno uložit nejen nepodmíněně, ale i s podmíněným odkladem na stanovenou zkušební dobu (§ 82 až 84), příp. i s vyslovením dohledu probačního úředníka (tzv. probace – srov. § 85 až 87), tedy ve třech formách, kdy za zvláštní typ trestu odnětí svobody je považován i výjimečný trest (§ 54).

Systém trestů je doplněn o trest domácího vězení, jenž je další alternativou k trestu odnětí svobody (§ 59 a 60) a který navazuje na úpravu tohoto trestu obsaženou v trestním zákoně o zločinech, přečinech a přestupcích č. 117/1952 ř.z. (srov. § 246), který platil na našem území až do roku 1950. Toto ustanovení bude v budoucnu umožňovat i tzv. elektronické sledování.

S ohledem na potíže se zajištěním výkonu tzv. komunitních a podobných sankcí osnova zatím nenavrhuje další alternativní sankce s různým režimem jejich výkonu a intenzitou represe a izolace, např. víkendové tresty odnětí svobody, kde sice vzniká určitý problém zásahů do rodinného života, avšak tyto zásahy jsou vždy menší než u trestu odnětí svobody.

Výhledově při zajištění možností jejich výkonu (vytvoření speciálních věznic ve spádových obcích zajišťujících tyto sankce) však bude třeba i o těchto alternativních sankcích uvažovat.

Důvodová zpráva k § 53:

Systém trestů vychází z možnosti kumulace jednotlivých trestů stanovených na spáchaný trestný čin trestním zákonem ovšem při uplatnění principu stanovícího, že tam, kde postačí sankce méně intenzivní, nesmí být uložena sankce intenzivnější. Jeho důsledkem je i stanovení neslučitelnosti některých druhů trestů (§ 53 odst. 2; u ochranných opatření srov. i § 99 odst. 3).

Důvodová zpráva k § 54:

Osnova předpokládá zpřísnění maximální hranice trestu odnětí svobody na 20 let, čímž se vytváří možnost rozšířit některá velmi úzká rozpětí trestní sazby u nejzávažnějších trestných činů (srovnej např. § 92 odst. 2, § 93, § 179 odst. 3, § 219 odst. 2 platného trestního zákona). Zpřesnit je třeba úpravu ukládání obou druhů výjimečného trestu odnětí svobody, kdy pro uložení trestu nad dvacet až do dvaceti pěti (příp. třiceti) let by podle návrhu nadále stačilo, že uložení takového trestného činu vyžaduje povaha spáchaného trestného činu nebo ztížená možnost sociální integrace pachatele. Zvláštní podmínky by pak byly stanoveny v podstatě jen pro ukládání trestu odnětí svobody na doživotí, které by mohly být formulovány obdobně jako v nynějším ustanovení § 29 odst. 3 trestního zákona. Osnova nepředpokládá převzetí úpravy v ustanovení § 29 odst. 4 platného trestního zákona, neboť k splnění stejného účelu postačí celkové zvýšení trestních sazeb ve spojení se zvlášť nebezpečnou recidivou (§ 109).

Důvodová zpráva k § 55:

Úprava trestu odnětí svobody vychází z platné právní úpravy. Trest odnětí svobody podle návrhu trestního zákoníku i nadále bude představovat univerzální druh trestu, protože je možné ho uložit za každý trestný čin (je buď jedinou, nebo alespoň jednou z alternativně stanovených sankcí) a kterémukoli dospělému pachateli. Zároveň je však druhem trestu nejprísnejším, proto návrh předpokládá, že bude ukládán pouze v případech, že mírnějšími druhy trestu nespojenými s odnětím svobody nelze dosáhnout účelu trestu, slovy zákona „by vzhledem k osobě pachatele uložení jiného trestu zjevně nevedlo k dostatečnému působení na pachatele, aby vedl řádný život“ (srov. § 55 odst. 2), anebo v případech, kdy jde o typově nejzávažnější trestné činy a trest odnětí svobody je u nich v zásadě jedinou možnou sankcí.

Osnova zároveň zvyšuje nejvyšší obecně přípustnou hranici trestu odnětí svobody oproti platné právní úpravě (z 15 na 20 let), kterou nelze překročit při jeho ukládání, nejsou-li zároveň splněny podmínky pro uložení výjimečného trestu (§ 54). Neznamená to, že by pachatel nemohl vykonávat bez přerušení více trestů odnětí svobody po sobě tak, že součet jejich celkové doby převyší 20 let, např. pokud mu bylo více rozsudky po sobě uloženo více samostatných trestů odnětí svobody (osnova nezná ustanovení obdobné § 36 platného trestního zákona o ukládání dalšího trestu – srov. důvodovou zprávu k § 44).

Trest odnětí svobody je jediným ze všech odstupňovatelných druhů trestů, který má rozpětí trestní sazby uvedeno zvlášť za každý trestný čin ve zvláštní části trestního zákoníku, a proto slouží k určení typové závažnosti každého trestného činu a přísnosti trestnosti toho kterého trestného činu (např. pro účely úhrnného a souhrnného trestu – srov. § 43). Rozpětí mezi dolní a horní hranicí trestu odnětí svobody pak dává prostor pro konkretizaci povahy a závažnosti trestného činu, jako základního kritéria pro stanovení výměry trestu a pro zohlednění všech dalších hledisek (např. poměrů pachatele – srov. § 39).

Důvodová zpráva k § 56:

Úprava diferencovaného výkonu trestu odnětí svobody ve čtyřech základních typech věznic s dohledem, s dozorem, s ostrahou a se zvýšenou ostrahou vychází z platné právní úpravy. Osnova zařadila pachatele, kterému byl uložen trest za spáchání trestného činu ve prospěch skupiny organizovaného zločinu, do ustanovení § 56 odst. 2 písm. d) (podobně je třeba zařadit ho do trestního řádu - srov. novelizované znění § 122 odst. 1 poslední věta trestního řádu v návrhu zákona o změně některých souvisejících zákonů). V souvislosti s tím byla také upravena ustanovení § 56 odst. 2 písm. d) a odst. 3 tak, aby logicky gradovalo zařazování pachatele do věznice se zvýšenou ostrahou, kam by měl být sice zásadně zařazen každý pachatel, kterému byl uložen výjimečný trest, ale vyloučeno zařazení takového pachatele do jiného typu věznice podle § 56 odst. 3 by mělo být jen u pachatele odsouzeného k trestu na doživotí.

Poznámka k § 57:

Úpravu přearazování odsouzeného do jiného typu věznice přebírá trestní zákoník z platné právní úpravy s tím, že ji v určitých směrech zmírňuje. Především oproti platné právní úpravě v odstavci 4 písm. b) a v odstavci 6 snižuje povinnou dobu výkonu trestu odnětí svobody z jedné třetiny na jednu čtvrtinu. Dále pak v odstavci 4 písm. a) stanoví povinnou dobu 10 let výkonu trestu odnětí svobody jen u doživotního trestu, nikoli již však u druhé formy výjimečného trestu od dvaceti do třiceti let, na kterou se bude oproti platné úpravě vztahovat již obecné ustanovení odstavce 4 písm. b), tedy výkon alespoň jedné čtvrtiny uloženého trestu. Tato zmírnění jsou projevem depenalizace, přičemž umožňují větší diferenciaci rozhodování soudu o přearazování odsouzených k nejprísnějším trestům odnětí svobody, kde soud pak může více přihlížet k chování těchto odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody a je tedy je možno i více motivovat v jejich možné snaze o nápravu.

Důvodová zpráva k § 58:

U mimořádného snížení trestu odnětí svobody (§ 58) byly doplněny možnosti snížit ukládaný trest odnětí svobody pod dolní hranici trestní sazby u tzv. nezpůsobilé přípravy a nezpůsobilého pokusu (srov. i možnost upuštění od potrestání podle § 46 odst. 2), u účastenství ve formě pomoci a v případě, jestliže pachatel jednal v právním omylu, ale mohl se tohoto omylu vyvarovat (§ 19 odst. 2), spáchal trestný čin odvraceje útok nebo jiné nebezpečí, aniž byly zcela splněny podmínky nutné obrany (§ 29) nebo krajní nouze (§ 28), anebo překročil meze přípustného rizika (§ 31) nebo meze jiné okolnosti vylučující protiprávnost. Ve všech těchto nově upravených případech není soud vázán omezením stanoveným v § 58 odst. 4. Kromě těchto důvodů nově zákon konstruuje důvody pro mimořádné snížení trestu odnětí svobody pod dolní hranici trestní sazby u spolupracujícího obviněného, což navazuje na úpravu, která se zavádí do trestního řádu.

Důvodová zpráva k § 59:

V novém trestním zákoně bude do systému sankcí začleněn i další dosud u nás nepoužívaný trest domácího vězení (včetně možnosti elektronického sledování), který je veden požadavkem zachování pozitivních rodinných a pracovních vazeb i ekonomickými hledisky vztahujícími se k výkonu takového trestu (značné ušetření prostředků jinak vynakládaných na výkon nepodmíněného trestu odnětí svobody). Tento trest, který bude alternativou především k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, by měl být ukládán osobám, které je třeba s přihlédnutím k povaze a závažnosti trestného činu, osobě pachatele i možnostem jeho resocializace sice bezprostředně postihnout omezením osobní svobody (nestačí jen podmíněné odsouzení), ale postačuje vzhledem k jejich osobním vlastnostem a

rodinným poměrům podstatně menší intenzita zásahu vůči nim. Kontrolu budou zajišťovat probační úředníci nebo bude zavedeno elektronické sledování za použití tzv. náramků (viz novela trestního řádu).

Soud může pachateli v rámci výkonu tohoto trestu uložit také přiměřená omezení nebo přiměřené povinnosti uvedené v § 48 odst. 4, přičemž podobně jako u dalších převážně výchovných trestů (např. obecně prospěšných prací, zákazu pobytu, podmíněného odsouzení atd.) může také využít u pachatelů ve věku blízkém věku mladistvých možnost uložení některých z výchovných opatření uvedených v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže za obdobného užití podmínek stanovených pro mladistvé - § 59 odst. 4, 5)

Důvodová zpráva k § 60:

V související novele trestního řádu byl v návaznosti na ustanovení § 60 návrhu trestního zákoníku o stanovení náhradního trestu odnětí svobody pro případ zmaření trestu domácího vězení, upraveno i nařízení výkonu náhradního trestu odnětí svobody (§ 334g trestního řádu), přičemž se podle návrhu trestního zákoníku rozhodne vždy o výkonu celého náhradního trestu, nikoli jen jeho poměrné části.

Důvodová zpráva k § 61:

Osnova počítá i s trestem obecně prospěšných prací, a to v podstatě ve stejném rozsahu jako podle platné právní úpravy, která byla zásadně novelizována již zákonem č. 265/2001 Sb.

Výkon obecně prospěšných prací bude založen na užší spolupráci obecních úřadů a Probační a mediační služby (srov. zákon č. 257/2000 Sb.) a vymezení širší působnosti Probační a mediační služby v této oblasti, která bude zajišťovat jejich výkon ve spolupráci s dalšími organizacemi - s obecními úřady, popř. i s charitativními, církevními a dalšími subjekty, ale na jiném základě než dosud (viz novela trestního řádu). Podmínkou pro jejich uložení bude vyjádření obviněného.

Na základě zkušeností z praxe, kdy je někdy ukládán trest obecně prospěšných prací opakovaně bez ohledu na to, že odsouzený v předchozích případech tento trest mařil nebo ho řádně nevykonával, byl do § 61 zařazen odstavec 2, který zdůrazňuje, že v takových případech soud trest obecně prospěšných prací zpravidla neuloží. Tato formulace přitom nevylučuje, aby v případech, ve kterých je to odůvodněno změnou postoje pachatele byl znovu trest obecně prospěšných prací uložen.

Možnost výkonu obecně prospěšných prací osnova dále rozšiřuje tím, že bylo vypuštěno slovo „obdobných“ v ustanovení § 61 odst. 3, čímž byla otevřena možnost výkonu i kvalifikovaných prací a nejen pouze prací obdobných pracím úklidovým a údržbářským, což má význam zejména u činností ve prospěch jiných institucí než obcí, např. institucí zabývajících se vzděláním, kulturou, školstvím, humanitární, sociální, charitativní, náboženskou, tělovýchovnou a sportovní činností.

Důvodová zpráva k § 62:

Osnova upravuje i výměru trestu obecně prospěšných prací v rozsahu od 50 do 300 hodin, čímž se přibližuje délce ukládaných trestů obecně prospěšných prací ve vyspělých evropských zemích.

V rámci trestu obecně prospěšných prací byla v § 62 odst. 3 také samostatně upravena možnost využití u pachatelů ve věku blízkém věku mladistvých uložení některých

z výchovných opatření uvedených v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže za obdobného užití podmínek stanovených pro mladistvé).

Důvodová zpráva k § 63:

Ustanovení o stanovisku pachatele a jeho zdravotní způsobilosti osnova přebírá z platné právní úpravy beze změny.

Důvodová zpráva k § 64:

Ustanovení upravující vlastní výkon trestu obecně prospěšných prací bylo upraveno tak, aby byl tento výkon efektivnější. V případě přeměny tohoto trestu v nepodmíněný trest odnětí svobody za podmínek nově upřesněných v zákoně se vychází z toho, že jedna i jen započatá neodpracovaná hodina obecně prospěšných prací se přemění na jeden den odnětí svobody. Takovou úpravou se zpříšňuje postih těch odsouzených, kteří obecně prospěšné práce nevykonávají řádně nebo nevedou řádný život.

Pro případ drobnějších porušení režimu výkonu trestu obecně prospěšných prací se umožňuje, aby soud nepřistoupil k přeměně tohoto trestu v nepodmíněný trest odnětí svobody, ale obdobně jako u podmíněného odsouzení (srov. § 84 odst. 1) mu zpřísnil podmínky jeho dalšího výkonu za účelem úspěšného dokončení výkonu tohoto trestu.

Důvodová zpráva k § 65 až 66:

Vzhledem k tomu, podmínky a ukládání trestu propadnutí majetku se v praxi osvědčily a není důvod k jejich zásadní změně, přebírá osnova tento trest do navrhovaného trestního zákoníku v podstatě beze změny, pouze s drobnými upřesněními, která navazují na změny týkající se základů trestní odpovědnosti a obecných zásad pro ukládání trestů.

Důvodová zpráva k § 67 až 69:

Nově by měl být systém majetkových sankcí doplněn o ukládání peněžitého trestu ve formě tzv. denních pokut, jejichž podstatou je vyjádření povahy a závažnosti činu počtem denních sazeb, přičemž za každý den musí být uhrazena určitá peněžní částka stanovená na základě pečlivého hodnocení majetkových poměrů pachatele, kdy se při stanovení výše denní sazby přihlíží k majetkovým poměrům pachatele, a vychází se především z čistého příjmu, který pachatel má nebo by mohl mít při náležitém využití svých schopností průměrně za jeden den. Tyto částky mohou být stanoveny i odhadem soudu, zejména v případě, kdy pachatel v době ukládání trestu nepracuje, anebo kdy v důsledku jeho postoje k trestnímu řízení není možné jeho skutečný denní příjem náležitě zjistit. Systém denních pokut je třeba chápat jako způsob výpočtu celkové částky tvořící peněžitý trest a není s ním nutně spojeno jeho placení ve formě řady jednotlivých termínovaných splátek. V našich podmínkách se jeví však potřebným spojit obě tato hlediska - způsob výpočtu i způsob zaplacení ve splátkách, neboť je to nejúčinnější z hlediska účelu trestu i výkonu tohoto trestu.

Původně bylo uvažováno i o podmíněném uložení peněžitého trestu. Tato možnost, kterou zná zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže) v ustanoveních § 28 až 30, a kterou znají i některé zahraniční úpravy (srov. např. § 43 a násl. rakouského trestního zákoníku nebo čl. 132 – 31 francouzského trestního zákoníku), byla u nás po podrobné rozpravě odmítnuta rekodifikační komisí, jako nevhodná u dospělých pachatelů s ohledem na v návrhu stanovené podmínky ukládání peněžitého trestu, přičemž vhodnějším se zde jeví buď podmíněný trest odnětí svobody, příp. i s dohledem, anebo použití některého z odklonů podle procesních předpisů.

U náhrady peněžitého trestu bylo uvažováno i o možnosti vedle náhradního trestu odnětí svobody stanovit i možnost odvrátit výkon peněžitého trestu náhradou ve formě obecně prospěšných prací (srov. čl. 293 uvozovacího zákona k německému trestnímu zákoníku). Také tato možnost nakonec do osnovy nebyla zapracována vzhledem k tomu, že uložení trestu obecně prospěšných prací by mělo být zvažováno s ohledem na § 61 a násl. a zejména § 68 odst. 6 prioritně před uložením peněžitého trestu, a také s ohledem na možnou výši peněžitého trestu stanovenou na základě denních sazeb (srov. § 68 odst. 1, 2), které by při vyšším peněžitém trestu byla obtížně nahraditelná výkonem obecně prospěšných prací.

Důvodová zpráva k § 70:

Úpravu trestu propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty úprava přebírá z platné právní úpravy, kde již bylo provedeno jeho rozšíření o možnost propadnutí jiné majetkové hodnoty, již se rozumí majetkové právo nebo jiná penězi ocenitelná hodnota, která není věcí (např. obchodního podílu, pohledávky apod.). Tím je naplněn požadavek Úmluvy o praní, vyhledávání, zadržování a konfiskaci výnosů ze zločinu (publikované sdělením MZV pod č. 33/1997 Sb.) zajišťovat a následně důsledně konfiskovat majetek, který je nástrojem, prostředkem nebo výnosem z trestné činnosti.

V souladu se zahraničními úpravami je zde upraven i zákaz zcizení propadlé věci nebo jiné majetkové hodnoty před právní mocí rozsudku, což má pak význam pro případ zmaření výkonu trestu propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty, kdy soud může uložit zabrání náhradní hodnoty podle § 103. Ve společných ustanoveních v části třetí je pak navrhována i definice věci nebo jiné majetkové hodnoty náležející pachateli (§ 414), již není jen věc nebo jiná majetková hodnota, která je součástí majetku pachatele, ale i věc nebo jiná majetková hodnota, a kterou pachatel fakticky jako majitel nakládá, aniž je vlastník, majitel nebo oprávněný držitel takové věci nebo jiné majetkové hodnoty znám.

V návaznosti na rámcové rozhodnutí Rady Evropské unie č. 2000/383/JVV o zvýšené ochraně trestními a jinými sankcemi proti padělání, v souvislosti se zavedením eura (32000F0383) bylo zakotveno i obligatorní ukládání trestu propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty v případě, jestliže pachatel drží neoprávněně nebo v rozporu s právním předpisem věc nebo jinou majetkovou hodnotu podle odstavce 1 a 2 (např. padělané peníze, padělatelské náčiní, střelná zbraň atd.), ve vztahu k níž je možno uložit propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty (§ 70 odst. 3). Obdobné ustanovení obsahuje i úprava ochranného opatření zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty (§ 102 odst. 2).

Při jednání přes zákaz stanovený v § 70 odst. 4 jak před právní mocí, tak i po právní moci rozhodnutí o propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty postupuje soud podle ustanovení o zabránění náhradní hodnoty (§ 103).

Důvodová zpráva k § 71:

V návaznosti na Rámcové rozhodnutí Rady 2001/500/JVV o praní špinavých peněz, identifikaci, vysledování, zmrazení a zajištění a propadnutí nástrojů a výnosů z trestné činnosti, osnova upravuje zabránění náhradní hodnoty, a to pro případ, že pachatel věc nebo jinou majetkovou hodnotu, kterou by jinak soud mohl prohlásit za propadlou podle § 70 odst. 1, 2, ještě před rozhodnutím o propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty zničí, poškodí nebo jinak znehodnotí, zcizí, učiní neupotřebitelnou, odstraní nebo zužitkuje, zejména spotřebuje, anebo jestliže jinak propadnutí takové věci nebo jiné majetkové hodnoty zmaří. V takovém případě mu může soud uložit propadnutí náhradní hodnoty (tedy nejen peněžité částky) až do výše, která odpovídá hodnotě takové věci nebo jiné majetkové hodnoty. Vzhledem k tomu, že pachatel se zpravidla v takovém případě snaží znemožnit i zjištění

hodnoty takové věci nebo jiné majetkové hodnoty, jejíž propadnutí zmařil, předpokládá se, že soud stanoví její hodnotu na základě odborného vyjádření nebo znaleckého posudku (srov. § 105 odst. 1 trestního řádu).

Vzhledem k tomu, že věc nebo jiná majetková hodnota sice může být do značné míry znehodnocena nebo učiněna pro původní účel neupotřebitelnou, ale přitom si může zachovat i svou nebezpečnost, např. radioaktivní materiál, součásti zbraní nebo výbušnin apod. poskytuje zákon soudu možnost, aby v takovém případě anebo při jejím odstranění uložil propadnutí náhradní hodnoty vedle propadnutí takové, byť i jen zčásti, znehodnocené, neupotřebitelné nebo odstraněné věci nebo jiné majetkové hodnoty podle § 70 odst. 1.

Důvodová zpráva k § 72:

Úpravu případů ukládání samostatného trestu propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty přebírá osnova s potřebnými upřesněním v návaznosti na obecné zásady o ukládání trestů (srov. zejména § 39 a násl.) z platné právní úpravy (srov. § 56 platného trestního zákona).

Důvodová zpráva k § 73 až 80:

Vzhledem k tomu, že podmínky a ukládání trestů zákazu činnosti, zákazu pobytu, ztráty čestných titulů a vyznamenání a ztráty vojenské hodnosti se v praxi osvědčily a není důvod k jejich zásadní změně, přebírá osnova tyto tresty do navrhovaného trestního zákoníku v podstatě beze změny, pouze s drobnými upřesněními, která navazují na změny týkající se základů trestní odpovědnosti a obecných zásad pro ukládání trestů. V návaznosti na to byla stanovení § 73 až 80 jen přehledněji uspořádána.

U trestu zákazu pobytu byla upravena možnost využití u pachatelů ve věku blízkém věku mladistvých uložení některých z výchovných opatření uvedených v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže za obdobného užití podmínek stanovených pro mladistvé (§ 76 odst. 4)

Trest ztráty vojenské hodnosti se omezuje jen na ozbrojené síly (dříve vojsko), neboť v ozbrojených sborech má hodnost zcela jiný charakter a hodnostní označení je odlišné od hodností vojenských v ozbrojených silách (srov. i zákon č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, ve znění pozdějších předpisů).

Důvodová zpráva k § 81:

Také u trestu vyhoštění osnova vychází z platné právní úpravy, neboť podmínky a ukládání trestu vyhoštění, které je možno po novelizacích provedených v průběhu posledních let ukládat ve výměře od jednoho roku do deseti let nebo na dobu neurčitou, se v praxi osvědčily a není důvod k jejich zásadní změně. V návaznosti na vstup České republiky do Evropské unie byl v rámci trestu vyhoštění upraven i zvláštní režim ve vztahu k občanům členských států Evropské unie a jejich rodinným příslušníkům

Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky, ve znění pozdějších předpisů, sice nezná pojem dlouhodobý pobyt, ale v praxi tento pojem nečiní potíží, neboť takovým dlouhodobým pobytem se ve smyslu § 17b písm. a) cit. zák. rozumí vízum k pobytu nad 90 dní, které je dlouhodobým vízem.

Problémy s výkonem trestu vyhoštění v době, kdy odsouzený požádal o azyl, jsou řešeny rozhodnutím o odkladu výkonu tohoto trestu na základě současně předkládané novelizace trestního řádu.

Důvodová zpráva k § 82 až 84:

Podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody bylo významně novelizováno zákonem č. 265/2001 Sb., kterým byla zejména rozšířena možnost ponechat podmíněné odsouzení v platnosti, i když odsouzený zavinil příčinu k nařízení výkonu trestu, a proto osnova přebírá

tuto úpravu v podstatě beze změny (§ 84 odst. 1). Tyto úpravy podmíněného odsouzení, provedené uvedenou novelizací stávajícího trestního zákona, byly převzaty z připravované rekodifikace trestního práva hmotného, a proto nebylo třeba je zásadně měnit (úprava byla jen přehledněji uspořádána a samostatně v § 83 odst. 3 byla upravena možnost využití u pachatelů ve věku blízkém věku mladistvých uložení některých z výchovných opatření uvedených v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže za obdobného užití podmínek stanovených pro mladistvé).

Podle platné úpravy se podmíněné odsouzení liší od podmíněného odsouzení s dohledem i délkou trestu, který může být podmíněně odložen (dva oproti třem rokům), což v praxi v některých případech vede k tomu, že je použito podmíněné odsouzení s dohledem i u prvotrestaných pachatelů, kteří s ohledem na svou nízkou „rizikovost“ („risk assessment“) výkon dohledu nevyžadují, ale zejména s ohledem na okolnosti případu a právní kvalifikaci jim nemůže být uložen podmíněný trest odnětí svobody nepřevyšující dva roky, a proto jim je uloženo podmíněné odsouzení s dohledem, což však vede k tomu, že výkon dohledu je zcela formální a navíc nadbytečně zatěžuje Probační a mediační službu. Proto se v návrhu doba trvání podmíněně odkládaného trestu odnětí svobody sjednocuje a rozdíl mezi těmito dvěma instituty je jen v podmínkách, které vyžadují uložení dohledu. Touto změnou se sleduje zvýšení efektivnosti ukládání a výkonu podmíněného odsouzení s dohledem.

Důvodová zpráva k § 85 až 88:

Další rozvoj probace (podmíněného odsouzení s dohledem) bude záviset především na rozšíření Probační a mediační služby na základě zákona č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě, který od 1. ledna 2001 zavedl ucelenou koncepci probační a mediační činnosti. Osnova výslovně stanoví, že dohled je možno nad pachatelem vyslovit jen tehdy, pokud je třeba zvýšeně sledovat a kontrolovat jeho chování a poskytnout mu potřebnou péči a pomoc ve zkušební době, a to s ohledem na jeho zvýšenou rizikovost spočívající zejména v jeho osobních vlastnostech, v nedostatečném sociálním a rodinném zázemí, jakož i dalších rizikových faktorech, jako je např. podléhání vlivu party nebo jiné rizikové komunity, zneužívání návykových látek, dlouhodobá nezaměstnanost, nedostatečné zdroje k obživě apod. Přesněji je přímo v návrhu trestního zákoníku rozveden obsah probačního dohledu, kterým se miní dlouhodobá práce s podmíněně odsouzeným, v rámci níž je mu stanovena povinnost být v průběhu zkušební doby v kontaktu s probačním pracovníkem. Obsah probačního dohledu je třeba pojímat nejen jako pomoc odsouzenému, aby odsouzený snáze překonal různé obtíže rodinného, sociálního i pracovního charakteru, a proto metody práce a přístup k němu obsahují prvky sociální, psychologické a pedagogické pomoci a poradenství, ale i jako účinnou kontrolu nad jeho chováním, včetně plnění stanovených přiměřených omezení a povinností směřujících k tomu, aby vedl řádný život. V tomto směru bude probační úředník sledovat, zda odsouzený nepokračuje v páchání trestné činnosti, zda dodržuje uložená omezení a povinnosti, zda naplňuje probační program, v rámci něhož absolvuje např. léčení závislosti na návykových látkách, sociální výcvik, psychologické působení a poradenství, rekvalifikační kursy apod.

Také u podmíněného odsouzení s dohledem osnova obdobně jako u prostého podmíněného odsouzení umožňuje ponechat za zákonem stanovených podmínek toto odsouzení výjimečně v platnosti (§ 87 odst. 1), jakož i možnost využití u pachatelů ve věku blízkém věku mladistvých uložení některých z výchovných opatření uvedených v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže za obdobného užití podmínek stanovených pro mladistvé v § 86 odst. 3).

Důvodová zpráva k § 89 až 92:

Úprava podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody včetně podmíněného propuštění s dohledem je obdobná jako v platné právní úpravě, stejně tak jako podmíněného

upuštění od výkonu zbytku trestu zákazu činnosti a zákazu pobytu. Pro přehlednost se však podmíněné propuštění upravuje v nově navrhovaných ustanoveních § 89 a 90, zatímco podmíněné upuštění od výkonu zbytku trestu zákazu činnosti nebo zákazu pobytu je upraveno samostatně v ustanovení § 91. Pro všechny tyto instituty pak platí společné ustanovení § 92.

Důvodová zpráva k § 93 a 94:

Institut započítání vazby a trestu (§ 93) pro týž skutek je důsledkem zásady, že nikdo nemá být potrestán dvakrát pro tentýž čin (zásada „ne bis in idem“ – srov. čl. 40 odst. 5 Listiny základních práv a svobod). I když vazba není trestem, dochází jejím uvalením ke zbavení osobní svobody a k výraznému omezení dalších základních práv obviněného ještě před vynesením pravomocného rozsudku. Navíc i vazba může ve svém konečném důsledku plnit některé úkoly podobně jako trest odnětí svobody (např. může zabraňovat obviněnému v páchání další trestné činnosti a tím chránit i ostatní občany a společnost před důsledky vyplývajících z trestné činnosti atd.), je vykonávána ve věznici, stejně jako trest odnětí svobody a je také pocíťována jako stejně citelná újma na svobodě jako nepodmíněný trest odnětí svobody. Proto osnova přebírá dosavadní úpravu započítání vazby a trestu z platného trestního zákona a doplňuje ji o úpravu započítání vazby a trestu vykonaných v cizině (§ 94).

Důvodová zpráva k § 95 a 96:

V oddílu 9 hlavy páté osnova upravuje promlčení výkonu trestu. Uplynula-li delší doba od pravomocného odsouzení a uložení trestu a uložený trest nebyl vykonán, ztrácí postupně společnost zájem na výkonu tohoto trestu. Okolnost, že se pachatel nedopustil stejně závažného nebo závažnějšího trestného činu pak nasvědčuje tomu, že nebezpečí, které od něho hrozí, již neexistuje nebo výrazně pokleslo, a proto osnova i nadále stanoví zánik výkonu trestu v důsledku promlčení (§ 95).

Osnova u promlčení výkonu nejdelších trestů v návaznosti na posun obecné hranice délky trestu odnětí svobody (§ 55 odst. 1) a zpřísnění výjimečného trestu nad dvacet až do třiceti let (§ 54 odst. 2), v souladu s požadavky teorie i praxe prodlužuje u těchto nejdelších trestů odnětí svobody promlčecí lhůty na třicet, resp. dvacet let [§ 95 odst. 1 písm. a), b)].

Důvodová zpráva k dílu 3 – Ochranná opatření – § 97 až 105:

Ochranná opatření jsou jedním z druhů trestních sankcí, přičemž jde o samostatnou kategorii trestních sankcí, které je možno uložit nejen trestně odpovědným osobám, ale také osobám, které nejsou trestně odpovědné (pro nepřičetnost nebo pro nedostatek věku). Toto pojetí vychází z toho, že ochranná opatření mají některé společné rysy s tresty, byť to neznamená, že bychom měly přehlížet i základní rozdíly mezi nimi. Ochranná opatření jsou tak vedle pohrůžky tresty, ukládání a výkonu trestů prostředky k dosažení účelu zákona (srov. i § 2 platného trestního zákona). V tomto smyslu také regulují, i když jen zprostředkovaně, chování předcházející vzniku porušení práva, tedy spáchání trestného činu nebo činu jinak trestného. Vždyť např. možnost zabránění věci, které bylo užito ke spáchání trestného činu, vyžaduje-li to bezpečnost lidí nebo majetku, popř. jiný obdobný obecný zájem, vede osoby, jež takové věci, jako jsou např. zbraně, střelivo nebo výbušniny, vlastní nebo drží, k větší opatrnosti a jejich zabezpečení před možnostmi jejich zneužití ke spáchání trestného činu.

Ochranná opatření jsou ukládána trestním, popř. výjimečně civilním soudem (např. ochranná výchova ukládaná podle zvláštního zákona dítěti mladšímu patnácti let), a jsou vynutitelná státní mocí. Platí pro ně obdobně jako pro tresty zásada „nullum crimen, nulla poena sine lege“ (čl. 39 LPS).

Účel ochranných opatření není v trestním zákoníku (podobně jako v platném trestním zákoně) výslovně vyjádřen, ale v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže je uvedeno, že jejich

účelem je kladně ovlivnit duševní, mravní a sociální vývoj mladistvého a chránit společnost před pácháním provinění mladistvými (§ 21 odst. 1 věta druhá ZSM). Obecně se jejich ukládáním a výkonem sleduje především prevence, a proto do popředí vystupuje jejich složka terapeutická, výchovná a zabezpečovací. Konečným účelem je odstranění nebo alespoň snížení nebezpečí dalšího porušení nebo ohrožení zájmů chráněných trestním zákonem, ale také léčba a izolace osob nepřičetných či zmenšeně přičetných, která vystupuje do popředí právě u zabezpečovací detence. Ochranná opatření na rozdíl od trestů v sobě neobsahují morálně politický odsudek činu, jímž jsou podmíněna (trestný čin nebo čin, který by byl nehledě k osobě pachatele trestným činem, tzv. čin jinak trestný).

Ochranná opatření jsou také vždy určitou újmu a omezením osobní svobody a práv toho, komu jsou ukládána, byť újma způsobená výkonem ochranných opatření není jejich funkční složkou, jako je tomu u trestů, ale jen nevyhnutelným účinkem. Vzhledem k tomu, že stále platí zásada, že byť je v trestu a tím více v ochranném opatření spatřováno sociální opatření s preventivním působením do budoucna, může být jeho cílem také vyloučení pachatele ze společnosti. Právě tento přístup se plně projevuje v zabezpečovací detenci v pojetí, v jakém je navrhována v osnově trestního zákoníku, neboť u ní v zásadě převažuje ochrana společnosti nad rehabilitačním či resocializačním působením, neboť osoba, již je uložena, je umístěna do uzavřeného zařízení – detenčního ústavu se zvláštní ostrahou, přičemž však není vyloučeno působení na ní léčebnými, psychologickými, pedagogickými, rehabilitačními a činnostními programy se záměrem dosáhnout u těchto osob takovou míru ochoty a spolupráce, která by umožnila změnu uložené zabezpečovací detence v ústavní ochranné léčbě, po jehož úspěšném vykonání by se taková osoba mohla opět včlenit do společnosti.

Důvodová zpráva k § 97 a 98:

Také u ochranných opatření je v souladu s obecným přístupem k trestním sankcím (§ 38) v určitém rozsahu uplatňována zásada přiměřenosti, byť vymezená právě vzhledem k odlišnému pojetí ochranných opatření na rozdíl od trestů tak, že ochranné opatření nelze uložit, není-li přiměřené povaze a závažnosti pachatelem spáchaného činu a jeho činům, které lze od něho v budoucnu očekávat, jakož i osobě pachatele a jeho poměrům, přičemž újma způsobená uložením a vykonáváním ochranným opatřením nesmí být větší než je nezbytné k dosažení jeho účelu. Takto vymezená přiměřenost, resp. přesněji nepřiměřenost ochranného opatření respektuje specifiku ochranných opatření, kdy se jimi sleduje především preventivní působení na pachatele, neboť u nich vystupuje do popředí jejich složka terapeutická, výchovná a zabezpečovací. I když v sobě ochranné opatření zásadně neobsahuje morálně politický odsudek činu, jímž je podmíněno, jsou vždy určitou újmu a omezením osobní svobody a práv toho, komu jsou ukládána. Újma tu sice není jejich funkční složkou, ale jen nevyhnutelným důsledkem, ale přesto právě vzhledem k ní je třeba vztáhnout na ně alespoň negativně vymezenou zásadu přiměřenosti.

Právě vzhledem k těmto skutečnostem jsou ochranná opatření, která byla dosud ukládána na časově neurčitou dobu (srov. ochranné léčení a nově i zabezpečovací detenci), v osnově koncipována tak, aby i u nich měla svůj význam určitá adekvátnost spáchanému činu, čímž jsou vedle zajištění ochrany společnosti naplňovány i principy humanismu a právního státu. Zároveň tím dochází u některých ochranných opatření (např. u ochranného léčení) k lepšímu zajištění spolupráce pachatele na léčebných či výchovných opatřeních v rámci jejich výkonu. Stejně pojetí přichází v úvahu i při koncipování detence jako zvláštního ochranného opatření.

Při pojetí ochranných opatření (včetně zabezpečovací detence) jako samostatné kategorie trestněprávních sankcí je třeba vycházet z toho, že trestní sankce je třeba ukládat s přihlédnutím k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu, osobě pachatele a jeho poměrům (§ 38 odst. 1), byť potřeba uložení ochranných opatření a jejich intenzita není primárně určována povahou a závažností činu pro společnost, ale zejména potřebou léčení,

výchovy a izolace (zneškodnění). Dále se při jejich ukládání uplatní zásada, podle níž tam, kde postačí trestní sankce méně postihující, nesmí být uložena trestní sankce citelnější (§ 38 odst. 2). Ochranná opatření (včetně zabezpečovací detence) bude možno ukládat za splnění zákonných podmínek samostatně i vedle trestu, ale vedle trestu obdobné povahy může být ochranné opatření uloženo zásadně jen tehdy, jestliže by jeho samostatné uložení nebylo dostatečné z hlediska ochrany společnosti a působení na osobu, které je ukládáno, a proto by nevedlo ke splnění účelu trestní sankce (srov. § 98 odst. 2), což je určitým projevem monistického pojetí trestních sankcí. Např. zmenšeně příčetnému pachateli by měl být zásadně podle okolností uložen buď jen trest nebo jen ochranné opatření při upuštění od potrestání podle § 47 (srov. § 100 odst. 3 a § 101 odst. 3), anebo by měl být alespoň trest odnětí svobody snížen pod dolní hranici trestní sazby podle § 40 odst. 2 návrhu, zvláště když i ochranná opatření jsou v návrhu konstruována tak, aby také u nich měla svůj význam určitá adekvátnost spáchanému činu.

Důvodová zpráva k § 99:

Stávající výčet ochranných opatření v platném trestním zákoně (ochranné léčení, ochranná výchova a zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty) osnova doplňuje o zabezpečovací detenci (§ 100), kterou nelze uložit vedle ochranného léčení.

Ochrannou výchovu upravuje zvláštní zákon, kterým je zákon o soudnictví ve věcech mládeže (č. 218/2003 Sb.).

Důvodová zpráva k § 100:

Ochranné léčení se ukládá především těm osobám, které pro nepřičetnost nejsou trestně odpovědné a jejichž pobyt na svobodě je nebezpečný. Dále je lze uložit zmenšeně příčetným osobám místo trestu při upuštění od potrestání podle § 47 nebo vedle trestu odnětí svobody při jeho snížení pod dolní hranici zákonné trestní sazby podle § 40 odst. 2, anebo vedle jakéhokoli trestu také osobám, které se trestného činu dopustily ve stavu zmenšené přičetnosti, jako např. oligofrenikům, psychopatům apod., za podmínky, že je jejich pobyt na svobodě nebezpečný. Konečně je lze uložit i pachatelům, kteří se oddávají zneužívání návykové látky, jestliže spáchali trestný čin pod jejím vlivem nebo v souvislosti s jejím zneužíváním a nejsou-li bez odborné léčby schopni se tohoto návyku zbavit (§ 100 odst. 1, 2).

Ochranné léčení se ukládá ve dvou formách, ústavní a ambulantní, přičemž zásadně má být vykonáno, je-li ukládáno vedle nepodmíněného trestu odnětí svobody, po jeho nástupu ve věznici. Není-li to možné vykonává se ústavní ochranné léčení zásadně, po výkonu trestu odnětí svobody. Tento způsob výkonu ochranné léčby byl upraven na základě odborné diskuse s odborníky zejména z řad psychiatrů a sexuologů, v rámci níž byly učiněny závěr, že nejvhodnější vedle výkonu ochranného léčení ve výkonu trestu odnětí svobody je jeho výkon až po vykonání nebo jiném ukončení trestu odnětí svobody, včetně podmíněného propuštění, neboť vzhledem k délce zkušební doby by nebylo vhodné vyčkávat s výkonem ochranného léčení až do rozhodnutí, zda se odsouzený osvědčil, anebo do rozhodnutí, že se zbytek trestu vykoná.

Výkon trestu odnětí svobody, pokud je uložen vedle ochranného léčení naplňuje funkci izolace a odtržení pachatele od dosavadního způsobu života (např. u pachatelů trpících sexuální deviací). U ochranného léčení protialkoholního a protitoxikomanického se jedná především o dobu abstinence, velmi často po dlouhé době zneužívání návykových látek. Ochranné léčení, které po výkonu trestu následuje je režimové, tzn. je systémem založeným na postupném získávání výhod na základě splněných úkolů, které jsou v systému předepsány. Před pacienta klade jasný cíl, kterého dosahuje splněním dílčích úkolů, jež je patřičně odměněno. Srozumitelným cílem pro pacienta (pachatele) je fakt, že po splnění všech

podmínek ochranného léčení bude propuštěn a že celé léčení je zaměřené na postupný bezproblémový vstup do běžného života. Tomu je podřízena i náplň ochranného léčení, ve které jsou nedílnou součástí i propustky za účelem zkoušky jeho schopnosti fungovat v běžné společnosti, zajištění existenčních podmínek a obnovení často narušených kontaktů s jeho rodinou a blízkými osobami. Celý systém bude je tak založen na postupných krocích, které na sebe navazují – odnětí svobody, léčení spojené s revizí jeho dosavadního životního stylu, resocializace s postupným přechodem do běžného života a doléčování v ambulantní péči. Tímto způsobem výkon ochranného léčení se zajišťuje, aby ochranné léčení splnilo vedle vlastního léčení i všechny zmíněné navazující resocializační snahy.

Ústavní léčení může soud změnit dodatečně na léčení ambulantní nebo naopak. Podobně je také možné ústavní ochranné léčení změnit za splnění zákonem stanovených podmínek na zabezpečovací detenci a naopak (srov. § 101 odst. 6).

Osnova také omezuje oproti platné úpravě trvání ochranného léčení, které může trvat nejdéle dva roky, přičemž je možno, a to i opakovaně, rozhodnout o prodloužení ochranného léčení (na návrh státního zástupce nebo zdravotnického zařízení – viz novela trestního řádu) avšak nejvíce o další dva roky.

Trvání ochranného léčení uloženého podle § 100 odst. 2 písm. b) však může být ukončeno, jakmile se během jeho výkonu zjistí, že jeho účelu nelze dosáhnout. V případě, kdy by trvalo nebezpečí, že odsouzený spáchá další trestný čin, soud v rozhodnutí o propuštění z ochranného léčení uloží odsouzenému dohled nad jeho chováním až na dobu pěti let; na výkon dohledu se užije obdobně ustanovení § 49 až 51 [maření dohledu nahrazujícího ochranné léčení bude trestným činem maření výkonu úředního rozhodnutí – § 310 odst. 1 písm. h)].

Důvodová zpráva k § 101:

Podle osnova nového trestního zákoníku bude vytvořeno po vzoru zahraničních úprav (srovnej např. § 66 a násl. německého trestního zákoníku) nové ochranné opatření – zabezpečovací detence (§ 101), neboť vzhledem k obtížím vznikajícím při výkonu ochranného léčení u určitého druhu nepřizpůsobivých odsouzených (např. sexuálních sadistů, agresorů apod.), je nezbytné zavedení tohoto nového ochranného opatření, které má odlišný výkon (léčebné a jiné programy), včetně střežení, od ochranného léčení i výkonu trestu odnětí svobody.

Osnova předpokládá, že soud uloží obligatorně zabezpečovací detenci především v případě, kdy pachatel činu jinak trestného, který by naplňoval znaky zvlášť závažného zločinu, není pro nepřičetnost trestně odpovědný, jeho pobyt na svobodě je nebezpečný a nelze očekávat, že by uložené ochranné léčení s přihlédnutím k povaze duševní poruchy a účelu ochranného léčení vedlo k dostatečné ochraně společnosti.

Fakultativně tak soud může učinit vzhledem k osobě pachatele s přihlédnutím k jeho dosavadnímu životu a jeho poměrům, jestliže pachatel spáchal zločin ve stavu vyvolaném duševní poruchou, jeho pobyt na svobodě je nebezpečný a nelze očekávat, že by uložené ochranné léčení s přihlédnutím k povaze duševní poruchy a možností léčení osoby, které je zabezpečovací detence ukládána, vedlo k dostatečné ochraně společnosti, anebo pachatel, který se oddává zneužívání návykové látky, znovu spáchal zvlášť závažný zločin, ač již byl pro zvlášť závažný zločin spáchaný pod vlivem návykové látky nebo v souvislosti s jejím zneužíváním již odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody nejméně na dvě léta, a nelze očekávat, že by bylo možné dosáhnout uložením ochranného léčení dostatečné ochrany společnosti. Zákon ve všech uvedených případech tedy stanoví jako základní podmínku uložení zabezpečovací detence subsidiaritu k ochrannému léčení. Ochrannou detenci lze stanovených podmínek také změnit v ústavní ochranné léčení a naopak (srov. § 101 odst. 5). Tím jsou vytvářeny též podmínky, aby výkon ochranného léčení, včetně ochranného léčení

protialkoholního a proti závislosti na jiných návykových látkách, byl v praxi do budoucna účinnější.

Zabezpečovací detenci může soud uložit vedle trestu anebo při upuštění od potrestání (§ 47 odst. 2).

U zabezpečovací detence na rozdíl od ochranného léčení není její trvání omezeno, což je dáno nebezpečností pachatelů, kterým je toto ochranné opatření ukládáno. Zákon však soudu ukládá, aby nejméně jednou za dvanáct měsíců přezkoumal, zda důvody pro její další pokračování ještě trvají (§ 101 odst. 5). Bližší úpravu tohoto postupu soudu obsahuje novela trestního řádu.

Důvodová zpráva k § 102:

Základní podmínky rozhodnutí soudu o zabrání věci nebo jiné majetkové hodnoty se oproti platné úpravě v podstatě nemění, neboť doplnění ustanovení § 102 odst. 1 o ohrožení společnosti, jakož i o případ, kdy existuje nebezpečí, že zabírané věci nebo jiné majetkové hodnoty budou sloužit ke spáchání zločinů (§ 14 odst. 3 věta za středníkem), stejně jako o možnost zabrání věci nebo jiné majetkové hodnoty získané trestným činem nebo jako odměna za něj, příp. byť i zčásti nabytou za takovou věc nebo jinou majetkovou hodnotu, kterou pachatel nebo jiná osoba již se zabrání týká platně převedla na jiné „třetí“ osoby, ač pocházely z trestné činnosti nebo byly opatřeny za produkty nebo výnosy z takové trestné činnosti, bylo provedeno již novelou trestního zákona č. 253/2006 Sb. (s účinností od 1. 7. 2006). Srovnej k tomu Úmluvu o praní, vyhledávání, zadržování a konfiskaci výnosů ze zločinu (publikované sdělením MZV pod č. 33/1997 Sb.). V souladu s rámcovým rozhodnutím Rady Evropské unie č. 2000/383/JVV o zvýšené ochraně trestními a jinými sankcemi proti padělání, v souvislosti se zavedením eura (32000F0383) bylo zakotveno i obligatorní ukládání zabrání věci nebo jiné majetkové hodnoty v případě, jestliže pachatel nebo jiná osoba drží neoprávněně nebo v rozporu s právním předpisem věc nebo jinou majetkovou hodnotu podle odstavce 1 § 102 (např. padělané peníze, padělatelské náčiní, střelná zbraň atd.), ve vztahu k níž je možno uložit zabrání věci (§ 102 odst. 2). Obdobné ustanovení obsahuje i úprava trestu propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty (§ 70 odst. 3).

Na druhé straně osnova předpokládá omezení zabírání věcí a jiných majetkových hodnot možností, že soud namísto zabrání věci nebo jiné majetkové hodnoty nařídí její pozměnění tak, aby byla nepoužitelná k jejímu společensky nebezpečnému účelu, odstranění na věci určitého zařízení, označení nebo provedení její jiné změny nebo omezení dispozice s věcí nebo jinou majetkovou hodnotou. Pokud dotčená osoba tato omezení splní ve stanovené lhůtě, nebude uloženo zabrání věci nebo jiné majetkové hodnoty, zatímco nebude-li tato osoby takto postupovat, soud zabrání věci nebo jiné majetkové hodnoty dodatečně nařídí.

Důvodová zpráva k § 103:

Osnova také umožňuje zabrání náhradní hodnoty (§ 103), čímž je naplněn požadavek Rámcového rozhodnutí Rady 2001/500/JVV o praní špinavých peněz, identifikaci, vysledování, zmrazení a zajištění a propadnutí nástrojů a výnosů z trestné činnosti. Tento nový institut odpovídá moderním přístupům k zabrání věci nebo jiné majetkové hodnoty a je obvyklý i v dalších v demokratických státech (srovnej např. § 74c německého trestního zákona).

Důvodová zpráva k § 104:

Osnova také nově upravuje zabrání spisů a zařízení (§ 104). Tento nový institut odpovídá komplexní úpravě zabrání věci a je obdobou podobných institutů i v dalších v demokratických státech (srovnej např. § 74d německého trestního zákona).

Sporné nároky třetích osob k majetku, který stát nabyt, tedy i k majetku, který nabyt při uplatňování institutu zabránění věci v trestním řízení budou i nadále řešeny podle zákona č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, ve znění pozdějších předpisů (srov. § 16 tohoto zákona). Rozhodování o těchto právech v trestním řízení by se vymykalo smyslu a účelu trestního řízení.

Důvodová zpráva k § 105:

Úpravu týkající se nabytí zabrané věci nebo jiné majetkové hodnoty státem byla přejata z platné úpravy s tím, že byla rozšířena i na zabranou náhradní hodnotu a zabraný spis a zařízení. V odstavci 2 se upravuje přiměřené užití ustanovení § 70 odst. 3 o zákazu zcizení zabrané věci nebo jiné majetkové hodnoty, který zahrnuje i jiné dispozice směřující ke zmaření ochranného opatření zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty.

Důvodová zpráva k hlavě VI – Zahlazení odsouzení – § 106 a 107:

Důvodová zpráva k § 106 a 107:

Účelem zahlazení odsouzení je umožnit pachateli, aby při splnění určitých podmínek byly odstraněny nepříznivé důsledky jeho odsouzení, které přetrvávají i po výkonu trestu a které by mu mohly ztěžovat uplatnění v dalším životě. Protože stanovené podmínky odsouzeného pobízejí k tomu, aby vedl řádný život, má zahlazení odsouzení též výchovný charakter.

Podmínka tzv. soudní bezúhonnosti je důležitým předpokladem k výkonu některých funkcí ve státním aparátu, ale i výkonu mnoha svobodných povolání nebo živností.

Samotným odpykáním některých trestů ještě nezanikají pro odsouzeného všechny důsledky spáchaného trestného činu. Na odsouzeného se totiž ještě nehledí, jako by nebyl odsouzen; výrazem toho je skutečnost, že evidence trestů uvádí takové odsouzení v každém výpisu z rejstříku trestů, který se týká odsouzeného. Předchozí odsouzení mu tak může působit obtíže v dalším životě a může i podstatně ovlivnit proces jeho sociální integrace.

Bylo-li odsouzení zahlazeno, hledí se na pachatele, jako by odsouzen nebyl. Stejně účinky nastávají někdy přímo ze zákona (vznik fikce zahlazení ze zákona – srovnej např. § 64 odst. 3, § 75 odst. 2, § 84 odst. 3, § 87 odst. 3 atd.).

Podmínky zahlazení odsouzení stanoví osnova obdobně jako stávající platná právní úprava, avšak v návaznosti na zpřísnění výjimečného trestu nad dvacet až do třiceti let (§ 54 odst. 2) se prodlužuje u tohoto nejdelšího trestu odnětí svobody doba trvání nepřetržitého výkonu řádného života na dvacet let [§ 106 odst. 1 písm. a)]. Naproti u zahlazení trestů domácího vězení, propadnutí majetku, propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty, zákazu pobytu nebo peněžitého trestu za úmyslný trestný čin se lhůta k zahlazení odsouzení zkracuje na jeden rok, aby byla umožněna u těchto převážně výchovných trestů rychlá sociální integrace.

Nově osnova též stanoví, že odsouzení nelze zahladit v případě, nebylo-li dosud vykonáno nebo jinak ukončeno (např. upuštěním) uložené ochranné opatření, a to přesto, že jinak uplynula doba uvedená v § 106 odst. 1 (§ 106 odst. 7). Přiměřeně se toto ustanovení uplatní u tzv. zákonné fikce zahlazení.

Důvodová zpráva k hlavě VII – Zvláštní ustanovení o speciálních kategoriích pachatelů – § 108 až 112:

Důvodová zpráva k § 108 a 109:

Osnova upravuje také pojem zvlášť nebezpečného recidivisty (§ 108) a ukládání trestu zvlášť nebezpečnému recidivistovi (§ 109).

U zvlášť nebezpečného recidivisty osnova vypouští v souladu s formálním pojetím trestného činu tzv. materiální znak zvlášť nebezpečné recidivy, který nahrazuje formálním znakem, že dosud neuplynula doba delší deseti let po výkonu nebo prominutí trestu odnětí svobody uloženého za takový nebo jiný zvlášť závažný zločin nebo po promlčení jeho výkonu. Současně však z hlediska individuálního posouzení konkrétního případu i osoby pachatele umožňuje mimořádné snížení trestu odnětí svobody podle § 58.

Vzhledem k tomu, že se v praxi i v teorii vyskytují různé názory na otázku trestního postihu kombinace zvlášť nebezpečné recidivy a pachatele trestného činu spáchaného ve prospěch skupiny organizovaného zločinu, je třeba vyřešit vztah těchto okolností, které jsou považovány zpravidla za obecné okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby, a to zvýšené trestní sazby trestu odnětí svobody zvlášť stanovené v § 109 a v § 111. Osnova výslovně připouští možnost kumulace těchto dvou obecných okolností, neboť jde o dvě různé okolnosti stojící vedle sebe, které podmiňují použití vyšší trestní sazby. Proto jejich současné použití není v rozporu se zákazem dvojího přičítání jedné a téže okolnosti ve smyslu § 39 odst. 4. Navíc může nastat i případ, že teprve tím, že trestný čin byl spáchán pachatelem ve prospěch skupiny organizovaného zločinu se stane s ohledem na sazbu zvlášť závažným trestným činem, ohledně něhož by měla být uplatněna ustanovení § 108 a 109.

Důvodová zpráva k § 110 a 111:

Osnova upravuje pojem pachatele trestného činu spáchaného ve prospěch skupiny organizovaného zločinu (§ 110) i ukládání trestu odnětí svobody pachateli trestného činu spáchaného ve prospěch skupiny organizovaného zločinu (§ 111). Přitom navazuje na vymezení pojmu skupiny organizovaného zločinu v ustanovení § 410 zařazeného v části třetí, která pojednává o společných ustanoveních.

Vzhledem k tomu, že stávající právní úprava se v praxi osvědčila, vychází osnova ze stejných zásad jako platný trestní zákon. K možnosti kumulace trestního postihu kombinace zvlášť nebezpečné recidivy a skupiny organizovaného zločinu srov. § 108 odst. 2.

Důvodová zpráva k § 112:

V souladu se závazky České republiky vyplývajícími z mezinárodních dokumentů byl již vytvořen ucelený systém hmotněprávních a procesních institutů zajišťujících uplatnění adekvátních právních následků pro pachatele trestné činnosti z řad mládeže. Hmotněprávní i procesní úprava společenské reakce na kriminalitu mládeže je provedena v samostatném kodexu tvořícím trestní právo mládeže, který byl již schválen Parlamentem České republiky – zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), proto trestní zákoník v § 112 na tento zvláštní zákon odkazuje.

ČÁST DRUHÁ ZVLÁŠTNÍ ČÁST

Důvodová zpráva k části druhé – Zvláštní část – § 113 až 391:

Změna v přístupu k trestněprávní ochraně významných společenských zájmů navrhovaným trestním zákoníkem a nadřazení základních lidských práv a svobod nad ostatní zájmy chráněné tímto zákoníkem vyjadřuje i nové pořadí jednotlivých hlav části druhé (zvláštní části trestního zákoníku). Do středu pozornosti a v důsledku toho i do popředí trestněprávní

ochrany se dostává člověk, jeho život, zdraví, tělesná integrita, osobní svoboda, nedotknutelnost, důstojnost, vážnost, čest, ochrana jeho soukromí, obydlí, majetku a jiných jeho základních lidských práv, svobod a zájmů.

Z těchto důvodů byly do první hlavy zařazeny trestné činy proti životu a zdraví, do druhé hlavy trestné činy proti svobodě a právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství a do hlavy třetí trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti.

Rodina je základní buňkou společnosti. Její hodnoty a tradice jsou nedotknutelné a její význam pro společnost je zcela zásadní a neocenitelný. Proto trestné činy proti rodině a mládeži, která reprezentuje novou generaci společnosti, kontinuitu a perspektivu jejího vývoje, byly z hlediska významu těchto chráněných zájmů zařazeny do čtvrté hlavy zvláštní části trestního zákoníku.

Ochranu majetku, vlastnických, užívacích i dalších práv k němu vyjadřují skutkové podstaty trestných činů proti majetku zařazených do páté hlavy. V hlavě šesté jsou pak zařazeny trestné činy hospodářské. Život, zdraví nebo majetek chrání i skutkové podstaty trestných činů obecně nebezpečných, které jsou zařazeny do sedmé hlavy, a trestných činů proti životnímu prostředí, které mají samozřejmě širší společenský dopad, neboť životní prostředí vytváří přirozené podmínky existence člověka, zvířat, rostlin i dalších organismů a je předpokladem jejich dalšího vývoje, a proto jsou zařazeny do samostatné hlavy osmé.

V dalších hlavách následují trestné činy proti kolektivním zájmům a právům, tedy proti státu, jako nejvyšší formě politické organizace společnosti, v té souvislosti i proti mezinárodním organizacím vytvářeným státy, dále proti státním i samosprávným orgánům, úředním osobám, některým vybraným právníkům osobám a jiným organizacím. Pořadí jednotlivých hlav poskytujících ochranu zájmům těchto subjektů v navrhovaném trestním zákoníku bylo stanoveno především podle šíře a závažnosti chráněných zájmů. V hlavě deváté jsou proto zařazeny trestné činy proti republice nebo mezinárodní organizaci a v hlavě desáté trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných. Trestné činy proti brannosti jsou zařazeny v hlavě jedenácté. Na tuto hlavu navazuje hlava dvanáctá obsahující trestné činy vojenské.

V poslední hlavě třinácté jsou zařazeny trestné činy proti lidskosti, proti míru a válečné trestné činy. Pro zařazení této hlavy na konec nově navrhovaného trestního zákoníku nesvědčí význam druhového objektu a hledisko závažnosti těchto trestných činů, neboť např. vyvraždění etnické skupiny (genocidium podle § 373) je nepochybně závažnější než jednotlivá vražda, ale jejich zvláštní charakter, který přesahuje rámec vnitrostátní úpravy, když se jejich vymezení opírá o mezinárodní smlouvy a ostatní dokumenty mezinárodního práva veřejného. Toto zařazení je tedy odůvodněno především mezinárodním charakterem těchto trestných činů nebo jejich návazností na úpravu obsaženou v normách mezinárodního práva veřejného (tzv. zločiny podle mezinárodního práva).

Analýza platného znění trestního zákona byla při přípravě zvláštní části trestního zákoníku provedena zejména se zaměřením na velký počet novel, které přinesly množství zásahů do koncepce zvláštní části trestního zákona a které vedly k nevyváženosti ochrany jednotlivých oblastí zájmů chráněných trestním zákoníkem, v důsledku čehož se některé skutkové podstaty překrývají, nenavazují na sebe a nepokrývají potřeby trestněprávní ochrany skupinových zájmů (právních statků) – např. trestné činy porušování závazných pravidel hospodářského styku podle § 127 a nekalé soutěže podle § 149 platného trestního zákona, které byly sloučeny do trestného činu porušení předpisů o pravidlech hospodářské soutěže podle § 220 návrhu trestního zákoníku za současného výrazného zpřesnění této skutkové podstaty a omezení rozsahu trestnosti jednání podřazeného pod tyto skutkové podstaty.

Na druhé straně poměrně velký počet skutkových podstat, zejména tzv. klasických trestných činů nevyžadoval žádné zásadnější úpravy, neboť tyto skutkové podstaty jsou dlouhodobě prověřené a jejich používání v praxi nečiní žádné potíže. V některých případech se však jeví potřebné zařazení společného ustanovení definujícího určitý právní pojem, jako

např. obecně prospěšné zařízení v § 251, veřejná listina v § 321, ublížení na zdraví v § 404 odst. 1, dítě v § 407, úřední osoba v § 408, obydlí v § 412 atd.. Takové definice přispívají k sjednocování judikatury soudů a jsou u nás tradičně využívány (srov. i § 89 platného trestního zákona, dále např. § 162a platného trestního zákona atd.; z dřívějších předpisů i trestní zákon č. 117/1852 ř. z. - např. § 201).

Zvláštní část trestního zákoníku byla také revidována jednak z hlediska vypuštění některých již z dnešních hledisek potřeby trestní represe nadbytečných skutkových podstat (např. trestný čin nedovolené výroby lihu podle § 194a trestního zákona - ve větším rozsahu lze postihovat jako neoprávněné podnikání podle § 118 trestního zákona; dále trestný čin záškodnictví podle § 96 trestního zákona atd.), jednak z hlediska ponechání a zpřesnění stávajících skutkových podstat (např. zpřesněna byla většina ustanovení hospodářských a s nimi souvisejících majetkových trestných činů - např. § 124 (§ 234 návrhu), § 127 (§ 220 návrhu), § 128a (§ 228 návrhu), § 128b (§ 229 návrhu), § 129 (§ 231 návrhu), § 143 (§ 209 návrhu), § 144 odst. 2 (§ 211 odst. 2 návrhu), § 148 odst. 1 a 2 (§ 212 odst. 1 návrhu), § 150 (§ 241 návrhu), § 256 (§ 195 a § 200 návrhu), § 256a (§ 196 návrhu), § 256c (§ 197 návrhu), § 257a (§ 202, § 203 a § 204 návrhu) platného trestního zákona atd. a mnoha dalších trestných činů - např. § 155 (§ 295 návrhu), § 154 (§ 296 návrhu), § 155 (§ 297 návrhu), § 156 (§ 298 návrhu), § 160 (§ 303 návrhu), § 161 (§ 304 návrhu), § 169b (§ 309 návrhu), § 171 (§ 310 návrhu), § 171a (§ 312 návrhu), § 175b (§ 323 návrhu), § 176a (§ 322 návrhu), § 178 (§ 154 návrhu), § 182 (§ 249 návrhu), § 183 (§ 252 návrhu), § 184 (§ 250 návrhu), § 187a (§ 257 návrhu), § 201 (§ 247 návrhu), § 205 (§ 162 návrhu), § 212 (§ 167 návrhu), § 216a (§ 140 návrhu), § 219 (§ 113 návrhu), § 224 (§ 115 a § 119 návrhu), § 233 (§ 144 návrhu), § 239 a § 240 (§ 154 návrhu), § 241 (§ 157 návrhu), § 253 (§ 191 návrhu), § 259 odst. 2 (§ 373 odst. 2), § 262 (§ 384 návrhu), § 263 (§ 385 návrhu), § 263a (§ 386 návrhu), § 265 (§ 388 návrhu), § 267 (§ 343 návrhu) platného trestního zákona atd. Pro tyto skutkové podstaty platí i požadavek jejich strukturování z pohledu přijaté kategorizace činů soudně trestných, vyjádřené jinak v obecné části trestního kodexu. V rámci úplatkářství byla upravena korupce v soukromém sektoru na základě Úmluvy o ochraně finančních zájmů ES (celexové č. 495A1127(03) a navazujících Protokolů ze dne 27. září 1996 a Druhého protokolu ze dne 19. června 1997 (celexové č. 497Y0719(02)).

Zpřesněny byly také některé nedbalostní trestné činy, u kterých bude nadále rozlišováno i mezi hrubou a lehkou nedbalostí (např. trestný čin porušování povinnosti při správě cizího majetku z nedbalosti podle § 194, trestný čin způsobení úpadku podle § 197, trestný čin poškozování a ohrožování provozu obecně prospěšného zařízení z nedbalosti podle § 250, trestný čin zanedbání péče o zvíře z nedbalosti podle § 275 atd.) v návaznosti na § 16 odst. 2, který upravuje pojem „hrubé nedbalosti“ a to i přitom, že je třeba si uvědomit, že obecně vědomá nedbalost neznamena nutně vyšší míru zavinění než nedbalost nevědomá. Dalším hlediskem revize byla otázka kriminalizace přípravy u vybraných skutkových podstat zvlášť závažných zločinů, které zůstanou v novém kodexu, a to jen ve zvláštní části (srov. § 113, § 117, § 121, § 124, § 128, § 131, § 132, § 136, § 137, atd., a to s přihlédnutím ke kategorizaci činů soudně trestných).

Pokud jde o okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby, byly tyto okolnosti dále zpřesněny, a proto jsou do jednotlivých skutkových podstat zařazeny nové zvlášť přitěžující okolnosti s ohledem na výrazně vyšší společenskou škodlivost konkrétního trestného činu při naplnění takové okolnosti. V souladu se zásadou určitosti skutkových podstat a v návaznosti na opakovaně vyslovovanou kritiku teorie byly naopak odstraněny ty okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby, které nejsou dostatečně konkrétní [např. „jiný zvlášť závažný následek“ v § 92 odst. 2 písm. c), § 97 odst. 3 písm. b), § 124 odst. 2 písm. b), § 124d odst. 2 písm. e), nebo § 125 odst. 3 platného trestního zákona. atd., nebo „jiná značná újma“ v § 124b

odst. 2 písm. c) či “jiná újma velkého rozsahu” v § 124b odst. 3 písm. c) platného trestního zákona].

Při vypracování návrhů nových skutkových podstat bylo zásadně zhodnoceno, zda novou trestněprávní úpravu skutečně vyžadují konkrétní právní vztahy z hlediska potřeby jejich sankcionování trestním právem. Na druhé straně bylo však třeba zabránit kasuističnosti skutkových podstat v tom směru, aby byly vytvářeny atomizované skutkové podstaty vztahující se na ochranu zájmů stejného druhu. S tím není v rozporu zpřesnění skutkových a zařazení definic právních pojmů (viz shora). Přitom však bylo nutné splnit v tomto směru mezinárodní závazky vyplývající z mezinárodních smluv, kterými je Česká republika vázána (např. trestný čin neoprávněného odebrání tkání a orgánů podle § 136, trestný čin nedovoleného nakládání s tkáněmi a orgány podle § 137, nedovolené nakládání s lidským embryem a lidským geonomem podle § 139, trestný čin neoprávněného přístupu k počítačovému systému a poškození a zneužití záznamu v počítačovém systému a na nosiči informací podle § 202, trestný čin opatření a přechovávání přístupového zařízení a hesla k počítačovému systému a jiných takových dat podle § 203, trestný čin poškozování finančních zájmů Evropských společenství podle § 232, trestný čin útoku proti lidskosti podle § 374, trestný čin apartheidu a diskriminace skupiny lidí podle § 375 atd.), a také kriminalizovat některé nové typy trestných jednání s ohledem na jejich typovou společenskou škodlivost, např. trestné činy sankcionující kogentní ustanovení obchodního zákoníku nebo jiných navazujících předpisů (např. neoprávněné vydání cenného papíru podle § 221, manipulace s kurzem finančních nástrojů podle § 222 atd.), z nichž některé byly již předmětem přijatých novelizací, např. trestný čin teroristického útoku podle § 283, tzv. domácí násilí u trestného činu týrání osoby žijící ve společném obydlí podle § 171, popř. legalizace výnosů z trestné činnosti podle § 190 atd.). Pro nové skutkové podstaty rovněž platí požadavek strukturování z pohledu přijaté kategorizace činů soudně trestných, vyjádřené v obecné části nového trestního zákona, včetně výběrové kriminalizace přípravy.

Jednotlivé trestné činy byly také revidovány i z hlediska doplnění nebo naopak vypuštění některých trestů ze sankční části jednotlivých základních, kvalifikovaných nebo privilegovaných skutkových podstat trestných činů, popř. i zpřesnění stávající nabídky trestních sankcí. Přitom bylo sledováno i zachování proporcionality mezi sankcemi stanovenými na jednotlivé trestné činy jak z hlediska druhů sankcí, tak i z hlediska jejich trestních sazeb, a to s přihlédnutím k typové společenské škodlivosti (závažnosti) jednotlivých skupin trestných činů, jakož i mezi takovými skupinami různých typů skutkových podstat trestných činů zařazených v hlavách a oddílech zvláštní části trestního zákona. Vzhledem k tomu, že jak již bylo zdůrazněno v důvodové zprávě ke zvláštní části trestního zákoníku shora se do středu pozornosti a v důsledku toho i do popředí trestněprávní ochrany dostal člověk, jeho život, zdraví, tělesná integrita, byly zásadním způsobem v celém návrhu z hlediska míry postihu rozlišeny zejména trestné činy proti životu a zdraví (hlava I), ale i proti svobodě a lidské důstojnosti v sexuální oblasti (hlavy II a III), od trestných činů majetkových a hospodářských (hlavy V a VI), a to nejenom u sazeb ve vyšších odstavcích stanovených při naplnění určitých zvlášť přitěžujících okolností, ale i u sazeb stanovených u základních skutkových podstat (srov. sazby např. u trestných činů podle § 118 a § 179 návrhu trestního zákoníku oproti sazbám u srovnatelných trestných činů podle § 221 a § 247 v platném trestním zákoně).

Zpřesněna byla i alternativní povaha jednotlivých sankcí v tom směru, že nabídka alternativ sankcí byla v návaznosti na typovou společenskou škodlivost (závažnost) uvedena již u jednotlivých skutkových podstat trestných činů tak, aby byl vytvořen kvalitnější prostor pro soudcovskou individualizaci trestů s přihlédnutím k zásadám a postupům při ukládání trestů uvedeným v obecné části trestního zákona.

Důvodová zpráva k hlavě I – Trestné činy proti životu a zdraví– § 113 až 139:

Život a zdraví jednotlivce chrání osnova jako nejdůležitější společenskou hodnotu. Ochranu života obsahuje i ustanovení článku 6 Listiny základních práv a svobod, které zdůrazňuje, že každý má právo na život, a proto nikdo nesmí být zbaven života. Lidský život je hoden ochrany již před narozením.

Trestní právo poskytuje ochranu proti úmyslným útokům proti životu a zdraví, ale i proti nedbalostním jednáním ohrožujícím nebo porušujícím život nebo zdraví. Osнова i systematicky odděluje ochranu života od ochrany zdraví a zařazuje příslušné trestné činy do samostatných dílů 1 a 2. Nově byly do této hlavy zařazeny i trestné činy, které chrání ohrožení života a zdraví osob individuálně neurčených (díl 3), některé další takové trestné činy jsou z hlediska jejich druhového objektu (velký rozsah nebezpečí ohrožující široký okruh zájmů přesahující ochranu života a zdraví) zařazeny do hlavy sedmé o trestných činech obecně nebezpečných. Dále jsou z hlediska chráněných zájmů zařazeny do této hlavy trestné činy proti těhotenství ženy (díl 4), neboť je třeba chránit nejen život člověka, ale i vznikající život, což Listina základních práv a svobod vyjadřuje v čl. 6 odst. 1 tím, že lidský život je hoden ochrany již před narozením. V návaznosti na mezinárodní Úmluvu o lidských právech a biomedicině (č. 96/2001 Sb. m. s.) a Dodatkový protokol k Úmluvě o lidských právech a biomedicině o zákazu klonování lidských bytostí (č. 97/2001 Sb. m. s.) a navazující zákony, byly do trestního zákoníku zařazeny trestné činy související s neoprávněným nakládáním s lidskými tkáněmi a orgány a lidským embryem a lidským genomem (díl 5).

Trestných činů, jejichž objektem je život nebo zdraví, anebo které způsobují takové následky na životě nebo na zdraví, je daleko více. Do první hlavy zvláštní části byly zařazeny jen ty, u kterých je život nebo zdraví jediným nebo hlavním objektem trestného činu.

Důvodová zpráva k § 113:

Jako nejtěžší trestný čin proti životu osnova postihuje vraždu (§ 113). Pojem vraždy je tradičním pojmem trestního práva hmotného a rozumí se jím jednání (konání nebo opomenutí), kde úmysl pachatele (přímý nebo eventuální) se vztahuje jak k jednání, tak i k jeho následku. Míra úmyslného způsobení následku však nemusí být u všech vražd stejná, a proto osnova sankcionuje přísněji toho, kdo jiného úmyslně usmrtí s rozmyslem nebo po předchozím uvážení (dvanáct až dvacet let odnětí svobody), na rozdíl od případů, kdy pachatel jedná v náhlém hnutí mysli, zpravidla v afektu. Pokud jde o povahu rozmyslu na rozdíl od předchozího uvážení, pak spáchání trestného činu s rozmyslem je odlišením od afektu a podobných stavů, ale může jít i o velmi krátkou úvahu, při níž pachatel jedná uváženě, ale nikoli po předchozím uvážení. U předchozího uvážení jde naopak o situaci, kdy pachatel si předem, tj. před spácháním činu, zváží rozhodující okolnosti provedení činu a čin si z hlediska jeho provedení tzv. naplánuje. V obou těchto případech však musí pachatel alespoň vědět, že svým jednáním směřuje k usmrcení jiného a s takovým následkem musí být přinejmenším srozuměn (eventuální úmysl), byť rozmyšlení nebo předchozí uvážení bude zpravidla předcházet přímému úmyslu, kdy pachatel smrtelný následek chce (srov. § 15).

Ustanovení § 113 odst. 3 přejímá úpravu dosavadního § 219 odst. 2 platného trestního zákona s tím, že do jednotlivých okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby doplňuje vraždu na svědkovi, znalci nebo tlumočnickovi v souvislosti s výkonem jejich povinnosti, na zdravotnickém pracovníkovi při výkonu zdravotnického zaměstnání nebo povolání. Tzv. vraždu spáchanou na objednávku, kam patří zejména tzv. podnikatelské vraždy, bude třeba i nadále postihovat jako vraždu spáchanou z jiné zavrženíhodné pohnutky ve smyslu § 219 odst. 3 písm. j).

Vysoká závažnost trestného činu vraždy podle § 113 odst. 3 vyžaduje možnost uložení výjimečného trestu v obou jeho formách nad 20 až do 30 let i na doživotí (§ 54).

Důvodová zpráva k § 114:

Z platného trestního zákona přebírá trestní zákoník tradiční privilegovanou skutkovou podstatu vraždy novorozeného dítěte matkou (§ 114), která se v praxi osvědčila.

Důvodová zpráva k § 115:

Zabití z nedbalosti (§ 118) zvyšuje ochranu života tím, že na rozdíl od platného trestného činu ublížení na zdraví, který upravuje jak nedbalostní způsobení smrti, tak i těžké újmy na zdraví, upravuje samostatnou skutkovou podstatu pouze způsobení smrti a stanoví přísnější trest než za nedbalostní těžké ublížení na zdraví (§ 119). V souvislosti s tím osnova upřesňuje okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby. Pojem „zabití“ (oproti „usmrcení“) lépe z hlediska chápání veřejnosti vyjadřuje skutečnost, že smrt nastala v důsledku nedbalosti pachatele, čímž je lépe takové jednání odlišeno od vraždy na jedné straně a od úmyslného těžkého či běžného ublížení na zdraví s následkem smrti na druhé straně (§ 117 odst. 3 a § 118 odst. 4).

Důvodová zpráva k § 116:

Základní skutková podstata trestného činu účasti na sebevraždě (§ 116) je ponechána beze změny. Okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby jsou však rozlišeny tak, aby lépe vyjadřovaly typovou závažnost spáchaného činu, kdy je přísněji trestáno pohnutí nebo pomoc k sebevraždě osoby mladší než čtrnáct let nebo osoby stížené duševní poruchou.

Důvodová zpráva k § 117 a 118:

Nejzávažnějším trestným činem proti zdraví je těžké ublížení na zdraví (§ 117), který se na jedné straně od vraždy liší tím, že úmysl pachatele zde směřuje k způsobení těžké újmy na zdraví (§ 406 odst. 2), zatímco u vraždy směřuje k usmrcení jiného, a na druhé straně od trestného činu ublížení na zdraví a jiného opakovaného poškození zdraví (§ 118), kde úmysl směřuje jen k ublížení na zdraví (§ 406 odst. 1), byť následkem u těžkého ublížení na zdraví a také u ublížení na zdraví může být také i smrt z nedbalosti (§ 117 odst. 3 a § 118 odst. 4). Ostatní okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby jsou zde stanoveny obdobně jako u vraždy, byť s přihlédnutím k menší závažnosti těchto trestných činů. Úmysl získat majetkový prospěch nebo úmysl zakrýt nebo usnadnit jiný trestný čin zde není vyjádřen jako zvlášť přitěžující okolnost, neboť v případě, že by pachatel ubližoval na zdraví v tomto úmyslu, byl by postižen pro trestný čin loupeže nebo jiný v úvahu přicházející trestný čin proti svobodě nebo majetkový trestný čin v jednočinném souběhu.

Důvodová zpráva k § 119 a 120:

Také u trestných činů těžkého ublížení na zdraví z nedbalosti (§ 119) a ublížení na zdraví z nedbalosti (§ 120) osnova lépe než dosud odstupňovává trestnost pachatele jednak podle následku (návaznost na zabití z nedbalosti podle § 115) a jednak podle míry zavinění. Proto je důvodem vyšší trestnosti u obou skutkových podstat, podobně jako u zabití z nedbalosti, jednak porušení důležité povinnosti vyplývající z jeho zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce nebo uloženou mu podle zákona a jednak hrubé porušení předpisů o ochraně životního prostředí nebo předpisů o bezpečnosti práce nebo dopravy anebo hygienických předpisů. Těmito ustanoveními budou postiženi jak bezohlední řidiči dopravních prostředků, tak i pachatelé jednajících na jiných úsecích, pokud poruší uvedené povinnosti a příp. i předpisy.

Důvodová zpráva k § 121:

Mezi trestné činy ohrožující život nebo zdraví byl především zařazen trestný čin mučení a jiného nelidského a krutého zacházení (§ 121), který byl dosud zařazen mezi trestné činy proti lidskosti (jeho forma, která patří mezi trestné činy proti lidskosti, byla zachována v ustanovení o trestném činu útoku proti lidskosti podle § 374), neboť sem ve své obecné podobě, kdy nejde o trestný čin proti lidskosti, patří vzhledem k tomu, že mučení vždy ohrožuje lidské zdraví. Znění základní skutkové podstaty, až na zvýšení trestních sazeb, které je odůvodněno vzhledem k povaze a typové závažnosti tohoto trestného činu, nedoznalo oproti platné úpravě podstatných změn.

Pojem státního orgánu byl nahrazen přesnějším pojmem orgánu veřejné moci. Pojem orgánů veřejné moci používá např. Ústava České republiky [srov. čl. 87 odst. 1 písm. d) atd.] a zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů [srov. § 72 odst. 1 písm. a), § 76 odst. 1, § 82 odst. 2 písm. a) atd.] je v našem právním řádu jednoznačně vymezen. Srovnej k tomu náleží Ústavního soudu sp. zn. I ÚS 229/1998, podle kterého jsou za orgány veřejné moci považovány orgány autoritativně rozhodující o právech a povinnostech subjektů, ať již přímo nebo zprostředkovaně, přičemž veřejnou moc vykonává stát především prostřednictvím orgánů moci zákonodárné, výkonné a soudní, a za určitých podmínek ji může vykonávat i prostřednictvím dalších subjektů. Kriteriem pro určení, zda i jiný subjekt jedná jako orgán veřejné moci, je skutečnost, zda konkrétní subjekt rozhoduje o právech a povinnostech jiných osob a tato rozhodnutí jsou státní mocí vynutitelná, nebo zda může stát do těchto práv a povinností zasahovat. Orgánem v právním slova smyslu je právnická osoba vykonávající svou činnost jako povinnost nebo kompetenci a je zřízená k trvalému a opakujícímu se výkonu činnosti. (Srov. i Ústavní soud ČSFR, Sbírka usnesení a nálezů č. 1, Brno 1992, str. 11.)

V návaznosti na nové vymezení okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby u trestných činů proti životu a zdraví zde byly také doplněny tyto okolnosti zejména z hlediska předmětu útoku, motivace, pohnutky nebo způsobu provedení, které v praxi poměrně často přicházejí v úvahu a je třeba ho vzhledem k jeho závažnosti přísněji postihnout (spáchání činu na těhotné ženě, osobě mladší čtrnácti let, zvlášť surový nebo trýznivý způsob, spáchání činu opětovně apod.).

Důvodová zpráva k § 122 a 123:

Vzhledem k tomu, že poskytnout pomoc člověku, který je v nebezpečí smrti nebo jeví známky vážné poruchy zdraví, vyplývá ze zásady humanizmu a vztahu člověka k člověku, kdy nikdo nemůže nečinně přihlížet tomu, že jiný lidský život je v nebezpečí, osnova pouze s terminologickými úpravami (nahrazení „choroby“ pojmem „onemocnění“) přebírá osvědčené trestné činy neposkytnutí pomoci ve všech jejich dosavadních formách (§ 122 a 123). V souvislosti s tím je však třeba upravit poměr trestních sazeb odnětí svobody s důrazem na ochranu lidského života a zdraví a odlišení jejich ochrany od ostatních chráněných zájmů, zejména majetkové povahy. Proto je jednání postihované § 122 přísněji postihováno tak, aby se také přiblížilo postihu za neposkytnutí pomoci řidičem dopravního prostředku, který měl účast na dopravní nehodě, kde dokonce k trestní odpovědnosti postačí u účastníka dopravní nehody utrpění jakékoli újmy na zdraví.

Důvodová zpráva k § 124 až 130:

Také skutkové podstaty trestných činů šíření nakažlivé lidské nemoci (§ 124), šíření nakažlivé lidské nemoci z nedbalosti (§ 125), ohrožení pohlavní nemoci (§ 127), ohrožování zdraví závadnými potravinami a jinými předměty (§ 128), ohrožování zdraví závadnými potravinami a jinými předměty z nedbalosti (§ 129) a rvačky (§ 130) jsou přejímána pouze

s drobnými úpravami týkajícími se zejména vymezení trestních sazeb a trestů v návaznosti na obecnou část trestního zákoníku a ostatní trestné činy zařazené v hlavě první.

Vymezení základních skutkových podstat trestných činů ohrožování zdraví závažnými potravinami a jinými předměty (§ 128) a ohrožování zdraví závažnými potravinami a jinými předměty z nedbalosti (§ 129) je upřesněno tím, že zde bylo zdůrazněno, že se tak musí stát v rozporu s právními předpisy, aby nedocházelo ke kriminalizaci legálně prodávaného zboží.

U trestných činů šíření nakažlivé lidské nemoci (§ 124), šíření nakažlivé lidské nemoci z nedbalosti (§ 125), ohrožování zdraví závažnými potravinami a jinými předměty (§ 128) a ohrožování zdraví závažnými potravinami a jinými předměty z nedbalosti (§ 129) jsou doplněny nové okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby tak, aby vyjadřovaly obvyklé závažnější jednání s ohledem na okolnosti spáchání činu i na způsobený následek na zdraví lidí, které je třeba v návaznosti na základní skutkové podstaty přísněji postihnout.

Důvodová zpráva k § 131:

Potrat je nepochybně jev sociálně patologický, neboť znamená smrt klíčícího života a ohrožení zdraví těhotné ženy. Podle převládajícího názoru však nelze potraty vymýtit ani nejprísnějšími tresty, neboť taková trestní politika uplatňovaná v minulosti způsobila větší zlo, než je to, čemuž měla zabránit. Čím přísnější jsou trestní sazby, kterými zákon za provedení potratu hrozí, tím jsou zpravidla dražší nelegálně odborně provedené potraty, a proto se ženy uchylují k pokoutním anděličkářům nebo se snaží „pomoci si samy“, a mnohdy na to doplácí svým životem nebo těžkým poškozením zdraví. Osnova navazuje na platný zákon č. 66/1986 Sb., o umělém přerušení těhotenství a prováděcí vyhlášku k tomuto zákonu pod č. 75/1986 Sb., které stanoví přípustný způsob umělého přerušení těhotenství na žádost těhotné ženy nebo ze zdravotních důvodů. Připuštění legálního přerušení těhotenství není v rozporu s mezinárodními dokumenty o ochraně lidských práv ani s Úmluvou o právech dítěte (č. 104/1991 Sb.). Také z čl. 6 odst. 1 Listiny základních práv a svobod nelze dovozovat nepřipustnost legálních potratů.

Osnova v podstatě ve stejném rozsahu jako dosud chrání i vznikající život, a to prostřednictvím ochrany těhotenství ženy proti jakýmkoli zásahům vůči ní směřujícím k nelegálnímu přerušení těhotenství. Skutkové podstaty jsou pak formulovány tak, aby logicky vyjadřovaly odstupňování ochrany z hlediska chráněného zájmu na počínajícím lidském životě a současně i zdraví matky. Proto na prvním místě postihuje nedovolené přerušení těhotenství bez souhlasu těhotné ženy (§ 131), včetně příslušných zvlášť přitěžujících okolností (na ženě mladší osmnácti let, spáchání činu za použití násilí, pohrůžky násilí nebo jiné těžké újmy, při zneužití tísně nebo závislosti, opětovně atd.), přičemž nejprísněji pak osnova trestá způsobení těžké újmy zejména dvou osob nebo smrti (odst. 3), resp. smrti dvou osob (odst. 4). Takový následek je možno způsobit při pokračování v trestném činu (§ 398) nebo při naplnění přitěžující okolnosti, kdy se pachatel dopustí takového činu opětovně [odst. 2 písm. d)].

Důvodová zpráva k § 132:

Dalším trestným činem je nedovolené přerušení těhotenství se souhlasem těhotné ženy (§ 132), který také obsahuje obdobně vymezené okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby (na ženě mladší osmnácti let, získání značného prospěchu, soustavné páčání činu, zejména u tzv. anděličkářů, či způsobení těžké újmy na zdraví). Také zde je nejprísněji trestné způsobení těžké újmy zejména dvou osob nebo smrti (odst. 3), resp. smrti dvou osob (odst. 4).

Důvodová zpráva k § 133 až 135:

Ještě mírněji než nedovolené přerušení těhotenství se souhlasem těhotné ženy osnova postihuje pomoc těhotné ženě k umělému přerušení těhotenství (§ 133) a svádění těhotné ženy

k umělému přerušení těhotenství (§ 134). Tyto formy součinnosti jsou zde povýšeny na pachatelství, neboť těhotná žena se sama trestného činu nedopouští, a proto by nebylo možné tyto aktivity postihnout jako účastenství (§ 135).

Důvodová zpráva k § 136 a 137:

Tyto trestné činy byly do osnovy zařazeny v návaznosti na mezinárodní Úmluvu o lidských právech a biomedicině (č. 96/2001 Sb. m. s.) a Dodatkový protokol k Úmluvě o lidských právech a biomedicině o zákazu klonování lidských bytostí (č. 97/2001 Sb. m. s.) a navazující zákon č. 285/2002 Sb., o darování, odběrech a transplantacích tkání a orgánů a o změně některých zákonů (transplantační zákon). V současné době je v rámci Evropské unie připravováno Rámcové rozhodnutí Rady o aproximaci legislativy týkající se obchodování s lidskými orgány a tkáněmi. Z těchto dokumentů vyplývá nutnost náležitě trestněprávně postihovat neoprávněné odebrání tkání a orgánů z těla živého člověka (§ 136), kdy se jeví dosavadní přístup postihu v rámci obecných skutkových podstat proti životu a zdraví jako nevhodný a nedostatečně účinný, zvláště pokud by byl páchán v rámci organizované skupiny. Pokud jde o neoprávněné odbírání tkání a orgánů z těla mrtvého člověka (§ 137) přebírá osnova v podstatě beze změny dosavadní úpravu (§ 209a platného trestního zákona).

Důvodová zpráva k § 138:

Nově se pak upravuje trestný čin odběru tkáně, orgánu a provedení transplantace za úplatu (§ 138), a to s ohledem na jeho povahu mimo klasické úplatkářství. Tato skutková podstata navazuje na čl. 21 Úmluvy o lidských právech a biomedicině (č. 96/2001 Sb. m. s.), podle kterého lidské tělo a jeho části nesmí být jako takové zdrojem finančního prospěchu.

Důvodová zpráva k § 139:

Trestný čin nedovolené nakládání s lidským embryem a lidským geonomem byl do osnovy převzat z nedávno novelizované právní úpravy platného trestního zákona, a to v návaznosti na mezinárodní Úmluvu o lidských právech a biomedicině (č. 96/2001 Sb. m. s.), a to článek 18, který výslovně stanoví, že pokud je zákonem umožněno provádět výzkum na embryích in vitro, musí být také zákonem zajištěna odpovídající ochrana embrya, a dále článek 13 této úmluvy, podle něhož lze zásah směřující ke změně lidského genomu provádět pouze pro preventivní, diagnostické nebo léčebné účely, a to pouze tehdy, pokud není jeho cílem jakákoliv změna genomu některého z potomků. Dále tento článek výslovně zakazuje vytváření embryí pro výzkumné účely. V neposlední řadě tento trestný čin navazuje i na Dodatkový protokol k Úmluvě o lidských právech a biomedicině o zákazu klonování lidských bytostí (č. 97/2001 Sb. m. s.). Podle jeho článku 1. je „nepřípustný každý zákrok, jehož účelem je vytvořit lidskou bytost, která je geneticky shodná s jinou lidskou bytostí, živou či mrtvou“ (reprodukční klonování).

Důvodová zpráva k hlavě II – Trestné činy proti svobodě a právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství – § 140 až 156:

Hlava druhá, která zahrnuje trestné činy proti svobodě (díl 1) a trestné činy proti právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství (díl 2), poskytuje trestněprávní ochranu nedotknutelnosti osoby a jejího soukromí zaručené v článku 7 Listiny základních práv a svobod, osobní svobodě chráněné v článku 8 Listiny základních práv a svobod, přičemž zajišťuje také ochranu proti nuceným pracím a službám ve smyslu článku 9 Listiny

základních práv a svobod, ochranu osobnosti podle čl. 10 Listiny základních práv a svobod, ochranu nedotknutelnosti obydlí podle článku 12 Listiny základních práv a svobod, ochranu listovního tajemství podle článku 13 Listiny základních práv a svobod, jakož i svobodu pohybu a pobytu podle čl. 14 Listiny základních práv a svobod, a v neposlední řadě zajišťuje také svobodu myšlení, svědomí, náboženského vyznání a bezvěrectví ve smyslu článků 15 a 16 Listiny základních práv a svobod, jakož i ochranu práva shromažďovacího a práva sdružovacího vymezených v člancích 19 a 20 Listiny základních práv a svobod.

Zařazením trestných činů obchodování s lidmi (§ 140) a zbavení osobní svobody (§ 142) do oddílu prvního této hlavy plní Česká republika i mezinárodní závazek vyplývající z Mezinárodní úmluvy o otroctví (č. 165/1930 Sb.) i některých dalších úmluv jako např. o širém moři (č. 92/1964 Sb.), o odstranění otroctví, obchodu s otroky a institucí a praktik podobných otroctví (nebyla publikována ve Sbírce zákonů), Rámcového rozhodnutí Rady Evropské unie ze dne 19. července 2002 o potírání obchodování s lidmi (2002/629/JVV), jakož i z mezinárodních dokumentů o lidských právech (srov. čl. 4 Všeobecné deklarace lidských práv, čl. 8 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech – č. 120/1976 Sb. a čl. 4 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod – č. 209/1992 Sb.). Těmito trestnými činy, pokud jde o děti, a trestným činem svěření dítěte do moci jiného (§ 144), je naplňována Úmluva o právech dítěte (č. 104/1991 Sb.). Trestným činem braní rukojmí podle § 149 je provedena Mezinárodní úmluva proti braní rukojmí (č. 36/1988 Sb.).

Důvodová zpráva k § 140:

Zcela novým trestným činem je obchodování s lidmi (§ 140), který vznikl úpravou a rozšířením dosavadního trestného činu obchodování s lidmi za účelem pohlavního styku s přihlédnutím k Rámcovému rozhodnutí Rady Evropské unie ze dne 19. července 2002 o potírání obchodování s lidmi (2002/629/JVV) a rámcovému rozhodnutí Rady EU o boji proti sexuálnímu zneužívání dětí a dětské pornografii (2004/68/JHA) – srov. zejména čl. 2 písm. a), b) a čl. 5 odst. 2 písm. a), b), c). Toto rámcové rozhodnutí navazuje na Společnou akci Rady č. 97/154/JVV ze dne 24. února 1997, o opatřeních v boji proti obchodování s lidmi a pohlavnímu zneužívání dětí. Obchodování s lidmi je spojeno se závažným porušováním základních lidských práv a lidské důstojnosti a zahrnuje takové kruté praktiky, jako jsou zneužívání a podvádění bezbranných osob, používání násilí, pohrůzek, nátlaku a otroctví spojeného se zadlužením. Rozhodující krok k mezinárodní spolupráci v této oblasti představuje protokol OSN o prevenci, potírání a trestání obchodu s lidmi, zvláště se ženami a dětmi, kterým se doplňuje Úmluva OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu, dále též doporučení Výboru ministrů Rady Evropy č. 11 z roku 2000, o postupu proti obchodování s lidmi – R(2000) 11 – nezávazné doporučení, týkající se též ČR, č. 16 z roku 2001, o prevenci sexuálního vykořisťování dětí – R(2001) 16 – nezávazné doporučení, týkající se též ČR.

Nově zaváděná skutková podstata obchodování s lidmi implementuje všechny požadavky těchto mezinárodních dokumentů, přičemž rozlišuje obchodování s dětmi (osobami mladšími osmnácti let (odstavec 1), které je postihováno v každém případě, i když nebylo použito násilí, pohrůžky násilí nebo lsti, ani zneužití omylu, tísně nebo závislosti, neboť děti jsou bezbrannější než dospělí, a proto hrozí u nich větší nebezpečí, že se stanou obětí obchodu s lidmi, a obchodování s osobami staršími osmnácti let, u nichž se trestní postih váže právě na použití násilí, pohrůžky násilí nebo lsti, anebo zneužití omylu, tísně nebo závislosti. V obou případech není ve smyslu této úpravy a v návaznosti na uvedené mezinárodní dokumenty relevantní souhlas osoby, která je předmětem takového obchodování, a proto i v případě, že poškozená osoba dala k jednání pachatele souhlas, je pachatel trestný ve smyslu tohoto ustanovení.

Nové znění, již s ohledem na shora uvedené mezinárodní dokumenty, není formulováno jen pokud jde o přeshraniční obchodování (z ciziny nebo do ciziny), ale zcela obecně, a proto se vztahuje i na vnitrostátní obchodování s lidmi. Tím toto ustanovení reaguje na situaci, že i Česká republika se v rámci organizovaného zločinu stává zemí určenou pro obchodování s lidmi. Nová skutková podstata postihuje pouze obchod s lidmi, za účelem jejich vykořisťování v ní uvedenými formami, nikoli samotné vykořisťování, které je postižitelné podle obecných ustanovení.

Okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby u obchodování s lidmi jsou stanoveny tak, aby byly přísněji postíženy především případy užití lidí, s nimiž je obchodováno pro prostituci, což je klasický případ obchodování především se ženami a dětmi, také případy organizování obchodu s lidmi ze strany organizovaného zločinu, dále způsobení nebezpečí těžké újmy na zdraví nebo smrti, příp. způsobení takového následku, snaha získat značný prospěch nebo prospěch velkého rozsahu.

Důvodová zpráva k § 141:

Vzhledem k obecnému vymezení skutkové podstaty obchodování s lidmi tak, že se vztahuje i na obchodování s dětmi za některým účelem vymezeným v § 140 odst. 1, byla skutková podstata obchodování s dětmi zúžena jen na svěření dítěte do moci jiného (§ 141) za účelem adopce nebo za jiným obdobným účelem (např. k pěstounské péči), neboť tato skutková podstata je privilegovanou skutkovou podstatou k ustanovení § 140, které zajišťuje podstatně přísnější postih obchodování s dětmi pro některý z účelů uvedených v odstavci 1 písm. a) až d). Tomu pak odpovídá i podstatně nižší sazba trestu odnětí svobody, včetně příslušných zvlášť přitěžujících okolností, v kterých je postihováno především spáchání členem organizované skupiny, popř. působící ve více státech, způsobení těžké újmy na zdraví nebo smrti a také úmysl získat značný prospěch nebo prospěch velkého rozsahu.

Důvodová zpráva k § 142 a 143:

Na trestný čin obchodování s lidmi navazuje trestný čin zbavení osobní svobody (§ 142), který osnova, pokud jde o základní skutkovou podstatu, přejímá beze změny. Okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby v souladu s obdobnými trestnými činy doplňuje o spáchání takového trestného činu úřední osobou, členem organizované skupiny, spácháním činu na jiném pro jeho skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že je skutečně nebo domněle bez vyznání, snahou získat značný prospěch nebo prospěch velkého rozsahu atd. Také u trestného činu omezování osobní svobody (§ 143) osnova jen doplnila obdobné zvlášť přitěžující okolnosti, jako u trestného činu zbavení osobní svobody tak, aby tyto trestné činy v tomto směru na sebe navazovaly.

Důvodová zpráva k § 144:

Zavlečení (§ 144) se oproti stávajícímu znění upravuje tak, aby postihovalo nejen zavlečení do ciziny, ale i zavlečení z ciziny do České republiky, přičemž se rozšiřují obě samostatné základní skutkové podstaty (odst. 1 a 2) také o odvracení osoby od toho, aby místo svého pobytu opustila a odjela do jiného státu. Takového jednání se dopouštěli jak nacisté, tak i komunisté zejména vůči nepřítelům těchto režimů. Toto ustanovení svým novým zněním důsledně provádí článek 14 Listiny základních práv a svobod, z kterého vyplývá, že svoboda pohybu a pobytu je zaručena, a proto každý, kdo se oprávněně zdržuje na území České

republiky, má právo svobodně je opustit, a stejně tak i každý občan České republiky má právo na svobodný vstup na její území, přičemž občan nemůže být nucen k opuštění své vlasti, a dále i článek 12 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech (č. 120/1976 Sb.), podle něhož každý může svobodně opustit kteroukoli zemi, i svou vlastní, a nikdo nesmí být svévolně zbaven práva vstoupit do vlastní země. Rovněž dítě má taková práva, a proto podle článku 11 Úmluvy o právech dítěte (č. 104/1991 Sb.) jsou smluvní strany povinny činit opatření k boji proti nezákonnému přemísťování dětí do zahraničí a proti jejich nenavracení zpět. Rovněž i u této skutkové podstaty byly doplněny obdobné zvlášť přitěžující okolnosti jako u trestných činů zbavení nebo omezování osobní svobody, neboť zavlčení je speciálním těžkým případem omezování osobní svobody.

Důvodová zpráva k § 145:

Prísny postih vyžaduje též loupež (§ 145), která znamená násilný zásah do svobody rozhodování člověka spojený s úmyslem zmocnit se cizí věci. Také u této skutkové podstaty se rozšiřují okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby a to především v návaznosti na spáchání trestných činů vlastizrady, teroristického útoku nebo teroru, kdy si pachatelé plánující takový trestný čin velmi často opatřují loupeží zbraně, výbušniny, ale i peníze nebo jiné předměty, které pak mají sloužit nebo slouží k spáchání takového zvlášť závažného zločinu.

Důvodová zpráva k § 146 až 149:

Trestný čin brání rukojmí (§ 146) provádí Mezinárodní úmluvu proti brání rukojmí (č. 36/1988 Sb.). Osnova s ohledem na jeho povahu a s přihlédnutím k dalším trestným činům proti svobodě zpřisňuje jeho postih v základní i kvalifikované skutkové podstatě (odst. 1 a 2) tak, aby odpovídal postihu za trestný čin loupeže a doplňuje i obdobným způsobem okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby. Obdobným způsobem upravuje i trestné činy vydírání (§ 147) a útisku (§ 149), které subsidiárně také chrání především volnost rozhodování.

U trestného činu omezování svobody vyznání (§ 148) je podle osnovy trestné takové jednání i bylo-li činěno jen pohrůzkou jiné újmy (nikoli „těžké“), neboť omezování svobody vyznání, jako jednoho ze základních lidských práv se v praxi děje i „subtilnějšími“ metodami než fyzickým násilím či jeho hrozbou. Různé formy psychologického nátlaku jsou typické např. pro činnost patologických sekt, přičemž si lze rovněž představit takový nátlak omezující právo na vyznání v zařízeních, v nichž je omezena osobní svoboda (věznice, detenční nebo diagnostické ústavy apod.). Dále jsou v tomto ustanovení doplňovány některé okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby – spáchání tohoto činu nejméně na třech osobách nebo se zbraní.

Důvodová zpráva k § 150 a 151:

U trestného činu porušování domovní svobody (§ 150) osnova přebírá platné znění pouze s nahrazením pojmu „dům nebo byt“ nově v zákoně definovaným pojmem „obydlí“ (§ 412), který je pojmem, jenž osnova používá ve stejném smyslu i v jiných ustanoveních (srov. § 59 nebo § 171). Toto upřesnění nebude znamenat změnu v rozsahu trestní odpovědnosti za tento trestný čin, neboť pojem „dům nebo byt“ byl v praxi extenzivně vykládán ve smyslu nově definovaného obydlí (viz č. 32/1974, 1/1980 a 36/1988 Sb. rozh. tr.).

Zcela beze změny oproti platné právní úpravě osnova upravuje trestný čin porušování svobody sdružování a shromažďování (§ 151), jehož znění se v praxi osvědčuje a není proto důvod přistupovat k jeho změně.

Důvodová zpráva k § 152:

Dosavadní trestný čin neoprávněného nakládání s osobními údaji je zcela nově formulován tak, aby jeho znění pokrylo všechny údaje, které zahrnují i důležité údaje o osobních a věcných poměrech jiného, které o něm byly shromážděny nejen v souvislosti s výkonem veřejné správy, ale celé veřejné moci (např. soudnictví apod.). Odstavec druhý trestného činu neoprávněného nakládání s údaji (§ 152) pak chrání takové údaje, které pachatel získal v souvislosti s výkonem svého povolání, zaměstnání nebo funkce, před jejich neoprávněným zveřejněním, sdělením nebo zpřístupněním třetí osobě při porušení státem uložené nebo uznané povinnosti mlčenlivosti. Zásadním způsobem u tohoto trestného činu osnova doplňuje i okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby tak, aby byly přísněji postiženy závažnější formy takového jednání.

Důvodová zpráva k § 153:

U trestného činu poškození cizích práv (§ 153) jsou pouze doplňovány zvlášť přitěžující okolnosti do příslušných kvalifikovaných skutkových podstat (odst. 2 a 3) postihující získání značného prospěchu nebo prospěchu velkého rozsahu, anebo způsobení jinému značně závažné újmy na právech nebo újmy na právech velkého rozsahu.

Důvodová zpráva k § 154:

Trestný čin porušení tajemství dopravovaných zpráv (§ 154) je v osnově doplněn v souvislosti se zpracováním Směrnice Evropského Parlamentu a Rady ze dne 12. července 2002 č. 2002/58/ES a dále v souvislosti s rozvojem počítačových sítí především o postih porušení tajemství při neveřejném přenosu počítačových dat, která jako širší pojem zahrnují i počítačové informace, a dále o nové okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby ve vztahu k způsobené škodě a úmyslu získat prospěch. Namísto pojmu pracovník, který byl zrušen zákonem č. 74/1994 Sb., byl použit pojem zaměstnanec. Úprava odstavce 5 byla pak doplněna i o „osobu vykonávající komunikační činnost“, která nemusí být vždy zaměstnancem.

Důvodová zpráva k § 155:

Porušení tajemství listin a jiných dokumentů uchovávaných v soukromí (§ 155) doplňuje ochranu, kterou zajišťuje porušování tajemství dopravovaných zpráv i na ostatní listiny a dokumenty uchovávané v soukromí, neboť článek 13 Listiny základních práv a svobod se výslovně vztahuje i na tyto písemnosti a záznamy. Toto ustanovení se týká jak písemností osobní povahy, tak i písemností profesní povahy, což je i v souladu s judikaturou Evropského soudu pro lidská práva, který nikdy nepřipustil možnost, že by článek 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a svobod (č. 209/1992 Sb.) byl neaplikovatelný z toho důvodu, že by korespondence měla profesní povahu (rozsudky A-137, A-233).

Důvodová zpráva k § 156:

Trestný čin pomluvy byl po odpovídající diskusi převzat do osnovy ve znění odpovídajícím platné úpravě.

Důvodová zpráva k hlavě III – Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti – § 157 až 165:

Tato hlava nyní upravuje všechny sexuální trestné činy, kterým společnost i s důrazem na ochranu zejména žen a dětí věnuje zvýšenou pozornost. Dosavadní trestný čin obchodování

s lidmi za účelem pohlavního styku (§ 246 platného trestního zákona) byl začleněn do skutkové podstaty obchodování s lidmi (§ 140) v hlavě II, a proto již v hlavě III není uveden.

V hlavě III jsou obsaženy trestné činy proti lidské důstojnosti, a to jen ve sféře pohlavní. Jako trestné činy tohoto druhu se postihují jednání, která jsou v rozporu s mravními názory společnosti na sexuální vztahy. Pod společným názvem tu jsou uvedeny trestné činy, které mimo lidské důstojnosti chrání:

- svobodu rozhodování v pohlavních vztazích (§ 157 až 159, a také 160),
- nerušený mravní a tělesný vývoj dětí, který by mohl být narušen předčasnými pohlavními styky nebo jiným nevhodným jednáním (§ 160 až 162),
- morální zásadu nedovolující soulož mezi nejbližšími příbuznými (§ 165).

Předmětem útoku zde vždy mohou být jak osoby mužského, tak i osoby ženského pohlaví.

Po subjektivní stránce je třeba u všech trestných činů úmyslného zavinění.

Důvodová zpráva k § 157:

Skutková podstata trestného činu znásilnění (§ 157) je doplněna v odstavci 1 o jednání, které bylo dosud postihováno jako vydírání, přičemž zcela zjevně takové jednání patří mezi sexuální trestné činy a ani přísnost postihu takového jednání neodpovídala typové závažnosti donucení k pohlavnímu styku (pouhé nucení, aniž by k pohlavnímu styku došlo bude postihováno jako pokus podle § 21). Navíc v rámci vydírání nebylo postihováno zneužívání bezbrannosti, které je právě typické pro takové jednání. Při tomto pojetí skutkové podstaty lze také lépe navázat na základní skutkovou podstatu okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby tak, aby vyjadřovaly typovou závažnost jednotlivých kvalifikovaných skutkových podstat. Kvalifikovanou skutkovou podstatou podle § 157 odst. 2 písm. a) je i vymezení dosavadního znásilnění, kde jsou přísněji trestné určité nebezpečnější formy pohlavního styku, a to s vyšší trestní sazbou než dosud. V této souvislosti osnova upřesnila i pojem obdobného pohlavního styku jako styku provedeného srovnatelným způsobem, neboť nejde o „obdobný pohlavní styk jako soulož“, ale o provedení pohlavního styku obdobným způsobem (např. orální pohlavní styk nebo anální pohlavní styk).

Důvodová zpráva k § 158:

Skutková podstata sexuálního nátlaku (§ 158) pak doplňuje ochranu proti dalším formám sexuálního zneužívání tak, aby byla zajištěna ochrana i před takovým v praxi se též vyskytujícím jednáním. Toto ustanovení je i provedením rámcového rozhodnutí Rady EU 2004/68/SVV o boji proti sexuálnímu zneužívání dětí a dětské pornografii [srov. čl. 2 písm. c) i) a iii) a čl. 5 odst. 1, 2 písm. a), c)]. Uvedený trestný čin naplňuje rovněž požadavky návrhu Úmluvy Rady Evropy o ochraně dětí před sexuálním vykořisťováním a sexuálním zneužíváním /PC-ES (2007) 6 E FIN/, který je aktuálně finalizován. Předmětný návrh úmluvy požaduje zavést trestní postih i u méně závažných forem sexuálního zneužívání dětí (do 18 let) v případě, že pachatel zneužije závislosti dítěte, jeho bezbrannosti (zvláštní zranitelnosti, zejména fyzického či mentálního postižení) nebo svého postavení a z něho vyplývající důvěryhodnosti nebo vlivu. Navrhovaná skutková podstata trestného činu sexuálního nátlaku tak umožňuje efektivně plnit závazky České republiky vůči Evropské unii a Radě Evropy.

Důvodová zpráva k § 159:

Vzhledem k tomu, že formulace skutkové podstaty trestného činu pohlavního zneužití (§ 159) se v praxi osvědčuje, přebírá ho osnova v zásadě beze změny, pouze vzhledem k nutnosti implementace rámcového rozhodnutí Rady EU 2004/68/JHA o boji proti sexuálnímu zneužívání dětí a dětské pornografii se do odstavce 2 doplňuje i zneužívání svého postavení a z něho vyplývající důvěryhodnosti nebo vlivu [srov. čl. 2 písm. c) iii) a čl. 5 odst. 1, 2 písm. c)]. V souvislosti s úpravou hranice trestní odpovědnosti byla upravena i věková

hranice dítěte, vůči němuž je možno se dopustit pohlavního zneužívání z patnácti na čtrnáct let.

Důvodová zpráva k § 160:

Obdobně je tomu u trestného činu kuplířství (§ 160), jehož znění bylo upraveno jen s ohledem na skutkovou podstatu obchodování s lidmi (§ 140), která není již formulována jen pokud jde o přeshraniční obchodování, ale zcela obecně, a proto se vztahuje i na vnitrostátní obchodování s lidmi.

Důvodová zpráva k § 161:

Provozování prostituce v blízkosti školy nebo jiného místa, které je vyhrazeno nebo určeno pro návštěvu osob mladších než osmnáct let, zpravidla mravně ohrožuje mládež, a proto osnova po vzoru některých zahraničních úprav (např. § 184b německého trestního zákoníku) zavádí trestní sankce i za taková jednání úpravou trestného činu prostituce ohrožující mládež (§ 161).

Důvodová zpráva k § 162 až § 164:

Znění skutkových podstat trestného činu šíření pornografie (§ 162), přechovávání dětské pornografie (§ 163) a zneužití dítěte k výrobě pornografie (§ 164) bylo upraveno v návaznosti na Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte proti prodeji dětí, dětské prostituci a dětské pornografii ze dne 25. května 2000 a na Úmluvu o počítačové kriminalitě, Budapešť, ze dne 23. listopadu 2001 (článek 9). V návaznosti na tyto mezinárodní dokumenty byly také upraveny sazby trestu odnětí svobody tak, aby zajišťovaly účinný postih výroby a šíření dětské pornografie a pornografie zobrazující jiné uvedené patologické praktiky, a v souvislosti s tím byly upraveny i okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby tak, aby byl umožněn přísnější postih šíření pornografie v rámci organizovaných skupin, dále její šíření prostřednictvím veřejně přístupné počítačové sítě (zejména Internet) nebo jiným podobně účinným způsobem atd. V samostatných skutkových podstatách pak bylo upraveno přechovávání dětské pornografie a zneužití dítěte k výrobě pornografie. Tato ustanovení jsou i provedením rámcového rozhodnutí Rady EU 2004/68/JHA o boji proti sexuálnímu zneužívání dětí a dětské pornografii [srov. čl. 2 písm. a), čl. 3 odst. 1 a čl. 5 odst. 1, 2 písm. c)]. V neposlední řadě bylo do skutkové podstaty šíření pornografie doplněno i kořistění z pornografického díla zobrazujícího dítě nebo osobu, jež se jeví být dítětem. Zvýšeně pak budou chráněny osoby mladší osmnácti let proti zneužití k výrobě pornografického díla (§ 164), poněvadž samotná výroba nemusí vždy zahrnovat zneužití takové osoby, neboť výrobou je i např. rozmnožování pornografických fotografií nebo střih a jiné zpracování takových filmů, výroba pornografických videokazet či DVD z již hotového původního materiálu atd. Dále bylo do této skutkové podstaty zahrnuto i kořistění z účasti dítěte na takovém pornografickém díle. Implementace čl. 2 písm. c) bodu ii) uvedeného rámcového rozhodnutí byla již provedena uzákoněním trestného činu svádění k pohlavnímu styku podle § 217a platného trestního zákona, který v zásadě přebírá § 174 návrhu trestního zákoníku. Donucování dítěte k účasti na pornografických dílech bude vyjádřeno souběhem trestného činu podle § 164 s trestným činem znásilnění podle § 157 nebo s trestným činem sexuálního nátlaku podle § 158.

Součástí tohoto návrhu není definice pornografického díla především s ohledem na to, že posuzování tohoto pojmu nečiní v praxi potíží. Ve smyslu platné judikatury se za pornografické dílo považuje jakýkoli předmět, který zvláště intenzivním a vtíravým způsobem zasahuje a podněcuje samotný sexuální pud. Současně takové dílo hrubě porušuje uznávané morální normy společnosti a vyvolává pocit studu. Pro pornografický charakter je rozhodující obsah celého díla, nikoli jen určitá část, výseč, kapitola, úryvek apod. Závadný obsah může

být vyjádřen slovně, písemně, zvukem, obrazem, zobrazením (plošným i prostorovým) nebo i kombinací těchto způsobů. Pouhé zobrazení nahého lidského těla, např. při koupání, modelu v ateliéru nebo v exteriéru, k reklamním účelům apod., není pornografií. Za pornografii nelze považovat ani umělecké dílo, byť by zobrazovalo nejintimnější chvíle lidí, příp. i vyvolávalo sexuální vzrušení či vzbuzovalo pocit studu nebo ošklivosti. Předměty historicky cenné, byť by jinak měly pornografický charakter, sem též nelze zařadit. Předměty svou povahou určené k vědeckým, uměleckým, osvětovým cílům nelze považovat za pornografická díla (např. fotografie genitálií v učebnici soudního lékařství, osvětový film znázorňující sexuální chování lidí se zaměřením na předcházení nechtěnému těhotenství, pohlavním chorobám apod.).

Důvodová zpráva k § 165:

Skutková podstata trestného činu soulože mezi příbuznými byla upravena tak, aby se vztahovala jen na vykonání soulože s pokrevním příbuzným, neboť objektem tohoto trestného činu je morální zásada nedovolující soulož mezi nejbližšími příbuznými, která je založena na zkušenosti, že potomstvo z blízkého příbuzenství bývá ohroženo degenerací, což nehrozí u příbuzenství vzniklého adoptí. V tomto směru nelze přehlédnout ani právní úpravu osvojení, která připouští i osvojení zrušitelné, které může soud zrušit na návrh osvojence nebo osvojitele, byť jen z důležitých důvodů (§ 73 odst. 1 zákona o rodině).

Důvodová zpráva k hlavě IV – Trestné činy proti rodině a dětem – § 166 až 178:

Ochrana rodiny, dětí a mládeže vůbec je zakotvena v základních mezinárodních dokumentech a úmluvách, zejména v článku 16 Všeobecné deklarace lidských práv, článku 23 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech (vyhláška č. 120/1976 Sb.) a v článku 12 Úmluvy o ochraně lidských práv a svobod (sdělení č. 209/1992 Sb., ve znění sdělení č. 41/1996 Sb.). Ochranu rodiny zakotvuje Listina základních práv a svobod, která je podle článku 3 Ústavy součástí ústavního pořádku České republiky. Podle článku 32 odst. 1 Listiny základních práv a svobod jsou rodičovství a rodina pod ochranou zákona. Zvláštní ochrana dětí a mladistvých je zaručena. Dne 20. listopadu 1989 byla v New Yorku přijata Úmluva o právech dítěte, která vstoupila v platnost dnem 2. září 1990 na základě svého článku 49 odst. 1. Pro Českou republiku jako nástupnický stát ČSFR platí tato úmluva v souladu s jejím článkem 49 odst. 2 od 6. února 1991 (srov. sdělení č. 104/1991 Sb.). Další důležitou mezinárodní smlouvou, která se dotýká rodiny a mládeže, je také Mezinárodní úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen (srov. vyhlášku č. 62/1987 Sb.).

Ustanovení této hlavy poskytují trestněprávní ochranu rodině a mládeži v podstatě ve stejném rozsahu jako v platné úpravě, která se v zásadě osvědčila. Katalog trestných činů proti rodině a mládeži byl doplněn jen o trestný čin týrání osoby žijící ve společném obydlí (§ 171).

Důvodová zpráva k § 166:

Osnova přejímá zcela beze změny skutkovou podstatu trestného činu dvojího manželství (§ 166).

Důvodová zpráva k § 167:

Skutkovou podstatu opuštění dítěte rozšiřuje na opuštění dítěte nebo svěřené osoby (§ 167), kde vedle opuštění dítěte je také postihováno opuštění svěřené osoby, o kterou má povinnost pečovat a která si sama nemůže opatřit pomoc. Tím je zajišťována trestněprávní

ochrana proti opuštění u dospělé osoby, která pro stáří, nemoc, těžkou invaliditu nebo opožděný vývoj není schopna se o sebe postarat a v dané situaci si sama pomoci. Zásadním způsobem jsou upraveny také okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby, a to nejenom z hlediska těžších následků (těžké újmy na zdraví nebo smrti), ale i v případech opuštění dítěte mladšího tří let, které vyžaduje vždy zvláštní péči, anebo dopustí-li se takového činu pachatel opětovně nebo nejméně na dvou osobách.

Důvodová zpráva k § 168 a 169:

Zanedbání povinné výživy, včetně ustanovení o účinné lítosti (§ 168 a § 169) osnova upravuje zcela ve shodě s platným zněním, neboť judikatura v této oblasti je velmi stabilizovaná a v praxi tato ustanovení nečiní žádných podstatných potíží.

Důvodová zpráva k § 170:

U trestného činu týrání svěřené osoby (§ 170) osnova doplňuje jen některé zvlášť přitěžující okolnosti, které vedle přísnějšího postihu těžších následků na životě nebo zdraví charakterizují způsob spáchání tohoto trestného činu, a to je-li páčán nejméně na dvou osobách.

Důvodová zpráva k § 171:

V souladu s již v minulosti předloženými a projednávanými návrhy na úpravu tzv. domácího násilí (senátní návrh senátorky Seitlové a dalších) osnova upravuje také týrání osoby žijící ve společném obydlí (§ 171), neboť je třeba vyjádřit specifický znak tohoto trestného činu, že pachatelé, kteří týrají jiné osoby, tak činí vůči osobám blízkým a dalším osobám žijícím s nimi ve společném obydlí, v důsledku čehož je u nich dána specifická forma vzájemné závislosti vyplývající ze skutečnosti, že tyto osoby obývají společné obydlí, a proto jsou mezi nimi vytvořeny zvláštní vztahy vyplývající ze společného bydlíště a zpravidla též mají ztíženou možnost toto společné obydlí opustit. Týrání se bude podle osnovy týkat jak osob blízkých (§ 406), tak i jiných osob žijících ve společném obydlí. Pod pojmem „týrání“ soudní praxe rozumí zlé nakládání s osobou žijící s pachatelem ve společné domácnosti, vyznačující se vyšším stupněm hrubosti a bezcitnosti a určitou trvalostí, které tato osoba pociťuje jako těžké příkoří (může jít o bití, pálení či jiné tělesné poškozování, ale i psychické a sexuální násilí, vydírání nebo zneužívání, vyhrožování, nucení k ponižujícím úsluhám, k žebrotě nebo činnostem, které týranou osobu neúměrně fyzicky nebo psychicky zatěžují apod.). K tomu je třeba uvést, že trvalost pachatelova jednání je nutno posuzovat v závislosti na intenzitě zlého nakládání. Nevyžaduje se, aby šlo o jednání soustavné nebo delší dobu trvající [srov. odstavec 2 písm. d)]. Může jít, jak již bylo naznačeno, o zlé nakládání působením fyzických útrap, ale i o zlé nakládání v oblasti psychické. Nevyžaduje se, aby u týrané osoby vznikly následky na zdraví, ale musí jít o jednání, které týraná osoba pro jeho krutost, bezohlednost nebo bolestivost pociťuje jako těžké příkoří (srov. R 20/1984-I.). Pokud jde o vymezení obytného prostoru používá návrh pojmu „společné obydlí“ a nikoli „společná domácnost“. Pojem „společné obydlí“ navazuje na pojem „obydlí“, který je vymezen v § 412, jako „dům, byt nebo jiná prostora sloužící k bydlení a příslušenství k nim náležející“. Toto vymezení pokrývá tedy mimo obytných domů a bytů i obytné chaty, hotelové domy, ubytovny, vysokoškolské koleje apod., tedy veškeré prostory sloužící k bydlení lidí. Tento pojem neklade důraz na vedení společné domácnosti, ale jen na faktický stav společného bydlení, ať už jeho důvodem je jakýkoli titul, např. vlastnictví nemovitosti, nájemní či podnájemní vztah i faktické společné bydlení na základě rodinných i jiných vztahů. Naproti tomu pojem „společná domácnost“ je pojmem, který používá platný občanský zákoník (zák. č. 40/1964 Sb., ve znění pozdějších předpisů) např. v ustanovení § 706 a který nečiní při výkladu potíže, neboť podle § 115 občanského zákoníku „domácnost tvoří fyzické osoby,

kteřé spolu trvale žijí a společně uhrazují náklady na své potřeby“, což je stav, kdy určité osoby společně a bez rozlišování hospodaří se svými příjmy, přičemž není třeba, aby všichni příslušníci domácnosti přispívali na společné potřeby pouze finančně (např. u nezletilých dětí bude určovat společnou domácnost s některým z rodičů dohoda těchto rodičů, popř. soudní rozhodnutí). Naproti tomu o společné uhrazování nákladů nejde tam, kde osoby sice bydlí ve společném bytě, ale hospodaří se svými příjmy odděleně (např. rozvedení manželé nebo vztah nájemce a podnájemce atd.). Jde tedy o užší vymezení než pojem „společné obydlí“, které by nepokrývalo např. týrání rozvedené manželky, která může jen obtížně sehnat vlastní byt, např. pro nedostatek finančních prostředků. Podobně by tomu bylo u chudého podnájemníka apod. Z těchto důvodů je navrhován jako lépe vystihující situaci pojem „společné obydlí“. V okolnostech podmiňujících použití vyšší trestní sazby jsou použity okolnosti stejné jako v ustanovení § 171 o týrání svěřené osoby, včetně způsobení těžké újmy na zdraví nebo smrti z nedbalosti. Pokud by však jednání pachatele vedlo k úmyslnému způsobení těžké újmy na zdraví nebo ke smrti týrané osoby či osob, bude to možno vyjádřit i souběhem trestného činu týrání osoby žijící ve společném obydlí s těžkým ublížením na zdraví (§ 117), zejména při naplnění některé ze zvlášť přitěžujících okolností, anebo s trestným činem vraždy (§ 113). Přitom je třeba vycházet z úvahy, že při způsobení takové závažnější poruchy zdraví by kvalifikace jednání bez použití souběhu trestných činů nevystihovala plně povahu činu (srov. č. 11/1984 Sb. rozh. tr., s. 84 až 85).

Vzhledem k tomu, že osoby uvedené v § 170, zejména děti jsou bezbrannější, je třeba jim poskytnout vyšší ochranu než osobám uvedeným v ustanovení § 171, je trestní sazba v základní skutkové podstatě podle § 171 odst. 1 mírnější. Tento rozdíl se však již stírá u jednotlivých zvlášť přitěžujících okolností, a to vzhledem k jejich povaze a totožnému vymezení, a proto jsou trestní sazby v ustanoveních § 170 odst. 2 a 3 a § 171 odst. 2 a 3 stejné.

Důvodová zpráva k § 172:

U trestného činu únosu dítěte a osoby stížené duševní poruchou (§ 172) vychází osnova v podstatě z platného znění této skutkové podstaty, když upřesňuje pouze její název vzhledem k jejímu obsahu. Dále u tohoto trestného činu zpřisňuje trestní postih kvalifikovaných skutkových podstat při zavedení dalších okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby, které se vážou na těžší následky zejména na zdraví a životě (těžká újma na zdraví a smrt), a na získání značného prospěchu nebo prospěchu velkého rozsahu.

Důvodová zpráva k § 173:

U trestného činu ohrožování mravní výchovy dítěte (§ 173), vychází v odstavci 1 osnova v podstatě z platného znění této skutkové podstaty, s tím že se odstraňují archaické výrazy „zpusnutí“) a upřesňují se jeho formy. Návrh však upravuje znění odstavce 2 v tom směru, aby se vztahoval na umožnění hry opakovaně nebo ve větší míře a nikoli na větší počet hracích přístrojů, které poskytují možnost peněžité výhry, jak tomu je podle platného znění, neboť nezáleží na tom, zda osoba mladší patnácti let uskutečnila hru na více přístrojích (viz množné číslo v platné úpravě), ale na tom, zda jí bylo umožněno hrát opakovaně nebo ve větší míře, tj. po delší dobu.

Z důvodové zprávy k § 174 a 175:

U trestného činu svádění k pohlavnímu styku (§ 174), který byl včetně beztrestnosti osoby mladší osmnácti let (§ 175) nově upraven v souvislosti s přijetím zákona o soudnictví ve věcech mládeže, vychází osnova v podstatě z platného znění této skutkové podstaty. U trestného činu svádění k pohlavnímu styku osnova upřesňuje skutkovou podstatu tak, aby v souladu s formálním pojetím trestného činu směřovala k postihu takového jednání za

účelem pohlavního uspokojení (nikoli např. k postihu malířů nebo sochařů při vytváření uměleckých děl). Vzhledem k nutnosti implementace rámcového rozhodnutí Rady EU 2004/68/JHA o boji proti sexuálnímu zneužívání dětí a dětské pornografii se do odstavce 2 doplňuje nová okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby, a to spáchání tohoto činu na dítěti mladším čtrnácti let [srov. čl. 2 písm. c) ii) a čl. 5 odst. 2 písm. c)].

Důvodová zpráva k § 176:

Trestný čin podání alkoholu dítěti (§ 176) osnova upřesňuje v tom směru, aby postihla již opakované jednání (nikoli jen soustavné) spočívající v prodání, podání, ale i poskytnutí alkoholu k požívání, kdy pachatel dítěti jen úmyslně umožňuje požívat alkohol, aniž by mu ho přímo prodával nebo podával - a to i jen jedinému dítěti. Současně osnova také odstraňuje formulační nepřesnosti, které praxe musela překlenovat výkladem (např. záměna alkoholických nápojů za alkohol – viz § 411). Současně tím bylo znění dáno do souladu s vymezením § 176.

Důvodová zpráva k § 177 a 178:

Obdobným způsobem jako trestný čin podání alkoholických nápojů dítěti (§ 176) upřesnila osnova i osvědčenou skutkovou podstatu trestného činu podání anabolických látek dítěti (§ 177). Zmocňující ustanovení obsažené v § 178 pak bylo ponecháno beze změny.

Důvodová zpráva k hlavě V – Trestné činy proti majetku – § 179 až 204:

Hlava pátá upravuje trestné činy proti majetku, které tvoří základ trestněprávního postihu, neboť jde o nejčastěji páchané, a z tohoto důvodu také trestané činy. Tyto trestné činy byly v období od roku 1990 poměrně často novelizované a tyto novelizace prošly z hlediska jejich účinnosti i náležitým ověřením v praxi, a proto bylo možné je v převážné většině, pokud jde o základní skutkové podstaty, zařadit bez podstatnějších změn do osnovy nového trestního zákoníku. Určitá upřesnění některých skutkových podstat (např. trestného činu zpronevěry, úvěrového podvodu, pojistného podvodu, subvenčního podvodu, poškozování věřitele, zvýhodňování věřitele, způsobení úpadku – dřívějšího předlužení apod.) navazují na praktické zkušenosti z jejich aplikace. Zásadním způsobem byly pak upřesněny okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby navazující na základní skutkové podstaty jednotlivých majetkových trestných činů tak, aby postihly zásadně všechna typově závažnější jednání, která se v praxi obvykle vyskytují, ať už jde o způsob jednání, těžší následky či některé zvláštní okolnosti typických, v praxi se vyskytujících případů.

Důvodová zpráva k § 179:

U trestného činu krádeže (§ 179) je oproti platnému znění v rámci základní skutkové podstaty postihováno, bez ohledu na výši způsobené škody, zmocnění se cizí věci, došlo-li k němu na území, na němž byla provedena evakuace, tedy v místě, kde je z tohoto důvodu velmi ztížena ochrana majetku, přičemž pachatel zde využívá této situace a projevuje zvláštní bezohlednost, která si zaslouží přísnější postih. Zásadní zpřísnění pak v tomto směru zavádí odstavec 4 písm. a), jestliže pachatel spáchal trestný čin krádeže za stavu ohrožení státu nebo za válečného stavu, za živelní pohromy nebo jiné události vážně ohrožující život nebo zdraví lidí, veřejný pořádek nebo majetek, čímž se reaguje na takové trestné činy páchané v minulosti zejména při povodních. Recidiva ve formě odsouzení nebo potrestání v posledních třech letech je pak znakem přísněji trestné samostatné skutkové podstaty krádeže

podle § 179 odst. 2. V souvislosti s tím se v odstavci 3 písm. b) používá pojem větší škody (50 000 Kč), kterou zákon sice v platné úpravě definuje, ale pro vymezení výše škody u majetkových trestných činů ji vůbec nepoužívá (tomu odpovídá i přísnější sazba - dosud škoda nikoli malá se sazbou šest měsíců až tři léta a nyní větší škoda se sazbou jeden rok až pět let). Tím bude zajištěno i náležité odstupňování postihu krádeží vzhledem k výši škody, kdy rozhodující hranice budou 5 000, 50 000, (doposud 25 000), 500 000 a 5 000 000 Kč.

Důvodová zpráva k § 180:

U trestného činu zpronevěry (§ 180) je rozšíření této skutkové podstaty i na zpronevěření svěřené jiné majetkové hodnoty (např. pohledávky nebo některého z nehmotných statků). Stejná úprava nebyla však provedena u trestného činu krádeže s přihlédnutím k tomu, že zmocnění se jiné majetkové hodnoty je jen obtížně představitelné a zpravidla takové jednání bude naplňovat znaky trestného činu podvodu (§ 183) popř. s použitím ustanovení § 402. Okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby zde byly doplněny obdobným způsobem jako u trestného činu krádeže.

Důvodová zpráva k § 181 a 182:

Trestné činy neoprávněného užívání cizí věci (§ 181) a neoprávněného zásahu do práva k domu, bytu nebo k nebytovému prostoru (§ 182) osnova přebírá, pokud jde o základní skutkové podstaty, bez zásadnějších změn. U těchto trestných činů osnova zavádí i další zvlášť přitěžující okolnosti, a to u všech skutkových podstat spáchání činu členem organizované skupiny a u neoprávněného užívání věci i spáchání činu osobou, která má zvlášť uloženou povinnost hájit zájmy poškozeného nebo škody velkého rozsahu. U trestného činu neoprávněného zásahu do práva k domu, bytu nebo k nebytovému prostoru (§ 182) byly pak doplněny i další zvlášť přitěžující okolnost, a to způsobení škody velkého rozsahu.

Důvodová zpráva k § 183:

Také u trestného činu podvodu (§ 183), který je jinak v základní skutkové podstatě přebírán osnovou beze změny, jsou stanoveny obdobné přitěžující okolnosti jako u trestných činů krádeže, zpronevěry nebo i neoprávněného užívání cizí věci, tak aby tím byly vyjádřeny typově závažnější případy.

Důvodová zpráva k § 184 až 186:

Osnova zachovává zvláštní typy podvodů, které dále vzhledem k zkušenostem praxe doplňuje a upravuje. Tato zvláštní úprava pojistného a úvěrového podvodu je odůvodněna tím, že takové jednání, které tyto skutkové podstaty trestají je jen obtížně postižitelné podle obecné skutkové podstaty podvodu, přičemž jak ukázaly zejména devadesátá léta minulého století má jednání jimi postihované, které se dotýká zvláště činnosti pojišťoven a bank, dalekosáhlé důsledky pro ekonomiku republiky jako celku.

U těchto speciálních trestných činů pojistného podvodu (§ 184), úvěrového podvodu (§ 185) a dotačního podvodu (§ 186), který byl pro svou zvláštní a rozdílnou povahu od úvěrového trestného činu upraven samostatně, byly provedeny zásadnější změny než jen obdobně vymezené zvlášť přitěžující okolnosti. Trestný čin dotačního podvodu byl mimo dotaci a subvencí výslovně rozšířen i na návratné finanční výpomoci a příspěvky. U trestných činů pojistného podvodu a úvěrového podvodu byly v základních skutkových podstatách s ohledem na formální pojetí trestného činu, byť s materiálním korektivem, zavedeny spodní hranice škody nikoli nepatrné obdobně jako u trestného činu podvodu i ostatních majetkových trestných činů, když pro odlišný režim zde není důvod. Naproti tomu u dotačního podvodu podle § 186 odst. 1 se žádné kvantifikační hledisko v této základní skutkové podstatě,

s přihlédnutím k specifčnosti žádané subvence nebo dotace, nevyžaduje. U úvěrového podvodu byla pak do odstavce 1 doplněna i slova „při čerpání úvěru“, neboť některé úvěrové smlouvy vážou čerpání úvěru na splnění určitých podmínek. Z hlediska typové závažnosti byla odlišena i skutková podstata úvěrového podvodu podle § 185 odst. 2, kde není rozhodující způsobení škody, ale naopak použití prostředků získaných účelovým úvěrem na jiný než určený účel v nikoli malém rozsahu. Obdobně je tomu pak u dotačního podvodu podle § 186 odst. 2. Formulace pojistného podvodu byla pak upřesněna s ohledem na zákon č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě, který nezná pojem „sjednávání pojistné smlouvy“ a zásadně používá sousloví „uzavírání pojistné smlouvy“ a „změna pojistné smlouvy“, přitom vznikaly někdy pochybnosti, zda pod sjednávání smlouvy lze zahrnout i její změnu. Podobně je tomu i s pojmem „likvidace pojistné události“, jenž je definován v zákonu o pojišťovnictví a který nahrazuje sousloví „při uplatnění nároku na plnění z takové smlouvy“, přičemž nový pojem vyjadřuje i skutečnost, že uvedení nepravdivých údajů se týká celého procesu likvidace, nikoli jen jeho části. Pojem „pojistné nebo jiné obdobné plnění“ pokrývá jak plnění na základě pojistné smlouvy, tak i na základě jiného důvodu. To se týká např. zákona č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla, ve znění pozdějších předpisů, podle něhož musí Česká kancelář pojistitelů plnit v případech vymezených zákonem poškozeným, aniž existuje pojistná smlouva. Navrhované ustanovení také umožňuje postihovat i osoby, které nejsou přímými účastníky pojistného vztahu, ale jsou typickými subjekty dopouštějícími se této trestné činnosti (např. zmocněnce účastníků, příp. další osoby podílející se zejména na likvidaci nebo uplatnění práva na pojistné nebo jiné obdobné plnění).

Důvodová zpráva k § 187:

U trestného činu provozování nepoctivých her a sázek podle § 187 zavádí osnova jen příslušné nové okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby tak, aby byly náležitě postiženy typově závažnější v praxi se vyskytující případy.

Z důvodové zprávy k § 188:

U trestného činu podílnictví (§ 188) bylo v souladu s požadavky vyplývajícími z mezinárodních dokumentů, zejména z Evropské úmluvy o praní, vyhledávání, zadržování a konfiskaci výnosů ze zločinu (č. 33/1997 Sb.), Společné akce Rady 1998/699/JVV o praní špinavých peněz, identifikaci, vysledování, zmrazení, zajištění a propadnutí nástrojů a výnosů z trestné činnosti (31998E0699), Rámcového rozhodnutí Rady 2001/500/JVV o praní špinavých peněz, identifikaci, vysledování, zmrazení, zajištění a propadnutí nástrojů a výnosů z trestné činnosti (32001F0500) a doporučení Výboru expertů Rady Evropy k hodnocení opatření proti praní špinavých peněz (PC-R-EV) znění skutkové podstaty doplněno tak, aby se tento trestný čin vztahoval nejen na věci nebo jiný majetkový prospěch získaný trestným činem spáchaným v České republice, ale i na věci nebo jiný majetkový prospěch získaný trestným činem v cizině.

Sazba u základní skutkové podstaty trestného činu podílnictví (§ 188) byla upravena v základní skutkové podstatě v souladu s článkem 2 Rámcového rozhodnutí Rady ze dne 26. června 2001 o praní špinavých peněz, identifikaci, vysledování, zmrazení, zajištění a propadnutí nástrojů a výnosů z trestné činnosti (32001F0500), který stanoví, aby za závažné trestné činy vymezené v Úmluvě Rady Evropy z roku 1990 o praní špinavých peněz, vysledování, zajištění a propadnutí výnosů z trestné činnosti bylo možné uložit trest odnětí svobody s horní hranicí sazby nejméně čtyři roky. Vzhledem k tomu, že však taková věc nebo výnos může pocházet z trestného činu, na který zákon stanoví trest mírnější, bylo obdobně jako v § 333 odst. 1 stanoveno, že bude-li takový čin spáchán „ve vztahu k věci, která pochází z trestného činu, na který zákon stanoví trest mírnější, bude potrestán oním trestem mírnějším“.

Z důvodové zprávy k § 189:

Také u trestného činu podílnictví z nedbalosti (§ 189) bylo v souladu s požadavky vyplývajícími z mezinárodních dokumentů uvedenými u § 188 doplněno znění této skutkové podstaty tak, aby se tento trestný čin vztahoval nejen na věc nebo jinou majetkovou hodnotu získanou trestným činem spáchaným v České republice, ale i na věc nebo jinou majetkovou hodnotu získanou trestným činem v cizině.

Z důvodové zprávy k § 190:

U trestného činu legalizace výnosů z trestné činnosti (§ 190) bylo v souladu s požadavky vyplývajícími z mezinárodních dokumentů uvedenými u § 188 doplněno znění této skutkové podstaty tak, aby se tento trestný čin vztahoval nejen na věc nebo jinou majetkovou hodnotu získanou trestným činem spáchaným v České republice, ale i na věc nebo jinou majetkovou hodnotu získanou trestným činem v cizině.

Sazba u základní skutkové podstaty trestného činu legalizace výnosů z trestné činnosti (§ 190) byla upravena v základní skutkové podstatě v souladu s článkem 2 Rámcového rozhodnutí Rady ze dne 26. června 2001 o praní špinavých peněz, identifikaci, vysledování, zmrazení, zajištění a propadnutí nástrojů a výnosů z trestné činnosti (32001F0500), který stanoví, aby za závažné trestné činy vymezené v Úmluvě Rady Evropy z roku 1990 o praní špinavých peněz, vysledování, zajištění a propadnutí výnosů z trestné činnosti bylo možné uložit trest odnětí svobody s horní hranicí sazby nejméně čtyři roky. Vzhledem k tomu, že však taková věc nebo výnos může pocházet z trestného činu, na který zákon stanoví trest mírnější, bylo obdobně jako v § 333 odst. 1 stanoveno, že bude-li takový čin spáchán „ve vztahu k věci, která pochází z trestného činu, na který zákon stanoví trest mírnější, bude potrestán oním trestem mírnějším“.

Důvodová zpráva k § 191 až 194:

V podstatě beze změny v základních skutkových podstatách oproti platnému znění trestního zákona upravuje osnova trestné činy lichvy (§ 191), kde je pouze doplněno zneužití i lehkomyšlnosti, dále zatajení věci (§ 192), kde byla v rámci návaznosti na trestný čin zpronevěra doplněna vedle věci jiná majetková hodnota, jakož i porušení povinnosti při správě cizího majetku (§ 193) a porušení povinnosti při správě cizího majetku z nedbalosti (§ 194), kde nedbalost vědomá je nahrazena nedbalostí hrubou ve smyslu § 16 odst. 2. U trestných činů lichvy a zatajení věci jsou pak doplněny okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby obdobně jako je tomu u ostatních majetkových trestných činů.

Důvodová zpráva k § 195 až 200:

U tzv. úpadkových deliktů – poškození věřitele (§ 195), zvýhodnění věřitele (§ 196), způsobení úpadku (§ 197 – dřívější „předlužení“), porušení povinnosti v insolvenčním řízení (§ 198), pletichy v insolvenčním řízení (§ 199) a porušení povinnosti učinit pravdivé prohlášení o majetku (§ 200 – dříve zařazené do „poškozování věřitele“) byly provedeny jen dílčí změny upřesňující a doplňující dikci těchto ustanovení, a to i v návaznosti na přijetí nových právních předpisů (§ 198 a 199).

Nejpodstatněji bylo změněno a doplněno poškození věřitele (§ 195), kde mimo již zmíněného osamostatnění skutkové podstaty, nyní nazvané porušení povinnosti učinit pravdivé prohlášení o majetku (§ 200), byly doplněny další, v praxi se vyskytující formy jednání, které je třeba také postihnout jako poškozování věřitele (postoupení své pohledávky, anebo převzetí dluhu jiného, zatížení věci, která je předmětem závazku, nebo její pronajmutí, a předstírání nebo uznání práva nebo závazku ve větším rozsahu, než odpovídá skutečnosti).

Vzhledem k formálnímu pojetí trestného činu a s přihlédnutím k formulaci ostatních majetkových trestných činů byly do skutkových podstat trestných činů poškozování věřitele a zvýhodňování věřitele doplněny spodní hranice škody nikoli malé (25 000 Kč), která s ohledem na tento druh trestné činnosti tvoří spodní hranici trestní odpovědnosti za tyto trestné činy, jež je podobně jako u daňových deliktů vyšší než u klasických majetkových trestných činů, např. krádeže, zpronevěry, podvodu apod. (škoda nikoli nepatrná – 5 000 Kč). Trestné činy zvýhodňování věřitele a způsobení úpadku byly rozšířeny na oba úpadkové stavy, tedy jak na předlužení, tak i na platební neschopnost, když pro dosavadní zúžení pouze na jeden tento stav (navíc u každé této skutkové podstaty jiný) není logický důvod.

U trestného činu porušení povinnosti v insolvenčním řízení (§ 198), který byl mezi majetkové trestné činy přesunut z trestných činů hospodářských, byla provedena úprava znění této skutkové podstaty vzhledem k přijetí zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). Nově nebude již trestně sankcionována povinnost podat insolvenční návrh (§ 98 insolvenčního zákona), neboť v pojetí nové úpravy úpadkového práva by tato hrozba trestním postihem působila proti tendenci motivovat dlužníka ke včasnému řešení krizové situace především pozitivně. Namísto trestní úpravy zavedla totiž nová úprava sankce soukromoprávní povahy (srov. § 98 a násl. insolvenčního zákona), které směřují ve prospěch věřitelů dlužníka, kteří jsou porušením povinnosti podat návrh zpravidla nejvíce postiženi. To je i v souladu se zásadou subsidiarity trestní represe, podle níž soukromoprávní vztahy je třeba primárně řešit mimo trestními prostředky (podobně bylo nedávno postupováno i v SRN). Ohledně vymezení insolvenčního správce a insolvenčního řízení viz § 409.

Nový trestný čin porušení povinnosti učinit pravdivé prohlášení o majetku (§ 200), který byl dříve nesystémově zařazen do poškozování věřitele, byl při nové úpravě rozšířen na všechna prohlášení o majetku před státními orgány činěná na základě zákonné povinnosti a navíc, pokud jde o formy jednání popsané ve skutkové podstatě, i na vyhýbání se takové zákonné povinnosti, které se v praxi také poměrně často vyskytuje.

Důvodová zpráva k § 201:

Do poškozování cizí věci podle § 201 bylo jako samostatná skutková podstata (odstavec 2) zařazeno poškozování cizí věci postřikáním, pomalováním či popsáním barvou nebo jinou látkou (tzv. sprejerství), které na rozdíl od základní skutkové podstaty podle odstavce 1 není vázáno na dosažení škody nikoli nepatrné, ale je svou povahou poškozováním cizí věci, a které bylo dosud upraveno v samostatném ustanovení. Upraveny byly také okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby, a to v souladu s ostatními majetkovými trestnými činy.

Důvodová zpráva k § 202 až 204:

Skutkové podstaty trestných činů neoprávněného přístupu k počítačovému systému a nosiči informací (§ 202) a opatření a přechovávání přístupového zařízení a hesla k počítačovému systému a jiných takových dat (§ 203) jsou v osnově upraveny na základě Úmluvy o počítačové kriminalitě, Budapešť, ze dne 23. listopadu 2001, kdy bylo třeba zapracovat zejména články 2 až 11, které stanoví kriminalizaci nezákonného získání přístupu k počítačovému systému, nezákonného odposlechu počítačového systému technickými prostředky, neoprávněného poškozování, vymazání, snížení kvality, pozměnění nebo potlačení počítačových dat, která jako širší pojem zahrnují i počítačové informace, omezování funkčnosti počítačového systému pomocí manipulace s počítačovými daty, počítačového padělání, dále výrobu, prodej, opatření za účelem použití, držení, dovoz, distribuci a zpřístupňování zařízení, která jsou vytvořena nebo uzpůsobena k páčání uvedených trestných činů podle článků 2 až 5 uvedené Úmluvy, nebo přístupových hesel, kódů a podobných počítačových dat, pokud má pachatel v úmyslu tato zařízení nebo kódy použít ke spáchání

uvedených trestných činů podle článků 2 až 5 uvedené Úmluvy atd. V souvislosti s tím osnova na základě požadavků z praxe upravuje i trestný čin poškození záznamu v počítačovém systému a na nosiči informací a zásah do vybavení počítače z nedbalosti podle § 204.

Z důvodové zprávy k hlavě VI – Trestné činy hospodářské – § 205 až 244:

Trestné činy hospodářské tvoří významnou součást trestního zákoníku i v demokratické společnosti založené, pokud jde o ekonomiku, na tržním hospodářství, neboť je třeba zajistit adekvátní trestněprávní ochranu ekonomiky před trestnou činností, a tím i ochranu nového hospodářského mechanismu a systému ekonomických vztahů. Hospodářské zájmy jsou chráněny i v dalších hlavách zvláštní části trestního zákona, zejména v hlavě páté, jestliže tu je výrazný prvek majetkové škody, a v hlavě deváté, pokud je tu úmysl poškodit ústavní zřízení nebo obranyschopnost republiky.

V oblasti hospodářských trestných činů je však třeba zvláště uplatňovat zásadu pomocné úlohy (subsidiarity) trestní represe, a proto se zásahy státu pomocí trestněprávních prostředků omezují v podstatě na:

a) postih pro nesplnění povinností vůči státu, zejména finančních (daňových, celních, devizových atd.),

b) postih pro nedodržení důležitých předpisů vymezujících rámec podnikání a závazná pravidla podnikání, včetně zajištění rovnosti na trhu (neoprávněné podnikání, porušování předpisů o oběhu zboží ve styku s cizinou, porušování předpisů o nakládání s kontrolovaným zbožím a technologiemi, porušování předpisů o zahraničním obchodu s vojenským materiálem, porušování závazných pravidel hospodářského styku apod.),

c) postih různých jednání podvodného charakteru (poškozování spotřebitele, pletichy při veřejné soutěži a veřejné dražbě apod.),

d) ochranu tajemství obchodních informací a účetní evidence (zneužívání informací v obchodním styku, zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění atd.),

e) ochranu měny a závazků vyplývajících z mezinárodních smluv a úmluv (padělání a pozměnění peněz, průmyslová práva, autorské právo, poškozování finančních zájmů Evropských společenství apod.).

Hlava šestá zvláštní části se člení na čtyři díly:

–Díl první – Trestné činy proti měně,

–Díl druhý – Trestné činy daňové, poplatkové a devizové,

–Díl třetí – Trestné činy proti závazným pravidlům tržní ekonomiky a oběhu zboží ve styku s cizinou,

–Díl čtvrtý – Trestné činy proti průmyslovým právům a proti autorskému právu.

Důvodová zpráva k § 205:

Osnova přejímá základní skutkovou podstatu padělání a pozměnění peněz (§ 205) z platného trestního zákona pouze s nutnými upřesněními, neboť jde o osvědčenou skutkovou podstatu, jejíž aplikace je v praxi již zažitá a podpořená bohatou judikaturou. Proto jsou u tohoto trestného činu v odstavci 1 vedle upřesnění způsobů páčání doplněny jen prvky peněz sloužící k ochraně proti jejich padělání, které také vyžadují obdobnou ochranu jako samotné peníze, a také další zvlášť přitěžující okolnosti, a to spáchání činu ve spojení s organizovanou skupinou působící ve více státech a spáchání takového činu ve velkém rozsahu.

Toto ustanovení se týká i peněz dosud nevydaných, ale pro peněžní oběh v budoucnu určených (např. nové vzory bankovek dosud neuvedené do oběhu, nové měny, jež začnou

brzo platit apod.), a to případně i za použití ustanovení o přípravě (srov. odstavec 5 § 205). Taková trestní ochrana je požadavkem předpisu Evropské unie.

Obligaturní ukládání trestu propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty nebo ochranného opatření zabrání věci, které vyžaduje uvedené Rámcové rozhodnutí Rady Evropské unie upravují obecná ustanovení § 70 odst. 3 a § 102 odst. 3.

Důvodová zpráva k § 206:

V souladu s Rámcovým rozhodnutí Rady Evropské unie č. 2001/413/JVV o boji proti podvodům a padělání v oblasti bezhotovostních platebních prostředků osnova zavádí novou skutkovou podstatu trestného činu neoprávněného opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku. Z důvodu návaznosti pak upravuje v jednom ustanovení jak neoprávněné opatření (dosud § 249b platného trestního zákona), tak i padělání a pozměnění, které bylo upraveno jen odkazem ve společném ustanovení v § 143 platného trestního zákona.

Především je třeba uvést, že osnova nepředpokládá trestní postih nikoli příliš závažného jednání, kdy si jiná osoba v dohodě s držitelem např. platební karty takový platební prostředek opatří či jej po určitou dobu přechovává za účelem výběru hotovosti z bankomatu apod., neboť sice se nejedná o oprávněné opatření nebo přechovávání, když na platebním prostředku bývá výslovně uvedeno, že držitel nesmí prostředek svěřit jiné osobě, ale není třeba jeho trestního postihu. Proto nahrazuje pojem „neoprávněně opatří“ pojmem „bez souhlasu oprávněného držitele (obecné ustanovení o svolení poškozeného podle § 30 na to nelze aplikovat s ohledem na to, že poškozený musí být podle tohoto ustanovení oprávněn rozhodovat o dotčených zájmech „bez omezení“, přičemž zde je zpravidla uvedeno shoda uvedené omezení ze strany banky).

U neoprávněného opatření platebního prostředku osnova oproti původnímu neoprávněnému držení platební karty (srov. § 249b platného trestního zákona) rozšiřuje trestněprávní ochranu z platební karty i na další platební prostředky jiného, přičemž současně provádí plnou transpozici Rámcového rozhodnutí Rady Evropské unie č. 2000/413/JHA, a proto mimo neoprávněného opatření sobě nebo jinému zavádí i trestněprávní postih dalších jednání, a to zpřístupnění, přijetí a přechovávání platebního prostředku. Pojem „zpřístupnit“ není totožný s pojmem opatřit. Zatímco „opatření“ je spojováno s hmatatelnými předměty, pojem „zpřístupnění“ vyjadřuje i elektronickou podobu (např. na internetu), a to popřípadě i ve formě poskytnutí potřebných prostředků (např. návodu) v elektronické podobě na internetových stránkách atd. „Přijetí“ platebního prostředku zahrnuje úmyslné převzetí takového platebního prostředku osobou, která s ním nakládá při placení nebo zúčtování, jako např. jednání prodáváče, který úmyslně přijme neprenosnou platební kartu jiného zpravidla v dohodě s osobou, která ji předkládá při placení zboží nebo služby. Dále jsou v tomto ustanovení jednotlivé platební prostředky demonstrativně vypočítávány, a to proto, že se jednotlivé typy platebních prostředků používaných v bezhotovostním platebním styku stále rozšiřují (nemůže tedy obsahovat jejich taxativní výčet). Použití těchto platebních prostředků bude vyjádřeno souběhem trestného činu neoprávněného nakládání s platebním prostředkem podle § 184 a příslušného majetkového trestného činu, zpravidla trestného činu podvodu podle § 185.

S ohledem na rozvoj používání platebních prostředků a jejich nové typy se ukázalo potřebným upravit i zvláštním způsobem oproti penězům i jejich padělání a pozměňování, neboť má své zvláštní rysy dané právě povahou platebních prostředků a možnostmi jejich padělání v rámci bezhotovostního platebního styku. U padělaných platebních prostředků je upraveno i jejich použití, což je obdobou udání peněz jako pravých nebo platných (odstavec 3).

Obligatorií ukládání trestu propadnutí věci nebo ochranného opatření zabrání věci, které vyžaduje uvedené Rámcové rozhodnutí Rady Evropské unie upravují obecná ustanovení § 70 odst. 3 a § 102 odst. 2.

Důvodová zpráva k § 207 a 208:

Osnova přejímá skutkovou podstatu udávání padělaných a pozměněných peněz (§ 207) z platného trestního zákona, neboť jde o osvědčenou skutkovou podstatu, jejíž aplikace je v praxi již zažitá a podpořená bohatou judikaturou.

Skutková podstata trestného činu výroby a držení padělatelského náčiní (§ 208) je v návaznosti na Rámcové rozhodnutí Rady ze dne 28. května 2001 o potírání podvodů a padělání bezhotovostních platebních prostředků (2001/413/JVV), pokud jde o formy páchání, doplněna obdobně jako u trestného činu padělání a pozměňování peněz, a pokud jde o jednotlivé prostředky používané k padělání nebo pozměňování peněz, prvků sloužících k ochraně peněz proti padělání nebo platebních prostředků, platebních prostředků a při použití § 212 i cenných papírů je vedle nástroje nebo jiného předmětu určeného k padělání nebo pozměňování peněz doplněn i počítačový program a pomůcka určená k takovému padělání nebo pozměnění.

Důvodová zpráva k § 209:

Osnova zavádí, v souladu s Rámcovým rozhodnutím Rady ze dne 29. května 2000 o zvýšené ochraně trestními a jinými sankcemi proti padělání ve spojitosti se zaváděním eura (2000/383/JVV), ve znění Rámcového rozhodnutí Rady ze dne 6. prosince 2001, kterým se mění Rámcové rozhodnutí Rady 2000/383/JVV o zvýšené ochraně trestními a jinými sankcemi proti padělání ve spojitosti se zaváděním eura (2001/888/JVV), novou skutkovou podstatu neoprávněné výroby peněz (§ 209), neboť v souvislosti s měnovými opatřeními a stále důležitější rolí měny ve vztazích mezi státy a zejména ve vazbě na univerzální platidlo zavedené v Evropské unii v podobě eura, je nezbytně nutné zajistit odpovídající trestněprávní postih i takových forem jednání, která narušují měnovou stabilitu výrobou peněz, s použitím zařízení nebo materiálů k výrobě peněz určených a držných v souladu se zákonem. Na rozdíl od skutkové podstaty podle § 205 jde z technického hlediska o výrobu peněz „pravých“, tj. peněz vyrobených osobami jinak k výrobě peněz oprávněných na zařízeních, která jsou k výrobě bankovek určena a z materiálů, které se k výrobě pravých peněz používají. Porušeno je pouze právo příslušných institucí výrobu peněz zadávat a vyrobené peníze uvádět do oběhu.

Toto ustanovení se týká i peněz dosud nevydaných, ale pro peněžní oběh v budoucnu určených (např. nové vzory bankovek dosud neuvedené do oběhu, nové měny, jež začnou brzo platit apod.), a to případně i za použití ustanovení o přípravě (srov. odstavec 5 § 205). Taková trestní ochrana je požadavkem předpisu Evropské unie.

Obligatorií ukládání trestu propadnutí věci nebo ochranného opatření zabrání věci, které vyžaduje uvedené Rámcové rozhodnutí Rady Evropské unie upravují obecná ustanovení § 70 odst. 3 a § 102 odst. 2.

Důvodová zpráva k § 210:

V souladu se speciální úpravou trestného činu neoprávněného opatření, padělání a pozměnění platebních prostředků (§ 206) a v návaznosti na Rámcové rozhodnutí Rady Evropské unie č. 2001/413/JVV o boji proti podvodům a padělání v oblasti bezhotovostních platebních prostředků osnova ponechává jinak v podstatě bez zásadních změn společné ustanovení (§ 210), které bude poskytovat ochranu proti padělání penězům a platebním prostředkům jiným než tuzemským, tuzemským a zahraničním cenným papírům.

Důvodová zpráva k § 211:

Ustanovení o ohrožování oběhu tuzemských peněz bylo k návrhu České národní banky převzato do trestního zákoníku s úpravou spočívající ve vypuštění dosavadního odstavce 2 písm. b), který sankcionoval „shromažďování drobných tuzemských peněz bez hospodářské potřeby“.

Důvodová zpráva k § 212:

Ustanovení o trestných činech daňových, poplatkových a devizových chrání zájem státu na řádném vyměření a odvedení daní a poplatků a v oblasti devizové zájem státu na vývoji platební bilance, pokud bezprostředně ohrožuje platební schopnost vůči zahraničí nebo vnitřní měnovou rovnováhu České republiky. Osnova v podstatě přejímá osvědčenou právní úpravu těchto trestných činů z platného trestního zákona s určitými upřesněními těch skutkových podstat, jejichž používání činí v praxi aplikační problémy.

U trestného činu zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby (§ 212) je dosud legislativně oddělená samostatná skutková podstata sankcionující vylákání povinné výhody na některé z povinných plateb (§ 148 odst. 2 platného trestního zákona, ve znění zák. č. 253/1997 Sb.) převedena do základní skutkové podstaty obsahující klasické zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby (odstavec 1), čímž je odstraněna dosavadní nemožnost počítat vylákanou výhodu na povinné platbě se zkrácením daně, poplatku nebo podobné povinné platby. To má význam jak z hlediska naplnění základní skutkové podstaty (viz větší rozsah), tak i z hlediska naplnění okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby (viz značný rozsah a velkého rozsahu), kde je možno při navrhované úpravě bez problémů počítat rozsah vylákané výhody na některé z těchto povinných plateb a rozsah zkrácení daně, poplatku nebo podobné povinné platby. Je tak odstraněno např. u daně z přidané hodnoty zvýhodnění těch pachatelů (často v důsledku jen náhodných okolností), u kterých v důsledku jejich jednání týkajícího se uplatňování odpočtů, převýšil nárok na odpočet daně zaplacené na vstupu daňovou povinnost na výstupu, a v důsledku toho vznikl tzv. nadměrný odpočet, který je potřeba považovat za daňovou výhodu a nikoli za zkrácení daně. Dále je do této skutkové podstaty doplněno i krácení příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, které sem logicky patří (srov. i § 213 – dosavadní § 147 platného trestního zákona).

Důvodová zpráva k § 213 a 214:

Ve vymezení skutkové podstaty neodvedení daně, pojistného na sociální zabezpečení, příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, pojistného na úrazové pojištění a pojistného na zdravotní pojištění (§ 213) jsou upřesněny základní pojmy vymezující dosavadní pojmy „plátce“ a „poplatníka“ tak, aby byly v souladu nejen s daňovými předpisy, ale i s předpisy upravujícími pojistné na sociální zabezpečení a zdravotní pojištění [srov. zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů (zejména § 3 a § 8 odst. 1), a zákon č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů (zejména § 4 a § 8 odst. 4)]. Zvláštní ustanovení o účinné lítosti (§ 214) osnova přejímá z platné právní úpravy beze změny.

Důvodová zpráva k § 215:

U trestného činu nesplnění oznamovací povinnosti v daňovém řízení (§ 215) osnova rozšiřuje pouze možnost ukládat alternativní tresty (trest zákazu činnosti a peněžitý trest) k trestu odnětí svobody.

Důvodová zpráva k § 216 a 217:

Skutkovou podstatu porušení předpisů o nálepkách a jiných předmětech k označení zboží (§ 216) osnova rozšiřuje v souladu s požadavky praxe i na kontrolní pásky nebo jiné předměty k označení zboží pro daňové účely tak, aby i ohledně těchto důležitých předmětů pro daňové účely byla zajištěna trestněprávní ochrana při jejich nezákonném užití nebo jiném nakládání. Podle § 148a odst. 1 alinei druhé platného trestního zákona je trestným činem uvádění do oběhu zboží bez nálepek k jeho označení pro daňové účely v rozporu s právním předpisem, tj. v rozporu se zákonem č. 587/1992 Sb., o spotřebních daních, ve znění dalších předpisů, zejména zákona č. 303/1993 Sb., o zrušení státního tabákového monopolu. Tento zákon jako správní delikt postihuje vedle prodeje neoznačených cigaret i skladování takových cigaret, jímž se rozumí i skladování v dopravních prostředcích, a to při přepravě (viz § 8 odst. 10 cit. zák.). Zjištění skladování a přeprava neoznačených cigaret je v praxi frekventovanější než zjištění jejich prodeje či jiného způsobu uvádění do oběhu. Samotné skladování či přepravování však dosud nebylo trestné podle § 148a platného trestního zákona, přestože představuje pro společnost stejné ohrožení, jako je uvádění do oběhu. Proto osnova tento nedostatek odstraňuje. Okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby jsou upřesněny tak, aby odpovídaly těmto okolnostem v jiných obdobných případech. Obdobným způsobem je rozšířena a upravena i navazující skutková podstata padělání a pozměnění předmětů k označení zboží pro daňové účely a předmětů dokazujících splnění poplatkové povinnosti (§ 217).

Důvodová zpráva k § 218:

U trestného činu padělání a pozměnění známek (§ 218) osnova rozšiřuje pouze možnost ukládat alternativní tresty (trest zákazu činnosti a peněžitý trest) k trestu odnětí svobody a upřesňuje okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby tak, aby odpovídaly těmto okolnostem v jiných obdobných případech.

Důvodová zpráva k § 219:

Podobně jako u § 218 také u trestného činu porušení zákazů v době nouzového stavu v devizovém hospodářství (§ 219) osnova rozšiřuje pouze možnost ukládat alternativní tresty (trest zákazu činnosti a peněžitý trest) k trestu odnětí svobody.

Důvodová zpráva k § 220:

Osnova nahrazuje nekonkrétní a vágní ustanovení o trestném činu porušování závazných pravidel hospodářského styku (§ 127 platného trestního zákona) a o trestném činu nekalé soutěže (§ 149 platného trestního zákona) skutkovou podstatou porušení předpisů o pravidlech hospodářské soutěže (§ 220), které v odstavci 1 upravuje porušení jednotlivých skutkových podstat nekalé soutěže upravených v § 45 až 47, dále § 49 a 52 obchodním zákoníku, klamavé reklamy, klamavého označování zboží a služeb, vyvolávání nebezpečí záměny, podplácení, ohrožování zdraví spotřebitelů a životního prostředí (nikoli pouze podle tzv. generální klauzule podle § 44 odst. 1 obchodního zákoníku nebo parazitování na pověsti, zlehčování, srovnávací reklama či porušení obchodního tajemství). Kritériem pro rozlišení trestního postihu jednotlivých forem nekalé soutěže je zásada, že ochranu podle tohoto ustanovení je třeba poskytovat jen v těch případech, kdy jde o ochranu spotřebitele. V ostatních případech postačí ochrana jen podle obchodního zákoníku. V odstavci 2 se pak jednak upravuje porušení závazných pravidel zadávacího řízení v rozporu s předpisy o veřejných zakázkách, které se musí stát závažným způsobem, dále i porušení předpisů upravujících činnost bank a jiných právnických osob oprávněných k provozování finanční

činnosti, obchodování s investičními nástroji, kolektivního investování, penzijního připojištění a pojišťovnictví, pokud tím jsou porušeny závažným způsobem závazná pravidla obezřetného podnikání, obhospodařování majetku, kapitálové přiměřenosti, odborné péče nebo zákaz vykonávat zákonem nebo úředním rozhodnutím určené úkony, služby nebo jiné činnosti, avšak jen za podmínky, že pachatel jednáním v odstavci 1 nebo 2 způsobí ve větším rozsahu újmu jiným soutěžitelům nebo spotřebitelům nebo opatří tím sobě nebo jinému ve větším rozsahu neoprávněné výhody. Zároveň se odstraňuje vágní pojem zvyklosti soutěže, poněvadž vázání trestnosti na takto vymezený pojem je v rozporu s určitostí trestního zákona. V návaznosti na tyto základní skutkové podstaty jsou pak stanoveny i příslušné okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby.

Důvodová zpráva k § 221:

V souvislosti s rozvojem kapitálového trhu vzrůstá význam cenných papírů. V praxi se vyskytují např. případy, kdy jsou vydány akcie nebo zatímní listy před zápisem akciové společnosti do obchodního rejstříku, nebo kdy jsou vydány zatímní listy před splacením zákonem stanovené části emisního kursu upsaných akcií, anebo jsou vydány akcie před úplným splacením jejich emisního kursu atd. S přihlédnutím k trestuhodnosti takových jednání a jejich závažnosti z hlediska kapitálového trhu, osnova navrhuje trestněprávní postih neoprávněného vydání cenného papíru (§ 221). Vzhledem k tomu, že zákonem stanovené podmínky vydání cenného papíru jsou poměrně široké a není třeba vždy nesplnění jakýchkoli podmínek vydání cenného papíru trestně postihovat (např. technické náležitosti cenného papíru pro přijetí k obchodování stanovené zákonem a provedené vyhláškou č. 260/2004 Sb.), je k trestní odpovědnosti nutný úmysl způsobit jinému škodu nebo získat pro sebe nebo pro jiného neoprávněnou výhodu nebo prospěch. Podobně je tomu i u zaknihovaných emisí, kde rovněž existuje značné množství různých zákonných povinností spojených s vydáním cenného papíru, jejichž nesplnění je třeba rozlišit s ohledem na různou míru jejich významu z hlediska závažnosti deliktního jednání, a proto i zde je stanoven uvedený speciální úmysl.

Důvodová zpráva k § 222:

V praxi také poměrně často dochází k ovlivňování kurzu cenných papírů nebo jiných finančních nástrojů, kterými se rozumí ve smyslu zákona o podnikání na kapitálovém trhu investičních nástrojů, které jsou přijaty k obchodování na regulovaném trhu nebo o jejichž přijetí k obchodování na regulovaném trhu bylo požádáno, a proto osnova po vzoru některých zahraničních úprav (např. čl. 161 bis o manipulaci s kurzem švýcarského trestního zákona) upravuje trestný čin manipulace s kurzem finančních nástrojů (§ 222), včetně okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby vázaných na získání značného majetkového prospěchu nebo prospěchu velkého rozsahu.

Regulovaný trh využívá k obchodování nejen cenné papíry, které však stále tvoří podstatnou část nástrojů obchodovatelných na finančním trhu, ale i složitější nástroje než jsou cenné papíry. Jedná se o různé druhy standardizovaných obchodů, například deriváty či nástroje peněžního trhu. Právní úprava označuje všechny nástroje, které podléhají ochraně před manipulací souhrnně jako finanční nástroje. Princip obchodování s těmito nástroji zůstal prakticky nezměněn a také tyto složitější nástroje jsou zranitelné vůči nekalým praktikám, přičemž není důvod jim neposkytnout stejný stupeň ochrany jako cenným papírům. Přitom však je významné, aby byly na trhu skutečně obchodovány, lépe kótovány, proto i tuto skutečnost vyjadřuje navrhovaná skutková podstata.

Manipulace mohou směřovat k uskutečnění obchodu nebo zadání pokynu, který je způsobitelný vyvolat nesprávnou představu o nabídce, poptávce, ceně nebo kurzu takového

investičního nástroje [srov. odstavec 1 písm. b)], avšak toto jednání, byť postihující podstatnou část manipulativních praktik, by nepostihlo jejich celou škálu, a proto jsou zde uvedeny i jiné manipulace, které postihují např. ovlivnění ceny derivátu prostřednictvím vlivu na dodávku komodity; tato praktika má ekvivalent i v obchodování s cennými papíry. Jednání popsané ve skutkové podstatě nevyčerpává pojem manipulace s kurzem, pokrývá však naprostou většinu případů a odpovídá mírně zužující definici ve směrnici 2003/6 ES.

Terminologie odpovídá zákonu č. 6/1993 Sb., o České národní bance, ve znění pozdějších předpisů, a zákonu č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu, ve znění pozdějších předpisů, a navazujícím předpisům, jakož i evropským předpisům, včetně směrnice č. 2004/39/ES o trzích s finančními nástroji.

Důvodová zpráva k § 223 a 224:

Trestný čin neoprávněného podnikání (§ 223) je do osnovy přebírán jen s drobným upřesněním základní skutkové podstaty, kde je výslovně doplněno i „obchodní“ podnikání a se zavedením přísněji postižitelnými okolnostmi podmiňujícími použití vyšší trestní sazby, a to vzhledem k tomu, že v posledních letech dochází ve větším rozsahu k neoprávněnému podnikání spočívajícím v průmyslové výrobě lihu a výrobě alkoholických nápojů, z které pachatelé získávají značné zisky, aniž by z takové neoprávněné výroby platily daně. Tyto pachatele nelze postihnout pro trestný čin zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby podle § 212, neboť tito pachatelé by se tím nepřímou nutili k oznámení své vlastní trestné činnosti spočívající v neoprávněném podnikání, což je v rozporu se zásadou, že k doznání nesmí být obviněný donucován žádným způsobem (srov. § 92 odst. 1 trestního řádu). S přihlédnutím k tomu se upravují trestní sazby odnětí svobody stanovené u trestných činů podle § 223 odst. 1, 2 a dále se doplňuje nová okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby spočívající v získání prospěchu velkého rozsahu jako samostatný odstavec 3 se sazbou tři léta až deset let odnětí svobody. Tím bude zajištěno, aby zmíněné, ale i další, v budoucnu se vyskytující trestné činy spočívající v různých formách neoprávněného podnikání, mohly být adekvátně postiženy s přihlédnutím k jejich stupni konkrétní závažnosti. Obdobně, a v návaznosti na trestný čin neoprávněného podnikání, jsou upraveny okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby i u speciální skutkové podstaty trestného činu neoprávněného provozování loterie a jiné sázkové hry (§ 224), která se navíc rozšiřuje v základní skutkové podstatě i o organizování, propagaci nebo zprostředkování loterie nebo podobné sázkové hry, které se v těchto formách také v praxi objevují a které je také třeba trestně postihovat.

Důvodová zpráva k § 225:

Trestný čin poškozování spotřebitele (§ 225) je, pokud jde o jeho vymezení v základní skutkové podstatě, v osnově upraven v souladu s platným zněním v trestním zákoně (§ 121 platného trestního zákona) s tím, že jsou upraveny trestní sazby tak, aby byly zejména v méně závažných případech využívány více alternativní tresty (propadnutí věci a zákaz činnosti). V návaznosti na to jsou upraveny zvláště přitěžující okolnosti a trestní sazby k nim se vztahující tak, aby lépe než dosud vyjadřovaly typovou závažnost tohoto trestného činu, jak v základní, tak i v kvalifikovaných skutkových podstatách.

Důvodová zpráva k § 226:

Pouze s úpravou vymezení odstavce druhého i na rejstříky nadací, obecně prospěšných společností a společenství vlastníků bytových jednotek, včetně úpravy trestních sazeb s ohledem na typovou závažnost a doplněním okolností podmiňujících použití vyšší trestní

sazby osnova přejímá osvědčený trestný čin zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění (§ 226).

Důvodová zpráva k § 227:

U trestného činu zneužití informace a postavení v obchodním styku (§ 227) osnova upravuje jednak název tak, aby vyjadřoval i samostatnou skutkovou podstatu uvedenou v odstavci 2 a jednak terminologii tohoto odstavce tak, aby odpovídala současným ekonomickým podmínkám a pojmům obvyklým v tržním hospodářství, které používá obchodní zákoník a další civilní předpisy.

Důvodová zpráva k § 228 až 230:

Dosavadní trestné činy zjednání výhody při veřejné soutěži a veřejné dražbě (§ 228), pletichy při veřejné soutěži (§ 229) osnova rozšiřuje i na zadávání veřejných zakázek.

U trestných činů zjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě (§ 228), pletichy při zadání veřejné zakázky a při veřejné soutěži (§ 229) a pletichy při veřejné dražbě (§ 230) osnova umožňuje širší použití alternativních trestů (zákaz činnosti) a doplňuje zvláště přitěžující okolnosti, tak aby kvalifikované skutkové podstaty navazovaly na ostatní hospodářské trestné činy.

Důvodová zpráva k § 231:

U trestného činu vystavení nepravdivého potvrzení a zprávy (§ 231) osnova upravuje terminologii tak, aby u auditora odpovídala zákonu č. 254/2000 Sb., o auditorech a o změně zákona č. 165/1998 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

Důvodová zpráva k § 232 a 233:

V návaznosti na Úmluvu o ochraně finančních zájmů Evropských společenství jsou v osnově upraveny nové trestné činy poškození finančních zájmů Evropských společenství (§ 232) a vyhotovení nebo poskytnutí podkladů pro poškození finančních zájmů Evropských společenství (§ 233), jejíž články 1 a 2 jsou tímto implementovány do našeho právního řádu. Přestože v uvedené úmluvě se mluví o podvodu poškozujícím finanční zájmy Evropských společenství, povahou popsaného jednání v čl. 1 uvedené Úmluvy jde spíše o porušení hospodářské disciplíny než podvod v našem pojetí, neboť, byť jde o úmyslné trestné činy, nevyžaduje uvedený čl. 1 ani podvodný úmysl. Proto je tento trestný čin zařazen do dílu 3. hlavy VI. o trestných činech hospodářských.

Trestný čin poškození finančních zájmů Evropských společenství (§ 232) postihuje různé machinace, přičemž podle odstavce 1 se vyžaduje i škodlivý následek spočívající v oblasti výdajů v nesprávném použití finančních prostředků nebo zadržování finančních prostředků buď ze souhrnného rozpočtu Evropských společenství nebo z některého rozpočtu spravovaného Evropskými společenstvími nebo jejich jménem, anebo v oblasti zdrojů zmenšení zdrojů některého takového rozpočtu. Trestný čin podle § 233 pak tuto úpravu doplňuje ve smyslu uvedené Úmluvy a postihuje vyhotovení nebo poskytnutí podkladů pro poškozování finančních zájmů Evropských společenství.

Důvodová zpráva k § 234:

Skutková podstata trestného činu porušení předpisů o oběhu zboží ve styku s cizinou (§ 232) byla doplněna tak, aby mimo porušení zákazu nebo omezení zahrnovala i porušení jiné důležité povinnosti stanovené pro dovoz, vývoz nebo průvoz zboží. Tím se základní skutková podstata rozšiřuje i na jednání, které podle převažujících názorů v praxi se nepovažují za jednání porušující zákaz nebo omezení dovozu, vývozu nebo průvozu zboží, např. nepřihlášení zboží při přestupu státní hranice, pokud současně nedochází k porušení

zákazu či omezení dovozu, vývozu nebo průvozu zboží upraveného zvláštním předpisem (např. zákonem č. 288/1995 Sb., o střelných zbraních a střelivu, ve znění pozdějších předpisů, zákonem č. 71/1994 Sb., o prodeji a vývozu předmětů kulturní hodnoty, zákona č. 87/1987 Sb., o veterinární péči, ve znění pozdějších předpisů atd.). Nové znění skutkové podstaty zajišťuje trestní postih takových jednání, která porušují některou důležitou povinnost stanovenou v předpisech upravujících dovoz, vývoz a průvoz zboží. Dále osnova upravila i u tohoto trestného činu zvlášť přitěžující okolnosti, tak aby kvalifikované skutkové podstaty navazovaly na ostatní hospodářské trestné činy a postihovaly taková jednání, která jsou typově velmi závažná, a to způsobení nebo zvýšení nebezpečí zavlečení nebo rozšíření nakažlivé nemoci domácích nebo jiných hospodářsky důležitých zvířat nebo nakažlivé nemoci nebo škůdce užitkových rostlin, anebo spáchání takový činu ohledně věci, která je předmětem kulturní hodnoty nebo archiválií, anebo na věci patřící do sbírky muzejní povahy, event. ohledně věci, která je kulturní památkou.

Důvodová zpráva k § 235 až 240:

V podstatě beze změny přebírá osnova dosavadní trestné činy týkající se porušování předpisů o nakládání s kontrolovaným zbožím a technologiemi a o zahraničním obchodu s vojenským materiálem (§ 225, § 236, § 238, § 239, § 240). Doplněny jsou jen některé další okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby, u trestného činu provedení zahraničního obchodu s vojenským materiálem bez povolení nebo licence (§ 238) se upřesňuje název ustanovení.

Důvodová zpráva k § 241 až 243:

Skutková podstata trestného činu porušení práv k ochranné známce, obchodnímu jménu, označení původu a zeměpisnému označení podle § 241 je nově formulována s přihlédnutím k zákonu č. 452/2001 Sb., o ochraně označení původu a zeměpisných označení a o změně zákona o ochraně spotřebitele, tak, aby lépe vyjadřovala znaky tohoto trestného činu z hlediska zájmu na ochraně řádného průběhu hospodářské soutěže, tedy ochranu subjektů vstupujících na trh, konkrétně zájem na ochraně užívání ochranné známky, obchodní firmy a označení původu a zeměpisného označení výrobků a služeb. U trestného činu porušování práv k ochranné známce, obchodnímu jménu a chráněnému označení původu v platném znění podle § 150 trestního zákona lze podle stávající právní úpravy uplatnit trestní odpovědnost jen vůči osobám, které uvádějí do oběhu výrobky nebo služby neoprávněně označované ochrannou známkou jiného nebo známkou s ní snadno zaměnitelnou (pojem „snadno zaměnitelná“ však zákon č. 137/1995 Sb., o ochranných známkách, ve znění pozdějších předpisů, nezná, a proto se vypouští). Obdobně je tomu u výrobků neoprávněně opatřených označením původu nebo zeměpisného označení. Osoby, jež se podílejí na trestné činnosti jednáním předcházejícím uvádění do oběhu (např. výrobou, dovozem, vývozem, skladováním atd. takových výrobků nebo služeb), lze postihnout jen v některých případech jako účastníky nebo trestnímu postihu unikají. Proto se upravují i základní skutkové podstaty § 241 odst. 1, 2 tak, aby trestní postih těchto osob páchajících tuto výrazně společensky závažnou trestnou činnost byl náležitým způsobem zajištěn.

V souvislosti s asociační dohodou s Evropskými společenstvími je třeba přiblížit trestněprávní ochranu proti zásahům do práv tzv. duševního vlastnictví ochráně, jaká je poskytována jiným především majetkovým vztahům. Z tohoto důvodu se zavádějí do jednotlivých skutkových podstat trestných činů porušení práv k ochranné známce, obchodní firmě, označení původu a zeměpisnému označení (§ 241), porušování průmyslových práv (§ 242) a porušení autorského práva, práv souvisejících s právem autorským a práv k databázi (§ 243) nové okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby, a to v obdobném rozsahu jako u majetkových trestných činů. U trestných činů porušení průmyslových práv (§ 242) a

porušení autorského práva, práv souvisejících s právem autorským a práv k databázi (§ 243) v návaznosti na připravovanou směrnici Evropského parlamentu a Rady, která se týká trestních opatření k prosazování práv duševního vlastnictví, jež navazuje na směrnici Evropského parlamentu a Rady, která se týká trestních opatření k prosazování práv duševního vlastnictví (2005/0127/COD), návrh trestního zákoníku zavádí i novou zvlášť přitěžující okolnost – „vykazuje-li čin uvedený v odstavci 1 znaky podnikání“, kdy znaky podnikání musí mít vlastní porušení průmyslových práv nebo porušení autorského práva, práv souvisejících s právem autorským a práv k databázi (návrh směrnice používá termín „v obchodním měřítku“, který je však vágní a z hlediska naší terminologie by bylo přinejmenším sporné, zda by pokrýval např. výrobní podnikání). Zásah vykazující znaky podnikání má např. výroba, rozmnožování nebo skladování zboží, porušujícího průmyslové právo, autorské právo apod., za účelem obchodování s ním apod. K naplnění této okolnosti tedy nepostačuje porušení těchto práv „při podnikání, popř. v souvislosti s podnikáním“, neboť pak by šlo o jakýkoli takový zásah i jednorázový (např. protiprávní využití počítačového programu při zpracování daňového přiznání podnikatele apod.). Pojem „vykazující znaky podnikání“ je použit s ohledem na to, že se nemusí přímo jednat o podnikání ve vlastním slova smyslu (srov. § 2 obchodního zákoníku), příp. může jít i o podnikání neoprávněné, kdy může přicházet v úvahu i souběh s trestným činem neoprávněného podnikání (§ 223).

Důvodová zpráva k § 244:

Osnova zavádí novou skutkovou podstatu padělání a napodobení díla výtvarného umění (§ 244), která přísněji postihuje případy, kdy se vytvářejí buď padělky významných děl, které mohou být později využity na místě díla původního a vydávány za originál, zatímco v této souvislosti nezákonně získaný originál je prodán soukromému sběrateli, a dále i případy, kdy dílo není kopií jednoho určitého díla, ale napodobením stylu dobře známého umělce, se zhotoví dílo, které může být pomocí napodobení i podpisu za jeho méně známé dílo vydáváno. Majetková práva tohoto známého umělce by v tomto případě zpravidla již nebyla chráněna autorským právem. Okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby navazují na novou úpravu takových zvlášť přitěžujících okolností v § 243.

Důvodová zpráva k hlavě VII – Trestné činy obecně nebezpečné – § 245 až 264:

V této hlavě jsou zařazeny trestné činy obecně nebezpečné, kterými jsou takové činy, s nimiž je nebo bývá spojeno nebezpečí ohrožující život a zdraví více lidí nebo cizí majetek ve velkém rozsahu. Pro tyto činy je zpravidla charakteristický velký rozsah nebezpečí, jaký je spojen např. s výbuchem plynu, požárem, povodní, ale i s dopravní nehodou na železnici, leteckým neštěstím, důlní katastrofou nebo epidemií apod.

Jde o trestné činy ohrožovací, což znamená, že k jejich dokonání postačuje pouhé ohrožení chráněného zájmu. Jejich následek spočívá ve vyvolání takového reálného nebezpečí, že chybí jen jeden nebo několik málo aktů k tomu, aby nastala porucha. Pokud přeroste ohrožení v poruchu, což se však nemusí stát, půjde zpravidla o větší počet obětí, ať již zraněných či usmrčených, anebo o milionové škody na majetku. Porucha na chráněných zájmech tu je zpravidla okolností podmiňující použití vyšší trestní sazby. Může však také jít o souběh s jiným poruchovým trestným činem. Při poruše menšího rozsahu, která je zpravidla obsažena v právní kvalifikaci ohrožovacího deliktu, půjde zpravidla o okolnost přitěžující (§ 42).

Důvodová zpráva k § 245:

Základní skutkovou trestného činu obecného ohrožení (§ 245) přebírá osnova beze změny. Rozšiřují se však okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby o takové obvyklé těžší následky, které vyžadují přísnější postih. U nejtěžších zvláště přitěžujících okolností (úmyslné způsobení smrti a spáchání činu za stavu ohrožení státu nebo za válečného stavu) se v souladu s postihem vraždy zvyšuje trestní sazba odnětí svobody.

Důvodová zpráva k § 246:

U obecného ohrožení z nedbalosti (§ 246) se oproti platné úpravě pouze zvyšují trestní sazby, a to v základní i v kvalifikovaných skutkových podstatách, tak aby odpovídaly typové závažnosti zde uvedených případů a navazovaly na odpovídající nedbalostní trestné činy zejména proti životu a zdraví.

Důvodová zpráva k § 247:

Novým způsobem je formulována základní skutková podstata trestného činu ohrožení pod vlivem návykové látky (§ 247), která se vzhledem k narůstajícím nehodám pod vlivem alkoholu vrací k úpravě, která platila do roku 1990, a podle níž bylo trestné pouhé vykonávání činnosti, při které by mohlo dojít k ohrožení života nebo zdraví lidí nebo způsobení značné škody na majetku, pod vlivem alkoholu, a to byť i z nedbalosti (např. v některých případech působení tzv. zbytkového alkoholu), aniž by muselo jít o výkon zaměstnání či jiné činnosti, při kterých je vliv návykové látky zvláště nebezpečný, dojít k nehodě či havárii, anebo jít o recidivu v oblasti trestných činů či přestupků. Touto úpravou se sleduje preventivní působení na osoby vykonávající takovou ohrožující činnost. Shora uvedené okolnosti jsou pak okolnostmi podmiňujícími použití vyšší trestní sazby, čímž tato navržená úprava zajišťuje i dostatečné represivní působení v těchto v praxi nejčastějších případech.

Důvodová zpráva k § 248:

Zcela beze změny osnova přejímá z platného trestního zákona osvědčenou skutkovou podstatu porušení povinnosti při hroživé tísní (§ 248).

Důvodová zpráva k § 249 až 251:

Osnova novým způsobem definuje obecně prospěšné zařízení (§ 251) tak, aby pod tento pojem spadalo zařízení pro hromadnou veřejnou dopravu, včetně zabezpečovacího zařízení na železničních přejezdech a svislých zákazových nebo příkazových dopravních značek, které nebyly dosud tímto ustanovením chráněny, ač tato ochrana je vzhledem k nebezpečí, které vzniká jejich odstraněním nebo poškozením či jiným podobným jednáním, nezbytná. V návaznosti na to návrh trestního zákoníku upřesňuje znění skutkových podstat poškození a ohrožení provozu obecně prospěšného zařízení (§ 249) a poškození a ohrožení provozu obecně prospěšného zařízení z nedbalosti (§ 250).

Důvodová zpráva k § 252:

Poškození značky státní triangulace (§ 252) nedoznalo, mimo zpřísnění trestní sazby odnětí svobody s ohledem na závažnost takového jednání, zejména škody, které v souvislosti s takovým jednáním vznikají (hodnota zde uvedených bodů se pohybuje od 50 000 do 1 000 000 Kč), a v návaznosti na zpřísnění trestní sazby poškozování a ohrožování provozu obecně prospěšného zařízení z nedbalosti, v osnově žádných změn.

Důvodová zpráva k § 253:

Skutková podstata nedovoleného ozbrojování (§ 253) byla v základní skutkové podstatě upřesněna tak, aby se trestněprávní ochrana vztahovala i na výrobu, opatření sobě nebo

jinému nebo přechovávání i hlavních částí nebo dílů střelné zbraně nebo střeliva za podmínky, že jde o větší množství. Tato úprava navazuje na protokol o nezákonné výrobě střelných (palných) zbraní, jejich částí a dílů a střeliva a proti obchodování s nimi, který navazuje na Úmluvu OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu ze dne 15. listopadu 2000 a který byl přijat Valným shromážděním OSN dne 31. května 2001, stejně jako doplnění stávající úpravy o odstavec 2, který trestně sankcionuje padělání, pozměnění, zahlazování nebo odstraňování jedinečného označení střelné zbraně, které umožňuje identifikaci střelné zbraně. Tuto úpravu vyžaduje článek 5 odst. 1 písm. c) uvedeného Protokolu. Dále byla, v souladu se zněním odstavce 1, do dikce odstavce 3 písm. a) doplněna vedle opatření i „výroba“ a kvalifikované množství vztahující se k výbušnině i střelivu, tak aby tato úprava logicky navazovala na nižší odstavce, přičemž byly také zpřísněny sankce u kvalifikovaných skutkových podstat tak, aby vyjadřovaly typovou závažnost takového jednání.

Důvodová zpráva k § 254:

U trestného činu vývoje, výroby a držení zakázaných bojových prostředků (§ 254) byly zásadním způsobem zpřísněny trestní sazby, jak u základní, tak i u kvalifikované skutkové podstaty, kde byly doplněny i okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby tak, aby náležitým způsobem vyjadřovaly typově závažnější jednání.

Důvodová zpráva k § 255:

Také u trestného činu nedovolené výroby a držení radioaktivního materiálu a vysoce nebezpečné látky (§ 255) byly upraveny a upřesněny okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby.

Důvodová zpráva k § 256:

Trestný čin nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a jedy (§ 256) osnova upravuje tak, aby zahrnoval i dále odůvodněné rozšíření znění. Doplnuje základní skutkovou podstatu v souladu s Úmluvou OSN proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami ze dne 20. prosince 1988 (č. 62/1989 Sb.), která v čl. 3 smluvním stranám ukládá přijmout taková opatření, která mohou být nezbytná k tomu, aby jako trestné činy podle jejich trestního práva byly stanoveny, budou-li spáchány úmyslně, též zhotovení, převážení nebo šíření zařízení a materiálů nebo látek uvedených v tabulce I a v tabulce II, pokud je známo, že jsou určeny pro použití s cílem nedovoleného pěstování, výroby nebo zhotovení omamných nebo psychotropních látek [čl. 3 odst. 1 písm. a) bod iv], držba zařízení nebo materiálů, nebo látek uvedených v tabulce II, pokud je známo, že se používají nebo jsou určeny k nedovolenému pěstování, výrobě nebo zhotovování jakýchkoli omamných nebo psychotropních látek [čl. 3 odst. 1 písm. a) bod ii]. Důvodem pro rozšíření trestního postihu na nedovolené užívání pomocných látek, uvedených v přílohách 10 a 11 zákona č. 167/1998 Sb., je skutečnost, že např. anhydrid kyseliny octové, pomocná látka uvedená v příloze 10 je zneužívána při nezákonné výrobě heroinu, manganistan draselný, pomocná látka uvedená v příloze 10 je zneužívána při výrobě kokainu atd. V rámci mezinárodních projektů, označených Operation Topaz pro sledování anhydridu kyseliny octové a Operation Purple pro sledování manganistanu draselného, je monitorován pohyb těchto pomocných látek od výrobce až po konečného uživatele a kompetentní orgány zasílají informaci před uskutečněním vývozem, který je odsouhlasen kompetentním orgánem země dovozu. Zacházení se všemi pomocnými látkami uvedenými v přílohách 10 a 11 podléhá registraci (výroba, dovoz a vývoz).

U tohoto trestného činu osnova dále odstraňuje přepínání trestní represe u některých okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby zavedením spodních hranic množství takových látek poskytovaných osobám mladším čtrnácti a osmnácti let [§ 256 odst. 2 písm. c), odst. 3 písm. d)]. Zvláště přitěžující okolnosti vztahující se k prospěchu byly na základě požadavků praxe upraveny tak, aby se vztahovaly nikoli k získání takového značného prospěchu nebo prospěchu velkého rozsahu, ale již jen k úmyslu takový prospěch získat, který bude možno dovozovat z množství omamné nebo psychotropní látky nebo jedu.

Důvodová zpráva k § 257:

U trestného činu přechovávání omamné a psychotropní látky a jedu (§ 257) bylo realizováno praxí požadované rozdělení omamných a psychotropních látek na „měkké“ a „tvrdé“. Na základě usnesení vlády České republiky ze dne 14. listopadu 2001 č. 1177 a ze dne 22. ledna 2003 č. 88 byly drogy rozděleny do dvou kategorií podle míry jejich zdravotní a společenské nebezpečnosti, tj. podle negativních zdravotních a společenských dopadů v důsledku jejich zneužívání. Podle návrhu Ministerstva zdravotnictví ze dne 13. března 2003 č.j. 6898/03; OZP/4-179/2 byly do první nejlehčí skupiny zařazeny konopné látky – kanabinoidy (rostlinné produkty obsahující THC). V návaznosti na seznamy omamných a psychotropních látek připojené jako přílohy 1 až 7 k zákonu č. 167/1998 Sb., o návykových látkách a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, byly vymezeny tyto látky podle přílohy 3 – konopí a pryskyřice z konopí a podle přílohy 4 tetrahydrokanabinoly, všechny isomery a jejich stereochemické varianty. Tyto látky byly zařazeny do odstavce 1, zatímco ostatní látky byly zařazeny do odstavce 2. „Přechovávání ve větším rozsahu“ zůstává okolností podmiňující použití vyšší trestní sazby ve vztahu k oběma samostatným skutkovým podstatám podle odstavce 1 a 2. Dále byla u tohoto trestného činu doplněna okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby, a to spáchání činu ve značném rozsahu.

Důvodová zpráva k § 258:

Osnova zavádí v návaznosti na diferenciaci držení drog pro vlastní potřebu podle typu drogy také novou skutkovou podstatu trestného činu nedovoleného pěstování rostlin obsahujících omamnou nebo psychotropní látku, neboť by měly existovat rozdílné sankce také pro pěstování těchto drog za účelem samozásobitelství (tzn. že navazujícím krokem není distribuce a s tím související ohrožení zdraví třetích osob) oproti sankcím pro „komerční“ pěstování, které díky privilegovanosti navrhovaného § 258 bude nadále postihováno jako výroba drogy.

Navrhovaná zákonná úprava je analogická k současnému návrhu úpravy skutkové podstaty držení drog pro vlastní potřebu a stejně jako ona řeší odkazem na vládní nařízení v § 261 stanovení pojmu větší množství a množství větší než malé a v daném případě i druhu rostliny resp. houby – to mj. zajišťuje dostatečnou rychlost reakce na aktuální vývoj v epidemiologických trendech.

Zároveň takováto úprava naplňuje záměr vlády, vyjádřený v usneseních vlády České republiky č. 1177/01 a 753/03, totiž legislativní rozdělení drog do dvou nebo tří skupin (bod 1 Přílohy 1177/01) a jeho zohlednění při rekodifikaci trestního práva hmotného (bod 4 Přílohy 1177/01). Vlastním smyslem je zachovat trestnost (držení a) pěstování psychotropních rostlin – a z nich zejména nejčastěji pěstovaného konopí – pro vlastní potřebu, zároveň však aktivně vyřadit (vesměs experimentální a rekreační, tedy „neproblémové“) konzumenty konopných drog (a dalších rostlinných drog a hub) z účasti na trhu, na němž se vyskytují s komparativně významně nebezpečnějšími drogami typu heroinu, metamfetaminu, kokainu apod.

Privilegovaná skutková podstata § 258 umožňuje změkčit trestní postih proti samozásobitelům psychotropních rostlin a hub přesně tak, jak jej měla na mysli vláda ve shora citovaném usnesení č. 1177/01.

Formulace privilegované skutkové podstaty nedovoleného pěstování rostlin obsahující omamnou nebo psychotropní látku (srov. i § 261 odst. 3) umožňuje pak přísněji postihovat pěstování rostlin nebo hub, které obsahují psychotropní nebo omamné látky, které jsou pěstovány pro výrobu (např. kokový keř atd.), a nikoli pro vlastní potřebu. Na druhé straně ustanovení § 258 nekriminalizuje pěstování rostlin s psychotropním účinkem, které dosud žádnému zákonnému omezení nepodléhají (jako je puškvorec, muškátový oříšek, petúnie atd.).

Důvodová zpráva k § 259:

U trestného činu výroby a držení předmětu k nedovolené výrobě omamné a psychotropní látky a jedu (§ 259) osnova upřesňuje základní skutkovou podstatu v souladu s Úmluvou OSN proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami ze dne 20. prosince 1988 (č. 62/1989 Sb.), a to ze stejných důvodů, které jsou uvedeny v důvodové zprávě u § 261. Dále zde byla rozšířena sazba trestu odnětí svobody směrem dolů a upřesněny okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby.

Důvodová zpráva k § 260:

U šíření toxikomanie (§ 260) byly doplněny pouze okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby, spáchá-li pachatel tento trestný čin jako člen organizované skupiny a dopustí-li se tohoto trestného činu vůči osobě mladší čtrnácti let tak, aby tyto zvlášť ohrožené osoby byly proti takovému jednání zvýšeně chráněny.

Vymezení šíření toxikomanie navazuje na definici návykové látky v § 411, podle níž se za návykovou látku považuje i alkohol; naproti tomu se za návykové látky nepovažují jiné společensky akceptovatelné látky, např. tabák, káva, čaj, čokoláda apod., na které také může u člověka vzniknout návyk, ale na rozdíl od ostatních návykových látek nepříznivě neovlivňují psychiku člověka nebo jeho ovládací nebo rozpoznávací schopnosti nebo sociální chování.

Smyslem tohoto ustanovení není postihnout jednání, které je vykonáváno se záměrem zmírnit negativní psychické, zdravotní a sociální dopady zneužívání návykových látek na jejich uživatele. To odpovídá Národní strategii protidrogové politiky, která stanoví jako jeden z dlouhodobých cílů snížení negativních sociálních a zdravotních dopadů a poškození způsobovaných užíváním drog snížit s tím spojené společenské náklady. To souvisí i s terciální prevencí v oblasti sociální práce s uživateli drog, kde mezi moderní techniky práce s uživateli patří např. výměna injekčních stříkaček a jehel nebo toxikologické testování některých drog (např. extáze). Terciální prevence není totiž orientována na omezování poptávky po drogách, nýbrž na minimalizaci škod a úmrtí způsobených drogami.

Důvodová zpráva k § 261:

Vzhledem k potřebám praxe, když jen velmi obtížně se sjednocuje postup orgánů činných v přípravě řízení trestním (viz rozdílné tabulky v závazném pokynu policejního prezidenta č. 39/1998 a v pokynu obecné povahy nejvyššího státního zástupce č. 6/2000) a judikatura ohledně v zákoně stanoveného množství většího než malého u omamných a psychotropních látek a jedů, což má za následek nejednotnost v postupu orgánů činných v trestním řízení, osnova v § 261 zmocňuje vládu, aby vládním nařízením stanovila, jaké je množství větší než malé u omamných látek, psychotropních látek a jedů, určení rostlin nebo hub, obsahujících omamnou nebo psychotropní látku a jaké je množství větší než malé ve smyslu § 258.

Jinak přebírá osnova toto zmocňující společné ustanovení beze změny.

Důvodová zpráva k § 262:

Česká republika je vázána mezinárodními závazky vyplývajícími z Úmluvy o potlačení protiprávního zmocnění se letadel přijaté v roce 1970 v Haagu (vyhláška č. 96/1974 Sb.) a z Úmluvy o potlačování protiprávních činů ohrožujících bezpečnost civilního letectví, přijaté v roce 1971 v Montrealu (vyhláška č. 16/1974 Sb.). – srov. i Tokijskou úmluvu o trestných a některých jiných činech na palubě letadla (vyhláška č. 102/1984 Sb.).

Útoky proti civilní letecké dopravě, kdy se pachatelé zmocňují letadel s cestujícími na palubě jako prostředku k útěku za hranice nebo používají cestujících jako rukojmí k nátlaku na vlády, vynucení si volného odletu, příp. k získání výkupného apod., je vážně narušován provoz leteckých služeb a oslabována důvěra v bezpečnost letecké dopravy. Ve stejném rozsahu je osnovou poskytována ochrana civilním plavidlům proti obdobným útokům, která byla do platné úpravy doplněna novelou z roku 1990. Vzhledem k připravovanému přístupu k Úmluvě o potlačování protiprávních činů proti bezpečnosti námořní plavby a k Protokolu o potlačování protiprávních činů proti bezpečnosti pevných plošin na pevninské mělčině (ze dne 10. 3. 1988, Řím) se jeví vhodným rozšířit trestný čin získání kontroly nad vzdušným dopravním prostředkem a civilním plavidlem i na pevné plošiny na pevninské mělčině. Takové rozšíření však vzhledem k povaze těchto plošin nepřichází v úvahu u § 268 a 269.

Jinak osnova přebírá v podstatě beze změny dikci ustanovení o trestném činu získání kontroly nad vzdušným dopravním prostředkem, civilním plavidlem a nově i pevnou plošinou (§ 262), u které mimo doplnění o pevnou plošinu na pevninské mělčině dále jen upřesňuje následek v odstavci 2 písm. a) a zpřísňuje trestní sazbu odnětí svobody u odstavce 2 tak, aby odpovídala nejzávažnějším trestným činům proti životu a zdraví.

Důvodová zpráva k § 263:

Ustanovení § 263 o trestném činu ohrožení bezpečnosti vzdušného dopravního prostředku a civilního plavidla, které poskytuje širší ochranu civilnímu letectví, než požaduje mezinárodní Úmluva o potlačování protiprávních činů ohrožujících bezpečnost civilního letectví přijatá v roce 1971 v Montrealu (vyhláška č. 16/1974 Sb.), neboť chrání nejen bezpečnost, ale i provoz vzdušného dopravního prostředku, osnova přejímá zcela v souladu s platnou úpravou.

Důvodová zpráva k § 264:

U trestného činu zavlčení vzdušného dopravního prostředku do ciziny (§ 264) osnova přebírá z platné právní úpravy obsažené v trestním zákoně s obdobnými úpravami okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby jako u trestného činu získání kontroly nad vzdušným dopravním prostředkem a civilním plavidlem včetně zpřísnění nejzávažnější kvalifikované skutkové podstaty (odstavec 3).

Důvodová zpráva k hlavě VIII – Trestné činy proti životnímu prostředí – § 265 až 280:

Druhovým objektem trestných činů proti životnímu prostředí obsažených v této hlavě je zájem na ochraně životního prostředí jako základního životního prostoru člověka, živočichů i jiných organismů. Životním prostředím je vše, co vytváří přirozené podmínky existence organismů včetně člověka a je předpokladem jejich dalšího vývoje (§ 2 zákona č. 17/1992 Sb., o životním prostředí). Za základní složky životního prostředí se považují zejména ovzduší, voda, horniny, půda, organismy, ekosystémy a energie. Výčet složek životního prostředí je jen demonstrativní.

Ochrana životního prostředí se zajišťuje jednak právní úpravou režimu jednotlivých jeho složek (ovzduší, vody, půdy, lesa atd.), a to včetně ochrany způsobu uspořádání těchto složek (ochrana přírody a krajiny). Dále je tato ochrana zajišťována právní úpravou režimu činností, které mohou mít na jednotlivé složky životního prostředí a na jejich uspořádání negativní vliv, tj. právní regulaci využívání přírodních zdrojů, stavební činnosti, nakládání s odpady atd.

Úvodní ustanovení skutkových podstat trestných činů namířených proti životnímu prostředí, byla osnovou převzata v zásadě z jedné z posledních novelizací platného trestního zákona provedené zákonem č. 134/2002 Sb. Tato novelizace upřesnila a konkretizovala některé zákonné znaky trestných činů proti životnímu prostředí, jak v obecných skutkových podstatách poškození a ohrožení životního prostředí (§ 265) a poškození a ohrožení životního prostředí z nedbalosti (§ 266) a zavedla možnost trestního postihu za poškozování nebo ohrožování životního prostředí nejen jako celku, ale též některých jeho složek, tj. lesa (§ 267), zvláště chráněných nebo ohrožených živočichů a rostlin nebo volně žijících živočichů a rostlin (§ 271 až § 273), resp. umožnila postih za zvláště škodlivé specifické zásahy do životního prostředí, zejména v podobě těžby dřeva v lese (§ 267), nakládání s nebezpečnými odpady (§ 270) a odnímání většího množství živočichů nebo rostlin z přírody (§ 273).

Tím byly odstraněny některé výkladové a aplikační potíže vyplývající z mnohdy obecných a neurčitých formulací v právní úpravě účinné do 30. 6. 2002, jež ve svých důsledcích limitovaly možnosti využívání trestního postihu některých rozšířených zásahů do životního prostředí. Stávající formulace ustanovení § 265 až § 273 tedy již umožňují efektivnější trestněprávní ochranu životního prostředí jako celku i jeho jednotlivých složek při respektování požadavků na přesnost a předvídatelnost podmínek trestní odpovědnosti a zároveň jimi Česká republika plní některé mezinárodní závazky vyplývající zejména z Basilejské úmluvy o kontrole pohybu nebezpečných odpadů přes hranice států a jejich zneškodňování (viz sdělení pod č. 100/1994 Sb.) a Úmluvy o mezinárodním obchodu ohroženými druhy volně žijících živočichů a rostlin (viz sdělení pod č. 572/1992 Sb.).

Druhovým objektem trestných činů podle § 265 až § 273 je zájem na ochraně životního prostředí a jeho jednotlivých složek. K naplnění jejich skutkových podstat je třeba, aby byly dány dva základní předpoklady:

a) protiprávnost jednání pachatele, která je v jednotlivých skutkových podstatách výslovně vyjádřena odkazem na příslušné právní předpisy (jde o skutkové podstaty s blanketní dispozicí),

b) nežádoucí stav – ohrožení či poškození životního prostředí jako celku nebo jeho jednotlivých složek určitým jednáním.

V citovaných ustanoveních je obsažena trestní sankce za některé případy porušování ústavně zakotvené zásady, podle níž má každý právo na příznivé životní prostředí (čl. 35 odst. 1 LPS) a při výkonu svých práv nikdo nesmí ohrožovat ani poškozovat životní prostředí, přírodní zdroje, druhové bohatství přírody a kulturní památky nad míru stanovenou zákonem (čl. 35 odst. 3 LPS).

V některých případech jde v základních skutkových podstatách o trestné činy ohrožovací (např. v § 273), jinde zákon vyžaduje poškození (§ 267) nebo poškození a ohrožení životního prostředí stanoví alternativně (§ 270).

Osnova upravuje v ustanoveních § 265 až 273 oproti stávající úpravě jen některé alternativní tresty k trestu odnětí svobody u trestného činu ohrožení a poškození životního prostředí (§ 265).

Důvodová zpráva k § 265 a § 266:

V ustanoveních § 265 a § 266 na základě vstupu České republiky do Evropské unie je potřebné stanovit vysoký stupeň ochrany nejen u zvláště chráněných území, ale rovnocennou měrou i u evropsky významných lokalit a ptačích oblastí, které tvoří dohromady část

celoevropské soustavy chráněných území Natura 2000. Definice těchto pojmů jsou obsaženy v § 3 odst. 1 písm. o), písm. p) a § 45e zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů, a povinnost je vyhlásit a chránit vyplývá ze směrnice Rady 92/43/EHS o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin a ze směrnice Rady 79/409/EHS o ochraně volně žijících ptáků. Za poškození území Natury 2000 hrozí České republice sankce ze strany Evropské unie.

Důvodová zpráva k § 267:

U poškození lesa současná úprava nepostihuje všechny případy závažného poškozování lesa a v praxi se objevuje časté obcházení zákona, proto je potřebné tuto skutkovou podstatu upřesnit. K závažnému poškozování lesa dochází neoprávněnou těžbou těsně pod stanovenou hranici 1,5 ha, přičemž takových ploch může být více umístěno blízko sebe (např. v lese téhož vlastníka, v témže lesním zařizovacím obvodu a pod.). Za uplynulé decennium vzniklo v lesích soukromých vlastníků mnoho holin nezákonným způsobem nebo následkem kalamit vzniklých působením abiotických (vítr, mokrý sníh) nebo biotických (kůrovec) činitelů. Tyto holiny zůstávají obvykle dlouhodobě nezalesněné, přirozeně vzniklý keřový porost je mezernatý a špatně odrůstá. Těžením lesních porostů přímo navazujících na tyto nezajištěné holiny dochází k další prodlevě při vývoji následných porostů a ke kumulaci negativních účinků velkoplošného odlesnění. Celková újma na lese je v takových případech mnohem vyšší než při jednorázovém vykácení lesa na ploše větší než 1,5 ha uvnitř neporušeného zralého lesa. Proto je třeba, aby takové případy byly rovněž postižitelné podle trestního zákona. Touto trestnou činností jsou poškozování, jak vlastníci sousedních lesů, kterým hrozí nárůst škod následkem větrných kalamit na nově vzniklých porostních stěnách, tak i veřejnost, protože les z hlediska životního prostředí plní v krajině řadu cenných mimoprodukčních funkcí (ochrana biodiverzity, zadržování vody v krajině a jiné klimatické funkce, rekreační funkce atd.).

Důvodová zpráva k § 268:

Úprava tohoto ustanovení má úzkou návaznost na § 265 a § 266. Doplnuje se zde na základě požadavků z praxe sčítání zasažených území a vodních toků. Smyslem této úpravy je zabránit obcházení zákona a umožnit postih zasažení více menších ploch v souvisejících případech, což v případě nepostižitelnosti může mít za následek ještě závažnější poškození životního prostředí než jedno takové zasažení.

Důvodová zpráva k § 269:

Ustanovení o trestném činu neoprávněného vypuštění znečišťujících látek je nově do trestního zákoníku zařazeno na základě Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2005/35/ES ze dne 7. září 2005 o znečištění z lodí a o zavedení sankcí za protiprávní jednání a Rámcového rozhodnutí Rady EU č. 2005/667/SVV ze dne 12. července 2005 k posílení rámce trestního práva pro boj proti znečištění z lodí. Tyto dokumenty navazují na provádění Mezinárodní úmluvy o zabránění znečišťování z lodí z roku 1973 a protokol k této úmluvě z roku 1978, v platném znění (Marpol 73/78), které je třeba harmonizovat na úrovni Společenství. Účelem je zajistit, aby osoby odpovědné za vypouštění podléhaly odpovídajícím trestním sankcím uvedeným ve Směrnici a Rámcovém rozhodnutí, a tím byla zlepšena námořní bezpečnost a zvýšena ochrana mořského prostředí před znečištěním z lodí.

„Znečišťujícími látkami“ rozumějí látky zahrnuté v přílohách I (ropné látky) a II (jedovaté kapalné látky volně ložené) úmluvy Marpol 73/78. „Vypouštěním“ je jakékoli vypuštění z lodi nebo jiného námořního plavidla bez ohledu na to, pod jakou vlajkou pluje, podle článku 2 úmluvy Marpol 73/78. Námořními plavidly jsou mimo lodí jakéhokoli typu, provozovaných v mořském prostředí, i křídlové čluny, vznášedla, ponorky a plovoucí zařízení.

Vzhledem k tomu, že úmluva Marpol 73/78 obsahuje značné množství výjimek [srov. například výjimky stanovené v příloze I pravidle 9, pravidle 10 nebo pravidle 11 písm. a) nebo c) nebo v příloze II pravidle 5 nebo pravidle 6 písm. a) nebo c) úmluvy Marpol 73/78], kdy je naopak vypouštění znečišťujících látek povoleno, bylo třeba v dikci skutkové podstaty podle § 269 vyjádřit, že vypouštění se musí stát v „rozporu s mezinárodní smlouvou“.

Důvodová zpráva k § 270:

Ustanovení o nakládání s odpady je v podstatě přebíráno z platné právní úpravy, ale je logicky uspořádáno z hlediska vzájemné návaznosti a závažnosti (nakládání s odpady v odstavci 1 oproti nakládání s nebezpečnými odpady v odstavci 2).

Důvodová zpráva k § 271 a § 272:

Oproti platné úpravě jde pouze o nápravu nepřesně použitých pojmů v odstavci 2 tohoto ustanovení pro dva typy objektu ochrany: jednak pro naše zvláště chráněné druhy podle zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů, a jednak o tzv. exempláře CITES používané v mezinárodním obchodě, což jsou převážně chráněné druhy rostlin a živočichů z jiných zemí (papoušci, velké kočkovité šelmy, orchideje atd.). V § 181f odst. 2 jde navíc o ty nej přísněji chráněné kategorie, kde je trestná neoprávněná manipulace již s jedním jedincem nebo exemplářem. Označení objektu ochrany je nutno formulovat pro § 275 odst. 2 tak, že jde v prvním případě o takového rostlinného nebo živočišného jedince, který patří mezi zvláště chráněné druhy, a navíc spadá do kategorie kriticky ohrožených. To vyplývá z § 48 zákona č. 114/1992 a ze seznamů přílohy III vyhlášky č. 395/1992 Sb. V druhém případě jde o exemplář druhu přímo ohroženého vyhubením nebo vyhynutím, který je definován v čl. 2 písm. t) a čl. 3 odst. 1 nařízení Rady (ES) č. 338/97 o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi (vymezeny jsou v příloze A tohoto nařízení). Je rovněž nutno do tohoto ustanovení doplnit slovo „vyhynutím“, protože pojem vyhubení neodpovídá oficiálnímu překladu v nařízení č. 338/97 (tam je uvedeno vyhynutí) a neodpovídá přesně ani obsahem. Obdobně je tomu i ohledně nedbalostního ustanovení § 272.

Důvodová zpráva k § 273:

Toto ustanovení zůstává stejné jako v platném ustanovení § 181h trestního zákona. Hlavním důvodem pro jeho přijetí byly požadavky mezinárodní úmluvy o biologické rozmanitosti z roku 1992, publikované ve Sbírce zákonů pod č. 134/1999 Sb. Nad rámec platné úpravy bylo do této skutkové podstaty zařazeno nejen odnímání, ale i „ničení“ a byla upravena příslušná trestní sazba z hlediska návaznosti na ostatní skutkové podstaty týkající se životního prostředí.

Důvodová zpráva k § 274:

Trestný čin týrání zvířat (§ 274), který je do této hlavy s ohledem na obecný chráněný zájem přefazován, osnova zásadním způsobem přepracovává, neboť dosavadní postih je předmětem kritiky nejen ze strany fyzických a právnických osob, které se zabývají ochranou zvířat, ale i některých státních orgánů. U odstavce 1 se proto novým způsobem formuluje skutková podstata, aby na jedné straně byla odlišena od přestupku, vymezeny nejnebezpečnější formy jednání a byl umožněn náležitým způsobem opakovaný postih pachatelů této trestné činnosti.

Vzhledem k tomu, že jsou kritizovány zejména velmi nízké tresty, které zákon na tento trestný čin stanoví, zvyšují se i trestní sazby jak u základní skutkové podstaty, tak i u zvlášť přitěžujících okolností, které jsou nově formulovány, přičemž se doplňuje i okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby v odstavci 3 tak, aby byl zajištěn náležitý postih

takového chování ve vztahu k většímu počtu zvířat. Současně se však zachovávají i relace k trestným činům proti životu a zdraví lidí (srov. hlavu I zvláštní části).

Důvodová zpráva k § 275:

Na základě zkušeností z praxe je poukazováno na případy, kdy na základě jednání z nedbalosti při zanedbání potřebné péče byla způsobena zvířatům smrt nebo trvalé následky na zdraví, které jsou dosud postihovány jen jako přestupky podle zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, ve znění pozdějších předpisů, což neodpovídá jejich závažnosti. Z praxe jsou známy případy, kdy osoba, která má o zvíře pečovat, je ponechá z různých důvodů (odjezd na dovolenou, opuštění bydliště atd.) bez potřebné péče a zvířata strádají žízní, hladem, působením klimatických vlivů a následným poškozením fyziologických funkcí. V důsledku zanedbání potřebné péče jsou v některých případech v podobných podmínkách i celé skupiny zvířat chovaných k hospodářským účelům, což vyvolává oprávněně pozornost celé veřejnosti. Jako příklad lze uvést i situace, k nimž dochází při nesprávných podmínkách transportu zvířat, kdy je přepravováno příliš velké množství zvířat v malých prostorách, kdy dochází velmi často k úhynu těchto zvířat. Z těchto důvodů osnova upravuje novou skutkovou podstatu trestného činu zanedbání péče o zvíře z nedbalosti, která bude postihovat pachatele, který z hrubé nedbalosti, zanedbá potřebnou péči o zvíře, které vlastní nebo o něj je povinen se z jiného důvodu starat, a způsobí mu tím smrt nebo trvalé následky na zdraví. Přísněji trestný bude pak takový pachatel, který se tohoto činu dopustí ve vztahu k většímu počtu zvířat. Případy, kdy dojde sice k zanedbání péče o zvíře, ale nedojde u něj ke smrti nebo k trvalým následkům na zdraví budou nadále postihovány na základě zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, ve znění pozdějších předpisů.

Důvodová zpráva k § 276:

U trestného činu pytláctví (§ 276), který byl zásadním způsobem přepracován tak, aby byl odlišen od přestupku pytláctví, osnova umožňuje v odstavci 2 uložení dalšího peněžitého trestu jako alternativy k trestu odnětí svobody a upravuje okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby způsobem legislativně technicky obvyklým.

Důvodová zpráva k § 277:

Jednou z oblastí, která je v zemích Evropské unie stabilně pod velmi silným dohledem, je oblast nesprávného používání nebo zneužívání léčiv nebo dalších látek u hospodářských zvířat. Ve většině případů jde o látky antimikrobní, protizánětlivé, hormonální, antihormonální, látky s beta adrenergním účinkem, které jsou zneužívány s cílem zvýšení užitkovosti u zvířat, jímž jsou podávány, a tím k zajištění následného vyššího finančního profitu u chovatele. Takovým jednáním však může být v důsledku přítomnosti reziduí těchto látek v potravinách živočišného původu významně poškozeno zdraví u spotřebitele takových potravin. Z tohoto důvodu byla ze strany Evropské unie přijata řada předpisů regulujících podávání těchto látek zvířatům a následný dohled nad přítomností těchto látek jak v tělech zvířat, tak v potravinách živočišného původu. Na tyto předpisy navazují zákon č. 79/1997 Sb., o léčivech a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně souvisejících zákonů (veterinární zákon). Cílem obou těchto předpisů je ochrana zdraví zvířat, ochrana životního prostředí a zejména ochrana člověka (spotřebitele) před nepříznivými vlivy léčiv, a v případě veterinárního zákona před nepříznivými vlivy pocházejícími od zvířat nebo potravin živočišného původu. Praktické zkušenosti, které navazují na výkon dozoru v této oblasti, ukazují, že možnost pouze správních postihů není nedostatečná, když se objevily i v této oblasti případy jednání organizovaných skupin pachatelů. Z těchto důvodů osnova upravuje nový trestný čin neoprávněné výroby, držení a jiné nakládání s léčivy a jinými látkami

ovlivňujícími užítkovost hospodářských zvířat (§ 277), který zajišťuje náležitý trestněprávní postih takového jednání, včetně příslušných okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby.

Důvodová zpráva k § 278 až 280:

Osnova přebírá z platné právní úpravy jen s určitými terminologickými úpravami (pojem „choroby“ je nahrazen pojmem „nemoci“) trestné činy šíření nakažlivé nemoci zvířat (§ 278), šíření nakažlivé nemoci a škůdce užítkových rostlin (§ 279) a příslušné společné zmocňující ustanovení (§ 280). Ve skutkové podstatě trestného činu šíření nakažlivé nemoci zvířat (§ 278) jsou pojmy „domácí zvíře a jiné hospodářsky důležité zvíře“ nahrazeny pojmy „zvířat v zájmových chovech, hospodářských zvířat a volně žijících zvířat“, které obsahují platné právní předpisy [§ 3 písm. d), e), k) zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, ve znění pozdějších předpisů; srov. i zákon č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a změně souvisejících zákonů (veterinární zákon), ve znění pozdějších předpisů].

Důvodová zpráva k hlavě IX – Trestné činy proti republice, cizímu státu a mezinárodní organizaci – § 281 až 294:

Ustanovení hlavy IX chrání především základy suverénního demokratického právního státu, tj. jeho ústavní zřízení, bezpečnost a obranyschopnost. Osnova, na rozdíl od dosavadní úpravy, poskytuje ochranu nejen České republice, ale v určitém rozsahu i cizímu státu (§ 286) a mezinárodní organizaci (§ 283, § 285 a § 287). Druhovému objektu odpovídá i systematika první hlavy, jež se člení do tří dílů.

Ochranou těchto základních zájmů demokratického státu se zabezpečuje též ochrana základních práv a svobod občanů. Pouze demokratické ústavní zřízení garantuje pluralitní demokracii, tedy politický systém založený na svobodném a dobrovolném vzniku a soutěži politických stran respektujících základní demokratické principy, a tím zabezpečuje občanovi reálnou možnost ovlivňovat politické a ekonomické uspořádání státu. Současně zaručuje, že vůle většiny se nezmění na diktát tím, že většinu zavazuje, aby ve svém rozhodování dbala ochrany menšin (srov. čl. 5 a 6 Ústavy ČR).

Právě proto, že demokratické ústavní zřízení je zárukou práv a svobod občanů, musí být i prostředky trestního práva chráněno před jednáním, kterým má být násilnou, nedemokratickou cestou dosaženo jeho změny.

Jen suverénní stát může poskytnout účinnou ochranu svým občanům, jejich základním právům a svobodám. K obraně suverenity státu směřují i ustanovení této hlavy trestního zákona poskytující trestně právní ochranu bezpečnosti republiky a její obranyschopnosti před vnější agresí.

Důvodová zpráva k § 281:

Osnova přebírá skutkovou podstatu trestného činu vlastizrady v podstatě ve stejném rozsahu jako je vymezena v platné právní úpravě, přičemž výčet trestných činů, kterých se dopustí občan České republiky ve spojení s cizí mocí je přizpůsoben s ohledem na změny provedené v jejich úpravě v tomto oddílu (doplnění teroristického útoku a vypuštění záškodnictví). Vzhledem k závažnosti tohoto trestného činu a s přihlédnutím k nejvyšší výměře trestu odnětí svobody (§ 55 odst. 1) je upravena i výše sazby trestu odnětí svobody.

Důvodová zpráva k § 282:

Také trestný čin rozvracení republiky je v osnově uveden v podstatě ve shodě s platnou právní úpravou (je pouze upřesněn pojem „více osob“ jako nejméně dvou osob). Upravena je též sazba trestu odnětí svobody u kvalifikované skutkové podstaty (odstavec 2), a to vzhledem k závažnosti tohoto trestného činu a s přihlédnutím k nejvyšší výměře trestu odnětí svobody (§ 55 odst. 1).

Důvodová zpráva k § 283:

Porušování práva páčáním trestných činů v mezinárodním rozsahu dosáhlo v poslední době značných rozměrů. Jsou zaznamenávány čím dál tím častější a stále nebezpečnější projevy terorismu, mířícího k samé podstatě demokracie a demokratických zřízení jednotlivých států i mezinárodních souručenství, ať už v podobě mezinárodních organizací či organizací států samotných. Projevy mezinárodního organizovaného zločinu dosahují stále větších rozměrů, stávají se univerzálnějšími a přitom z hlediska organizovanosti zločineckých struktur současně i specializovanějšími. Specializovanost těchto struktur přitom dosahuje dnes již takové mezinárodní úrovně, že dochází ke kooperaci jednotlivých entit specializovaných nejen podle dělby činnosti, ale současně i podle jejich národní příslušnosti. Internacionalizace zločinu, spolu s tímto jevem specializace až na „národní“ úroveň, vede k novým závažným negativním jevům, urychluje pronikání těchto zločineckých struktur do národních ekonomických i správních struktur a dochází tak k plošnému ohrožení demokratického fungování samotné společnosti. V souladu s tím musí být vytvořeny i efektivní prostředky v podobě institutů trestního práva hmotného, které by dovolovaly – a to rovněž i z pohledu mezinárodních potřeb – postihovat tvrdě a přísně, při zachování pravidla spravedlivého procesu, ty nejzávažnější kriminální jevy, a přispívat tak k odstraňování všech kriminogenních faktorů včetně identifikace, zmrazování, odčerpávání a konfiskace hmotných, zejména finančních, zdrojů, jež jsou pro uvedené zločinecké struktury jak cílem tak i současně prostředkem k jeho dosažení.

Proto musí Česká republika vynaložit maximální úsilí na boj proti těmto formám projevu mezinárodního zločinu, chce-li zůstat nadále demokratickou společností a chce-li být jako taková také ze zahraničí vnímána. Neboť cílem této úpravy je především a zejména (a právě proto je realizována povinně v členských státech Evropské unie v mezích tam stanovených pravidel) zefektivnit boj proti mezinárodnímu organizovanému zločinu v jeho nejhorší teroristické podobě uskutečňovaný orgány ochrany práva v oblasti mezinárodní trestní spolupráce na základě Rámcového rozhodnutí Rady Evropské unie č. 2002/475/JVV o boji proti terorismu.

Požadavek na zpřísnění trestní represe a upřesnění skutkové podstaty postihující jednání, které směřuje k destabilizaci základních demokratických hodnot společnosti, zajišťovaných činností státu, která vede fakticky k ohrožení základních hodnot života člověka a napadá funkce státu jako představitele společnosti, organizované na demokratických principech, vyplývá z rozvoje lidské civilizace, jejíž technická vyspělost vede k možnostem jejího zneužití proti ní samé izolovanými skupinami lidí (nebo i organizacemi s mezinárodní působností či celých států). Proto osnova nově formuluje skutkovou podstatu trestného činu teroristického útoku, která nebude tak, jako dosud zaměřena úzce jen na ochranu státního zřízení republiky, ale bude chránit obecné demokratické principy, jsou-li napadány kýmkoli. Stejná ochrana jako orgánům veřejné moci (srov. důvodovou zprávu k § 121) bude poskytnuta i mezinárodním organizacím ve smyslu mezinárodního práva veřejného, jejichž význam roste s rozvojem mezinárodní interakce, specializace, dělby práce i potřebami zajišťovat určité výseky lidské činnosti v mezinárodním měřítku jednotně, pomocí těchto organizací, a také cizím státům (§ 286). Nová skutková podstata chrání v nejširší míře uvedené principy proti jakékoli formě jednání, mající povahu teroristických činů. Toto

jednání vypočítává nová skutková podstata taxativně, jeho výčet odpovídá též požadavkům Rámcového rozhodnutí Rady o boji proti terorismu.

Nově formulovaná samostatná skutková podstata podle odstavce 2 postihuje stejným způsobem i jednání osob, které takovým jednáním vyhrožují nebo takové jednání úmyslně finančně podporují [jde o činnost, která je podřazena pod jednání, popsané ve všech alternativách písmen a) až g) odstavce 1]. Jde fakticky o další formu trestné součinnosti, která má jinak svoji obdobu v pomoci k trestnému činu podle zásad uvedených v § 24, zejména v podobě poskytování prostředků ke spáchání trestného činu. Protože však jde o jednání natolik specifické a může mít řadu různých zvláštních podob, přičemž dostatečná finanční podpora teroristických aktivit je základní podmínkou pro činnost těchto zločineckých struktur, je plně namístě vyjádřit zavrženíhodnost takového jednání formulací zvláštní skutkové podstaty, z níž jednoznačně vyplývá, že finanční podpora terorismu zasluhuje stejně přísný trest jako vlastní terorismus.

Odstavec třetí umožňuje postihnout jednání uvedená v odstavci 1 přísnější sankcí, pokud došlo k některé, ze zde uvedených okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby.

Důvodová zpráva k § 284:

Osnova zachovává vedle teroristického útoku i trestný čin teroru (§ 284), který postihuje úmyslné usmrcení jiného v úmyslu poškodit ústavní zřízení republiky, aniž by šlo o teroristický útok podle § 283. Na rozdíl od platné úpravy, již nepovyšuje pokus na úroveň dokonatého trestného činu, neboť pro to není s ohledem na ustanovení § 21 odst. 1, 2 žádný důvod.

Důvodová zpráva k § 285:

Po teroristických událostech 11. září roku 2001, které ukázaly, kam až mohou podobné struktury zajít při prosazování svých vysoce nebezpečných zájmů, příkře odporujících demokratickým principům, na nichž stojí moderní lidská společnost, se zřetelně ukázala nedostatečnost izolovaného přístupu k trestněprávnímu postihu podobných teroristických činů, pokud je tento přístup založen jen na dnes již naprosto nevyhovujících úzkých zásadách ochrany jednotlivých států samotných, chránících takovou úpravou jen sama sebe. Každý moderní stát, chce-li se počítat mezi skutečně demokratické, je povinen s těmito jevy bojovat a je také povinen zásadně změnit přístup k posuzování nebezpečností těchto aktů, byť nebyly namířeny proti němu samotnému, ale proti jinému státu vyznávajícímu stejné principy, nebo proti jakékoli mezinárodní organizaci tyto principy ve své činnosti prosazující. Z tohoto pohledu již shora zmiňované Rámcové rozhodnutí společenství států Evropské unie o boji proti terorismu nutno chápat jako základ trestněprávní úpravy příslušných ustanovení o terorismu, který je i Česká republika povinna transformovat do své vlastní vnitřní právní úpravy v oblasti hmotného práva trestního (v podobě úprav příslušných ustanovení trestního zákona), za účelem zefektivnění boje proti mezinárodnímu (zvláště pak organizovanému) zločinu obecně, a proti terorismu jako jedné z nejhorších forem jejího projevu zvláště.

Z těchto důvodů osnova poskytuje ochranu podle § 283 až 284 nejen České republice nebo mezinárodní organizaci, ale i cizímu státu.

Důvodová zpráva k § 286:

U trestného činu sabotáže (§ 286) osnova rozšiřuje ochranu podobně jako u teroristického útoku i na mezinárodní organizaci a rozšiřuje možnosti ukládat trest propadnutí majetku vedle trestu odnětí svobody. Jinak ponechává dikci tohoto trestného činu beze změny.

Důvodová zpráva k § 287:

Osnova formuluje novou skutkovou podstatu trestného činu zneužití zastupování státu a mezinárodní organizace (§ 287), který postihuje dvě formy jednání, a to jednak jednání pachatele pověřeného zastupovat Českou republiku nebo mezinárodní organizaci, v níž je Česká republika členem, vyjednávat s cizí mocností nebo jinak chránit zájmy České republiky nebo takové mezinárodní organizace, a jednak jednání pachatele, který předstírá, že je takovou pověřenou osobou a vstoupí v jednání o důležité záležitosti České republiky nebo mezinárodní organizace, v níž je Česká republika členem, s osobou, která zastupuje zájmy cizí mocnosti. Obě tato jednání jsou postižitelná podle této skutkové podstaty jen jedná-li pachatel přitom v úmyslu poškodit ústavní zřízení, územní celistvost nebo obranyschopnost republiky anebo zničit její samostatnost, anebo poškodit mezinárodní organizaci.

Důvodová zpráva k § 288 až 290:

Úprava trestných činů proti bezpečnosti republiky navazuje na zákon č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti, který nahradil zákon č. 148/1998 Sb., o ochraně utajovaných skutečností a o změně některých zákonů (byť tento zákon nebyl v celém rozsahu zrušen) především nahradil pojem „utajovaná skutečnost“ pojmem „utajovaná informace“.

Tento zákon již nediferencuje mezi státním, hospodářským a služebním tajemstvím jako zákon č. 102/1971 Sb., ale zná pouze kategorii „utajovaná informace“. Vymezuje ji [§ 2 písm. a) zákona č. 412/2005 Sb.] a rozumí se jí informace v jakékoliv podobě zaznamenaná na jakémkoliv nosiči označená v souladu s tímto zákonem, jejíž vyzrazení nebo zneužití může způsobit újmu zájmu České republiky nebo může být pro tento zájem nevýhodné, a která je uvedena v seznamu utajovaných informací. Národní bezpečnostní úřad zpracovává návrh seznamu utajovaných informací. Seznam utajovaných informací vydává vláda svým nařízením. Seznam utajovaných informací klasifikuje jednotlivou utajovanou informaci do jednoho či více stupňů utajení podle § 4 zák. č. 412/2005 Sb. (srov. § 139 zák. č. 412/2005 Sb.). Zákon dále klasifikuje utajované informace podle závažnosti hrozící újmy do čtyř stupňů utajení:

- a) Přísně tajné,
- b) Tajné,
- c) Důvěrné,
- d) Vyhrazené.

Osnova přebírá trestné činy vyzvědačství (§ 288), ohrožení utajované informace (§ 289) a ohrožení utajované informace z nedbalosti (§ 290) z platné právní úpravy jen s drobnými upřesněními týkajícími se okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby spočívající v získání prospěchu „pro sebe nebo pro jiného“.

U trestného činu vyzvědačství (§ 288) bude i nadále důležitý pojem „cizí moci“, který používá i trestný čin vlastizrady, a jíž se rozumí každý stát mimo Českou republiku bez ohledu na postoje, jaké k České republice zaujímá, ale i nadstátní organizace sdružující několik států, např. vojenská nebo jiná seskupení, v nichž není Česká republika členem. Představují ji orgány a instituce cizího státu nebo uvedené nadstátní organizace reprezentované jejich pracovníky (vládní úředníci, diplomaté, vojenští funkcionáři, pracovníci rozvědek apod.). Dále se zde vzhledem k závažnosti tohoto trestného činu a s přihlédnutím k nejvyšší výměře trestu odnětí svobody (§ 55 odst. 1), upravuje v kvalifikované skutkové podstatě podle odstavce 4 sazba trestu odnětí svobody.

Důvodová zpráva k § 291:

Osnova upravuje trestný čin spolupráce s nepřítelem (§ 291) ve stejném rozsahu a se stejnou trestní sankcí jako v platném trestním zákoně.

Důvodová zpráva k § 292:

U trestného činu válečné zrady (§ 292), u kterého jsou mimo vojska a ozbrojeného sboru doplněny i „nepřátelské ozbrojené síly“, pak je, vzhledem k závažnosti tohoto trestného činu a s přihlédnutím k nejvyšší výměře trestu odnětí svobody (§ 55 odst. 1), upravena sazba trestu odnětí svobody.

Důvodová zpráva k § 293:

Trestný čin služby v cizím vojsku (v platné právní úpravě § 115 trestního zákona) je v odstavci 1 upraven v osnově v podstatě stejným způsobem jako v platném trestním zákoně (doplněny jsou obdobně jako v § 292 jen „ozbrojené síly“), ale sazba trestu odnětí svobody je zásadně snížena (až na pět let). Vzhledem k nové úpravě výkonu vojenské služby v cizím vojsku v zákoně č. 585/2004 Sb., o branné povinnosti a jejím zajišťování (branný zákon), ve znění pozdějších předpisů, bylo do tohoto ustanovení doplněno, že se tak musí stát „v rozporu se zvláštním právním předpisem“. Zvlášť přitěžující okolnost podle odstavce 2 osnova přebírá z platné právní úpravy s upravenou sazbou na tři léta až deset let odnětí svobody, tedy tak, aby navazovala na sazbu uvedenou v § 292 o válečné zradě.

Důvodová zpráva k § 294:

Trestný čin porušení osobní a věcné povinnosti pro obranu státu (§ 348), který sem byl v souladu s jeho objektem přesunut z hlavy týkající se trestných činů proti branné povinnosti, osnova upravuje zásadě ve shodě s platným zněním této skutkové podstaty v trestním zákoně. V návaznosti na zákon č. 222/1999 Sb., o zajišťování obrany České republiky, ve znění pozdějších předpisů, který stanoví osobní a věcné povinnosti pro obranu státu, se nahrazuje pojem „obranu vlasti“ pojmem „obranu státu“.

Důvodová zpráva k hlavě X – Trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných – § 295 až 341:

Hlava desátá zvláštní části trestního zákoníku chrání široké spektrum společenských vztahů, zájmů a hodnot, které jsou nezbytné k tomu, aby stát budovaný na principech demokracie a zákonnosti mohl bezchybně vykonávat svoje funkce v zájmu veřejnosti. Jde o trestné činy, které přímo nebo nepřímo ohrožují řádnou činnost orgánů státu, územní samosprávy, jiných orgánů veřejné moci nebo jinak ohrožují pořádek ve věcech veřejných, zejména nerušené fungování orgánů státní správy, orgánů územní samosprávy, soudů a ostatních orgánů veřejné moci, důsledné uplatňování zákonnosti, výkon pravomoci úředních osob (dříve „veřejných činitelů“), čistotu veřejného života a ochranu obecných zájmů i práv a svobod jednotlivců v rámci veřejného pořádku.

Jednotlivé skutkové podstaty v této hlavě jsou rozděleny podle druhových objektů trestných činů do osmi dílů:

- díl první (§ 295 až 300) chrání řádný chod činnosti orgánů státní správy, orgánů územní samosprávy, soudů a ostatních orgánů veřejné moci a dále výkon pravomoci úředních osob před násilnými útoky a výhrůžkami pachatelů; v případě, že by útok na orgán státní správy, orgán územní samosprávy, soud nebo jiný orgán veřejné moci anebo úřední osobu byl veden v úmyslu rozvrátit nebo poškodit ústavní zřízení, územní celistvost, obranyschopnost nebo samostatnost republiky, bylo by takové jednání postihováno podle některého z ustanovení hlavy deváté zvláštní části trestního zákona,

- díl druhý (§ 301 a 302) chrání společnost i občany před úmyslným i nedbalostním porušováním povinností úředních osob,
- díl třetí (§ 303 až 307) chrání čistotu veřejného života, nestranné a objektivní obstarávání věcí obecného zájmu osobami, které věci obecného zájmu obstarávají, před různými formami korupce (úplatkářstvím),
- díl čtvrtý (§ 308 až 324) chrání další důležité zájmy spjaté s činností státu a jeho orgánů před různými formami jednání, která narušují řádnou činnost orgánů veřejné moci, ztěžují výkon správy státu nebo realizaci některých práv občanů,
- díl pátý (§ 325 až 329) chrání veřejný pořádek proti jednání, které z důvodu národnostního, rasového, etnického, náboženského, třídního, příslušnosti k určité skupině osob, anebo z důvodu omezování práv a svobod jejich příslušníků nebo jednotlivců narušuje občanské soužití občanů vykonáním násilí, vyhrožováním, podněcováním k nenávisti, hanobícími projevy nebo jinými podobnými projevy,
- díl šestý (§ 330 až 333) chrání veřejný pořádek proti jednáním šířícím poplašné zprávy, výtržnickým, vandalským a jiným podobným narušováním,
- díl sedmý (§ 334 až 336) chrání společnost před jednou z nejzávažnějších forem trestné součinnosti, před zločinným spolčením; v zájmu této ochrany, obdobně jako v jiných státech, se postihuje jako samostatný trestný čin již pouhé členství nebo jakákoli jiná forma podpory zločinného spolčení,
- díl osmý (§ 337 až 341) poskytuje ochranu před některými formami trestné součinnosti, které vážně narušují zákonnost, veřejný pořádek a ohrožují úsilí státu v boji se zločinností.

Důvodová zpráva k § 295 a 296:

Trestné činy násilí proti orgánu veřejné moci (§ 295) a vyhrožování s cílem působit na orgán veřejné moci (§ 296) přebírá osnova z platné právní úpravy s tím, že pojem škody velkého rozsahu (5 000 000 Kč) byl nahrazen pojmem značné škody (500 000 Kč), který více odpovídá majetkovým poměrům úředních osob, a dále pojem „orgánu ... samosprávy“ byl nahrazen pojmem „orgánu ... územní samosprávy“ a pojem „státního orgánu“ byl nahrazen přesnějším pojmem „orgánu veřejné moci“. Pojem orgánů veřejné moci používá např. Ústava České republiky [srov. čl. 87 odst. 1 písm. d) atd.] a zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů [srov. § 72 odst. 1 písm. a), § 76 odst. 1, § 82 odst. 2 písm. a) atd.] a je v našem právním řádu jednoznačně vymezen. Srovnej k tomu nálezy Ústavního soudu sp. zn. I ÚS 229/1998, podle kterého jsou za orgány veřejné moci považovány orgány autoritativně rozhodující o právech a povinnostech subjektů, ať již přímo nebo zprostředkovaně, přičemž veřejnou moc vykonává stát především prostřednictvím orgánů moci zákonodárné, výkonné a soudní, a za určitých podmínek ji může vykonávat i prostřednictvím dalších subjektů. Kriteriem pro určení, zda i jiný subjekt jedná jako orgán veřejné moci, je skutečnost, zda konkrétní subjekt rozhoduje o právech a povinnostech jiných osob a tato rozhodnutí jsou státní mocí vynutitelná, nebo zda může stát do těchto práv a povinností zasahovat. Orgánem v právním slova smyslu je právnická osoba vykonávající svou činnost jako povinnost nebo kompetenci a je zřízená k trvalému a opakujícímu se výkonu činnosti. Srov. i Ústavní soud ČSFR, Sběrka usnesení a nálezů č. 1, Brno 1992, str. 11.

Do kvalifikované skutkové podstaty byla pak doplněna zvlášť přitěžující okolnost způsobení poruchy v činnosti některého orgánu uvedeného v odstavci 1. Obdobně bylo upraveno i v ustanovení § 296 postihující vyhrožování s cílem působit na orgán veřejné moci. Osnova nepoužívá pojem veřejné správy, neboť tam patří mimo státní správy a územní samosprávy i ostatní vykonavatelé veřejné správy, kterými jsou i orgány jiných, zejména zájmových, samosprávných korporací, mezi které patří různé komory (např. advokátní, lékařská) a částečně v rozsahu zákona i vysoké školy, a dále mohou ostatní veřejnou správu vykonávat i orgány institucí, které nelze označovat jako samosprávné, neboť nemají žádnou

členskou základnu, kdy jde zejména o instituce typu veřejného ústavu (podniku) s právní subjektivitou, např. Všeobecná zdravotní pojišťovna, Česká národní banka - s výjimkou případu, kdy působí jako správní úřad apod.

Důvodová zpráva k § 297 a 298:

U trestných činů násilí proti úřední osobě (§ 297) a vyhrožování s cílem působit na úřední osobu (§ 298) byl pojem veřejného činitele, který byl charakteristický pro totalitní stát, nahrazen pojmem úřední osoby, který je definován v části třetí v § 408. Jinak nedošlo v dikci těchto ustanovení oproti platnému trestnímu zákonu k žádným změnám. Upraveny byly trestní sazby u jednotlivých ustanovení, a to jak v relaci k trestným činům směřujícím proti orgánu veřejné moci (§ 295 a 296), tak k trestným činům proti životu a zdraví (§ 113 až 120) či k nebezpečnému vyhrožování (§ 326).

Důvodová zpráva k § 299:

Ve společném ustanovení týkajícím se trestných činů podle § 295 až 298 byla rozšířena ochrana osoby, která vystoupila na podporu nebo na ochranu některého z orgánů státní správy, orgánů územní samosprávy, soudů nebo ostatních orgánů veřejné moci anebo úřední osoby, neboť ta je osnovou poskytována nejen, když tato osoba vystoupila na ochranu veřejného činitele (podle návrhu „úřední osoby“), jak tomu bylo podle dosavadní úpravy, ale i na ochranu některého z uvedených orgánů (odstavec 1). Dále byla novým odstavcem 2 společného ustanovení ochrana podle § 295 až 298 rozšířena i na mezinárodně chráněné osoby.

Důvodová zpráva k § 300:

V praxi se poměrně často, v souvislosti s pácháním trestných činů zejména organizovanými skupinami, vyskytují případy, kdy se pachatelé vydávají za úřední osobu, nebo vykonávají úkony, které jsou vyhrazeny orgánu státní správy, orgánu územní samosprávy, soudu nebo jinému orgánu veřejné moci, nebo jsou vykonávány jen z moci úřední takového orgánu, a proto osnova navrhuje, po vzoru některých zahraničních úprav (např. § 132 německého trestního zákoníku), i takové jednání pro příště trestně sankcionovat.

Důvodová zpráva k § 301 a 302:

Dosavadní trestné činy veřejných činitelů označuje osnova jako trestné činy úředních osob (§ 408). U trestného činu zneužití pravomoci úřední osoby (§ 301) jsou doplněny a upřesněny některé okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby, zejména způsobení poruchy u dotčeného subjektu a spáchání takového činu při zneužití bezbrannosti, závislosti, tísně, rozumové slabosti nebo nezkušenosti jiného, při snížení dolní hranice sazby trestu odnětí svobody na dva roky (odstavec 2) a dále kvalifikovaná skutková podstata podle odstavce 3 při naplnění zvlášť přitěžujících okolností způsobení škody velkého rozsahu nebo získání pro sebe nebo pro jiného prospěchu velkého rozsahu, a to se sazbou odnětí svobody na pět až dvanáct let nebo propadnutím majetku. Obdobně osnova postupuje i při formulaci základní a kvalifikovaných skutkových podstat u trestného činu maření úkolu úřední osoby z nedbalosti (§ 302).

Důvodová zpráva k § 303 a 304:

Trestné činy přijetí úplatku (§ 303) a podplacení (§ 304) osnova upravuje a upřesňuje tak, aby pokrývaly jak přímé přijímání úplatku a podplácení, tak i nepřímé takové úplatkářství prostřednictvím jiné osoby. Trestní odpovědnost příp. prostředníka pak bude posuzována podle formy a míry jeho účasti buď jako spolupachatelství (§ 23) nebo jako účastenství (§ 24).

V rámci úplatkářství, a to jak u přijímání úplatku, tak i u podplácení osnova upravuje i korupci v soukromém sektoru na základě Rámcového rozhodnutí Rady 2003/568/JVV ze dne 22. července 2003 o boji s korupcí v soukromém sektoru (32003F0568) a Společné akce ze dne 22. prosince 1998 přijaté Radou na základě článku K.3 Smlouvy o Evropské unii o korupci v soukromém sektoru.

Pojem veřejného činitele v rámci okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby je nahrazen pojmem úřední osoby (§ 408).

U trestného činu přijetí úplatku (§ 303) jsou vzhledem k společenské závažnosti takového jednání v návaznosti na Vládní program boje proti korupci v České republice zvýšeny trestní sazby, čímž zároveň dojde i k většímu odlišení typové závažnosti tohoto trestného činu od podplácení (§ 304), kde zůstávají zachovány dosavadní trestní sazby.

Důvodová zpráva k § 305:

Osnova přebírá i skutkovou podstatu trestného činu nepřímého úplatkářství (§ 305), které bude možno napříště také spáchat přijetím úplatku za to, že bude osoba přijímající úplatek nejen sama osobně, ale i prostřednictvím jiného působit na úřední osobu (§ 408 odstavec 1), přičemž obdobně se to bude týkat i podplácení (odstavec 2). Trestní sazba v odstavci 1 je zvýšena obdobným způsobem a ze stejných důvodů jako v § 303.

Důvodová zpráva k § 306:

Osnova upravuje ustanovení o účinné lítosti podle Zprávy o korupci v České republice v roce 2002 a o plnění harmonogramu opatření Vládního programu boje proti korupci, jež byla schválena usnesením vlády ČR č. 473 ze dne 19. 5. 2003, tak, aby osoby, které úplatek poskytly nebo slíbily jen proto, že byly o to požádány, měly možnost státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu poskytnout informace a pomoc bez obav z případné vlastní trestní odpovědnosti. Toto usnesení vlády navazuje na usnesení vlády ČR č. 125/1999 k Vládnímu programu boje proti korupci.

Pro úplnost je třeba uvést, že toto ustanovení bude zřejmě předmětem kritiky orgánů mezinárodních organizací pověřených kontrolou plnění závazků smluvních stran vyplývajících z Úmluvy o boji proti podplácení zahraničních veřejných činitelů v mezinárodních podnikatelských transakcích (č. 25/2000 Sb.) a Trestněprávní úmluvy o korupci Rady Evropy (č. 70/2002 Sb.m.s.). Mezinárodní orgány v rámci OECD a Rady Evropy vyjádřily své výhrady již k dosavadnímu ustanovení § 163 platného trestního zákona. Ani výše uvedené mezinárodní smlouvy, ani Úmluva o boji proti korupci úředníků Evropských společenství nebo úředníků členských států Evropské unie vypracovaná na základě článku K 3 Smlouvy o Evropské unii nebo Protokol k Úmluvě o ochraně finančních zájmů Evropských společenství, vypracovaný na základě článku K.3 Smlouvy o Evropské unii, neobsahují oprávnění členských států stanovit takový zvláštní způsob zániku trestnosti podplácení a nepřímého úplatkářství. Dále je třeba uvážit, že toto ustanovení by se vztahovalo i na korupční jednání v cizině. Z těchto důvodů lze proto očekávat, že příslušné mezinárodní organizace mohou v rámci dalšího postupu vyzvat Českou republiku ke zrušení tohoto ustanovení.

Důvodová zpráva k § 307:

V rámci společného ustanovení (§ 307) osnova ponechává v souladu s platnou úpravou zcela beze změny osvědčenou definici úplatku (odstavec 1).

Naproti tomu doplňuje pojem úřední osoby (§ 408) pokud jde o všechny formy úplatkářství (§ 303 až 305) tak, aby zahrnoval i jakoukoli osobu zastávající funkci v mezinárodním soudním orgánu, v nadnárodní nebo mezivládní organizaci, anebo v podniku, v němž má

rozhodující vliv nejen cizí stát, ale i České republiky. Tím je implementována Úmluva o boji proti korupci úředních osob ES nebo členských států EU ze dne 26. května 1997 a Protokol k úmluvě o ochraně finančních zájmů Evropských společenství ze dne 27. září 1996, které ve svých člancích 4 odst. 1 ukládají smluvním stranám stanovit, že členové Komise ES, Evropského parlamentu, Soudní dvora a Účetního dvora, jsou podle trestního práva dané smluvní strany trestně odpovědní za přijímání úplatku a podplácení obdobně (podle interpretace důvodové zprávy „stejně“) jako členové vlády, parlamentu, nejvyšších soudů a nejvyššího kontrolního orgánu daného státu [srov. úpravy § 307 odst. 2 písm. a), b), c) osnovy]. Navrhovaná úprava také zajišťuje trestní odpovědnost úředníků nebo jiných zaměstnanců ES podle článků 1 písm. b) výše uvedené Úmluvy a Protokolu. Proto se upravuje zejména písm. c) § 307 odst. 2 osnovy. Jak vyplývá z dovětky je plnění úkolů úředníků a jiných zaměstnanců ES obstaráváním věcí obecného zájmu.

Odstavec 3 promítá plnění protikorupčních opatření stanovených Společnou akcí o korupci v soukromém sektoru (98/742/JVV) ze dne 22. prosince 1998 přijatou Radou Evropské unie na základě článku K3 Smlouvy o Evropské unii.

Důvodová zpráva k § 308:

U trestného činu zasahování do nezávislosti soudu (§ 308) osnova doplnila do odstavce 2, při snížení dolní hranice sazby trestu odnětí svobody na dva roky (obdobné rozšíření sazby jako u § 301), zvláště přitěžující okolnost spáchání činu v úmyslu způsobit jinému značně závažnou újmu, a dále kvalifikovanou skutkovou podstatu podle odstavce 3 při naplnění zvláště přitěžujících okolností spáchání činu v úmyslu způsobit škodu velkého rozsahu nebo újmu velkého rozsahu, anebo získat pro sebe nebo pro jiného prospěch velkého rozsahu, a to se sazbou odnětí svobody na pět až dvanáct let.

Důvodová zpráva k § 309:

Skutková podstata pohrdání soudem (§ 309) je oproti platné právní úpravě doplněna o další formu jednání spočívající v neuposlechnutí příkazu nebo výzvy soudu bez dostatečné omluvy, jež směřuje proti osobám, které opakovaně často i přes uložení pořádkové pokuty nerespektují takové úkony soudu, přičemž nemusí dojít přímo k zmaření jednání soudu (např. se dostaví z deseti svědků jen šest, a proto soud jedná, tedy nedošlo k zmaření jednání, ale jednání musí být odročeno, a to často i opakovaně; navíc při nedostavení se svědků nebo nepředložení listin apod. více osobami může být sporné, kdo z nich vlastně jednání zmařil atd.). K vyvození trestní odpovědnosti v takových případech může být využito i zkrácené přípravné řízení a navazující zjednodušené řízení před samosoudcem (§ 314b a násl. trestního řádu).

Důvodová zpráva k § 310:

Také u trestného činu maření výkonu úředního rozhodnutí (§ 310) osnova upřesňuje znění skutkové podstaty v souladu s požadavky praxe tak, aby tímto trestným činem bylo nejen zmaření účelu trestu, vazby, ochranného léčení včetně maření dohledu uloženého při ukončení ochranného léčení (srov. § 100 odst. 6), ochranné výchovy a nově i zabezpečovací detence, ale i zmaření jejich výkonu, dále aby znaky tohoto trestného činu podle § 310 odst. 1 písm. d) naplnil i ten, kdo bez závažného důvodu nenastoupí na výzvu soudu trest odnětí svobody nebo se jiným způsobem neoprávněně brání nástupu výkonu tohoto trestu, což by mělo po nabytí účinnosti trestního zákona podstatně zlepšit respektování pravomocných rozsudků soudu, kterými byl uložen nepodmíněný trest odnětí svobody, odsouzenými osobami. S přihlédnutím k typové závažnosti všech jednání zahrnutých pod ustanovení odstavce 1 se pak zvyšuje i trestní sazba u této základní skutkové podstaty, čímž se odstraňuje i disproporce v sazbách podle odstavce 1 a podle odstavce 2.

Důvodová zpráva k § 311:

Po vzoru některých zahraničních úprav (např. § 120 německého trestního zákoníku) zavádí osnova i skutkovou podstatu osvobození vězně (§ 311), neboť toto jednání nelze vždy postihnout jako spolupachatelství nebo účastenství na trestném činu maření výkonu úředního rozhodnutí podle § 310 odst. 2 písm. b), neboť sám vězeň nemusí v tomto směru vyvíjet žádnou iniciativu.

Důvodová zpráva k § 312:

U trestného činu násilného překročení státní hranice (§ 312) osnova přejímá základní skutkovou podstatu z platného trestního zákona beze změny, a doplňuje jak do odstavce 2 (při zvýšení spodní hranice sazby odnětí svobody na tři roky), tak i do odstavce 3 další okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby vázané na způsobení těžších následků (těžké újmy na zdraví u nejméně dvou osob, značné škody a škody velkého rozsahu).

Důvodová zpráva k § 313:

Skutková podstata trestného činu organizování a umožnění nedovoleného překročení státní hranice (§ 313) byla nově formulována jak v základní skutkové podstatě, tak i v kvalifikovaných skutkových podstatách v souladu s Rámcovým rozhodnutím Rady ze dne 28. listopadu 2002 o posílení trestního rámce s cílem zabránit napomáhání k nepovolenému vstupu, přechodu a pobytu (2002/946/JVV). Dosavadní výše trestních sazeb uvedená v základní skutkové podstatě i v kvalifikovaných skutkových podstatách, kde byly doplněny a nově formulovány další okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby, které buď navazují na uvedené Rámcové rozhodnutí, anebo jsou formulovány tak, aby vyjádřily v návaznosti na další skutkové podstaty obvyklé závažnější případy spáchání tohoto trestného činu, byla v evidentním nepoměru k závažnosti jednání, zejména z pohledu úzké provázanosti těchto aktivit s mezinárodním organizovaným zločinem. Zkušenosti ukazují, že dosud velmi chyběla možnost přísně postihovat taková jednání, kde se projevuje vazba na mezinárodní organizovaný zločin právě v podobě existence organizovaných skupin, zabývajících se nelegálním převaděčstvím, a dále také v případech, kdy v důsledku hazardování s lidskými životy osob, které jsou takto nelegálně transponovány přes hranice jednotlivých států, dojde k ohrožení jejich života v podobě vzniku těžké újmy na zdraví těchto osob nebo dokonce k jejich smrti.

Důvodová zpráva k § 314:

Také skutková podstata trestného činu napomáhání k neoprávněnému pobytu na území republiky (§ 314) navazuje na Rámcové rozhodnutí Rady ze dne 28. listopadu 2002 o posílení trestního rámce s cílem zabránit napomáhání k nepovolenému vstupu, přechodu a pobytu (2002/946/JVV), neboť doplňuje stávající trestněprávní úpravu o institut, který dovoluje relativně přísně postihovat jednání osob, bez nichž by nelegální migrace osob byla velmi obtížná, neboť jim zajišťují možnost ilegálního pobytu na území státu, na které nelegálně migrovaly. Vedle obecného zájmu na minimalizaci nelegální migrace osob, která s sebou přináší ekonomické a sociální problémy na územích, kde se nelegální migranti koncentrují, popřípadě kudy jsou transferováni, je tu sledován i další zájem – minimalizovat i příležitost a podmínky pro to, aby na území státu nelegálně pobývaly struktury, které se stávají (nebo do země s tímto cílem již přicházejí) personálním základem mezinárodních zločineckých organizací.

Vyšší odstavce této skutkové podstaty (§ 314) umožňují přísnější postih zejména organizovaných struktur, které se zabývají touto činností za úplatu a ve větším rozsahu, zpravidla se snahou dosáhnout i vysokých zisků.

Důvodová zpráva k § 315:

Trestný čin porušení předpisů o mezinárodních letech (§ 315) přebírá osnova z platné právní úpravy (§ 171c platného trestního zákona) zcela beze změny.

Důvodová zpráva k § 316:

Ve věznicích se v posledních letech opakovaně vyskytly různé formy vzpour i odporů vězňů, které významně destabilizují vězeňství, a proto trestný čin vzpoury vězňů (§ 316) osnova upravuje tak, aby mimo „vzepření“ trestně postihoval i další formu, a to „odpor“ vězňů vůči dozorčímu orgánu, jeho rozkazu nebo vězeňskému řádu. Na tuto úpravu pak navazují i doplněné okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby u kvalifikovaných skutkových podstat podle odstavců 2 a 3, tak aby postihovaly obvyklé závažnější formy jednání (např. se zbraní), úmysl zakrýt nebo usnadnit jiný trestný čin, tak i těžší následky (smrt, těžkou újmu na zdraví, značnou škodu a škodu velkého rozsahu).

Důvodová zpráva k § 317:

Také u trestného činu křivého obvinění (§ 317) osnova v návaznosti na základní skutkovou podstatu, kterou ponechává beze změny, upravuje okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby tak, aby vystihly závažnější formy tohoto trestného činu vázané na úmysl zakrýt nebo zlehčit svůj vlastní trestný čin, obvyklé těžší následky (např. značně závažnou újmu, újmu velkého rozsahu, škodu velkého rozsahu) apod. Značně závažnou újmu se v praxi rozumí citelný zásah do základních práv lživě obviněného, jako např. jeho vzetí do vazby, odsouzení, ztráta zaměstnání, rozpad rodiny nebo též těžší psychické trauma apod. Obdobně jen s větší intenzitou je třeba vykládat jinou újmu velkého rozsahu (např. u více osob).

Důvodová zpráva k § 318 a 319:

Trestné činy křivé výpovědi a nepravdivého znaleckého posudku (§ 318) a křivého tlumočení (§ 319), které postihují úmyslné jednání svědků, znalců a tlumočnicků (srov. § 13 odst. 2) a které byly nedávno novelizovány (zákonem č. 134/2002 Sb.) přebírá osnova, pokud jde o základní skutkové podstaty, v podstatě beze změny, pouze pojem „státní orgán“ je podobně jako u jiných ustanovení trestního zákoníku nahrazen pojmem „orgán veřejné moci“ a dále je zde doplněn postih nepravdivé svědecké výpovědi nebo nepravdivého znaleckého posudku před notářem jako soudním komisařem. Pokud se zejména ze strany tlumočnicků objevuje tvrzení, že žádné obdobné úpravy ve světě neexistují, neodpovídá to skutečnosti, neboť „falešný překlad či falešné tlumočení“ zná např. čl. 307 švýcarského trestního zákona. V některých zahraničních právních řádech jsou pak tlumočníci zahrnováni pod znalce, a proto odpovídají za trestný čin křivého znaleckého posudku, anebo tam, kde jsou bráni do přísahy, odpovídají za trestný čin křivé přísahy.

V kvalifikovaných skutkových podstatách se pouze doplňuje možnost uložit trest zákazu činnosti a neurčitě formulovaná zvlášť přitěžující okolnost „jiný zvlášť závažný následek“ se nahrazuje, podobně jako u trestného činu křivého obvinění (§ 317), „jinou značně závažnou újmu“, kterou bude třeba vykládat přiměřeně případům, které jsou uvedeny u tohoto trestného činu.

Důvodová zpráva k § 320 a 321:

Trestný čin padělání a pozměnění veřejné listiny (§ 320) osnova upravuje tak, aby se mimo již stávajících dvou jednání, vztahoval i na opatření a přechovávání padělané nebo pozměněné veřejné listiny, pokud se tak stalo v úmyslu, aby jí bylo užito jako pravé. Zároveň zpřísnuje postih zvýšením horních hranic sazeb u základní (odstavec 1) i kvalifikované skutkové

podstaty (odstavec 2) a doplněním další kvalifikované skutkové podstaty s novými okolnostmi podmiňující použití vyšší trestní sazby, které navazují především na organizovaný zločin, páčání teroristických nebo podobných útoků a způsobení škody velkého rozsahu nebo získání prospěchu velkého rozsahu.

V souvislosti s tím osnova také definuje veřejnou listinu (§ 321), včetně rozšíření ochrany § 320 na určité cizozemské veřejné listiny (odstavec 2 § 321).

Důvodová zpráva k § 322:

U trestného činu nedovolené výroby a držení pečetidla státní pečeti a úředního razítka (§ 322) osnova nahrazuje nevhodný pojem státní pečeti správným pojmem pečetidla státní pečeti (srov. § 6 odst. 1, 3 zákona č. 3/1993 Sb., o státních symbolech České republiky). Jinak ponechává stávající znění beze změny.

Důvodová zpráva k § 323:

Trestný čin padělání a vystavení nepravdivé lékařské zprávy, posudku a nálezu (§ 323) je v obou základních skutkových podstatách (odstavce 1 a 2) rozšířen tak, aby se vztahoval i na jiná soudní řízení než jen trestní a občanské, neboť pachatel se může obdobného jednání dopustit např. i v řízení před Nejvyšším správním soudem nebo před Ústavním soudem. Kvalifikovaná skutková podstata v odstavci 4 doplňuje obvyklé zvlášť přitěžující okolnosti způsobení škody velkého rozsahu a opatření prospěchu velkého rozsahu.

Důvodová zpráva k § 324:

Trestný čin maření přípravy a průběhu voleb a referenda (§ 324) je z hlediska díkce skutkové podstaty osnovou přebírán v podstatě beze změny z platného trestního zákona.

Důvodová zpráva k § 325:

V praxi se poměrně často vyskytují útoky motivované rasovou, etnickou, národnostní nebo jinou podobnou příslušností ke skupině lidí, přičemž pachatelé často na takovou příslušnost usuzují z barvy pleti či jiných vzhledových znaků napadené osoby, aniž by jim skutečná rasová, etnická, národnostní nebo jiná příslušnost ke skupině lidí byla známa. Z tohoto důvodu v díkci skutkové podstaty trestného činu násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci (§ 325) osnova zdůrazňuje, že tento čin může být motivován jak skutečnou, tak i domnělou rasovou, etnickou, národnostní nebo jinou příslušností ke skupině lidí.

Důvodová zpráva k § 326:

U tohoto trestného činu (§ 326) osnova doplňuje do základní skutkové podstaty alternativní trest zákazu činnosti k odnětí svobody a dále do kvalifikované skutkové podstaty (odstavec 2) další okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby, které se obvykle u tohoto trestného činu vyskytují, ale nebyly zde dosud uvedeny (např. jako člen organizované skupiny, se zbraní nebo na jiném, který vůči pachateli plnil svou povinnost vyplývající z jeho zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce nebo uloženou mu podle zákona).

Důvodová zpráva k § 327:

Také trestný čin hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny lidí (§ 327) bude možno napříště spáchat vůči skupině lidí vymezené jejich sexuální orientací. Okolností podmiňující použití vyšší trestní sazby zde bude i spáchání tiskem, filmem, rozhlasem, televizí, veřejně přístupnou počítačovou sítí nebo jiným obdobně účinným způsobem.

Důvodová zpráva k § 328:

Trestný čin podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod (§ 328) osnova přebírá z platného trestního zákona beze změny.

Důvodová zpráva k § 329:

V praxi se opakovaně vyskytují případy, kdy při prodeji výrobků, poskytování služeb nebo jiné podnikatelské činnosti jsou osoby diskriminovány z důvodů skutečné nebo domnělé příslušnosti k rasové, etnické, národnostní nebo jiné skupině lidí, což je třeba považovat za zásadní omezování jejich práv. Proto osnova i toto jednání trestně postihuje bez ohledu na to, zda tím pachatel vyjadřuje nějaký svůj obecný názor, příslušnost k rasistické nebo jiné organizaci nebo hnutí, anebo zda jde o ojedinělé jednání.

Důvodová zpráva k § 330:

Trestný čin šíření poplašné zprávy (§ 330) je osnovou doplněn v odstavci 2 tak, aby odpovídal současnému chápání podnikatelů a organizací, kterým může být poplašná zpráva pachatelem sdělována. Do kvalifikovaných skutkových podstat jsou pak doplněny obvyklé okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby tak, aby vyjadřovaly těžší následky (např. značná škoda, škoda velkého rozsahu, vážná porucha v činnosti) nebo závažnější okolnosti, za kterých byl takový čin spáchán (např. spáchání členem organizované skupiny) atd.

Důvodová zpráva k § 331:

Trestný čin výtržnictví (§ 331) osnova přebírá z platné právní úpravy po té, co již novelizací byla provedena potřebná změna týkající se narušování přípravy nebo průběhu organizovaného sportovního utkání, v zásadě beze změny. Pouze do okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby byla doplněna nová okolnost „opětovně“, aby bylo zvýšeně postiženo jednání výtržníků, kteří se takového jednání dopouštějí opakovaně, a to včetně recidivistů.

Důvodová zpráva k § 332:

U trestného činu hanobení lidských ostatků (§ 332) se doplňují jen obvyklé okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby spáchání činu v úmyslu získat majetkový prospěch nebo zakrýt nebo usnadnit jiný trestný čin.

Důvodová zpráva k § 333:

U trestného činu opilství (§ 333) osnova nahrazuje dikci „jednání, které má jinak znaky trestného činu“ přesnějším pojmem „činu jinak trestného“, který je používán i v jiných ustanoveních trestního zákoníku (např. § 29), čímž se rovněž sjednocuje terminologie používaná v trestním zákoníku.

Důvodová zpráva k § 334:

Osnova nahrazuje pojem „zločinné spolčení“ pojmem „skupina organizovaného zločinu“, která je definována v § 410. Tento pojem lépe odpovídá pojetí organizovaného zločinu jak je chápán v mezinárodních smlouvách, zejména Úmluvě OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu, přijaté Valným shromážděním OSN dne 15. listopadu 2000 (dokument A/55/383), i v ostatních mezinárodních dokumentech.

Základní skutková podstata trestného činu účasti na skupině organizovaného zločinu (§ 334) je v osnově uvedena, až na zmíněnou terminologickou změnu, beze změny. Doplnění okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby vázaných na teroristické jednání navazuje na Rámcové rozhodnutí Rady Evropské unie č. 2002/475/JVV o boji proti terorismu. S přihlédnutím k tomuto Rámcovému rozhodnutí jsou upraveny i sazby trestu odnětí svobody.

Důvodová zpráva k § 335:

Ustanovení o účinné lítosti (§ 335) je ponecháno beze změny, neboť zájem na včasném odhalení takových velmi společensky nebezpečných činů zde převažuje nad potrestáním pachatelů trestného činu účasti na skupině organizovaného zločinu.

Důvodová zpráva k § 336:

Beztrestnost agenta osnova neřeší obecným ustanovením v rámci okolností vylučujících protiprávnost, ale navrhuje ji omezit na jednotlivé specifické případy, kde přichází v úvahu (např. obchod s narkotiky, úplatkářství atd.). Toto řešení lépe odpovídá principu zákonnosti a hovoří pro něj též srovnávací právo. Proto ustanovení § 336 o beztrestnosti agenta ve znění osnovy stanoví beztrestnost agenta nejen pro trestný čin účasti na skupině organizovaného zločinu (odstavec 1), ale i pro vyjmenované trestné činy v odstavci 2. V této souvislosti je řešena i otázka provokace (srov. rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Teixeira de Castro c. Portugalsko ze dne 9. 6. 1998), a to tak, že jak ohledně trestného činu účasti na skupině organizovaného zločinu (odstavec 1) tak, že ohledně vyjmenovaných trestných činů v odstavci 2 se agent nestává beztrestným, pokud skupinu organizovaného zločinu nebo organizovanou skupinu založil nebo zosnoval (odstavec 3).

Důvodová zpráva k § 337 a 338:

Skutkové podstaty trestných činů podněcování (§ 337) a schvalování trestného činu (§ 338) přebírá osnova z platného trestního zákona v podstatě beze změny, neboť jsou osvědčené a jejich aplikace v praxi nečiní žádných obtíží. U trestného činu podle § 337 se trestnost v souladu se zásadou subsidiarity trestní represe omezuje jen na podněcování k trestnému činu.

Důvodová zpráva k § 339:

Také trestný čin nadřžování (§ 339) nedoznal pokud jde o vymezení základní skutkové podstaty žádných změn. S ohledem na nové vymezení skutkových podstat v trestním zákoníku byl však upřesněn výčet trestných činů, u kterých neplatí beztrestnost spáchání nadřžování ve prospěch osoby blízké.

Vzhledem k tomu, že trestný čin nadřžování se typem jednání a svou závažností blíží trestnému činu podílnictví, jakož i v návaznosti na zvýšení trestních sazeb u trestných činů postihujících praní špinavých peněz, se navrhuje zvýšit trestní sazbu také u tohoto trestného činu. Požadavek na zvýšení trestních sazeb za praní špinavých peněz vyplývá z rámcového rozhodnutí Rady 2001/500/SVV ze dne 26. června 2001 o praní špinavých peněz, identifikaci, vysledování, zmrazení, zajištění a propadnutí nástrojů a výnosů z trestné činnosti, které požaduje, aby za závažné trestné činy vymezené v Úmluvě Rady Evropy z roku 1990 o praní špinavých peněz, vysledování, zajištění a propadnutí výnosů z trestné činnosti bylo možné uložit trest odnětí svobody s horní hranicí sazby nejméně čtyři roky. Zároveň se rozšiřuje škála trestů, které lze uložit za tento trestný čin samostatně. Podle této poslední uvedené úmluvy se přitom za praní špinavých peněz mimo jiné považuje i „úmyslné jednání spočívající v přeměně majetku, o němž ten, kdo se ho dopouští, ví, že tento majetek tvoří výnos, a to za účelem pomoci jakékoli osobě, která je zapojena do spáchání předmětného trestného činu, aby unikla právním důsledkům svých činů“. Vzhledem k tomu, že uvedené jednání lze postihovat formou trestného činu nadřžování, je zapotřebí dostát požadavku rámcového rozhodnutí 2001/500/SVV.

Důvodová zpráva k § 340 až 341:

U skutkových podstat nepřekážení trestného činu (§ 340) a neoznámení trestného činu (§ 341) osnova novým způsobem vymezuje trestné činy, na které se trestnost nepřekážení nebo neoznámení vztahuje. V tomto směru bylo vycházeno nejenom ze závažnosti vyjmenovaných trestných činů, ale bylo přihlíženo i k jejich povaze a zájmu společnosti na tom, aby určité trestné činy byly překaženy nebo oznámeny. V odstavci 2 byla oproti platnému znění vypuštěna věta druhá, čímž byly zrušeny výjimky z beztrestnosti neoznámení trestných činů uvedených v odstavci 1 ve vztahu k uvedení osoby blízké v nebezpečí smrti, ublížení na zdraví, jiné závažné újmy nebo trestního stíhání, neboť je třeba u neoznámení na rozdíl od nepřekážení akcentovat především subjektivní vztah pachatele a potenciálního oznamovatele.

Beze změny osnova přebrala i ustanovení, podle kterého oznamovací povinnost nemá advokát nebo jeho zaměstnanec (rozšířeno i na další zaměstnance – nejen advokátního koncipienta) nebo duchovní registrované církve nebo náboženské společnosti za podmínek stanovených v odstavci 3 § 341.

Důvodová zpráva k hlavě XI – Trestné činy proti branné povinnosti – § 342 až 347:

Zásadní změny, které změnily pojetí branné povinnosti a její výkon, vyjádřené v zákoně č. 585/2004 Sb., o branné povinnosti a jejím zajišťování (branný zákon), ve znění pozdějších předpisů, ovlivňují i zásadním způsobem vojenskou problematiku v trestním zákoně. V kontextu s citovaným zákonem, který nabyl účinnosti dnem 1. ledna 2005, byla ukončena vojenská základní služba. V době míru je doplňování ozbrojených sil České republiky založeno výlučně na dobrovolnosti. Ozbrojené síly České republiky tvoří vojáci ve služebním poměru, který se zakládá zákonem č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání, ve znění pozdějších předpisů, a vojáci vykonávající vojenské cvičení nebo výjimečné vojenské cvičení pokud jsou dobrovolně zařazováni do tzv. aktivní zálohy podle branného zákona nebo pokud vojáci v povinné záloze požádají o dobrovolný výkon těchto cvičení. Ústavní branná povinnost (čl. 4 ústavního zákona č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky) zůstává zachována pro nutné doplňování ozbrojených sil České republiky v situacích, které budou vyžadovat plnění úkolů, pro které nebude jejich personální složení dostačující. Branná povinnost je povinnost státního občana České republiky (dále jen „občan“) plnit úkoly ozbrojených sil České republiky (dále jen „ozbrojené síly“); zahrnuje povinnost občana (nerozlišuje se muž či žena) podrobit se odvodnímu řízení, vykonávat vojenskou činnou službu a plnit další povinnosti stanovené tímto zákonem. Dnem právní moci rozhodnutí o schopnosti občana vykonávat vojenskou činnou službu vydaným při odvodním řízení se občan stává vojákem [srov. § 1 zákona č. 585/2004 Sb., o branné povinnosti a jejím zajišťování (branný zákon), ve znění pozdějších předpisů]. Branná povinnost vzniká občanovi dnem následujícím po dni, v němž dosáhne věku 18 let, a zaniká dnem dosažení věku 60 let. Po provedené profesionalizaci ozbrojených sil plní občan brannou povinnost již jen za stavu ohrožení státu nebo za válečného stavu, pokud tento zákon nestanoví jinak (srov. i zákony č. 586/2004 Sb. a č. 587/2004 Sb.). Za stavu ohrožení státu nebo za válečného stavu může občan, kterému nevznikla branná povinnost, a občan státu sdruženého v obranných systémech mezinárodních organizací, jichž je Česká republika členem, dobrovolně převzít brannou povinnost dnem následujícím po dni, v němž dosáhne věku 18 let, na základě písemné žádosti podané příslušnému krajskému vojenskému velitelství. Občan v žádosti uvede jméno nebo jména, příjmení, rodné číslo a adresu místa trvalého pobytu. Podmínkou dobrovolného

převzetí branné povinnosti je rozhodnutí o schopnosti občana vykonávat vojenskou činnou službu vydané v odvodním řízení a potřeba doplnění ozbrojených sil.

Nástrojem zabezpečujícím obranu státu je především armáda, kterou tvoří jak vojáci z povolání, tak občané konající v ní službu na základě branné povinnosti jako vojáci. Bez účasti těchto občanů by armáda nebyla za stavu hrožení státu nebo za válečného stavu schopna plnit úkoly, které od ní stát vyžaduje. Druhy vojenské činné služby branný zákon rozlišuje podle toho zda se jedná o dobu míru nebo o dobu stavu ohrožení státu nebo válečného stavu. V době míru vojenská činná služba zahrnuje službu vojáka z povolání a vojenská cvičení nebo výjimečná vojenská cvičení; za stavu ohrožení státu a za válečného stavu všichni vojáci, tedy ti, kteří ji vykonávají v době míru, a dále ti, kteří budou povoláni ze zálohy nebo nově odvedení, budou vykonávat tzv. mimořádnou službu.

Zájem na ochraně personálního zabezpečení obrany státu proti maření způsobilosti ke službě, obcházení nebo neplnění branné povinnosti, jakož i nenastoupení služby v ozbrojených silách, je druhovým objektem trestných činů proti branné povinnosti, které tvoří jedenáctou hlavu zvláštní části trestního zákona.

Důvodová zpráva k § 342 až 344:

Branná povinnost je upravena branným zákonem (viz shora). K trestnímu sankcionování branné povinnosti slouží jednak trestný čin maření způsobilosti k službě (§ 342), neplnění odvodní povinnosti (§ 343) a trestný čin obcházení branné povinnosti (§ 344), které osnova převzala s potřebnými úpravami z platného trestního zákona. Zatímco trestných činů podle § 343 a § 344 se pachatel může dopustit jen za stavu ohrožení státu nebo za válečného stavu, trestného činu podle § 342 se může dopustit jak v době míru, tak i v době ohrožení státu nebo válečného stavu. V době míru je doplňování ozbrojených sil vojáky z povolání realizováno na základě dobrovolnosti, ale povoláním do služebního poměru podle zákona č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání, ve znění pozdějších předpisů, je služební poměr vykonáván na základě branné povinnosti. Citovaný zákon v § 19 stanoví pravidla pro propuštění ze služebního poměru; kromě jiného je umožněno propuštění před splněním závazku i na základě vlastní žádosti. I v době míru může, byť ojediněle, docházet k sebepoškozování s cílem dosáhnout zániku branné povinnosti. Za stavu ohrožení státu nebo za válečného stavu bude zřejmě přicházet maření způsobilosti k plnění branné povinnosti v úvahu častěji.

Důvodová zpráva k § 345 až 347:

Trestné činy nenastoupení služby v ozbrojených silách (§ 345), nenastoupení mimořádné služby v ozbrojených silách (§ 346) a nenastoupení mimořádné služby v ozbrojených silách z nedbalosti (§ 347), byly novým způsobem upraveny tak, aby rozlišily nenastoupení služby za nouzového stavu a nenastoupení mimořádné služby za stavu ohrožení státu nebo za válečného stavu. Trestného činu podle § 349 se může dopustit voják v aktivní záloze povoláný za nouzového stavu k vykonání výjimečného vojenského cvičení za základě nařízení vlády. Jedná se o výjimečné vojenské cvičení, které se podle § 12 odst. 2 branného zákona vykonává jestliže to vyžadují záchranné práce při živelních pohromách nebo při jiných závažných situacích ohrožujících životy, zdraví, životní prostředí nebo značné majetkové hodnoty. Stav ohrožení státu vyhláší na návrh vlády Parlament České republiky je-li bezprostředně ohrožena svrchovanost státu nebo územní celistvost státu anebo jeho demokratické základy (čl. 7 ústavního zákona č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky). Válečný stav vyhláší rovněž Parlament ČR, je-li Česká republika napadena nebo je-li třeba plnit mezinárodní smluvní závazky o společné obraně proti napadení (čl. 43 odst. 1 Ústavy).

Důvodová zpráva k hlavě XII – Trestné činy vojenské – § 348 až 372:

Jednou z nejvýznamnějších funkcí demokratického státu je zajištění obrany celistvosti jeho teritoria, obyvatel a demokratického politického systému. Současně je obrana státu ústavní povinností každého občana. K obraně své suverenity a ochraně ústavního zřízení bude stát ozbrojené síly. Jejich základ tvoří armáda.

Aby ozbrojené síly mohly plnit své poslání, musí být vysoce organizované a neustále připravené k okamžitému nasazení. Z této potřeby vyplývá i nutnost poměrně široké a podrobné právní regulace vztahů vznikajících uvnitř ozbrojených sil. A to tím spíše, že služba v ozbrojených silách s sebou nese oproti běžnému občanskému životu celou řadu omezení (přísná subordinance, formalismus vztahů, nutné omezení některých ústavních práv a svobod), jimž se v zájmu funkčnosti celku musí voják podrobit.

Nejzávažnější narušení těchto vztahů zákonodárce vtělil do skutkových podstat hlavy dvanácté zvláštní části trestního zákona. Jejich společným znakem je speciální subjekt. Pachatelem nebo spolupachatelem vojenského trestného činu může být pouze voják. Pojem voják vztahuje trestní zákon mimo vojáka podle branného zákona i na další osoby (srov. § 396 odst. 4). Účastníkem (§ 24) na vojenském trestném činu může být kdokoli (§ 396 odst. 3).

Osnova v podstatě zachovává rozsah trestnosti vyjádřený v jednotlivých skutkových podstatách a v zásadě přebírá členění hlavy XII z platného trestního zákona, přičemž doplňuje samostatný díl 5 o trestných činech příslušníků bezpečnostních sborů:

- díl 1 – Trestné činy proti vojenské podřízenosti a vojenské cti (§ 348 až 357),
- díl 2 – Trestné činy proti povinnosti konat vojenskou službu (§ 358 až 361),
- díl 3 – Trestné činy proti povinnostem strážní a dozorčí služby (§ 362 až 364),
- díl 4 – Trestné činy ohrožující bojeschopnost (§ 365 až 370)
- díl 5 – Trestné činy proti služebním povinnostem příslušníků bezpečnostních sborů (§ 371 a § 372).

Trestný čin ublížení parlamentáři, který byl v platném znění trestního zákona zařazen do dílu 4 hlavy XII je vzhledem k zájmu, který je jím chráněn zařazen do hlavy XIII dílu 2 mezi trestné činy proti míru a válečné trestné činy (§ 390).

Trestní sazby u některých trestných činů – podle § 349, 352, 356, 358, 361, 362 a 364 byly upraveny z hlediska vztahu těchto skutkových podstat k ostatním trestným činům, zejména trestným činům proti životu a zdraví (§ 113 a násl.), jakož i vzhledem k tomu, že se zvyšuje horní hranice trestu odnětí svobody (§ 55 odst. 1), na kterou pak navazuje výjimečný trest (§ 54). Sazby základních skutkových podstat i sazby u jednotlivých odstavců obsahující okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby (kvalifikovaných skutkových podstat) byly také upraveny tak, aby na sebe lépe vzájemně navazovaly.

Důvodová zpráva k § 348 až 349:

Rozkaz je formou velení. Právo nadřízeného vydávat rozkazy vyplývá ze zmocnění daného mu zákony, vojenskými řády a předpisy. Jde o projev vůle nadřízeného, který svým obsahem musí směřovat k plnění úkolů ozbrojených sil, tj. k bojové a výcvikové činnosti, k bojové připravenosti, k vnitřní organizovanosti i k činnosti v oblasti vojenské správy. Rozkaz se tedy musí týkat pouze takové konkrétní činnosti, která vyplývá z úkolů a souvisí s úkoly ozbrojených sil nebo je v určitém vztahu k povinnostem, které pro příslušníky ozbrojených sil vyplývají z ustanovení základních řádů a předpisů. Rozkazem nadřízený ukládá podřízenému konkrétní povinnost něco vykonat nebo se určitého jednání zdržet. Vztahuje se na konkrétního podřízeného nebo na určitý okruh podřízených. Podřízený je povinen rozkaz splnit přesně a

včas, tj. v termínu rozkazem určeném nebo z něho plynoucím. Nesplnění rozkazu osnova v souladu s platnou úpravou (srov. § 273 a 274 platného trestního zákona) sankcionuje jak v úmyslné podobě trestným činem neuposlechnutí rozkazu (§ 348), tak jako neuposlechnutí rozkazu z nedbalosti (§ 349). Pokud jde o okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby přebírá je převážně osnova z platné právní úpravy; vypouští z důvodu neurčitosti pouze „jiný zvlášť závažný následek“, který nahrazuje způsobením škody velkého rozsahu nebo poškození životního prostředí, k jehož odstranění je třeba vynaložit náklady nejméně ve velkém rozsahu. Pojmy „vojenský útvar“, „vojenské zařízení“ a „vojenský záchranný útvar“ jsou vymezeny v § 2 odst. 2, 3, 4 zákona č. 219/1999 Sb., o zbrojených silách České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

U nejzávažnější kvalifikované skutkové podstaty trestného činu podle § 349 odst. 3 byla v návaznosti na § 55 odst. 1 zvýšena horní hranice trestu odnětí svobody na dvacet let.

Důvodová zpráva k § 350:

Podstata trestného činu zprotivení a donucení k porušení vojenské povinnosti podle § 350 spočívá buď v kladení odporu, tj. v projevení úmyslu pachatele nepodrobit se zásahům vojáka, který plní vojenské povinnosti, anebo v úmyslu donutit takového vojáka k porušení vojenské povinnosti. Také tuto skutkovou podobu osnova v zásadě přebrala z platného trestního zákona (srov. § 271).

U nejzávažnější kvalifikované skutkové podstaty trestného činu podle § 350 odst. 3 byla v návaznosti na § 55 odst. 1 zvýšena horní hranice trestu odnětí svobody na dvacet let.

Důvodová zpráva k § 351 až 353:

Osnova postihuje i urážku mezi vojáky (§ 351). Urážkou se tu rozumí útok na lidskou či vojenskou důstojnost jiného vojáka, jímž je snižována čest a vážnost jeho funkce anebo jeho hodnosti (srov. § 276 platného trestního zákona). Urážlivý projev nemusí být spáchán veřejně ani před další osobou, dokonce ani v přítomnosti uraženého. Urážka může být spáchána nejen verbálně, ale i písemně, hrozbou nebo gestem. Urážkou ve smyslu tohoto ustanovení bude i tzv. urážka skutkem, tj. fyzickým útokem, který sice zasahuje do tělesné integrity uraženého, ale vzhledem k malé intenzitě ji vážněji neohrožuje. Jako typické příklady lze uvést cloumání za oděv, ojedinělý políček a podobně. Novou okolností podmiňující použití vyšší trestní sazby je urážka jiného, spočívající ve spáchání činu na jiném pro jeho skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že je skutečně nebo domněle bez vyznání. V souladu s tím jak je tato okolnost upravena v jiných ustanoveních trestního zákoníku (např. § 325) může být tento čin motivován jak skutečnou, tak i domnělou rasovou, etnickou, národnostní nebo jinou příslušností ke skupině lidí. V praxi se totiž poměrně často vyskytují útoky motivované rasovou, etnickou, národnostní nebo jinou podobnou příslušností ke skupině lidí, přičemž pachatelé často na takovou příslušnost usuzují z barvy pleti či jiných vzhledových znaků napadené osoby, aniž by jim skutečná rasová, etnická, národnostní nebo jiná příslušnost ke skupině lidí byla známa.

Dále osnova přebírá z platné právní úpravy (§ 277 a 278 platného trestního zákona) trestné činy urážky mezi vojáky násilím nebo pohrůzkou násilí (§ 352) a urážky vojáka stejné vojenské hodnosti násilím nebo pohrůzkou násilí (§ 353). Také v těchto ustanoveních je obdobným způsobem a ze stejných důvodů upravena nová zvlášť přitěžující okolnost spočívající ve spáchání činu na jiném pro jeho skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že je skutečně nebo domněle bez vyznání.

Důvodová zpráva k § 354:

Skutkovou podstatu trestného činu násilí vůči nadřízenému osnova upravuje zcela ve shodě s platnou právní úpravou (srov. § 279 platného trestního zákona). Z okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby se vypouští pouze okolnost „pokusí-li se činem uvedeným v odstavci 1 způsobit těžkou újmu na zdraví, kde se uplatní obecná úprava pokusu trestného činu, přičemž jednání pachatele bude posuzováno v rámci stejné trestní sazby (srov. § 21 odst. 1 k § 354 odst. 2 písm. a) – pokus směřující k způsobení těžké újmy na zdraví – se sazbou určenou podle § 21 odst. 2).

Důvodová zpráva k § 355 a 356:

Také trestné činy porušování práv a chráněných zájmů vojáků stejné hodnosti (§ 355) a porušování práv a chráněných zájmů vojáků podřízených nebo vojáků s nižší vojenskou hodností (§ 356) osnova přebírá, pokud jde o základní skutkové podstaty, v podstatě z platné právní úpravy (srov. § 279a a § 279b platného trestního zákona). Výkonem služby podle § 24 zákona č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání, ve znění pozdějších předpisů, se rozumí plnění služebních povinností podle služebního zařazení a podle rozkazů nadřízeného. Za výkon služby lze podle téhož ustanovení uznat činnost konanou z vlastní iniciativy ve prospěch ozbrojených sil, nepotřebuje-li k ní voják zvláštní oprávnění nebo nekoná-li ji proti výslovnému zákazu nadřízeného.

U obou těchto trestných činů je také obdobným způsobem a ze stejných důvodů upravena nová zvlášť přitěžující okolnost spočívající ve spáchání činu na jiném pro jeho skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že je skutečně nebo domněle bez vyznání.

Důvodová zpráva k § 357 a § 358:

Skutkové podstaty vyhýbání se výkonu mimořádné služby (§ 357) a vyhýbání se výkonu mimořádné služby z nedbalosti (§ 358) osnova formuluje nově v návaznosti na výkon mimořádné služby, již s rozumí vojenská činná služba za stavu ohrožení státu nebo válečného stavu [srov. § 1 odst. 3 zákona č. 585/2004 Sb., o branné povinnosti a jejím zajišťování (branný zákon), ve znění pozdějších předpisů]. Plnění mimořádné služby je vzhledem k tomu nutno trestně sankcionovat.

Důvodová zpráva k § 359:

Znění trestného činu zběhnutí (§ 359) osnova upravuje v podstatě ve shodě s platným trestním zákonem (§ 282), pouze upravuje hranice sazeb tak, aby vyjadřovaly závažnost okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby, a to s přihlédnutím k navazujícím trestným činům a u trestného činu zběhnutí i vzhledem k § 55 odst. 1 (odstavec 3). Trestného činu zběhnutí se voják může dopustit jak v době míru, tak i v době stavu ohrožení státu, válečného stavu nebo za bojové situace. Může být spáchán vojákem jak na území České republiky, tak i v zahraničí při operacích na podporu a udržení míru, záchranných a humanitárních akcích a vojenských cvičení. V jaké době je spáchán, to se adekvátně odráží ve výši trestů.

Důvodová zpráva k § 360:

Zásadně bylo naproti tomu přepracováno znění trestného činu svémocného odloučení (§ 360 ve srovnání s § 284 platného trestního zákona), neboť po změně systému služby (viz i § 397) je bylo třeba upravit i trestní postih při svémocném vzdálení vojáka. Také tohoto trestného činu se voják může dopustit jak v době míru, tak i v době stavu ohrožení státu, válečného stavu nebo za bojové situace. Může být spáchán vojákem jak na území České

republiky, tak i v zahraničí při operacích na podporu a udržení míru, záchranných a humanitárních akcích a vojenských cvičení. Kde a v jaké době je spáchán, to se adekvátně odráží ve výši trestů.

V prvním odstavci je postihováno svémocné vzdalování tím, že se voják nedostaví včas k odjezdu nebo odletu vojenského transportu,

Úprava odstavce 2 § 360 odlišuje opakované svémocné vzdálení nad 24 hodin od svémocného vzdálení trvajícího déle než tři dny. Na základě zkušeností z praxe i srovnáním s některými zahraničními úpravami (Francie 6 dnů, Německo 3 dny) se navrhuje trestně postihnout nepřítomnost až od délky tří dnů. Ve spojení s novým počítáním doby svémocného vzdálení v ustanovení § 397 tak bude trestně postihován voják za neúčast v zaměstnání ve faktické délce devíti dnů (při pravidelném zaměstnání v délce 8,5 hodiny denně) nebo za neúčast v jeho osobně určeném důležitějším nepřetržitým zaměstnání v délce tří dnů. Delší doba je stanovena při svémocném vzdálení v době plnění zvláště důležitých úkolů. Třetí odstavec § 360 pak tyto lhůty přiměřeně prodlužuje a zvyšuje trestní postih za takové svémocné vzdálení.

Vyšší postih vyžaduje jednání vojáka při službě v zahraničí, které může mít pro ozbrojené síly velmi závažné následky. Voják, který na území cizího státu pobývá ve zcela zvláštním právním postavení na základě rozhodnutí vrcholných státních orgánů, by tak zřejmě způsobil závažné problémy jak ozbrojeným silám, tak i našemu státu. Zakotvení této skutkové podstaty by tak mělo významně přispět k prevenci před takovým jednáním a předejít tak možným závažným následkům s dopady i do mezinárodních závazků České republiky.

Definici „svémocného vzdálení“ obsahuje § 397.

Důvodová zpráva k § 361:

Ve skutkové podstatě trestného činu vyhýbání se výkonu dozorčí nebo jiné služby (§ 361) osnova trestá úmysl vyhnout se dozorčí nebo jiné službě pomocí úskoku, jehož některé nejčastější formy zákon příkladmo vypočítává (sebepoškození, předstírání nemoci, padělání listiny, zneužití návykové látky). U tohoto nově vymezeného trestného činu osnova z hlediska jeho závažnosti v poměru k ostatním zejména navazujícím skutkovým podstatám a s přihlédnutím k § 55 odst. 1 upravuje hranice sazby trestu odnětí svobody jak u základní, tak u kvalifikovaných skutkových podstat (srov. sazby u § 280 platného trestního zákona).

Důvodová zpráva k § 362 až 364:

Porušit povinnosti ve strážní službě, v dozorčí službě nebo v jiné službě může voják jak v době míru, tak za stavu ohrožení státu, za válečného stavu i za bojové situace. Rozlišení, ve kterém období je trestný čin spáchán, se projeví v uložení trestu.

Porušování předpisů nebo pravidel strážní služby nebo zvláštních nařízení podle nich vydaných osnova trestá skutkovou podstatou porušení povinnosti strážní služby (§ 362), který z hlediska jeho znění osnova přebírá beze změny (§ 285 platného trestního zákona). Strážní služba je služba, kterou služební předpisy platné v ozbrojených silách a sborech výslovně označují za strážní službu anebo za službu, která vykazuje všechny znaky typické pro strážní službu (srov. R 12/1985, s. 137 až 138). Pravomoc a povinnosti stráží mají rovněž strážní hlídky, ozbrojené doprovody vojenských transportů a stráže střežící objekty zvláštní důležitosti. Jiná obdobná služba je služba, která svým významem, způsobem výkonu a účelem je strážní službě rovnocenná, i když nemá všechny uvedené typické znaky strážní služby a není výslovně jako strážní služba označena (srov. R 12/1985), např. eskortní služba zabezpečující přepravu obviněných a odsouzených.

Objekty důležité pro obranu státu definuje § 29 zákona č. 222/1999 Sb., o zajišťování obrany České republiky, ve znění pozdějších předpisů. Objekty důležité pro obranu státu jsou pozemky a stavby umístěné ve vojenských újezdech, pozemky a stavby, k nimž výkon

vlastnických práv náleží Ministerstvu obrany, pozemky a stavby určené k ochraně obyvatel, pozemky, stavby a další objekty strategického významu, které určí vláda, a dále ty, které za stavu ohrožení státu nebo za válečného stavu mohou mít strategický význam a rovněž je určí vláda. Podle § 2 odst. 1 zákona č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách České republiky, ve znění pozdějších předpisů, jsou to dále objekty, které slouží ozbrojeným silám.

Osnova pouze upravuje hranice sazeb tak, aby vyjadřovaly závažnost základní skutkové podstaty i okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby, a to s přihlédnutím k navazujícím trestným činům a k § 55 odst. 1 (odstavec 3). Obdobně je tomu u trestného činu porušení povinnosti služby při obraně vzdušného prostoru (§ 364). Zařízení určená k zajištění bezpečnosti vzdušného prostoru u trestného činu porušování povinností při obraně vzdušného prostoru jsou formulována jen obecně tak, aby za ně bylo možno považovat nejen současné, ale i budoucí prostředky obrany vzdušného prostoru.

Trestný čin porušení povinnosti dozorců služby (§ 363) je přebírán z platné právní úpravy pouze s úpravou trestní sazby u základní skutkové podstaty.

Důvodová zpráva k § 365:

Osnova odstraňuje ze znění trestného činu (§ 288 platného trestního zákona) ohrožování morálního stavu vojenské jednotky (§ 365) vágní pojem „šíření malomyslnosti“ a upřesňuje rozvracení kázně tak, aby jednak pokrylo to, co bylo podražováno pod šíření malomyslnosti a jednak šlo i o závažný způsob rozvracení kázně, nejen o soustavné takové jednání. U tohoto trestného činu osnova z hlediska jeho závažnosti v poměru k ostatním skutkovým podstatám a s přihlédnutím k § 55 odst. 1 zvyšuje horní hranici sazby trestu odnětí svobody u kvalifikované skutkové podstaty.

Důvodová zpráva k § 366:

Skutková podstata trestného činu porušení služební povinnosti vojáka (§ 366) byla oproti stávající skutkové podstatě (§ 288a platného trestního zákona) upravena v tom směru, že se nyní vztahuje pouze na porušování služebních povinností v rámci ozbrojených sil, zatímco porušení služební povinnosti příslušníků bezpečnostních sborů bylo upraveno samostatně (srov. § 371). Pojem „výstroje, výzbroje nebo jiných věcných prostředků“ byl v souladu s terminologií předpisů, na které tato skutková podstata navazuje nahrazen „vojenským materiálem“. Vojenský materiál definuje § 2 odst. 7 až 10 zákona č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách České republiky. Vojenský materiál tvoří vojenská výstroj, vojenská výzbroj, vojenská technika a určená technická zařízení, které jsou užívány k plnění nebo zabezpečení úkolů ozbrojených sil.

Důvodová zpráva k § 367 až 370:

Díky skutkových podstat trestných činů zbabělost před nepřítelem (§ 367), nesplnění bojového úkolu (§ 368), opuštění vojenského materiálu (§ 369) a vydání vojáků a vojenského materiálu nepříteli (§ 370) osnova přebírá v podstatě bez závažnějších změn (srov. § 288a až 292 platného trestního zákona). Pojmy „vojenský útvar“, „vojenské zařízení“ a „vojenský záchranný útvar“ jsou vymezeny v § 2 odst. 2, 3, 4 zákona č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách České republiky, ve znění pozdějších předpisů. Vojenský materiál definuje § 2 odst. 7 až 10 zákona č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách České republiky. Vojenský materiál tvoří vojenská výstroj, vojenská výzbroj, vojenská technika a určená technická zařízení, které jsou užívány k plnění nebo zabezpečení úkolů ozbrojených sil.

Jinak u těchto trestných činů s výjimkou trestného činu zbabělost před nepřítelem (§ 367) osnova z hlediska jeho závažnosti v poměru k ostatním skutkovým podstatám a s přihlédnutím k § 55 odst. 1 zvyšuje hranice sazby trestu odnětí svobody jak u základních,

tak u kvalifikovaných skutkových podstat. Naopak u trestného činu zbabělost před nepřítelem byla sazba trestu odnětí svobody na základě požadavků z praxe zásadním způsobem snížena, neboť jeho typová závažnost je mnohem menší než u nesplnění bojového úkolu, opuštění bojového prostředku nebo vydání bojového prostředku nepříteli či narušování morálního stavu jednotky. Velmi problematický je také preventivní účinek ukládaného trestu, když je možno trest zásadně ukládat až po návratu ze zajetí, tedy s minimálním dopadem na morálku ostatních vojáků.

Pokud by pachatel u trestného činu vydání vojáků a vojenského materiálu nepříteli (§ 370) jednal v úmyslu podporovat nepřítele, jednalo by se o některý z trestných činů proti republice (§ 281 a násl.).

Důvodová zpráva k § 371:

S ohledem na důležité rozdíly mezi ozbrojenými silami a bezpečnostními sbory z hlediska plnění služebních povinností a nakládání se svěřenými věcnými prostředky upravuje osnova samostatně skutkovou podstatu porušování služebních povinností příslušníka bezpečnostního sboru (§ 371). Účinností zákona č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, a zákona č. 362/2003 Sb., o změně zákonů spuvisejících s přijetím zákona o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, tj. dnem 1. ledna 2007, byl pojem ozbrojený sbor nahrazen pojmem bezpečnostní sbor. Za takový sbor zákon považuje Policii České republiky, Hasičský záchranný sbor České republiky, Celní správu České republiky, Vězeňskou službu České republiky, Bezpečnostní informační službu a Úřad pro zahraniční styky a informace. Věcnými prostředky se rozumí především výzbroj a výstroj příslušníka takového bezpečnostního sboru, jakož i jiné věcné prostředky.

Trestní sazby v jednotlivých odstavcích byly upraveny v návaznosti na související skutkové podstaty, zejména trestný čin porušování služebních povinností vojáka (§ 366).

Důvodová zpráva k § 372:

Toto ustanovení v návaznosti na § 396 odst. 4 upravuje výčet trestných činů vojenských, které se také vztahují na příslušníky bezpečnostních sborů, jimiž se rozumí Policie České republiky, Hasičský záchranný sbor České republiky, Celní správa České republiky, Vězeňská služba České republiky, Bezpečnostní informační služba a Úřad pro zahraniční styky a informace.

Důvodová zpráva k hlavě XIII – Trestné činy proti lidskosti, proti míru a válečné trestné činy – § 373 až 391:

Osnova v hlavě XIII stíhá zločiny proti lidskosti, proti míru a válečné trestné činy v důsledku plnění mezinárodněprávních závazků. Jde zejména o závazky stíhat jednání, která mezinárodní právo označuje jako zločiny proti lidskosti nebo válečné zločiny a závazky vyplývající z Úmluvy proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání. Výjimku tvoří ustanovení § 380 až 382, jejichž trestnost nevyplývá přímo z mezinárodního práva. Zařazení těchto skutkových podstat do hlavy XIII je odůvodněno historickou zkušeností, že každé hnutí směřující k potlačení práv a svobod občanů nebo hlásající národnostní, rasovou, třídní nebo náboženskou zášť může po uchopení moci vyústit v režim, ve kterém dochází ke zločinům proti lidskosti.

Mezinárodní právo trestní definuje válečné zločiny jako porušení zákonů války nebo válečných zvyklostí zahrnující, aniž by se však na ně omezovala, v sobě vraždu, zlé nakládání

nebo deportaci civilního obyvatelstva z obsazeného území nebo v něm k otrocké práci, nebo pro jakýkoli jiný účel, vraždu válečných zajatců nebo osob na moři nebo zlé nakládání s nimi, zabíjení rukojmí, plenění veřejného nebo soukromého majetku, svévolné ničení měst a vesnic nebo pustošení neodůvodněné vojenskou nutností.

Za zločiny proti lidskosti považuje vraždu, vyhlazování, zotročování, deportace a jiné nelidské činy spáchané na civilním obyvatelstvu nebo perzekuce z politických, rasových nebo náboženských důvodů, páchají-li se tyto činy nebo děje-li se tato perzekuce při provádění kteréhokoli zločinu proti míru nebo kteréhokoli válečného zločinu nebo v souvislosti s ním, dále vyhnání obyvatelstva z půdy, kterou má v držbě, způsobené ozbrojeným útlakem nebo okupací, nelidské činy v důsledku apartheidu a zločin genocidia, jak je definován v Úmluvě o zabránění a trestání zločinu genocidia, a to i v případě, že tyto činy nejsou porušením vnitřního práva země, v níž byly spáchány.

Důvodová zpráva k § 373:

Valné shromáždění Organizace spojených národů prohlásilo rezolucí č. 96/I ze dne 11. prosince 1946 genocidium (lat. vyvraždění národa nebo rasy) za zločin podle mezinárodního práva. Dne 9. prosince 1948 byla přijata Úmluva o zabránění a trestání zločinu genocidia. Článek II. Úmluvy definuje genocidium jako:

- a) usmrcení příslušníků některé národní, etnické, rasové nebo náboženské skupiny,
 - b) způsobení těžkých tělesných ublížení nebo duševních poruch členům takové skupiny,
 - c) úmyslné uvedení kterékoli skupiny do takových životních podmínek, které mají přivodit její úplné nebo částečné fyzické zničení,
 - d) opatření směřující k tomu, aby se v takové skupině bránilo rození dětí,
 - e) násilné převádění dětí z jedné skupiny do jiné,
- jestliže tyto činy byly spáchány v úmyslu zničit úplně nebo částečně některou národní, etnickou, rasovou nebo náboženskou skupinu.

Článek III. označuje za trestné nejen samotné spáchání činu uvedeného v čl. II., ale též spolčení k jeho spáchání, přímé a veřejné podněcování k jeho spáchání, pokus jeho spáchání a účastenství na genocidiu.

Článek I. prohlašuje, že genocidium je zločinem podle mezinárodního práva, ať je spáchané v míru, nebo za války. Československo k úmluvě přistoupilo v roce 1950.

Osnova přebírá skutkovou podstatu trestného činu genocidia (§ 373) z platného trestního zákona (§ 259), přičemž ji doplňuje o páchání tohoto zločinu na „třídní nebo jiné podobné skupině lidí“. Tento přístup nelze považovat za „vylepšování“ definice genocidia, ale jen vnitrostátní rozšíření ochrany, které je podmíněno historickou zkušeností z dob totalitního režimu v České republice a je podle mého názoru zásadně přípustné, neboť vnitrostátní trestní právo může poskytovat širší trestně právní ochranu než mezinárodní trestní právo, přičemž navíc lze z hlediska vývoje mezinárodního trestního práva takové rozšíření zločinu genocidia v budoucnu právě s ohledem na již uvedený a pocítovaný nedostatek uvedené definice očekávat [srov. k tomu i čl. 9 a 10 Statutu Mezinárodního trestního soudu, který byl přijat v Římě dne 17. 7. 1998, jako mnohostranná úmluva otevřená k podpisu všem státům a který byl také podepsán zplnomocněnými zástupci České republiky, byť zatím nebyl ratifikován].

Z hlediska závažnosti zločinu genocidia v poměru k ostatním skutkovým podstatám a s přihlédnutím k § 55 odst. 1, podle kterého nepodmíněný trest odnětí svobody se ukládá nejvýše na dvacet let, jestliže nejde o výjimečný trest (§ 54), se oproti platné úpravě zvyšuje horní hranice sazby trestu odnětí svobody až na dvacet let. Dále na místo postihu účastenství, který je obsažen v platném trestním zákoně v § 259 odst. 2, se výslovně v souladu s Úmluvou o zabránění a trestání zločinu genocidia postihuje veřejné podněcování ke genocidiu, neboť na účastenství se vztahuje obecná úprava § 24 a je proto ji nadbytečné znovu zdůrazňovat v dícei této skutkové podstaty. Spolčení k spáchání trestného činu genocidia je postihováno v rámci

přípravy podle § 20, přičemž je trestné podle sazby stanovené za zvlášť závažný zločin genocidia). Podobně je tomu i s pokusem (srov. § 21).

Z důvodové zprávy k § 374:

V souladu s mezinárodními úmluvami týkajícími se zločinů proti lidskosti definuje osnova novou skutkovou podstatu útoku proti lidskosti (§ 374). Skutková podstata je navržena tak, aby vyhovovala požadavkům článku 6 alinea 2 písm. c) Statutu Mezinárodního vojenského soudního dvora (č. 164/1947 Sb.), článku 7 odst. 1 Statutu Mezinárodního trestního soudu, článku 5 Statutu Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii a článku 3 Statutu Mezinárodního trestního tribunálu pro Rwandu, neboť dosavadní úprava trestnost jednání považovaných mezinárodním právem za zločiny proti lidskosti upravuje nejednotně. Některá jednání lze v současnosti postihovat jako trestný čin mučení a jiného krutého a nelidského zacházení, jiná jako trestný čin zneužití pravomoci veřejného činitele, vraždy, omezování osobní svobody, zbavení osobní svobody, znásilnění a některá pouze za války jako trestný čin persekuce obyvatelstva. Pro odlišení jednání, která budou kvalifikována podle těchto uvedených skutkových podstat, a v souladu s požadavky statutů zmíněných mezinárodních soudů a tribunálů, zdůrazňuje dikce útoku proti lidskosti znak „spáchání předmětného jednání v rámci rozsáhlého nebo systematického útoku zaměřeného proti civilnímu obyvatelstvu“. Útok proti lidskosti zahrnuje obvyklé zločiny proti lidskosti podle mezinárodního práva, a to především vraždy, mučení, vyhlazování lidí, zotročování, deportace nebo násilný přesun skupiny obyvatelstva, znásilnění, sexuální otroctví, vynucenou prostituci, vynucené těhotenství, vynucenou sterilizaci nebo jiné obdobné formy sexuálního násilí, persekuci skupiny obyvatelstva, apartheid nebo jinou podobnou segregaci nebo diskriminaci nebo jiný nelidský čin obdobné povahy, včetně nově kodifikovaného nedobrovolného zmizením osob (enforced disappearance of person), kterým se rozumí zatýkání, vazba nebo únosy osob prováděné státem nebo politickou organizací, nebo prováděné z pověření, s podporou či tichým souhlasem státu nebo politické organizace, a následné odmítnutí potvrdit, že došlo ke zbavení osobní svobody, či podat informace o osudu nebo místě pobytu těchto osob, s úmyslem dlouhodobě držet tyto osoby mimo dosah zákonem zaručené ochrany. Srovnej k tomu též Statut Mezinárodního trestního soudu (čl. 7 o vymezení zločinů proti lidskosti).

Z obvyklých znaků zde není uveden jen znak „věznění“, který je třeba podřadit pod obvyklý vnitrostátní znak „zbavení osobní svobody“, kam ho zařazuje i judikatura (srov. č. 41/2000-II. Sb. rozh. tr.⁴ a ze starších judikátů např. č. 3800/1930 Sb. rozh. tr.) a znak spočívající „v úmyslném způsobení velkých útrap nebo těžké tělesné újmy či poruchy duševního nebo tělesného zdraví“, který je třeba podřadit pod znak „jiný nelidský čin obdobné povahy“, kam uvedený znak, jemuž odpovídá vnitrostátní znak „těžká újma na zdraví“, zařazuje i článek 7 odst. 1 písm. k) Statutu, který uvádí: „jiné nelidské činy obdobné povahy spočívající v úmyslném způsobení velkých útrap nebo těžké tělesné újmy či poruchy duševního nebo tělesného zdraví“. Obecnější formulace návrhu trestního zákoníku u tohoto znaku připouští očekávaný vývoj mezinárodního trestního práva z hlediska předpokládaného rozšiřování zločinu útoku proti lidskosti v budoucnu, obdobně jako je tomu u zločinu genocidia (srov. k tomu i čl. 9 a 10 Statutu).

Jednotně je též stanovena trestní sazba za trestný čin útoku proti lidskosti, která byla stanovena s ohledem na vysokou závažnost tohoto trestného činu a která musí být zároveň dostatečně široká, aby umožnila soudům zohlednit konkrétní okolnosti spáchaného případu i

⁴ Podle tohoto rozhodnutí se zbavením osobní svobody ve smyslu § 232 odst. 1 TrZ rozumí trvalý nebo alespoň dlouhotrvající zásah do osobní svobody člověka, který se svou povahou blíží uvěznění, a to i tím, že možnost osvobození toho, jehož svoboda je omezena, je výrazně ztížena. Z toho je zřejmé, že uvěznění vždy naplňuje znak zbavení osobní svobody, neboť podle judikatury postačí i takový zásah, který se uvěznění jen blíží.

osobu pachatele. Vzhledem k povaze a závažnosti tohoto trestného činu je možno uložit i výjimečný trest.

Důvodová zpráva k § 375:

V souladu s Mezinárodní úmluvou o potlačení a trestání zločinu apartheidu ze dne 30. listopadu 1973 (č. 116/1976 Sb.) osnova také upravuje novou skutkovou podstatu apartheidu a diskriminace skupiny lidí. Jednotně je též stanovena trestní sazba za tento trestný čin, která byla stanovena s ohledem na vysokou závažnost tohoto trestného činu proti lidskosti a která je zároveň dostatečně široká, aby umožnila soudům zohlednit konkrétní okolnosti spáchaného případu i osobu pachatele. Úprava tohoto zločinu je nutná vzhledem k tomu, že uvedená úmluva nespojuje možnost trestání tohoto zločinu proti lidskosti s požadavkem, aby k němu došlo v rámci rozsáhlého nebo systematického útoku zaměřeného proti civilnímu obyvatelstvu, ač tomu tak zpravidla i u tohoto zločinu bude. V případě, že se tak stane, pak bude trestán jako přísněji trestný čin útoku proti lidskosti (§ 374).

Důvodová zpráva k § 376 až 378:

Skutkové podstaty trestných činů podpora a propagace hnutí směřujícího k potlačení práv a svobod člověka (§ 376), projev sympatií k hnutí směřujícímu k potlačení práv a svobod člověka (§ 377) a popírání, zpochybňování, schvalování a ospravedlňování genocidia (§ 378) osnova přebírá z platné právní úpravy jen s dílčími upřesněními dikce těchto ustanovení (srov. § 260 až 261a platného trestního zákona). U trestného činu podpory a propagace hnutí směřujícího k potlačení práv a svobod člověka (§ 376) je doplněna jen okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby podle odstavce 2 písm. a) o spáchání činu veřejně přístupnou počítačovou sítí (např. Internetem) tak, aby to odpovídalo vymezení této zvlášť přitěžující okolnosti u jiných trestných činů [např. § 162 odst. 4 písm. c), § 260 odst. 2 písm. b), § 327 odst. 2 písm. b) atd.]. U trestného činu popírání, zpochybňování, schvalování a ospravedlňování genocidia (§ 378) byla ochrana rozšířena i na popírání, schvalování nebo ospravedlňování jiného genocidia než jen nacistického nebo komunistického.

Důvodová zpráva k § 379 až 381:

Navrhovaná ustanovení o trestných činech příprava útočné války (§ 379) a podněcování útočné války (§ 380) včetně společného ustanovení (§ 381) o negativním vymezení, kdy nejde o takovou přípravu nebo podněcování útočné války, nahrazují dosavadní skutkovou podstatu trestného činu proti míru obsaženou v § 1 zákona č. 165/1950 Sb., na ochranu míru. Věcná pravomoc ad hoc tribunálů Rady bezpečnosti OSN zločin agrese nezahrnuje a statut Mezinárodního trestního soudu jej nedefinuje, a pravomoc Mezinárodního trestního soudu nad tímto zločinem podmiňuje uzavřením zvláštní dohody mezi smluvními stranami o zločinu agrese (čl. 5 odst. 2 Statutu Mezinárodního trestního soudu), kterou však s ohledem na ustanovení čl. 121 Statutu Mezinárodního trestního soudu nebude možné uzavřít dříve než za sedm let od vstupu Statutu v platnost. Povinnost zločin agrese trestat však vyplývá z mezinárodního práva obyčejového (viz např. rezoluce Valného shromáždění OSN č. 95/I ze dne 11. prosince 1946). Oproti dosavadní úpravě se navrhuje po vzoru některých zahraničních úprav (např. § 80 a § 80a německého trestního zákoníku) jednoznačnější formulace s tím, že již příprava útočné války, na které se má podílet Česká republika, a tím přivodí pro Českou republiku nebezpečí války, je povýšena na dokonaný trestný čin. Závažnosti tohoto trestného činu odpovídá i navrhovaná sazba trestu odnětí svobody včetně výjimečného trestu. Poněkud mírněji má být postihováno podněcování k útočné válce.

Důvodová zpráva k § 382:

Osnova po vzoru některých zahraničních úprav (např. § 100 německého trestního zákoníku) zavádí i novou skutkovou podstatu styků ohrožujících mír (§ 382), která sankcionuje jednání občana České republiky nebo osoby bez státní příslušnosti, která má na území České republiky povolen trvalý pobyt, v úmyslu přivodit válku nebo ozbrojenou akci proti České republice nebo jinému státu tím, že naváže nebo udržuje styky s cizí mocí. Trestem v základní skutkové podstatě je odnětí svobody až na deset let a v kvalifikované skutkové podstatě odnětí svobody na deset až dvacet let nebo výjimečný trest.

Důvodová zpráva k § 383:

Trestný čin porušení mezinárodních sankcí přebírá osnova z platné právní úpravy v podstatě beze změny, pouze zvlášť přitěžující okolnost jiný zvlášť závažný následek nahrazuje konkrétními okolnostmi, které u tohoto trestného činu přicházejí v úvahu [písm. d) a e) v odstavci 3].

Důvodová zpráva k § 384 až 389:

Válečné trestné činy jsou provedením zejména Petrohradské deklarace o zákazu používání výbušných nábojů ve válce z roku 1868, Úmluvy o zákonech a obyčejích pozemní války a Řádu pozemní války z roku 1907, Protokolu o zákazu použít ve válce dusivých, otravných nebo podobných plynů a bakteriologických prostředků z roku 1925 (č. 173/1938 Sb.), Ženevských úmluv z roku 1949 (č. 65/1954) a Dodatkových protokolů k Ženevským úmluvám z roku 1977 (č. 168/1991 Sb.) a Úmluvy o zákazu vývoje, výroby a hromadění zásob bakteriologických (biologických) a toxických zbraní (č. 96/1975 Sb.) a Úmluvy o zákazu vojenského nebo jakéhokoli jiného nepřátelského použití prostředků měnících životní prostředí (č. 77/1980 Sb.). Velmi důležitý je z tohoto hlediska i článek 8 Statutu Mezinárodního trestního soudu.

Osnova přebírá skutkové podstaty trestných činů použití zakázaného bojového prostředku a nedovoleného vedení boje (§ 384), válečné krutosti (§ 385), perzekuce obyvatelstva (§ 386), plenění v prostoru válečných operací (§ 387), zneužití mezinárodně uznávaných a státních znaků (§ 388) z platné právní úpravy (srov. § 262 až 265 platného trestního zákona) jen s dílčími upřesněními dle těchto ustanovení a zejména s rozšířením jejich užití i na činy spáchané v rámci ozbrojeného konfliktu. U trestného činu používání zakázaného bojového prostředku a nedovoleného vedení boje podle § 384 odst. 2 osnova odstraňuje omezení pouze na velitele takové jednání nařizující. V osnově je ponecháno i rozlišování pojmů „civilní obyvatelstvo“ a „civilní osoby“, neboť Dodatkové protokoly č. I a II k Ženevským úmluvám z 8. 6. 1977 (sdělení FMZV č. 168/1991 Sb.) rozlišují „civilní obyvatelstvo“ a „civilní osoby“, které požívají ve válce ochranu proti nebezpečím vznikajícím v důsledku vojenských operací. Civilní obyvatelstvo ani jednotlivé civilní osoby nesmějí být předmětem útoku. Jejich terorizování násilnými činy nebo jejich hrozbou je zakázáno. Útoky proti civilnímu obyvatelstvu anebo civilním osobám z důvodů represálie (odvety) jsou zakázány. Civilní obyvatelstvo nebo jednotlivé civilní osoby nesmějí být použity jako prostředek k ochraně vojenských objektů, oblastí, určitých bodů před útokem nebo k maskování vojenské operace (srov. čl. 50 a 51 Dodatkového protokolu k Ženevským úmluvám – Protokol I.).

V rámci trestného činu perzekuce obyvatelstva (§ 386) nově osnova trestá i národnostní, náboženskou, třídní i jinou diskriminaci postihuje i odvádění osob mladších osmnácti let ke službě ve zbraní, a to v souladu s čl. 8 Statutu Mezinárodního trestního soudu. U trestného činu plenění v prostoru válečných operací osnova odstraňuje omezující znaky: využití něčí tísně nebo záminky válečné potřeby.

Jinak u těchto trestných činů osnova z hlediska jejich závažnosti v poměru k ostatním skutkovým podstatám a s přihlédnutím k § 55 odst. 1 zvyšuje hranice sazby trestu odnětí svobody jak u základních, tak u kvalifikovaných skutkových podstat

Osnova zavádí v souladu s článkem 8 Statutu Mezinárodního trestního soudu novou skutkovou podstatu zneužití vlajky a příměří (§ 389), kterého se na rozdíl od trestného činu zneužití mezinárodně uznávaných a státních znaku (§ 388), který je vázán na zneužití označení zdravotnických institucí nebo vlajky, znaku, insignie nebo stejnokroje neutrálního státu za války, vztahuje na zneužití vlajky nebo státního nebo vojenského znaku, insignie nebo stejnokroje jiného státu, který je stranou v konfliktu, se sazbou jeden rok až pět let odnětí svobody. Dále přísnější sazbou trestu odnětí svobody (dvě léta až osm let) postihuje i zneužití vyhlášeného příměří.

Důvodová zpráva k § 390:

Z hlavy XII o trestných činech vojenských je do hlavy XIII z hlediska zájmu chráněného tímto trestným činem přesunuta skutková podstata trestného činu ublížení parlamentáři (§ 390), která je jinak ponechána beze změny (srov. § 293 platného trestního zákona). Tato skutková podstata není ani vázána na speciální subjekt vojáka (§ 396 odst. 4).

Důvodová zpráva k § 391:

V návaznosti na čl. 28 Statutu Mezinárodního trestního soudu (ICC) kodifikuje návrh i trestní odpovědnost vojenského nebo jiného nadřízeného za vyjmenované zločiny, které odpovídají zločinům podle mezinárodního práva. U těchto zločinů, jež kodifikoval Statut v čl. 5 až 8, ale které byly v zásadě uznávány již v předchozích pramenech týkajících se zločinů podle mezinárodního práva, vyžaduje Statut, ale i praxe Mezinárodního tribunálu pro bývalou Jugoslávii (ICTY) trestní odpovědnost nejen přímých pachatelů, ale i odpovědnost vojenského nebo jiného hierarchického nadřízeného, jenž vykonával svou pravomoc nad podřízeným, který podléhal jeho faktickému velení a kontrole, resp. vedení a kontrole (effective command and control or effective authority and control). Z těchto důvodů se navrhuje zavedení trestní odpovědnosti nadřízeného, která spočívá v zaviněném nezabránění, nepřekažení nebo nepostižení jednání podřízeného, který spáchal trestný čin genocidia (§ 373), útoku proti lidskosti (§ 374), přípravy útočné války (§ 379), podněcování útočné války (§ 380), používání zakázaného bojového prostředku a nedovoleného vedení boje (§ 384), válečné krutosti (§ 385), perzekuce obyvatelstva (§ 386), plenění v prostoru válečných operací (§ 387), zneužití mezinárodně uznávaných a státních znaků (§ 388), zneužití vlajky a příměří (§ 389) nebo ublížení parlamentáři (§ 390). V té souvislosti je však třeba zdůraznit, že samo formální postavení vojenského velitele či jiného nadřízeného nestačí k trestní odpovědnosti, neboť zákon vyžaduje i faktický vztah mezi nadřízeným a podřízeným, který je vyjádřen slovy „nad kterým vykonával svou pravomoc a kontrolu“, neboť jen v těchto případech je možno dovést odpovědnost nadřízeného za zločiny, kterých se dopustí ozbrojené síly spadající pod jeho velitelskou nebo jinou pravomoc a kontrolu. Na trestní odpovědnost a trestnost vojenského nebo jiného nadřízeného se pak užije ustanovení o trestní odpovědnosti a trestnosti podřízeného pachatele.

ČÁST TŘETÍ

SPOLEČNÁ, PŘECHODNÁ A ZÁVĚREČNÁ USTANOVENÍ

Důvodová zpráva k hlavě I – Společná ustanovení – § 392 až 418:

Společná ustanovení obsahují vysvětlení základních pojmů, které osnova používá jak v obecné, tak i ve zvláštní části, a které mají obecnější platnost, a proto jsou zařazeny až do samostatné třetí části.

Osnova vypouští ustanovení o materiálním pojetí posuzování zvlášť přitěžující okolnosti, neboť vychází z formálního pojetí trestného činu, a proto při menší závažnosti naplnění zvlášť přitěžující okolnosti by se použilo ustanovení o mimořádném snížení trestu odnětí svobody podle § 58, popř. některé z ustanovení o upuštění od potrestání (§ 46 až 48).

Důvodová zpráva k § 392:

V tomto ustanovení je vyjádřeno, že „trestním zákonem“ se rozumí nejen vlastní trestní zákoník, ale i všechny další speciální zákony upravující trestné činy a odpovědnost za ně. V ustanoveních o působnosti trestních zákonů se však zpravidla používá jen pojmu zákon (nikoli trestní zákon), neboť v těchto případech jde nejen o trestní zákony ve smyslu uvedené legislativní zkratky, ale i o další zákony, na které některý z trestních zákonů odkazuje. Z tohoto hlediska je tedy třeba v jednotlivých ustanoveních rozlišovat, kdy jde o trestní zákon, kdy o zákon a kdy o zvláštní právní předpis.

Důvodová zpráva k § 393:

Pojem trestného činu je doplněn o ustanovení, z kterého vyplývá, že trestným činem ve smyslu tohoto ustanovení není jen dokonáný trestný čin, tj. jednání naplňující všechny znaky příslušného ustanovení uvedeného ve zvláštní části trestního zákona, ale také příprava k trestnému činu, pokus trestného činu, organizátorství, návod a pomoc. I tyto činy, o něž je dosah ustanovení trestních zákonů rozšířen, jsou obecnými formami spáchání trestného činu (u přípravy k trestnému činu však jen v omezeném rozsahu) a platí o nich totéž co o dokonáném trestném činu. Pokus trestného činu, organizátorství, návod a pomoc jsou zásadně trestné u každého úmyslného trestného činu uvedeného ve zvláštní části trestního zákona, pokud z jednotlivého ustanovení neplyne výjimka. Příprava k trestnému činu je podle osnovy trestního zákoníku trestná jen jestliže to příslušný trestní zákon stanoví.

Úmyslným trestným činem ve smyslu osnovy jsou nejen ty zločiny a přečiny, k jejichž zvlášť přitěžujícím okolnostem se vztahuje úmyslné zavinění, ale i ty trestné činy, u nichž se úmysl vztahuje jen k základní skutkové podstatě, zatímco ve vztahu k příslušné zvlášť přitěžující okolnosti se vztahuje jen nedbalost.

Nově bylo zpracováno výkladové ustanovení k pojmu trestného činu, které zabráňuje tomu, aby tzv. bagatelní trestné činy byly považovány za trestný čin, což je reakcí na opakovaně vyslovovanou obavu, že by formální pojetí mohlo vést k „přetížení orgánů činných v trestním řízení bagatelními věcmi, které jsou dnes odloženy ještě před zahájením trestního řízení, což by se přirozeně dříve či později nepříznivě projevilo i v nákladech státu. Procesní řešení obsažené v novelizaci ustanovení § 159 odst. 4 a § 172 odst. 2 písm. c) trestního řádu nebylo totiž shledáno dostatečným.

Ustanovení, podle něhož je třeba znaky trestného činu je třeba vykládat tak, aby v souladu s účelem trestního zákona byl za trestný čin považován jen čin společensky škodlivý neznamena návrat k materiálnímu pojetí trestného činu, neboť bylo zařazeno do ustanovení § 396, tedy mezi výkladová ustanovení jako interpretační pravidlo a nikoli do definice trestného činu uvedené v § 13. Toto řešení má za cíl napomoci k odlišení trestných činů od těch deliktů, které by neměly být považovány za trestné činy (přestupky a jiné správní delikty), přestože zdánlivě znaky některé skutkové podstaty naplňují, a zejména mělo vést k výkladu těch znaků trestných činů, které nemají jasnou spodní hranici (např. znaků „hrubé

neslušnosti“ a „výtržnosti“ u trestného činu výtržnictví podle § 331 a jejich odlišení od jednání vymezených zejména jako přestupky proti veřejnému pořádku podle § 47 a § 48 přestupkového zákona). U majetkových deliktů a u trestných činů proti životu a zdraví použití tohoto ustanovení naproti tomu prakticky nepřichází v úvahu, neboť tyto jsou rozlišeny od přestupků na podkladě formálních znaků (srov. hranici škody nikoli nepatrné vyjádřené částkou 5.000,- Kč či pojem ublížení na zdraví v § 404 odst. 1).

Uvedené ustanovení neznamena negaci formálního pojetí ani z toho důvodu, že i když v převážné většině trestních zákoníků v klasických demokraciích je trestný čin shodně s návrhem trestního zákoníku vymezen jako jednání protiprávní a trestné na podkladě formálních znaků trestného činu, je zároveň vždy chápán jako souhrn takových znaků, které ho ve svém souhrnu charakterizují jako čin společensky škodlivý, před kterým je třeba společnost i jednotlivé občany chránit, neboť porušuje základní právní statky, na nichž je vybudována demokratická společnost. Při tomto přístupu má hledisko společenské škodlivosti povahu významného interpretačního pravidla, které napomáhá zákonnou skutkovou podstatu konkrétního trestného činu i jeho formální znaky vyložit podle jejich smyslu (tzv. teleologický výklad).

Důvodová zpráva k § 394:

Vzhledem k nedostatečné definici opomenutí ve stávajícím ustanovení § 89 odst. 2 platného trestního zákona se navrhuje zpřesnění této definice tak, že jednáním se rozumí i opomenutí takového konání, k němuž byl pachatel povinen podle zvláštního právního předpisu, úředního rozhodnutí nebo smlouvy, v důsledku dobrovolného převzetí povinnosti konat nebo vyplývala-li taková jeho zvláštní povinnost z jeho předchozího ohrožujícího jednání, anebo k němuž byl z jiného důvodu podle okolností a svých poměrů povinen. Toto zpřesnění dosavadní definice jednání ve vztahu k nepravým omisivním trestným činům především uvádí jako zdroj právní povinnosti, kterou pachatel neplní, zvláštní právní předpis odlišný od trestního zákona, popř. individuální právní akt nebo smlouvu, dále tzv. garanci (ručení za integritu chráněného statku) nebo tzv. ingerenci (povinnost konat v návaznosti na předchozí nebezpečné jednání pachatele). Zvláštní povinnost konat, jejíž opomenutí zakládá podle tohoto znění, ale i podle dosavadního znění v platném trestním zákoně, odpovědnost za následek (účinek), je třeba odlišovat od obecné povinnosti konat, kterou stanoví trestní zákon (např. ve stávajícím § 167 platného trestního zákona je stanovena obecná povinnost překazít trestný čin, ustanovení § 207 platného trestního zákona stanoví obecnou povinnost poskytnout pomoc). Porušení obecné povinnosti nezakládá trestní odpovědnost za následek tím způsobený, i kdyby jej povinný zamýšlel svým opomenutím způsobit, ale povinný odpovídá pouze za porušení příslušné obecné povinnosti.

Důvodová zpráva k § 395:

Ustanovení § 395 stanoví, že pachatelem se rozumí i spolupachatel nebo účastník (např. 34 odst. 3, 4, § 36 odst. 2, § 37 odst. 1, § 39 odst. 1 atd.), nevyplývá-li z konkrétního ustanovení trestního zákoníku nebo jiného trestního zákona něco jiného (např. § 22 odst. 1, § 24 odst. 2 atd.).

Důvodová zpráva k § 396:

Pojmy „konkrétního a speciálního subjektu“ jsou ve společných ustanoveních vykládány stejným způsobem, jak je vykládá platný trestní zákon a přistupuje k nim judikatura. U konkrétního nebo speciálního subjektu, který jedná za právnickou osobu byl doplněn odstavec 2 tak, aby výslovně upravoval užití tohoto ustanovení i v případech, jestliže k jednání pachatele došlo před vznikem právnické osoby nebo sice právnická osoba vznikla, ale její

vznik je neplatný, anebo je-li právní úkon, který měl založit oprávnění k jednání za právnickou osobu, oprávnění k zastupování nebo příkazní poměr, neplatný nebo neúčinný.

Osnova také vzhledem k trestným činům vojenským, které je třeba v určitém, byť velmi omezeném, rozsahu vztáhnout nejen na vojáky, ale i na příslušníky bezpečnostních sborů, upravuje i speciální subjekt ve vztahu k trestným činům podle hlavy XII. kam v návaznosti na novou zákonnou úpravu provedenou zákonem č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, ve znění pozdějších předpisů zařazuje i příslušníka bezpečnostního sboru. Vzhledem k tomu, že po změně branného zákonodárství [zákon č. zákon č. 585/2004 Sb., o branné povinnosti a jejím zajišťování (branný zákon), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 225/1999 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o vojácích z povolání, ve znění pozdějších předpisů] již příslušné zákony neupravují zvláštní službu bylo písm. b) § 90 odst. 4 platného trestního zákona vypuštěno. Vymezení vojenské činné služby nyní obsahuje ustanovení § 1 odst. 2, 3 cit. zákona č. 585/2004 Sb., podle něhož Vojenskou činnou službou mimo stav ohrožení státu nebo mimo válečný stav je služba vojáka z povolání ve služebním poměru podle zvláštního právního předpisu a vojenské cvičení nebo výjimečné vojenské cvičení. Vojenskou činnou službou za stavu ohrožení státu nebo válečného stavu je mimořádná služba. Z platné úpravy bylo převzato vymezení vojáka mimo činnou službu a trestní odpovědnosti příslušníka bezpečnostních sborů za vyjmenované trestné činy [§ 396 odst. 4 písm. c), d)] - srov. zákon č. 362/2003 Sb., o změně zákonů souvisejících s přijetím zákona o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, ve znění pozdějších předpisů, kterým bylo novelizováno s účinností od 1. ledna 2007 ustanovení § 90 odst. 4 a 6 platného trestního zákona.

Důvodová zpráva k § 397:

Vymezení svémocného vzdálení navazuje na zásadní změnu právní úpravy služby vojáků. Zatímco dříve voják vykonával službu v určeném místě a toto místo mohl opustit pouze se svolením nadřízeného, současná právní úprava po něm požaduje pouze jeho osobní účast na určených „zaměstnáních“ (u vojáka z povolání to je služba, u ostatních vojáků v činné službě vojenské zaměstnání). Opustit útvar nebo místo výkonu služby je tak protiprávní pouze v době „zaměstnání“. Současná platná úprava svémocného vzdálení (§ 295 trestního zákona) je problematická i z hlediska počítání zameškané doby. Časový údaj zahájení svémocného vzdálení je jasně určen okamžikem nenastoupení do „zaměstnání“ nebo nedovoleným opuštěním „zaměstnání“, ale jeho konec je problematické určit, neboť je sporné, zda končí faktickým návratem k útvaru nebo koncem „zameškaného zaměstnání“. Uvedenou nejasnost odstraňuje navržený odstavec 2 tohoto ustanovení.

Důvodová zpráva k § 398 až 404:

Pojmy pokračování v trestném činu, veřejné spáchání trestného činu, spáchání trestného činu se zbraní, spáchání trestného činu násilím, uvedení někoho v omyl a využití něčího omylu, vloupání, ublížení na zdraví, které je nově vymezeno, a těžká újma na zdraví jsou ve společných ustanoveních vykládány v podstatě stejným způsobem, jak je vykládá platný trestní zákon a přistupuje k nim judikatura.

Důvodová zpráva k § 405 až 407:

Pojmy státem uložená nebo uznaná povinnost mlčenlivosti, osoba blízká a dítě jsou v osnově vykládány stejným způsobem, jak je vykládá platný trestní zákon a přistupuje k nim judikatura.

Důvodová zpráva k § 408:

Pojem veřejného činitele, jenž pochází ještě z období komunistického státu, je nahrazen pojmem úřední osoba, který používají mezinárodní dokumenty a je obvyklý v zahraničních právních úpravách. Jinak z hlediska vymezení trestní odpovědnosti úřední osoby a její ochrany se v podstatě zachovávají znaky obsažené v platné úpravě, pouze s dílčími úpravami vyplývajícími z návaznosti na ostatní ustanovení osnovy. Osnova pouze doplňuje na základě Nařízení R(ES) č. 1/2003 o provádění pravidel hospodářské soutěže podle čl. 81 a 82 Smlouvy, výčet úředních osob o finančního arbitra a jeho zástupce a také o notáře při sepisování notářských zápisů, které jsou ze zákona veřejnými listinami, a při činnostech vykonávaných z pověření soudu podle zvláštního právního předpisu.

Důvodová zpráva k § 409:

Toto výkladové ustanovení vymezuje pojem insolvenčního správce a insolvenčního řízení, přičemž je v něm zohledněno také to, že i po nabytí účinnosti insolventního zákona jsou a ještě po několik let budou vzhledem k § 432 insolvenčního zákona vedena konkursní a vyrovnací řízení podle zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů.

Z důvodové zprávy k § 410 až 411:

Pojmy skupina organizovaného zločinu (dříve zločinné spolčení) a návyková látka jsou ve společných ustanoveních vykládány stejným způsobem, jak je vykládá platný trestní zákon a přistupuje k nim judikatura.

Důvodová zpráva k § 412:

Osnova v § 412 nově vymezuje pojem „obydlí“, a to jako „dům, byt nebo jiná prostora sloužící k bydlení a příslušenství k nim náležející“. Toto vymezení pokrývá tedy mimo obytných domů a bytů i obytné chaty, hotelové domy, ubytovny, vysokoškolské koleje apod., tedy veškeré prostory sloužící k bydlení lidí. Tento pojem klade důraz na faktický stav bydlení, ať už jeho důvodem je jakýkoli titul, např. vlastnictví nemovitosti, nájemní či podnájemní vztah, anebo i faktické bydlení na základě rodinných i jiných vztahů.

Z důvodové zprávy k § 413:

Pojem věci a jiné majetkové hodnoty je v zásadě vykládán stejným způsobem, jak jej vykládá platný trestní zákon a přistupuje k němu judikatura, přičemž však bylo vzhledem k návrhu osnovy nového občanského zákoníku stanoveno, že ustanovení o věcech se vztahují i na živá zvířata, zpracované oddělené části lidského těla (např. paruka z pravých vlasů), peněžní prostředky na účtu a na cenné papíry, nevyplyvá-li z konkrétního ustanovení něco jiného.

Důvodová zpráva k § 414:

Osnova vymezuje i pojem věci a jiné majetkové hodnoty náležející pachateli tak, aby se nevztahovala jen na vlastníka věci, ale i na majitele a osobu, která s ní jako vlastník nebo majitel nakládá, aniž by skutečný vlastník, majitel nebo oprávněný držitel byl znám, což má význam zejména u trestu propadnutí věci (§ 70 odst. 2) a ochranného opatření zabránění věci (§ 102 odst. 1).

Důvodová zpráva k § 415:

Osnova nově vymezuje také pojem „spisy“, který vztahuje nejen k písemnostem, ale i k zvukovým a obrazovým záznamům, vyobrazením a jiným znázorněním, nevyplyvá-li

z jednotlivého ustanovení trestního zákona něco jiného, což má význam zejména u zabránění věci (srov. např. § 104).

Důvodová zpráva k § 416 až 418:

Stanovení výše škody, jakož i hranic výše škody, prospěchu, nákladů k odstranění poškození životního prostředí, hodnoty věci a jiné majetkové hodnoty, dále počítání času jsou pak ve společných ustanoveních vykládány stejným způsobem, jak je vykládá platný trestní zákon a přistupuje k nim judikatura.

Důvodová zpráva k hlavě II – Přechodná a závěrečná ustanovení – § 419 až 422:

Důvodová zpráva k § 419:

Přechodné ustanovení upravuje postup v případě, kdy některý trestný čin, za který byl uložen trest před účinností tohoto zákona, již není trestným činem, kdy se uložený trest, popřípadě jeho nevykonaný zbytek, se nevykoná. O tom je třeba rozhodnout podle § 389 odst. 1 trestního řádu.

Ustanovení o souhrnném trestu, který je upraven v § 43 odst. 2, se v takovém případě neužije.

Byl-li za takový čin a sbíhající se trestný čin uložen úhrnný nebo souhrnný trest, soud je povinen podle § 389 odst. 2 trestního řádu trest poměrně zkrátit. Přitom přihlédne ke vzájemnému poměru závažnosti činů, které od účinnosti tohoto zákona nejsou trestnými činy, a sbíhajících se trestných činů.

Důvodová zpráva k § 420:

Toto ustanovení zrušuje příslušné trestní zákony, které osnova nahrazuje.

Důvodová zpráva k § 421:

Účinnost je stanovena s přihlédnutím předpokládané délce legislativního procesu a potřebné legisvakanci.